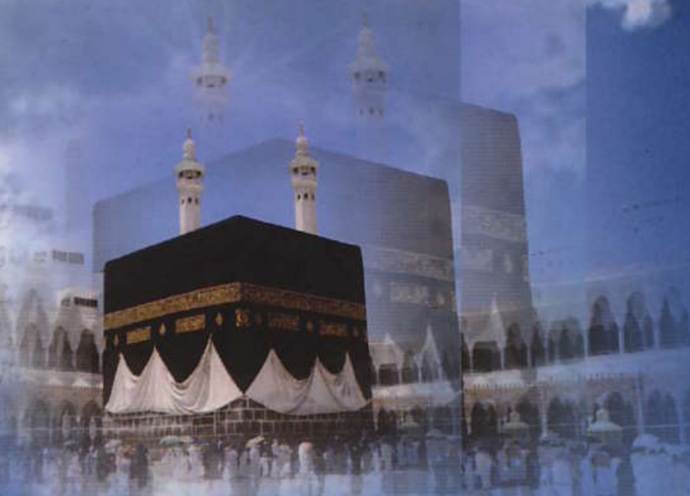
mr. Safet Kuduzović

صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم
من تكبيرة الإحرام إلى الذكر

SVOJSTVA POSLANIKOVOG ﷺ NAMAZA
od abdesta do zikra

Novo i prošireno izdanje

- Nova poglavlja
- Opsežnija argumentacija
- Dopuna starih poglavlja
- Komparativni fikh

Naslov knjige:

SVOJSTVA POSLANIKOVOG, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM, NAMAZA
od abdesta do zikra

Autor:
mr. Safet Kuduzović

Šerijatska recenzija:
- mr. Semir Imamović
- Abdul-Varis Ribo, prof.
- Enes Julardžija, prof.
- Amir Durmić, prof.
- Nedim Haračić, prof.
- hfz. Dževad Gološ, prof.

Lektor i redaktor:
Remzija Hurić-Bećirović

Štampa:
Bemust, Sarajevo

DTP:
Safet Kuduzović

Desing korice:
Sead Bećović

Izdavač:
Autor u suradnji sa
Džematom Kewser – Linc

Tiraž:
2000

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28-53

KUDUZOVIĆ, Safet
Svojstva Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, namaza : od abdesta do zikra / Safet Kuduzović. – Sarajevo : S. Kuduzović, 2007. – 304 str. ; 24 cm

Bibliografija: str. 289-299 i uz tekst

ISBN 978-9958-9930-7-7

COBISS.BH-ID 15850758

Safet Kuduzović

SVOJSTVA

POSLANIKOVOG, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM,

NAMAZA

od abdesta do zikra

Sarajevo, 2007. god.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Uzvišeni Allah kaže:

(قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ)

"**Reci: 'Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti!' a Allah prašta i Samilostan je.**" (Prijevod značenja Alu Imran, 31.)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao:

"Klanjajte onako kako ste vidjeli mene da klanjam!"

(Buhari)

Imam Šafija je rekao Ahmedu b. Hanbelu:

"O Ebu-Abdillah, ti si učeniji od mene u hadisu! Kada vidiš vjerodostojan hadis obavijesti me da radim po njemu!"

(Ebu-Nuajm u *Hilijetul-evlija*)

Abdullah b. Mubarek je kazao:

"Lanac prenosilaca je od vjere. Da nema lanca prenosilaca govorilo bi se po željama i nahođenjima."

(Muslim u *Mukaddimetus-Sahih* i El-Hatib u *Šerefu ashabil-hadis*)

PREDGOVOR

Allahovom blagodati, nakon decenija stagnacije na polju islamskog naučnog rada, kako u cijelom muslimanskom svijetu, tako i kod nas, ovo vrijeme obilježava oživljenje islamskih znanosti. Iako je to sami začetak, on ulijeva nadu da će naš ummet odlučno krenuti putem duhovnog, naučnog i vjerskog progresa. Samim tim što je sudbina islamskog svijeta potpuno ovisna od odnosa spram dini-islama, tako svaka vrsta studije i rada na izučavanju vjere, prije svega kroz razumijevanje Allahove uzvišene knjige Kur'ana i kroz oživljavanje Sunneta posljednjeg Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, svojevrstan je napredak i korak naprijed.

U ovom pogledu, djelo koje je pred nama ima svojevrstan značaj i ulogu, prvenstveno jer tretira stub vjere - namaz - najočitiji čovjekov izraz poslušnosti svome Stvoritelju i priznanja Njegove veličine i svoje zavisnosti od Stvoritelja. On je temelj dini-islama i svjedočanstvo priznanja Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, za vođu i uzor. "Reci: **'Ako Allaha volite mene slijedite, pa će vas Allah zavoljeti i grijehe vam oprostiti'**." (Prijevod značenja Alu Imran, 31.)

Kur'an tretira namaz općenito. Ne definira njegov oblik, način, niti broj, već ga izričito naređuje i terminom "ekimu es-salah" definira naredbu kao "uspostavljanje" namaza, tj. obavljanje namaza onako kako ga je uspostavio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koji nam naređuje: "Klanjajte kako vidite da ja klanjam!" Ovo djelo cijelim svojim sadržajem teži postići cilj iz konteksta hadisa, da čitalac detaljno upozna kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavljao namaz. Njegov autor niže predaje koje opisuju Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, abdest i namaz, njegovu veličinu i oblik, koje je ajete učio iz Kur'ana, te dove u karakterističnim prilikama.

Ovdje valja ukazati na jednu komponentu islama koja se ne može naći u drugim religijama i ideologijama, a zbog koje je ustaljena tačno iskazana sintagma da je islam vjera seneda, tj. vjera koja svoju doktrinu ne gradi na legendama niti predajama bez izvora, već samo na onome što je vjerodostojno i ima svoj lanac prenosilaca. Pri tome se vodi računa o svakom prenosiocu, kolika je njegova učenost i koje su mu

karakteristike, iz generacije u generaciju, od izvora koji je izrekao određenu sintagmu do nas. Ova se činjenica najviše da uočiti u nauci o hadisu, te iz nje izrasloj nauci "el-džerhu vet-t'adil".

Tako autor, služeći se naučnom metodom, uz svaku predaju spominje njen stepen vjerodostojnosti, ne uzimajući za validan dokaz apokrifne i kao slabo ocijenjene predaje; lahkim načinom bira prioritetniji stav u pogledu pravnih pitanja kod kojih postoje razilaženja. U ovome se i ogleda najveća vrijednost ovog djela, tako da čitalac spomenute ibadete u njemu može prakticirati kao da je vidio Božijeg Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako ih obavlja.

Nedim Haračić, prof.

Uvod

Zahvala pripada Allahu. Samo Njega obožavamo i samo od Njega pomoć tražimo. Njemu se utječemo od zla naših duša. Koga On uputi, niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga On u zabludu odvede, niko ga na pravi put ne može uputiti.

Svjedočimo da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, Njegov rob i Njegov poslanik.

"**O vjernici, bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću i umirite samo kao muslimani.**" (Prijevod značenja Alu Imran, 102.)

"**O ljudi, bojte se Gospodara svoga koji vas od jednog čovjeka stvara, i od njega je suprugu njegovu stvorio i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte s imenom čijim jedni druge molite, i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi.**" (Prijevod značenja En-Nisa, 1.)

"**O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao postići će ono što bude želio.**" (Prijevod značenja El-Ahzab, 70-71.)

Uistinu, najljepši govor je Allahov govor, a najbolja uputa je uputa Muhammedova, sallallahu alejhi ve sellem. Najgore stvari su novotarije - svaka novotarija je zabluda, a svaka zabluda će u vatru.[1]

---

[1] Ovo je prijevod značenja tzv. "Hutbetul-hadže" kojom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, počinjao svoj govor, obraćajući se ashabima na hutbama i u drugim prilikama. Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 18/163, od Ibn-Tejmijje i *Hašijetus-Sindi* na *Sunenun-Nesai*, 6/89. Hadis bilježe Muslim, 6/127-131, Nesai, 1/452-453/1403, Ebu-Davud, 2/103-104/1089, Tirmizi, 4/178/1105, Ibn-Madže, 2/131-132/1547-1548, Ibn-Džarud, 3/20-21/679, Ahmed, 1/432/4115, Abdur-Rezzak, 6/187-188/10449, Taberani, 8/363-364/8147, Hakim, 2/182-183, Bejheki, 3/303-304/5800-5804 i 7/235-237/13826-13831, Tajalisi, 45/338, Kurtubi u *El-bida,* str. 62/56.

Uvaženi brate i cijenjena sestro, uistinu, nijedan ibadet u islamu ne može se uporediti sa namazom, kao temeljom naše uzvišene vjere, odmah nakon dva šehadeta, bez kojih nema imana niti islama.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Najvrednija stvar je islam, a namaz je njegov stub, dok je džihad na Allahovom putu vrhunac islama.*"[2] U drugoj predaji stoji da je namaz najbolje djelo koje se može učiniti.[3]

Namaz je, također, jedini ibadet koga Allah nije propisao ovome ummetu preko Džibrila, a.s., nego je Sebi uzdigao Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te mu iznad sedam nebesa, gdje nijedno stvorenje nikada nije dospjelo, propisao namaz.[4] Zato, ko porekne obavezu namaza, smatra se otpadnikom od vjere, po konsenzusu učenjaka ehlussunetski pravnih usmjerenja.[5]

Na vrijednost namaza upućuje i to što je spomenut u Uzvišenom Kur'anu više od devedeset puta u raznim kontekstima. Uzvišeni Allah kaže: "**Pomozite sebi strpljenjem i obavljanjem namaza, a to je, uistinu, teško osim poslušnima.**" (Prijevod značenja El-Bekare, 45.)

Obećavajući nagradu onima koji ustraju u obavljanju namaza, Uzvišeni Allah je rekao: "**...i koji namaze svoje redovno obavljaju, oni su dostojni nasljednici, koji će najviše stepene Dženneta naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti.**" (Prijevod značenja El-Muminun, 9-11.)

---

[2] Ahmed, 7/349-350/22366, Tirmizi, 3/328-329/2110, Abdur-Rezzak, 11/193-194/20302. Imam Tirmizi i šejh Albani ovaj hadis su ocijenili vjerodostojnim. Imam Hejsemi ga smatra dobrim. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/21.

[3] Ibn-Madže, 1/105/278, Ahmed, 5/276-277/22737, Bejheki, 1/670/2150, Taberani, 2/98/1444 i u *Es-sagiru,* 2/88, Hakim, 1/221/449. Imam Hakim i Zehebi kažu da ovaj hadis ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije. Hafiz Munziri i šejh Albani, također, smatraju ga vjerodostojnim. Vidjeti: *Sahihut-tergib,* 1/86 i *Irvaul-galil,* 2/136.

[4] Hadis o propisivanju namaza tokom noći El-Isra bilježe: Buhari, str. 90-91/349, Muslim, 2/170-174/162, Tirmizi, 1/552-553/213 i Ahmed, 4/415/12669.

[5] Vidjeti: *El-havil-kebir,* 2/525, *Et-temhid,* 14/126, *El-muhalla,* 2/228, *Mukaddimatu Ibni-Rušd,* str. 52, *El-mugni,* 2/297, *El-medžmua,* 3/16, *Medžmu'ul-fetava,* 22/28, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 40, *El-furua,* 1/255, *Nejlul-evtar,* 1/361.

U jednoj predaji Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *"Obraduj one koji idu noću*[6] *u džamije potpunim svjetlom na Sudnjem danu."*[7] U drugom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavještava nas da će namaz biti svjetlo vjernika na Sudnjem danu.[8] Uzvišeni Allah ne dozvoljava da izostave namaz ni putnik, ni bolesnik, ni mudžahid, ni stara iznemogla osoba - svi su dužni obavljati namaz u njegovo vrijeme,[9] dok se bilo koji drugi ibadet može zbog šerijatski opravdanog razloga u potpunosti izostaviti ili naknadno obaviti. Šejhul-islam Ibn-Tejmijje kaže: "Islamski učenjaci su složni da je namaz kategoričnija obaveza od hadždža. Hadždž mora obaviti jednom u životu onaj ko je u mogućnosti, dok obaveza namaza pada na svakog punoljetnog i pametnog muslimana, osim žene u mjesečnom ciklusu i nakon porođaja (nifas). Nema razlike između zdravog i bolesnog, sigurnog i onoga koji je u strahu, bogatog i siromašnog, muškarca i žene."[10] Imam Ševkani tvrdi: "Namaz je kategoričnija osnova islama od zekata."[11]

Uzvišeni Allah najbolje zna mudrost onoga što propiše, ali se iz ovoga može razumjeti da pet dnevnih namazâ predstavlja najjaču vezu između Allaha i Njegovih robova, te da su ovi namazi, u prvom redu, duhovni, a potom i tjelesni odgoj za vjernike. Ostavljati ovaj časni ibadet, ili ga zapuštati, znači sebe gurati vlastitim rukama u zabludu i propast.

Uzvišeni Allah o ovakvima kaže: **"A njih** (prave vjernike) **zamijeniše zli potomci, koji namaz ostaviše, i za požudama pođoše, oni će sigurno ružnu završnicu imati."** (Prijevod značenja Merjem, 59.)

Allah je, također, kazao: **"Teško se onima koji, kad namaze obavljaju, ne obavljaju ih kako treba, već se samo pretvaraju."** (Prijevod značenja El-Ma'un, 4-6.)

---

[6] Na jaciju i sabah-namaz.

[7] Ebu-Davud, 1/167-168/561, Tirmizi, 2/13/223. Šejh Albani je ovu predaju, zbog mnoštva puteva, ocijenio vjerodostojnom. Hafiz Munziri tvrdi da su njeni prenosioci pouzdani. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/13.

[8] Muslim, 3/80-81/223.

[9] Izuzetak su žene u vrijeme mjesečnog ciklusa i nakon porođaja.

[10] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 18/341.

[11] Vidjeti: *Es-sejlul-džerrar,* 1/292.

Uzvišeni Stvoritelj, govoreći o ovim nesretnicima, kaže: "**Šta vas je u Džehennem dovelo?, reći će: 'Nismo obavljali namaz...'**" (Prijevod značenja El-Muddessir, 42-43.)

Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sanjao jednog čovjeka koji leži na leđima, a drugi stoji iznad njega sa velikim kamenom u ruci i udara ga njime po glavi dok je ne prepolovi na dva dijela. Zatim se njegova glava vraća u prvobitni oblik, te ga ovaj ponovo udara na isti način. Nakon toga je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, objašnjeno da se radi o čovjeku koji je odbijao Kur'an i koji je spavao u vrijeme namazâ, ne obavljajući ih u njihovim propisanim vremenima.[12] Abdullah b. Amr prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Onaj ko sretne Allaha bez namaza biće u društvu Karuna, Faraona, Hamana i Ubeja b. Halefa.*"[13] Oni su, bez sumnje, najgora stvorenja koja je Allah stvorio. Nakon što je citirao ovaj hadis šejhul-islam Ibn-Kajjim je rekao: "Čovjeka od namaza odvraća jedna od četiri stvari: njegov imetak, njegova vlast, njegov položaj ili njegova trgovina. Koga imetak odvrati od namaza biće u društvu Karuna. Koga od namaza odvrati njegova vlast biće u društvu Faraona. Koga od namaza odvrati položaj biće sa Hamanom i koga od namaza odvrati njegova trgovina biće u društvu sa Ubejjom b. Halefom."[14]

Upozoravajući na opasnost ostavljanja namaza, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "*Paravan koji odvaja vjerovanje od nevjerstva je obavljanje namaza.*"[15] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, također je kazao: "*Ugovor između nas i njih* (tj. licemjera) *je namaz; ko ga ostavi*

---

[12] Buhari, str. 1488-1489/ 7047 i drugi.

[13] Ahmed, 6/150/6576, Darimi 2/240/2721, Ibn-Hibban, 1/132/254 (El-mevarid), Ibn-Nasr u *Kadrus-salah*, 1/133/58, Adžurri u *Eš-šeriah*, 2/651-652/275, Ibn-Šahin u *Et-tergibu*, str. 119/59. Imam Hejsemi, nakon što je ovu predaju pripisao Taberaniju u *El-kebiru* i *El-evsatu*, 2/21, kaže: "Prenosioci Ahmedove predaje su pouzdani." Imam Ibn-Abdul-Hadi i šejh Ahmed Šakir ovu predaju su ocijenili vjerodostojnom. Vidjeti: *Tenkihut-tahkik*, 2/117 i Šakirove opaske na *El-musned*, 6/150. Dobrom je smatraju hafiz Munziri, Ibn-Hadžer Hejtemi i šejh Albani. Vidjeti: *Ez-zevadžir*, 1/287, *Miškatul-mesabih*, 1/183 i *Es-semerul-mustetab*, 1/53.

[14] Vidjeti: *Hukmu tarikis-salah*, str. 31, od Ibn-Kajjima i *Ez-zevadžir*, 1/287.

[15] Muslim, 2/59/82, Nesai, 1/156/463, Tirmizi, 7/352/2620, Ebu-Davud, str. 1067/4678, Ibn-Madže, 1/319/890, Darekutni, 2/41/1735, Darimi, 1/197/1233, Ibn-Nasr u *Kadrus-salah*, 2/880/899, Adžurri u *Eš-šeriah*, 2/644-655/265.

počinio je nevjerstvo."[16] Burejde b. el-Husajn prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko* (namjerno) *ostavi ikindiju-namaz, njegova djela su poništena.*"[17] Ako slijedi ovakva kazna za onoga koji ostavi samo ikindiju-namaz, šta je sa onim koji nikako ne klanja, kakva su njegova djela?! Enes b. Malik kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi izišao u vojni pohod čekao bi zoru. Ako bi čuo sabahski ezan vratio bi se, u protivnim bi se borio protiv njih."[18] Poznati tabi'in Abdullah b. Šekik el-Ukajli[19] kaže da ashabi Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ostavljanje nijednog djela nisu smatrali nevjerstvom, osim ostavljanje namaza.[20] Hasan el-Basri je kazao: "Do mene je doprla vijest da su ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, govorili: 'Između muslimana i počinjenog širka i nevjerstva jeste ostavljanje namaza bez opravdanog razloga.'"[21] Abdullah b. Mesud je kazao: "Ko ostavi namaz, taj nema vjere."[22] U drugoj verziji od Ibn-Mesuda stoji: "Nevjerstvo je ostaviti namaz."[23]

---

[16] Nesai, 1/156/462, Tirmizi, 7/353/2621, Ibn-Madže, 1/319/891, Ahmed, 5/346/22833, Darekutni, 2/40/1733, Abdullah b. Ahmed u *Es-Sunne,* 1/358/769, Ibn-Nasr u *Kadrus-salah,* 2/877/894, Ibn-Mende u *El-iman,* 1/383/317-318, Lalekai u *Šerhu usulil-iatikad,* 4/902/1520, Ibn-Abdul-Berr u *Et-temhidu,* 4/230, Hakim, 1/48/11. Imam Tirmizi, Nesai, Lalekai, Hakim, Zehebi, Iraki, Menavi, Adžluni i Albani ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Vidjeti: *Meseletut-tekfir,* 1/67, *Nejlul-evtar,* 1/363, *Kešful-hafa,* 1/348 i *Sahihut-tergib,* 1/366.

[17] Buhari, str. 130/553, Ahmed, 16/509/22941 i Ibn-Abdul-Berr 14/124.

[18] Buhari, str. 621/2943 i Muslim, 4/71/382.

[19] Vidjeti: *Zikru esmait-tabi'in,* 2/134, od imama Darekutnija.

[20] Tirmizi, 7/354/2622, Ibn-Ebi-Šejbe, 6/172/30437 i Hakim, 1/48/12. Imam Nevevi, Zehebi i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/16, *Hulasatul-ahkam,* 1/245 i *Es-semerul-mustetab,* 1/52. Ova predaja ima potporu u verziji Džabira b. Abdullaha koju bilježi Ibn-Nasr u *Es-salah,* 2/904/947, Lalekai u *Šerhu usulil-iatikad,* 4/909-910/1537, Ibn-Bettah u *El-ibane,* 1/273-274/876 i Ibn-Džad u *El-musnedu,* str. 385/2634, sa dobrim lancem prenosilaca.

[21] Ibn-Bettah u *El-ibane,* 1/273-274/877, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Hukmu tarikis-salah,* str. 112 od Ebu-Abdullaha Nuamanija Eserija.

[22] Ibn-Nasr u *Kadrus-salah,* 2/898/935, Abdullah b. Ahmed u *Es-sunne,* 1/359/772 i Taberani u *El-kebiru,* 9/191/8941-8942. Šejh Albani je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: *Sahihut-tergib,* 1/370 i *Es-silsiletud-daife,* 1/382. Slično ovome prenosi Ibn-Ebi-Šejbe, 5/95/24052, od Abdullaha b. Amra b. el-Asa.

[23] Adžurri u *Eš-šeriah,* 1/291/292, sa dobrim lancem prenosilaca.

Ebu-Derda je rekao: "Nema imana onaj ko ne klanja."[24] Ibn-Abbas je kazao: "Ko ostavi namaz a u mogućnosti je obaviti ga, srest će Allaha a Allah srdit na njega."[25] Prenosi se da je Omer b. el-Hattab na samrtnim mukama nakon što je izboden nožem, pozvan da klanja sabah-namaz, pa je rekao: "Da, nema udjela u islamu ko napusti namaz," pa je klanjao dok krv je curila iz njegovih rana.[26] U drugoj predaji stoji da je Omer b. el-Hattab poslao pismo svojim namjesnicima u kome je stajalo: "Za mene je najvažnija stvar namaz. Ko ga bude redovno obavljao sačuvao je svoju vjeru. Ko ga bude zanemario zanemario je sve ostalo."[27] Ebu-Bekr je na smrtnoj postelji pozvao Omera, i između ostalog, oporučio mu da pazi na namaz.[28]

Imam Ibn-Hazm je rekao: "Nakon širka nema većeg grijeha od ostavljanja namaza dok ne prođe njegovo vrijeme."[29] Šejhul-islam Ibn-Tejmijje je rekao: "Onaj ko ostavi namaz gori je od kradljivca, bludnika i onoga koji konzumira alkohol i drogu."[30] Na drugom mjestu šejhul-islam kaže: "Ko ne klanja dnevni namaz[31] do zalaska sunca bilo zbog zauzetosti na radnom mjestu, lova ili hizmeta učitelju i odbije se za to pokajati, ubija se po mišljenju većine islamskih učenjaka."[32] Imam Zehebi kaže: "Ko klanja namaz poslije njegovog vremena počinio je veliki grijeh. Ko ga uopće ne klanja on je kao kradljivac i bludničar. Ko ostavi namaz u potpunosti, on je najveća propalica, nesretnik i zločinac."[33] Imam Ahmed b. Hanbel je rekao: "Ko kaže: 'neću klanjati' on je nevjernik."[34] Imam Ishak b. Rahevej zapaža: "Islamski učenjaci od

[24] Lalekai u *Šerhu usulil-iatikad,* 4/908/1536 i Ibn-Nasr u *Kadrus-salah,* 2/903/945. Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihut-tergib,* 1/370.

[25] Lalekai u *Šerhu usulil-iatikad,* 4/909/1535.

[26] Malik u *El-muvetta,* 1/146-147/81, Ibn-Sad u *Et-tabekat,* 1/350-351, Abdur-Rezzak, 1/150-151/578-581 i 3/125/5010, Ibn-Ebi-Šejbe, 6/164/30352, Ahmed u *Ez-zuhdu,* str. 182/654, Ibn-Nasr u *Kadrus-salah,* 2/893/924, Darekutni, 2/40/1732, Adžurri u *Eš-šeriah,* 1/292-293/294-295, sa ispravnim lancem prenosilaca.

[27] Malik, 1/61-62/5, Abdur-Rezzak, 1/536-537/2038 i Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/193.

[28] Ibn-Ebi-Šejbe, 7/434-435/37045. Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/26.

[29] Vidjeti: *El-kebair,* str. 37, od imama Zehebija.

[30] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/34, od šejhul-islama Ibn-Tejmijje.

[31] Ikindiju-namaz, ili podne i ikindiju za putnika.

[32] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/23.

[33] Vidjeti: *El-kebair,* str. 39, od imama Zehebija.

[34] Adžurri u *Eš-šeriah,* 1/293/296, sa ispravnim lancem prenosilaca.

vremena Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, do današnjih dana smatraju da onaj ko ostavi namaz namjerno, bez opravdanja, i odbije naklanjati ga, tretira se nevjernikom."[35]

Prvo za šta će čovjek polagati račun je namaz; ako prođe taj ispit uspio je, a ako mu namaz ne bude ispravan, upropašten je.[36] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na samrtnim mukama je savjetovao svoje ashabe, rekavši im: "*Namaz, namaz,*"[37] tj. čuvajte dobro svoje namaze, jer šta je muslimanu preostalo od vjere ako ostavi namaz. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "*Niti islama će se otkidati, jedna po jedna. Kada se god koja otkine ljudi će se hvatati za sljedeću. Prvo što će se izgubiti od islama je islamska vlast, a zadnje što će ostati od vjere je namaz.*"[38] U drugoj predaji se navodi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Prvo što će nestati među ljudima je povjerenje (emanet), a zadnje što će ostati od vjere je namaz.*"[39]

Navedeni ajeti i hadisi jasno ukazuju na vrijednost namaza s jedne, te opasnost ostavljanja ovoga ibadeta, s druge strane. Musliman ne može ustrajati na pravom putu bez namaza.

---

35 Vidjeti: *Et-temhid,* 4/225-226.

36 Tirmizi, 2/401-402/413, ocijenio ga je dobrim. Šejh Albani ga smatra vjerodostojnim. Vidjeti: *Sahihul-džamia,* 1/503/2573. Hadis u ovome značenju vjerodostojnim je ocijenio hafiz Askalani. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/402. Ovaj hadis u njegovom smislu bilježe: Makdisi u *El-muhtare,* 7/144-145/2078, Taberani u *El-evsatu,* 2/240/1859 i Ahmed, 8/14-15/7889. Šejh Ahmed Šakir ovu verziju smatra vjerodostojnom.

37 Ahmed, 19/209/12169, Ibn-Hibban, 14/570-571/6605, Ebu-Jala, 5/309-310/2933, Tahavi u *Šerhul-muškil,* 8/226-227/3203, Bejheki u *Ed-delail,* 7/205, Abdu b. Humejd u *El-musnedu,* str. 445/1542, Ibn-Nasr u *Kadrus-salah,* 1/332/324. Imam Busiri u *Misabihuz-zudžadže,* 2/55, kaže: "Lanac prenosilaca ove predaje ispunjava kriterije Buharije i Muslima." Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihul-džamia,* 2/719/3873.

38 Ibn-Hibban, 15/111/6715, Ahmed, 5/251/22214, Taberani, 8/116/7486, Hakim, 4/104/7022. Imam Hakim i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Sahihul-džamia,* 2/905/5075 i *Sahihu mevaridiz-zaman,* 1/176. Hafiz Hejsemi u *El-medžmea,* 7/281, kaže: "Ovaj hadis bilježi Ahmed i Taberani u *El-kebiru,* a prenosioci predaje su pouzdani.

39 Ovu predaju bilježi Hakîm Tirmizi u *Nevadirul-usulu,* sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *El-mugni,* 2/299, *Kenzul-ummal,* 3/61/5495, *Sahihul-džamia,* 1/503/2575 i *Kešful-hafa,* 1/253.

Naređujući svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, Uzvišeni Allah je rekao: "**Dostavljaj ono što ti se objavljuje i obavljaj namaz, zaista namaz odvraća od razvrata i svega što je ružno.**" (Prijevod značenja El-Ankebut, 45.) Obećavajući uspjeh onima koji ustrajavaju u namazu, Uzvišeni je rekao: "**Uspjeli su vjernici, oni koji namaze svoje skrušeno obavljaju.**" (Prijevod značenja El-Muminun, 1-2.) U drugom ajetu Allah je rekao: "**Uspio je onaj ko se očisti, koji svoga Gospodara spomene i namaz obavi.**" (Prijevod značenja El-Eala, 14-15.) Obraćajući se vjernicima, Uzvišeni Allah kaže: "**Vaši zaštitnici su samo Allah i Poslanik Njegov i vjernici koji redovno namaz obavljaju, zekat daju i ruku čine.**" (Prijevod značenja El-Maide, 55.)

Brojni su hadisi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji ukazuju na vrijednost namaza, a mi ćemo spomenuti samo neke od njih. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je kazao: "*Allah je propisao pet namazâ. Ko se bude propisno abdestio, klanjao u određenim namaskim vremenima, upotpunjavao rukue i bude skrušen u namazu Allah se obavezao da će mu oprostiti. Ko ne bude tako činio nema obećanja kod Allaha - ako bude htio oprostiće mu ili će ga kazniti.*"[40]

Ibn-Mesud je pitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koje djelo je najbolje da se učini, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je odgovorio: "*Namaz u njegovo vrijeme.*" Ibn-Mesud je potom upitao: "Šta je poslije toga?" "*Dobročinstvo prema roditeljima,*" odgovorio je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Ibn-Mesud ponovo upita: "Šta je poslije toga?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: "*Borba na Allahovom putu.*"[41]

Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao svojim ashabima: "*Šta mislite kada bi nekome ispred njegovih vrata tekla*

[40] Ebu-Davud, str. 107/425 i ovo je njegova verzija, Nesai, 1/155/460, Ibn-Madže, 1/418-419/1158, Ahmed, 5/319/22772, Malik, 1/383-385/267, Ibn-Hibban, 5/21/1731, Abdur-Rezzak, 3/5-6/4575, Ibn-Ebi-Šejbe, 7/308-309/36348, Ibn-Ebi-Asim u svom *Sunenu*, 2/665/1001, Begavi u *Šerhus-sunne,* 4/105/978. Imam Nevevi u *El-medžmua,* 4/20, kaže: "Ovaj hadis je ispravan." Imam Ibn-Abdul-Berr, Hakim, Menavi, Ibn-Hibban su ga, također, ocijenili vjerodostojnim. Vidjeti: *Et-temhid,* 23/288, *Et-telhisul-habir,* 2/718, *Hulasatu bedril-munir,* 1/283, Zerkanijev komentar na *El-muvettu,* 1/385, *Es-silsiletus-sahiha,* 2/497, *Sahihul-džamia,* 1/616/3242, *Es-semerul-mustetab,* 1/53 i *El-miškah,* 1/180/570.

[41] Buhari, str. 1283/5970 i Muslim, 2/62/85.

rijeka, i on se u njoj kupao pet puta dnevno, da li bi na njemu bilo imalo prljavštine?" Ashabi su rekli: "Ne, ne bi ostalo na njemu ništa." Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, na to je rekao: "*Tako je i sa pet dnevnih namazâ, Allah njima sapire grijehe Svojih robova.*"[42]

Također se prenosi da je jedan čovjek došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: "O Allahov Poslaniče, počinio sam djelo koje nalaže izvršenje šerijatske kazne, pa kazni me!" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije mu ništa odgovorio. Neposredno nakon toga proučen je ikamet i čovjek je klanjao, pristajući za Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Nakon završenog namaza ovaj čovjek je ponovo podsjetio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na učinjeno djelo, te da izvrši šerijatski odgovarajuću kaznu nad njim. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ga je upitao: "*Zar nisi klanjao sa nama namaz?*" Odgovorio je: "Jesam," a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu kaza: "*Allah ti je oprostio ono što si počinio*"[43] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, također je kazao: "*Pet dnevnih namazâ i džuma do džume brišu sve što je manje od velikih grijeha.*"[44]

Ebu-Hurejre kaže: "Dva su čovjeka u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zajedno primila islam. Jedan od njih je poginuo na Allahovom putu, a drugi je živio nakon njega godinu dana. Talha b. Ubejdullah jedne noći je sanjao da je onaj drugi ušao u Džennet prije šehida. Kada je osvanulo došao je kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i ispričao mu san. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: '*Zar nije postio nakon smrti šehida jedan ramazan i klanjao šest hiljada i toliko i toliko rekata.*'"[45] Ibn-Madže i Ibn-Hibban ovoj

---

[42] Buhari, str. 126/528 i Muslim, 2/139-140/667.

[43] Buhari, str. 1440-1441/6823, Muslim, 17/71/2764. Ovaj hadis ne može koristiti kao dokaz o dozvoli neizvršavanja šerijatskih kazni nad onima koji to zaslužuju iako su klanjali. Zbog objašnjenja vidjeti: *El-minhadž,* 17/71, od imama Nevevija, *Fethul-Bari,* 12/137-138, *Nejlul-evtar,* 7/121 i *Avnul-mabud,* 12/30-31.

[44] Muslim, 3/95/233, Tirmizi, 1/554/214, Ahmed, 16-/196-197/10285, Ibn-Huzejme, 3/158/1814, Ebu-Avvane, 2/20, Ibn-Hibban, 5/20-25/1733, Bejheki, 10/315/20758, i Ebu-Jala, 11/371-372/6486.

[45] Ahmed, 2/333/8380 i Ebu-Jala, 1/281/644. Hafiz Munziri i imam Hejsemi ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *Sahihut-tergib,* 3/313 i *Medžmeuz-zevaid,* 10/204. Šejh Albani ju je svrstao među vjerodostojna predanja. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 6/176/2591.

verziji hadisa dodaju: "... *između njih dvojice je kao između nebesa i zemlje.*"[46]

Molim Allaha da nas učvrsti u obavljanju namaza, najčasnijeg ibadeta, da nas pouči našoj vjeri, učini borcima na Njegovom putu, našim imecima i životima, da nam završnica bude šehadet, a na Sudnjem danu da nas proživi sa vjerovjesnicima, iskrenima, šehidima i dobrima, a oni su, zaista, divno društvo! Amin, ja Rabbel-alemin!

Autor
25. sefer 1420. god. po H.
9. juni 1999. god.
Amman – Jordan

---

[46] Ibn-Madže, 2/1293-1294/3925 i Ibn-Hibban, 7/248-249/2982. Šejh Albani je ovu verziju hadisa, također, ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu Suneni Ibni-Madže,* 3/284 i *Sahihut-tergib,* 3/314. Vidjeti, također: *Sahihul-metdžerir-rabih,* str. 43.

Nekoliko napomena u pogledu samog djela

Pišući ovo skromno djelo, moleći Uzvišenog Allaha da se muslimani okoriste njime, kroz opis namaza Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u svjetlu Kur'ana i vjerodostojnog Sunneta, koristio sam naredne metode:

Prvo: Polazio sam sa iznošenjem kur'anskih, a potom hadiskih šerijatsko-pravnih dokaza, spominjući stepen vjerodostojnosti svakog hadisa, govora ashaba ili tabi'ina, upozoravajući na neke neispravne predaje koje su raširene među svijetom. Imam Zehebi je rekao: "Nema nikakve koristi od predaja gdje su izmješani ispravni i slabi hadisi!"[47]

Drugo: Posebna pažnja posvećena je konsenzusu islamskih učenjaka, jer je on, također, verifikovani i legitimni vjerski izvor kod učenjaka ehlus-sunnetskih pravnih usmjerenja. Imam Šafija smatra da je stvarni konsenzus jači od pojedinačnih (ahad) hadisa (tj. mimo mutevatir predaja).[48] Na ovaj smisao ukazao je i šejhul-islam Ibn-Tejmijje.[49]

Treće: Sve navedene dokaze, bilo iz Kur'ana ili Sunneta, uzimao sam sa izvora, iz originalnih zbirki i djela, osim u iznimnim situacijama gdje nije postojala mogućnost korištenja originala, što je označeno izrazom "uzeto iz" ili "preuzeto iz", navodeći potom dotično djelo ili ukazivanjem da se radi o prenošenju iz drugog djela.

Četvrto: Koristio sam ponekad više različitih izdanja jednog te istog djela ovisno o potrebi, kao što su: "El-musned" imama Ahmeda, "El-džamia" imama Tirmizije, "Es-sunen" imama Ebu-Davuda, "Fethul-bari" hafiza Askalanija, "El-mugni" imama Ibn-Kudame i neka druga djela.

Peto: Kod izričito spornih pitanja među islamskim pravnicima, osjećajući neophodnim, iznosio sam dokaze i jedne i druge ili više strana, potom sam komentirao slabije dokaze, a u slučaju, kad je bilo moguće i što je najpreče, vršio sam pomirenje (tevfik) stavova, pridržavajući se, pri tome, principa i pravila koje su uslovili islamski učenjaci.

---

[47] Vidjeti: *Bejanu zegalil-ilmi vet-taleb,* str. 6, od imama Zehebija.
[48] Vidjeti: *Adabuš-Šafi'i,* str. 232, od Ibn-Ebi-Hatima, *El-kifaje fi ilmir-rivaje,* str. 437, *Menakibuš-Šafi'i,* 2/30, od imam Bejhekija, *Sijeru ealamin-nubela,* 10/20.
[49] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 7/29, od Ibn-Tejmijje.

Šesto: Djelu nije cilj naklonjenost mišljenju jedne pravne škole, tako da sam prevashodno, koristeći dokaze iz Kur'ana i Sunneta, odabirao meritornije mišljenje, ovisno o stepenu ispravnosti i jačini iznesenih argumenata.

Sedmo: Djelo počinje govorom o abdestu, a završava načinom zikra poslije namaza, jer su oboje usko vezani za namaz, s tim što je abdest uvjet namaza.

Osmo: Da bi ovo skromno djelo u ovoj verziji ugledalo svjetlo dana, koristio sam više od četiri stotine izvora. Sljedeća djela zaslužuju da se istaknu: "El-evsat" (Ibn-Munzir) "El-medžmua" (Nevevi), "Et-talhisul-habir" i "Fethul-bari" (Askalani), "Medžmu'ul-fetava" (Ibn-Tejmijje), "Zadul-mead" (Ibn-Kajjim) "Nejlul-evtar" (Ševkani), "Tuhfetul-ahvezi" (Mubarekfuri). Od savremenih djela između ostalih korištena su: "Sifetu vuduin-Nebijj", kratka studija od šejha Fehda b. Abdur-Rahmana Šuvejjiba, "Sifetu salatin-Nebijj", od šejha Muhammeda b. Nuha Albanija, "Eš-šerhul-mumtia" od šejha Muhammeda b. Saliha Usejmina, "Es-salatul-mesrukah", od šejha Merzuka b. Alija Ibrahima, "Miskul-hitam", od šejha Ahmeda b. Seida Enbalija, "Siradžul-muttekin fi sifetis-salati hatemil-murselin", od šejha Ebu-Abdur-Rahmana Eserija.

Deveto: Iz želje da se jasno predstave izvori navedenih dokaza, što je obavezno u naučnom radu, ponekad su fusnote po svome sadržaju približne glavnom dijelu teksta. U njima se nalaze hadisi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i riječi učenjaka prvih i potonjih generacija, kao i kratka objašnjenja glavnine teksta. Smatramo da će čitaoci ovog djela naići na razumijevanje i da im čitanje fusnota neće predstavljati poteškoće.

Deseto: Spomenute dove su napisane na izvornom arapskom tekstu, potom prijevod na bosanski jezik i na kraju transkripcija arapskog teksta. Hadisi koji se tiču same forme namaza pisani su samo u prijevodu na bosanskom jeziku.

Jedanaesto: Ukratko sam obradio pitanje pregrade (sutre) za namaz, jer je primjetno da ovaj sunnet zapostavlja velik broj klanjača, dok su ashabi pridavali veliku pažnju ovom propisu, što ćemo detaljno pojasniti, inša Allah.

Dvanaesto: Želim, također, naglasiti da je vrijeme nepogrešivih zapečaćeno smrću Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Zato eventualne greške u ovome djelu, bilo naučne ili štamparske prirode, dokaz su ljudske nesavršenosti, a islam je čist od svega toga.

SVOJSTVA

POSLANIKOVOG, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM,

ABDESTA

Namaz se ne prima bez abdesta

Uzvišeni Allah kaže: "**O vjernici, kada želite namaz obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite, i po glavama svojim potarite, i noge svoje do iza članaka** (operite)." (Prijevod značenja El-Maide, 6.)

Od Ibn-Omera se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ne prima se namaz bez abdesta.*"[50] Ibn-Abbas kaže da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Naređeno mi je da se abdestim prije obavljanja namaza.*"[51]

Ebu-Hurejre prenosi hadis u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Ne prima se namaz onoga ko izgubi abdest dok se ponovo ne abdesti.*"[52]

Alija b. Ebi-Talib prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ključ namaza je abdest, početak mu je tekbir, a završetak selam.*"[53]

Islamski učenjaci se slažu da je abdest uvjet, bez kojeg ne vrijedi namaz.[54]

---

[50] Muslim, 3/82/224, Tirmizi, 1/24-27/1, Nesai, 1/53/139, Ebu-Davud, 1/14-15/53, Ibn-Madže, 1/104/222, Darimi 1/117/686, Ibn-Ebi-Šejbe 1/14/29.

[51] Nesai, 1/51/132, Tirmizi, 5/489/1847, Ebu-Davud, 2/716-717/3197. Imam Tirmizi, Nevevi i šejh Albani ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/289, *Sahihul-džamia,* 2/1024/5885.

[52] Buhari, str. 48/135 i Muslim, 3/84/225.

[53] Ebu-Davud, 1/15/55, Tirmizi, 1/38-40/3, Ibn-Madže, 1/105/224, Hakim, 1/223-224/407. Ahmed, 1/123/1006, Bejheki, 2/247/2962, Darimi, 1/117/687, Darekutni, 1/352/1345, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/208/2380, Hatib u *Tarihu Bagdad,* 10/195-196/5339. Hakim i Zehebi tvrde da ovaj hadis ispunjava Muslimove kriterije. Imam Nevevi u *El-medžmua,* 3/289 i hafiz Ibn-Hadžer u *El-fethu,* 2/589, ovaj hadis su ocijenili ispravnim. Autentičnost ovoga hadisa potvrđuju imam Rafi'i, Begavi i Mubarekfuri. Vidjeti *Hulasatul-bedril-munir,* 1/111, *Šerhus-sunne,* 2/184 i *Tuhfetul-ahvezi,* 1/42. Ovaj hadis, također, prenosi se kod Bejhekija 2/16/2096 i 2/173/2790, kao riječi Ibn-Mesuda (mevkufen), a šejhul-islam Ibn-Tejmijje ga smatra vjerodostojnim. Vidjeti *Sudžudut-tilave,* str. 84.

[54] Vidjeti: *El-evsat,* 1/107 i *El-idžma,* str. 29, od Ibn-Munzira, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/218, od Ibn-Bettala, *El-ikna,* 1/138-139, od imama Alija b. el-Kattana, *Tarhut-tesrib,* 1/188, od hafiza Irakija, *Medžmu'ul-fetava,* 7/26 i *Sudžudut-tilave,* str. 80-81, od Ibn-Tejmijje.

Vrijednosti abdesta

Humran kaže da je Osman b. Affan jedne prilike zatražio vodu za abdest, te se abdestio na isti način kako se abdestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a zatim je kazao da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko uzme abdest na način kako sam se ja abdestio, zatim skrušeno klanja dva rekata, biće mu oprošteni prošli grijesi.*"[55]

U drugoj predaji Alija b. Ebi-Talib prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Upotpunjavanje abdesta u neugodnostima, koračanje prema džamiji i isčekivanje narednog, poslije obavljenog namaza, čisti od grijeha.*"[56] Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko se abdesti kod kuće, potom ode u džamiju, biva u namazu sve dok se ne vrati kući, i neka ne preplića svoje ručne prste.*"[57] U drugom hadisu Avf b. Haris prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko se abdesti upotpunjavajući svoj abdest, potom ode u džamiju, ali ne stigne u džemat, Allah ćemu dati nagradu kao onima koji su klanjali u džematu, a to neće umanjiti njihovu nagradu.*"[58]

Ebu-Hurejre kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Kada se abdesti musliman, pa opere svoje lice, sa vodom ili zadnjom kapi vode spadaju grijesi koje je počinio svojim očima. Kada opere svoje ruke, sa vodom ili zadnjom kapi vode spadaju grijesi koje je*

---

[55] Buhari, 52/159 i Muslim, 3/88-89/226.

[56] Ibn-Šahin u *Et-tergibu,* 1/104/36, Ebu-Jala, 1/234/484, Abdu b. Humejd, 1/130/91, Hakim, 1/223/456 i Bejheki u *Šuabul-imanu,* 3/71/2899. Imam Hakim i Zehebi smatraju da ova predaja ispunjava Muslimove kriterije. Imam Munziri, Ibn-Madžid ed-Dimjati i šejh Albani ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Vidjeti: *Sahihul-metdžerir-rabih,* str. 23/33 i str. 66/160, *Sahihut-tergib,* 1/195 i *Sahihul-džamia,* 1/221/926. Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ovoga predanja pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/36.

[57] Nesai, 1/43/103, Tirmizi, 1/121/316, Ebu-Davud, 1/112/526, Ahmed, 4/241/18128, Tajalisi, 2/390/1159, Hakim, 1/324/744. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani smatraju da ova predaja ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije. Vidjeti: *Es-semerul-mustetab,* 2/646-647 i *Sahihul-džamia,* 1/139/442.

[58] Nesai, 1/283-284/854 i Ebu-Davud, 1/113/528, Hakim, 1/327/754. Imam Hakim i Zehebi kažu da ova predaja ispunjava Muslimove kriterije. Šejh Albani je ovaj hadis svrstao među vjerodostojne predaje. Vidjeti: *Sahihul-džamia,* 2/1061/6163.

počinio svojim rukama. Kada opere svoje noge, sa vodom ili zadnjom kapi vode spadaju grijesi koje je počinio svojim nogama, pa se tako potpuno očisti od grijeha."[59] Osman b. Affan prenosi da je Allahov Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko se propisno abdesti, njegovo tijelo će se očistiti od grijeha, čak i ispod noktiju.*"[60] Ebu-Hurejre kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ukrasi* (svjetlo) *vjernika* (na Sudnjem danu) *biće do onog mjesta do kojeg je dostizala voda kad se abdestio.*"[61] Hvaleći one koji ustrajavaju u ovome ibadetu, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Samo se pravi vjernik pridržava redovnog uzimanja abdesta.*"[62]

Odluka za abdest (nijjet)

Nijjet je uslov za valjanost abdesta po mišljenju izrazite većine islamskih pravnika.[63] Ovaj stav zastupaju učenjaci malikijske,[64] šafijske,[65] hanbelijske[66] i zahirijske (bukvalističke) pravne škole.[67]

[59] Muslim, 3/107-108/244, Tirmizi, 1/3-4/2, Ibn-Huzejme, 1/5/4, Ahmed, 5/252, Begavi, 1/252/150, Taberani, 8/145-146/7560 i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/15/39.

[60] Muslim, 3/108/245, Ahmed, 1/66/476, Šafija u *El-Musnedu,* str. 16 i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/16/49.

[61] Muslim, 3/113/250, Nesai, 1/56-57/149, Ahmed, 2/371/8840, Ebu-Jala, 11/66/6202, Ebu-Avvane, 1/244, Bejheki, 1/93-94/257 i Begavi, 1/312/219.

[62] Ovo je drugi dio hadisa, a njegov prvi dio su riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "*Namaz je najbolje djelo koje se može učiniti.*" Ibn-Madže, 1/105/278, Ahmed, 5/276-277/22737, Bejheki, 1/670/2150, Taberani, 2/98/1444 i u *Es-sagiru,* 2/88, Hakim, 1/221/449. Imam Hakim i Zehebi kažu da ovaj hadis ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije. Hafiz Munziri i šejh Albani, također, smatraju ga vjerodostojnim. Vidjeti: *Sahihut-tergib,* 1/86 i *Irvaul-galil,* 2/136.

[63] Vidjeti: *El-hilafijjat,* 1/303, od imama Bejhekijja, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/8, *Džamiul-ulum,* str. 29-30, od Ibn-Redžeba, *Fethul-Bari,* 1/164 od Ibn-Hadžera, *El-fikhul-islamijj,* 1/226, *Mesailun fil-fikhil-mukaren,* str. 51, od dr. Omera el-Eškara i *El-mufessal,* 1/75, od dr. Abdul-Kerima Zejdana.

[64] Vidjeti: *Mukadimmatu Ibni-Rušd,* str. 14, *Ez-zehiretu fi furuil-malikijje,* 1/234, *Mevahibul-dželil,* 1/332, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 24, *Eš-šerhul-kebir,* 1/155, *Et-tadžu vel-iklil,* 1/331, *El-fevakihud-devani,* 1/210.

[65] Vidjeti: *El-umm,* 1/98, *El-havil-kebir,* 1/87, *El-hilafijjat,* 1/299-303, *El-vesit,* 1/75, *El-medžmua,* 1/355-358, *El-ialam,* 1/137, od imama Ibn-Mulekkina, *Mugnil-muhtadž,* 1/167 i *Revdatut-talibin,* 1/157. Imam Kurtubi spominje da neki šafijski

Hanefijski pravnici,[68] Sufjan es-Sevri[69] i El-Evzai[70] kažu da nijjet nije uslov za ispravnost abdesta. Ovo je, također, jedno od iznimnih mišljenja u hanbelijskoj pravnoj školi.[71] Dokaz prvoj skupini učenjaka je hadis koga prenosi Omer b. el-Hattab u kome stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Djela su* (cijene se i vrednuju) *prema namjerama.*"[72]

Druga skupina učenjaka kaže da abdest nije ciljan sam po sebi već je sredstvo do ibadeta, pa je validan bez nijjeta, kao npr., odlazak na namaz, uklanjanje nečistoće sa odjeće, pokrivanje stidnog mjesta za namaz itd.[73] Ako bi sredstva do ibadetâ, kažu ovi učenjaci, ovisila o nijjetu onda bi pokrivanje stidnog mjesta, također, zahtijevalo nijjet! Ova skupina pravnika smatra da nijjet nije spomenut u ajetu koji naređuje abdest, pa, stoga, nije ispravno uslovljavati ga.[74] Međutim, ispravno je mišljenje većine islamskih učenjaka, koji smatraju da je abdest ciljan sam po sebi, a dokaz za to su brojni hadisi u kojima se spominje da se uzimanjem abdesta brišu grijesi. S te strane nije ispravno porediti pokrivanje stidnog mjesta s abdestom, jer nema argumenata koji ukazuju da za pokrivanje stidnog mjesta pripada posebna nagrada.[75] Nijjet, iako, nije spomenut u

---

pravnici smatraju da nije potreban nijjet za abdest. Vidjeti: *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/85.

66 Vidjeti: *El-mesail,* str. 10-11/27-29, od Ebu-Davuda, *El-mugni,* 1/121, *Eš-šerhul-kebir,* 1/151, *Ahkamun-nisa,* str. 17, *El-kafi,* 1/51, *Medžmu'ul-fetava,* 18/145, *El-insaf,* 1/142, *El-furua,* 1/111, *Šerhuz-zerkeši,* 1/181, *Keššaful-kina,* 1/140 i *Eš-šerhul-mumtia,* 1/157.

67 Vidjeti: *El-muhalla,* 1/73 i 2/146.

68 Vidjeti: *Ahkamul-Kur'an,* 2/334, od imama Džessasa, *El-ihtijar,* 1/15, *Bedaius-sanaia,* 1/106, *El-hidaje,* 1/15, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/32, *El-benaje,* 1/235, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 73.

69 Vidjeti: *El-musannef,* 1/232/895, od Abdur-Rezzaka, *El-havil-kebir,* 1/87, *Ahkamul-Kur'an,* 2/334, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/8, *Šerhus-sunne,* 1/402 i *Umdetul-kari,* 1/30.

70 Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha,* str. 160, od imama Ibn-Nasra Mervezija, *Ahkamul-Kur'an,* 2/334, *Šerhus-sunne,* 1/402, *El-medžmua,* 1/355, *Fethul-Bari,* 1/20 i 1/164, *El-benaje,* 1/235 i *Umdetul-kari,* 1/30.

71 Vidjeti: *El-insaf,* 1/142.

72 Buhari, str. 11/1 i Muslim, 13/46-47/1907.

73 Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/106, *Bedaiul-fevaid,* 3/187 od Ibn-Kajjima.

74 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/72-73 i *Bedaius-sanaia,* 1/106-107.

75 Vidjeti: *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/87, od imama Kurtubijja i *Mesailun fil-fikhil-mukaren,* str. 60, 65-66, od dr. Omera el-Eškara.

ajetu abdesta uslov je za njegovu ispravnost, jer prethodno citirani hadis koga prenosi Omer jasno aludira na tu činjenicu.[76]

Što se tiče nijjeta on se donosi u srcu i nije legitimno izgovaranje nijjeta jezikom. Šejhul-islam Ibn-Tejmijje kaže: "Nijjet za abdest, gusl, tejemum, namaz, hadždž, zekat, iskupine i ostale ibadete po konsenzusu islamskih učenjaka ne donosi se riječima, već srcem. Nijjet riječima je uvedena stvar. Takvo nešto nije nam preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, niti od njegovih ashaba. Unatoč tome, ummet je danas uveliko iskušan ovom ružnom novotarijom."[77]

Šejhul-islam Ibn-Kajjim tvrdi: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, počinjao je svoj namaz riječima 'Allahu ekber.' Nijjet nikada nije izgovarao naglas, niti neko od ashaba ili imama četiri pravne škole. Nema ispravnih niti neispravnih hadisa o izgovaranju nijjeta naglas (riječima)."[78] U drugom djelu Ibn-Kajjim kaže: "Mjesto nijjeta je u srcu, dok jezik nema apsolutno nikakve veze s nijjetom. Oni koji nijjete riječima slijede šejtanska došaptavanja koja ih uvode u razne tegobe i otežanje vjere."[79] Ibn-Nudžejm, poznati hanefijski pravnik, kaže: "Izgovaranje nijjeta jezikom, općenito, novotarija je u svim obredoslovljima (ibadetima)."[80] Šejh Muhammed eš-Šukajri kaže: "Nije pohvalno izgovaranje nijjeta riječima - ni za abdest, ni gusul, ni namaz, niti bilo koji drugi ibadet. Nijjet se donosi srcem."[81]

Ebu-Davud je pitao svoga učitelja imama Ahmeda: "Da li se prije početnog tekbira izgovara nešto drugo?" Odgovorio je: "Ne izgovara."[82] Slično ovome kazao je šejhul-islam Ibn-Tejmijje.[83] Ibn-Ebil-'Aizz, veliki hanefijski učenjak, kaže: "Imami četiri pravne škole složni su da se nijjet donosi srcem i nije nam od njih preneseno da su tražili da se nijjeti riječima."[84] Ibn-Redžeb kaže: "U vjerodostojnoj predaji se navodi da je

---

[76] Vidjeti: *Mesailun fil-fikhil-mukaren,* str. 64.

[77] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 18/148 i 22/140-141, od Ibn-Tejmijje.

[78] Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/136-137. Vidjeti: *Kejfijjetu salatin-Nebijj,* str. 2, od Ibn-Baza.

[79] Vidjeti: *Igasetul-lehefan,* 1/145, od Ibn-Kajjima.

[80] Vidjeti: *El-bahrur-raik,* 2/346 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 3/560.

[81] Vidjeti: *Es-sunenu vel-mubtedeat,* str. 28, od šejha Eš-Šukajrija.

[82] Vidjeti: *El-mesail,* str. 46/210, od Ebu-Davuda.

[83] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 26/59.

[84] Vidjeti: *El-kavlul-mubin fi ahtail-musallin,* str. 94.

Ibn-Omer čuo jednog čovjeka koji je oblačeći ihrame govorio: 'Allahu moj hoću da obavim hadždž i umru. Ibn-Omer mu tada reče: 'Zar to obavještavaš ljude? Zar Allah ne zna šta je u tvojim grudima?'"[85]

Imam Sujuti kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, niti iko od ashaba nije nijetio riječima za namaz."[86] Šejh Ibn-Baz u djelu "El-fetava" 1/237, tvrdi sljedeće: "Izgovaranje nijjeta riječima je novotarija, a sunnet Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, upućuje da se nijjet donosi srcem. Nema pouzdanih dokaza od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ni od ashaba, niti od imama (prvih generacija) da su izgovarali nijjet riječima." Ibn-Usejmin kaže: "Da je izgovaranje nijjeta bilo legitimno, to bi nam Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pojasnio."[87] Znači, ne postoje šerijatski dokazi o izgovoru nijjeta riječima. Jezičko značenje nijjeta je čvrsta odluka srcem na nešto, kako to definišu islamski učenjaci.[88]

Propis izgovaranja Allahova imena (bismille) prije uzimanja abdesta

Izgovaranje Allahova imena (bismillah), prije uzimanja abdesta, po nekim islamskim učenjacima, obavezno je zbog riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "*Nema namaza onome ko se ne abdesti, a nema abdesta onome ko ne spomene Allahovo ime.*"[89]

---

[85] Vidjeti: *Džamiul-ulumi vel-hikem,* str. 22.

[86] Vidjeti: *El-emru bil-itiba,* str. 295.

[87] Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 1/159.

[88] Vidjeti: *El-mugni,* 1/544, *El-kafi,* 1/51, *El-medžmua,* 1/352, *El-bahrur-raik,* 1/25, *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/235.

[89] Ebu-Davud, str. 31/101, Tirmizi, 1/102-103/25, Ibn-Madže, 1/138/325, Ahmed, 18/448/27025, Tajalisi, 1/169/240, Ibn-Šahin u *Et-tergibu,* str. 144-154/94-95, Bejheki, 1/68/252 i u *Marifetus-sunen,* 1/154/53, Taberani, 6/121/5699 i u *Ed-dua,* 2/972/380, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/12/15, Begavi, 1/303/209, Darekutni 1/72/220, Ebu-Ubejd u *Et-tuhuru,* str. 140-141/52, Ibn-Sunni u *Amelul-jevmi,* str. 14/26, Ibn-Munzir u *El-evsatu,* 1/367/344, Hakim, 1/245/519. Ovaj hadis dobrim su ocijenili: Ibn-Ebi-Šejbe, Munziri, Ibn-Salah, Ibn-Kesir, Iraki, Ibn-Kajjim, Ibn-Hadžer, Ibn-Sejidin-nas, Ibn-Mulekkin, Ševkani, Sanani, Siddik Han, Mubarekfuri, Ahmed Šakir, Sejjid Sabik, Albani i drugi. Vidjeti: *Džamiut-Tirmizi,* 1/38 (Šakir), *Tefsirul-Kur'anil-Azim,*

Iz spoljašnjeg značenja ovoga hadisa neki islamski učenjaci zaključuju potpunu negaciju abdesta onome ko ne kaže "bismillah" prije uzimanja abdesta.[90] Neki islamski pravnici prave razliku između onoga koji zaboravi izgovoriti "bismillu" i onoga koji je namjerno izostavi. U prvom slučaju abdest smatraju valjanim a u drugom pokvarenim.[91] Ostali islamski učenjaci nisu prihvatili ovaj hadis (iako je došao sa više različitih puteva, koji, bez sumnje, pojačavaju jedni druge)[92] i smatraju izgovor Allahova imena prije uzimanja abdesta sunnetom. Neizgovaranje bismille, bilo namjerno ili iz zaborava, kod ovih učenjaka ne utječe na ispravnost abdesta.[93]

Jedna skupina pravnika smatra da je spomenuta negacija abdesta u ovome hadisu negacija njegove upotpunjenosti, tako da se ne radi o neispravnosti.[94]

Kao rezime ovog pravnog pitanja korisno je spomenuti odabrano mišljenje imama Ebu-Ubejda, koji kaže: "Ne smatram da iko treba izostaviti bismillu prije abdesta. Ponekad iz zaborava ne spomenem Allahovo ime prije abdesta, pa ga ponovim izgovarajući bismillu. Međutim, ovim ne obavezujem nikoga da me slijedi, niti smatram da su namaz i abdest pokvareni onome ko ne izgovori bismillu."[95]

2/24, *Zadul-mead,* 1/132, *Et-telhisul-habir,* 1/107-112, *Netaidžul-efkar,* 1/224-226, *Nejlul-evtar,* 1/135, *Es-sejlul-džerrar,* 1/76, *Tuhfetul-ahvezi,* 1/103, *Subulus-selam,* 1/101, *Er-revdatun-nedijje,* 1/118, *Tevdihul-ahkam,* 1/192, *El-hilafijjat,* 1/293-298, *Fikhus-sunne,* 1/31, *Sahihul-džamia,* 2/1249/7514-7515, *Irvaul-galil,* 1/122-123, *El-furusijje,* str. 101 i *El-menahiš-šeraijje,* 1/251-252. U drugom hadisu stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio ashabima da se abdeste, rekavši: "*Abdestite se u Allahovo ime* (bismillah)." Nesai, 1/34/78, Ibn-Huzejme, 1/74/144, Bejheki, 1/34/191 i Darekutni, 1/71-72/218. Hafiz Askalani i šejh Albani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Vidjeti: *Netaidžu-efkar,* 1/231-232, *Sahihus-sunen,* 1/34 i *Udžaletur-ragibil-mutemenni,* 1/70-71.

[90] Vidjeti: *Nejlul-evtar,* 1/172, *Es-sejlul-džerrar,* 1/76-77, *Er-revdatun-nedijje,* 1/119 i *Temamul-minne,* str. 89.

[91] Vidjeti: *Ahkamul-Kur'an,* 2/357, od imama Džessasa, *Hilijetul-ulema,* 1/136, *Merkatul-mefatih,* 2/105 i *Fetaval-ledžnetid-dâime,* 5/219.

[92] Vidjeti: *Er-revdatun-nedijje,* 1/118.

[93] Vidjeti: *El-evsat,* 1/367-368, od Ibn-Munzira, *Šerhus-sunne,* 1/410-411, od imama Begavija, *El-mugni,* 1/114-115 i *Medžmu'ul-fetava,* 7/26.

[94] Uporediti: *Tevilu muhtelifil-hadis,* str. 115, od imama Ibn-Kutejbe, *Medžmu'ul-fetava,* 19/158, *El-furusijje,* str. 101, *Merkatul-mefatih,* 2/105.

[95] Vidjeti: *Et-tuhur,* str. 151, od hafiza Ebu-Ubejda Kasima b. Sellama.

Da li je dozvoljeno praviti veće vremenske pauze pri uzimanju abdesta

Islamski učenjaci su se razišli po ovom pravnom pitanju. Učenjaci malikijske[96] i većina učenjaka hanbelijske[97] pravne škole smatraju da nije dozvoljeno praviti veće[98] prekide pri uzimanju abdesta. Hanefijski[99] i šafijski[100] pravnici smatraju da činjenje dužih prekida pri uzimanju abdesta ne utječe na njegovu ispravnost. Ibn-Mulekkin tvrdi da ovo mišljenje zastupa većina islamskih pravnika.[101] Šejhul-islam Ibn-Tejmijje smatra da je činjenje ovih prekida zabranjeno osim ako za to postoji opravdan razlog, kao trenutni nedostatak vode za cijeli abdest.[102] Što se tiče kraćih prekida oni ne kvare abdest po konsenzusu pravnika.[103]

Učenjaci koji kažu da je zabranjeno praviti duže prekide dokazuju to predajom koju prenosi Omer da jedan čovjek prilikom uzimanja abdesta nije oprao na svome stopalu mjesto veličine nokta koje je ostalo suho. Kada je to vidio, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je rekao: "*Vrati se i popravi svoj abdest!*"[104]

---

[96] Vidjeti: *El-mudevvenetul-kubra,* 1/123, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/17, *Ez-zehireh,* 1/263, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 24, *Hašijetud-Dusuki,* 1/151, *Mevahibul-dželil,* 1/322 i *El-fevakihud-devani,* 1/210.

[97] Vidjeti: *El-mugni,* 1/136, *El-kafi,* 1/63-64, *Keššaful-kina,* 1/166, *El-mubdia,* 1/115, *Šerhul-umde,* 1/438, *El-insaf,* 1/132, *Menarus-sebil,* 1/32, *Er-revdul-murbia,* 1/50.

[98] Da li se neki prekid smatra dužim ili kraćim to se može znati na osnovu običajnog prava. Neki učenjaci smatraju da je kraći prekid sve dok se ne osuši prethodno oprani dio tijela. Vidjeti: *El-mesail,* str. 18/62, od Ebu-Davuda, *El-evsat,* 1/420, *El-muhezzeb,* 1/478 (El-medžmua), *Avnul-mabud,* 1/203 i *El-fikhu alel-mezahibil-erbea,* 1/58. Međutim, imam Ibn-Munzir kaže da ovo mišljenje nema jake osnove, jer postoji velika razlika između ljeta i zime. Vidjeti: *El-evsat,* 1/421.

[99] Vidjeti: *El-mebsut,* 1/56, *Bedaius-sanaia,* 1/112, *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/264, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 72.

[100] Vidjeti: *El-umm,* 1/30, *El-havil-kebir,* 1/136, *El-vesit,* 1/89, *El-medžmua,* 1/478-479, *Mugnil-muhtadž,* 1/192,

[101] Vidjeti: *El-ialam,* 1/333.

[102] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/81.

[103] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/478.

[104] Muslim, 3/107/243, Ebu-Davud, 1/35/158, Bejheki, 1/135/394, Darekutni, 1/114/376, Taberani u *Es-sagiru,* 1/38/27.

Imam Hattabi i Kadija Ijad su ovim hadisom dokazivali zabranu činjenja dužih prekida pri uzimanju abdesta, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da popravi svoj abdest, ne zadovoljivši se samo pranjem onoga što je ostavio suhim.[105]

Imam Nevevi se nije složio s ovim mišljenjem, rekavši: "Ovo mišljenje je neispravno, jer popraviti abdest može značiti i njegovo upotpunjenje (pranjem onoga što je ostalo suho)."[106] Zato je druga skupina učenjaka navedenim hadisom dokazivala da je dozvoljeno praviti duže prekide pri uzimanju abdesta.[107]

U drugoj, neispravnoj predaji, navodi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio tom čovjeku da ponovi abdest i namaz.[108]

Dokaz na koji se pozivaju hanefijski i šafijski učenjaci je postupak Ibn-Omera koji se abdestio, a nije oprao noge, nakon čega je pozvan da klanja dženazu-namaz. Ušao je u mesdžid, potom potrao svoje mestve, a zatim klanjao dženazu, predvodeći džemat.[109] Kod imama Bejhekija stoji dodatak: "...pa je potrao po mestvama, nakon što mu se abdest bio osušio."[110] Poznato je da se Ibn-Omer najčvršće držao za Sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.[111]

Dakle, ako bi se desilo da čovjek napravi duži prekid pri uzimanju abdesta bilo iz potrebe, zaborava ili, pak, namjerno, njegov abdest bi bio ispravan, iako je preče ne činiti ih. Imam Šafija kaže: "Onaj ko napravi

---

105 Vidjeti: *Mealimus-sunen,* 1/55, *Sahihu Muslim,* 2/40, sa komentarom Kadije Ijada i *Es-sejlul-džerrar,* 1/92.

106 Vidjeti: *El-minhadž,* 3/107, od imama Nevevija.

107 Vidjeti: *Nejlul-evtar,* 1/220, *Bezlul-medžhud,* 2/65 i *Bulugul-emani,* 2/46-47.

108 Ebu-Davud, 1/36/161. Imam Nevevi u *El-medžmua,* 1/455, kaže: "Lanac prenosilaca ovoga hadisa je slab." Slabim su ga ocijenili: Imam Munziri, Kattan, Bejheki, Ibn-Hazm i drugi. Vidjeti *El-muhalla,* 2/70-71, *Muhtesaru Suneni Ebi-Davud,* 1/128, *El-hilafijjat,* 1/457-459, *Nejlul-evtar,* 1/175 i *Tenkihul-kelam,* str. 89.

109 Malik, 1/142/72, Šafija u *El-musnedu,* str. 16 i Ibn-Munzir, 1/421/431, koji tvrdi da je ova predaja vjerodostojna.

110 Bejheki, 1/136/397. Imam Bejheki, nakon što je citirao ovu predaju, kaže: " Ispravno je ovo što se prenosi od Ibn-Omera sa ovim dodatkom. Ovu predaju, također, ispravnom ocijenio je hafiz Askalani u *Taglikut-talik,* 2/157.

111 Vidjeti: *Takributut-tehzib,* 1/410, *Šerhuz-Zerkani,* 1/539 i 3/138, *Avnul-mabud,* 2/92.

(duži) prekid, lijepo je da počne sa abdestom iznova, iako nije obavezan."[112]

U prekidima kod uzimanja abdesta ne vide smetnje: Ibn-Omer, Ata, Tavus, Seid b. el-Musejjib, Hasan el-Basri, Ibrahim en-Nehai, Sufjan es-Sevri, imam Buharija, Ibn-Munzir i drugi.[113]

Pranje ruku (šaka)

Pranje ruku prije uzimanja abdesta je sunnet. Dokaz tome su mnogobrojni hadisi u kojima se opisuju svojstva Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, abdesta. Jedan od njih je hadis koga prenosi Abdullah b. Zejd.[114]

Imam Ibn-Munzir, Nevevi i Ibn-Mulekkin kažu: "Islamski učenjaci su složni da je pranje ruku prije uzimanja abdesta sunnet."[115] Iz ovoga se izuzima pranje ruku ako su nečiste, jer je tada njihovo pranje obavezno. Što se tiče pranja ruku nakon spavanja, a prije nego se stave u posudu sa vodom, izrazita većina pravnika to smatra pohvalnim,[116] a neki obaveznim.[117]

---

112 Vidjeti: *Marifetus-suneni vel-asar,* 1/182, od imama Bejhekija i *El-havil-kebir,* 1/136.

113 Vidjeti: *El-evsat,* 1/421, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/379, od Ibn-Bettala, *Fethul-Bari,* 1/446, *Umdetul-kari,* 3/210.

114 Ovaj hadis bilježe šesterica. Spomenućemo ga u cjelosti sa izvorima u poglavlju: "Pranje lica".

115 Vidjeti *El-idžma,* str. 34/21 i *El-evsat,* 1/375, od Ibn-Munzira, *El-minhadž,* 3/85 i *El-medžmua,* 1/388, od Nevevija i *El-ialam,* 1/328, od Ibn-Mulekkina.

116 Vidjeti: *Et-temhid,* 18/236, *El-istizkar,* 1/198, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/379, od Ibn-Bettala, *Šerhus-sunne,* 1/408, od imama Begavija, *El-ialam,* 1/251, od Ibn-Mulekkina, *Fethul-Bari,* 1/317, *Umdetul-kari,* 3/18 i *Bulugul-emani,* 2/22.

117 Vidjeti: *El-munteka,* 1/297-298, od imama Badžija, *Ihkamul-ahkam,* str. 72, od Ibn-Dekika el-Aida, *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/260, od imama Alaud-dina Mugletaja.

Ispiranje usta i nosa

Nakon pranja ruku do zglobova ispiraju se usta i nos. Kao u mnogim drugim pravnim pitanjima pa i u ovom islamski učenjaci imaju podijeljene stavove. Jedni smatraju ispiranje usta i nosa obaveznim,[118] dok većina kaže da je to sunnet.[119]

Dokazi učenjaka koji kažu da je ispiranje usta i nosa obavezno

Uzvišeni Allah u Svojoj plemenitoj Knjizi kaže: "**O vjernici, kada hoćete molitvu obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite.**" (Prijevod značenja El-Maide, 6.)

Ibn-Kudame tvrdi: "Ispiranje usta i nosa je obavezno (vadžib) jer spadaju u pranje lica."[120] Imam Zerkeši kaže: "Usta i nos pripadaju licu pa ih je obavezno ispirati sa pranjem lica."[121] Hafiz Ibn-Hadžer u komentaru hadisa, koga prenosi Ibn-Abbas,[122] u kome se opisuje abdest Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Spoljašnje značenje hadisa ukazuje da ispiranje usta i nosa spadaju u pranje lica."[123]

„Ako bismo kazali," tvrdi ova skupina učenjaka, „da citirani ajet nije jasan dokaz o obavezi ispiranja usta i nosa, brojni hadisi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, to potvrđuju, a u kojima se naređuje njihovo ispiranje."

---

[118] Vidjeti: *El-havil-kebir,* 1/103, *Et-temhid,* 4/32, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/254, od Ibn-Bettala, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 5/86, *Ahkamun-nisa,* str. 17 i *El-ialam,* 1/263, od Ibn-Mulekkina.

[119] Vidjeti: *El-mebsut,* 1/62, *Bedaius-sanaia,* 1/110, *El-medžmua,* 1/395, *Mugnil-muhtadž,* 1/187, *Ez-zehireh,* 1/267, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 25, *Mevahibul-dželil,* 1/353 i *Tarhut-tesrib,* 1/49.

[120] Vidjeti: *El-mugni,* 1/132.

[121] Vidjeti: *Šerhuz-Zerkeši,* 1/185.

[122] Buhari, str. 49/140 i Ahmed, 1/268/2416.

[123] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/291.

Od Ebu-Hurejre se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko se bude abdestio neka ispere nos.*"[124] Od Lekita b. Sabireta se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko se bude abdestio neka ispere usta.*"[125]

Ebu-Hurejre je rekao: "*Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nam je naredio ispiranje usta i nosa.*"[126]

Dakle, jasne su naredbe[127] koje ukazuju da je ispiranje usta i nosa pri uzimanju abdesta obavezno i ostaju takve sve dok ih ne promijeni jasan šerijatski dokaz.

Imam Ebu-Tajjib Abadi kaže: "Nema sumnje da je ispiranje usta i nosa pri uzimanju abdesta obavezno, jer brojni hadisi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ukazuju na obavezu njihovog ispiranja."[128]

Ovo mišljenje zastupaju: Ibn-Mubarek, Ibn-Ebi-Lejla, Ez-Zuhri, Ibn-Durejdž, Ishak b. Rahevej, Ata b. Ebi-Rebah, imam Ahmed, Hammad b. Ebi-Sulejman, Ševkani i drugi.[129]

---

[124] Buhari, str. 53/162, Muslim, 3/101/237.

[125] Ebu-Davud, 1/30/131. Imam Begavi, Nevevi, Ibn-Mulekkin, Ibn-Hadžer, Zerkani i Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/99, *El-ialam,* 1/264, *Fethul-Bari,* 1/315, *Nejlul-evtar,* 1/140, komentar Zerkanija na *El-Muvettu,* 1/98, *Tuhfetul-ahvezi,* 1/108 i *Sahihus-sunen,* 1/48.

[126] Darekutni, 1/123/409 i Bejheki, 1/86-87/238. Imam Ševkani je u *Nejlul-evtaru,* 1/143, branio i podržavao ispravnost ovoga hadisa, gdje kaže: "Spominje ga Ibn-Sejjidin-nas u komentaru Tirmizijina *Sunena,* ne komentirajući ga, a običaj mu je da upozori na hadise sa mahanama." Ispravno je da citirani hadis ima mahanu u lancu prenosilaca. Vidjeti: *Nasbur-raje,* 1/16.

[127] Fikhsko pravilo koje zastupa većina učenjaka islamske jurispudencije, glasi: "Naredba povlači za sobom obavezu, osim uz dokaz koji tu naredbu spušta na stepen sunneta." Vidjeti: *Kešful-esrar,* 1/260, *Iršadul-fuhul,* str. 142-143, *Muzekkeretu usulil-fikh,* str. 191, od šejha Šenkitija, *El-muhezzeb,* 3/1334 i *El-džamia,* str. 224, od dr. Abdul-Kerima en-Nemleta, *El-vedžiz,* str. 11, od dr. Zejdana, *Mealimu usulil-fikh,* str. 406.

[128] Vidjeti: *Avnul-mabud,* 1/285.

[129] Vidjeti: *El-musannef,* 1/179/2057-2061, od Ibn-Ebi-Šejbe, *El-Mesail,* str. 25/83 i str. 28/101, od Abdullaha b. Ahmeda, *Ihtilaful-fukaha,* str. 98-99, *Džamiul-bejan,* 6/165/8931-8934, od Ibn-Džerira, *El-evsat,* 1/377 od Ibn-Munzira, *Šerhus-sunne,* 1/414, *El-mugni,* 1/118, *El-džamiu li ahkamil- Kur'an,* 5/86, od imama Kurtubija, *El-minhadž,* 3/87, *Es-sejlul-džerrar,* 1/81, *Tuhfetul-ahvezi,* 1/108, *Tevdihul-ahkam,* 1/163, *El-lihjetu fi davi el-kitabi ves-sunneh,* str. 78.

Imam Ebu-Sevr, Ebu-Ubejd b. Selam, Ibn-Munzir i Ibn-Hazm prave razliku između ispiranja nosa i usta. Ispiranje nosa smatraju obaveznim, a ispiranje usta pohvalnim. Onaj ko ostavi ispiranje nosa, po mišljenju ovih učenjaka, dužan je ponoviti abdest, za razliku od onoga koji ostavi ispiranje usta,[130] jer, po njihovom mišljenju, u hadisima se naređuje samo ispiranje nosa a ne i usta.[131] Međutim, ispravno je da se naredba o ispiranju usta, također, spominje u vjerodostojnom sunnetu, kao što je prethodni hadis koga prenosi Lekit b. Sabreh.[132]

U svakom slučaju, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, konstantno je ispirao svoja usta i nos pri abdestu, tako da nema jasnih predaja da je ikada ostavio njihovo ispiranje.[133]

Dokazi učenjaka koji kažu da ispiranje usta i nosa nije obavezno

Prvi dokaz su riječi Uzvišenog Allaha: "**O vjernici, kada hoćete namaz obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite, i glave svoje potarite i noge svoje do iza članaka (operite).**" (Prijevod značenja El-Maide, 6.)

Drugi dokaz su riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, upućene čovjeku pustinjaku: "*Abdesti se kao što je Allah naredio.*"[134]

Neki pravnici, koji zastupaju ovo mišljenje, kažu da Allah naređuje vjernicima da se prije obavljanja namaza očiste, a u tom čišćenju

---

[130] Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha,* str. 99, *Et-tuhur,* str. 337, *El-evsat,* 1/379, *Et-temhid,* 4/35, *El-istizkar,* 1/160, *El-muhalla,* 2/49, *Bidajetul-mudžtehid,* 1710, *Aridatul-ahvezi,* 1/60 *El-ialam,* 1/263, *Fethul-Bari,* 1/315 i *Avnul-mabud,* 1/285.

[131] Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha,* str. 100, *El-evsat,* 1/379, *El-istizkar,* 1/161, i *El-muhalla,* 2/49.

[132] Vidjeti: *El-ialam,* 1/264, od Ibn-Mulekkina.

[133] Vidjeti: *Et-temhid,* 4/36, *El-istizkar,* 1/160, *Fethul-Bari,* 1/315, *Hudždžetullahil-baliga,* 1/498 i *Avnul-mabud,* 1/285.

[134] Ebu-Davud, 1/163/767. Imam Nevevi u *El-medžmua,* 1/353 tvrdi: "Ovaj hadis je vjerodostojan." Šejh Albani, također, ocijenio ga je ispravnim.

spomenuto je četvero, dok ispiranje usta i nosa nije naređeno ovim ajetom.[135]

Komentar: Nije uslov da sve naređeno bude spomenuto u Kur'anu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naređuje i zabranjuje po Objavi svoga Gospodara, kao što to čini Uzvišeni Allah u Kur'anu. Kur'an i Sunnet su jedna zakonodavna cjelina koja se ne može i ne smije razdvajati. U Kur'anu se naređuje namaz i neke njegove cjeline. Međutim, nigdje u Allahovoj Knjizi nije spomenut početni tekbir (tekbirul-iftitah), bez koga, po meritornijem mišljenju islamskih učenjaka, namaz ne vrijedi. Znači li to da početni tekbir nije obavezan? Ne, jer je dini-islam vjera utemeljena kako na Kur'anu tako i na Sunnetu. Zbog toga se uz ove četiri naredbe, spomenute u ajetu, dodaju Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, naredbe kroz hadise i na taj se način odazivamo naredbi Uzvišenog Allaha: "**O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku.**" (Prijevod značenja El-Enfal, 24.)

Treći dokaz je hadis koji prenosi Rifa'ate b. Rafia u kome stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Nije potpun namaz nekoga od vas dok se propisno ne abdesti - opere lice i ruke do laktova, potom potare svoju glavu i opere noge do članaka, potom donese tekbir...potom prouči nešto lahko iz Kur'ana čemu ga je poučio Allah...*"[136]

Ova predaja, kažu ovi pravnici, precizirala je šta je neophodno za valjanost abdesta, a ispiranje usta i nosa nije spomenuto.

Komentar: Ispiranje usta i nosa, iako nije spomenuto, ne mora značiti da nije obavezno, jer u istom ovom hadisu nije spomenuto ni okretanje prema kibli koje je uslov za valjanost namaza. Kako god obavezu okretanje prema kibli uzimamo iz drugih hadisa, tako obavezu ispiranje usta i nosa iz drugih prethodno spomenutih predaja. Isti slučaj je i sa surom El-Fatiha, koja nije spomenuta u ovome hadisu, već se spominje učenje nečega lahkog iz Kur'ana. Učenje El-Fatihe je

---

[135] Vidjeti smisao ovih riječi u *Ahkamul-Kur'an,* 2/340, od imama Džessasa, *El-džamiu li ahkamil- Kur'an,* 5/87, od imama Kurtubija.

[136] Nesai, 1/368/1135, Ibn-Madže, 1/151/465, Darimi, 1/221-222/1329, Hakim, 1/368/881. Imam Hakim i Zehebi kažu da ovaj hadis odgovara Buharijinim i Muslimovim kriterijima. Šejh Albani tvrdi da ispunjava samo kriterije imama Buharije. Ibn-Abdul-Berr kaže da je vjerodostojan, dok ga hafiz Munziri smatra dobrim. Vidjeti: *Sahihut-tergib*, 1/93.

elementarni dio (rukn) svakog rekata, bez koje namaz ne vrijedi, o čemu ćemo kasnije govoriti. Kako god obavezu učenja El-Fatihe uzimamo iz drugih hadisa, pojašnjavajući ovu predaju, tako činimo i sa ispiranjem usta i nosa, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

Četvrti dokaz ove skupine učenjaka je hadis koga prenosi Ibn-Abbas u kome se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ispiranje usta i nosa je sunnet.*"[137]

Komentar: Citirani hadis nije vjerodostojan. Ibn-Dževzi nakon što je spomenuo ovaj hadis u "Et-tahkiku," 1/146, kaže: "Ovaj hadis je neispravan." Slabim su ga, također, ocijenili imam Darekutni,[138] Zehebi[139] i hafiz Ibn-Hadžer Askalani.[140]

Način ispiranja usta i nosa

Ispiranje nosa čini se ušmrkavanjem vode u nosne šupljine, zatim se ponovnim išmrkavanjem voda tjera napolje. Ispiranje usta se čini pokretanjem vode u usnoj šupljini, zatim izbacivanjem vode iz usta.[141] Ispiranje usta i nosa čini se iz jednog poteza. Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanbelijske,[142] većina učenjaka šafijske[143] i neki učenjaci malikijske pravne škole.[144]

---

[137] Hatib u *Et-tarihu,* 3/324/1308, Darekutni, 1/88-89/278. U lancu prenosilaca ovoga hadisa imaju Ismail b. Muslim i Kasim b. Gasn koji su nepouzdani. Vidjeti: *Nasbur-raje,* 1/77, *Tenkihut-tahkik,* 1/100, od Ibn-Abdul-Hadija i *Tenkihul-kelam,* str. 69.

[138] Vidjeti: *Sunenud-Darekutni,* 1/89.

[139] Vidjeti: *Tenkihut-tahkik,* 1/47, od imama Zehebija.

[140] Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/114, od Ibn-Hadžera Askalanija.

[141] Vidjeti: *El-muhalla,* 2/48, *El-mugni,* 1/116, *El-kafi,* 1/56, *El-medžmua,* 1/395-396, *Ez-zehireh,* 1/267, *El-minhadž,* 3/85, *Ihkamul-ahkam,* str. 71-72, *El-ialam,* 1/329, *Fethul-Bari,* 1/315 i 1/320, *El-insaf,* 1/133, *Keššaful-kina,* 1/153, *Hašijetud-Dusuki,* 1/161-162, *Et-tadžu vel-iklil,* 1/353, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 70, *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/253, i *Eš-šerhul-mumtia,* 1/139.

[142] Vidjeti: *El-mugni,* 1/134-135, *Zadul-mead,* 1/130, *Keššaful-kina,* 1/152.

[143] Vidjeti: *El-umm,* 1/88, *El-havil-kebir,* 1/106, *El-medžmua,* 1/398, *Mugnil-muhtadž,* 1/188.

[144] Vidjeti: *Ez-zehireh,* 1/269, *Hašijetud-Dusuki,* 1/163, *El-fevakihud-devani,* 1/212-213.

Dokaz tome je hadis u kome opisujući abdest Allahovoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Abdullah b. Zejd, kaže: "...a potom je isprao usta i nos jednim potezom, čineći to tri puta."[145]

Imam Nevevi u komentaru ovoga hadisa kaže: "U ovoj predaji je jasan dokaz da se usta i nos ispiraju iz jednog zahvata, (pola vode iz šake za ispiranje usta a pola za ispiranje nosa, kao da su jedan dio tijela), ponavljajući to tri puta."[146] Slično ovome kažu: Ibn-Salah, Ibn-Kajjim, Ibn-Hadžer, Sanani, Mubarekfuri i drugi.[147]

Ovo je najispravnije i najjasnije što je preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o ispiranju usta i nosa. Također, prenosi se od Enesa b. Malika[148] i Ibn-Omera[149] da su ispirali usta i nos jednim potezom.

Druga skupina islamskih učenjaka smatra da treba razdvojiti ispiranje usta od ispiranja nosa. Dakle, prvo se tri puta izaperu usta, zatim tri puta nos. Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske[150] i većina učenjaka malikijske[151] pravne škole. Također ovo je slabije mišljenje kod učenjaka šafijske[152] pravne škole.

Ova skupina pravnika kao dokaz koristi hadis koga prenosi Talha b. Musarrif od svoga oca, a on od svoga djeda, da je rekao: "Vidio sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je odvojeno izapirao usta i nos."[153]

---

145 Buhari, str. 59/191 i Muslim, 3/98/235.
146 Vidjeti: *El-minhadž,* 3/99.
147 Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/130, *Fethul-Bari,* 1/325, *Mugnil-muhtadž,* 1/188, *Subulus-selam,* 1/105, *Tuhfetul-ahvezi,* 1/110.
148 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/43/408, sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/53.
149 Ebu-Ubejd u *Et-tuhur,* str. 339/295, sa dobrim lancem prenosilaca.
150 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/6, *Bedaius-sanaia,* 1/111, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/27, *El-benaje,* 1/210, *El-hidaje,* 1/16, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 69-70.
151 Vidjeti: *Ez-zehireh,* 1/269, *Eš-šerhul-kebir,* 1/162 (Dusuki), *Mevahibu-dželil,* 1/355, *El-fevakihud-devani,* 1/212-213.
152 Vidjeti: *El-havil-kebir,* 1/106-107, *El-vesit,* 1/86 i *El-medžmua,* 1/397-398.
153 Ebu-Davud, str. 14/24 i Bejheki, 1/85/224. Ibn-Ebi-Hatim je ovaj hadis ocijenio slabim. Vidjeti: *El-ilel,* 1/187. Ibn-Hadžer kaže: "U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima mahana." Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/115. Njegovo mišljenje dijeli imam Ibn-Mulekkin i Sanani. Vidjeti: *Hulasatu bedril-munir,* 1/32 i *Subulus-selam,* 1/103.

Međutim, u sunnetu se navode predaje iz kojih se može zaključiti da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, razdvojeno ispirao usta i nos.[154] Ebu-Hajjeh kaže: "Vidio sam Aliju kada se abdestio. Oprao je šake, zatim je isprao svoja usta tri puta i svoj nos tri puta... Zatim je Alija rekao: 'Htio sam vam pokazati kako se abdestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.'"[155] Slično ovome prenose Osman b. Affan,[156] Ebu-Hurejre,[157] Enes b. Malik,[158] Mugire b. Šu'abe,[159] Ibn-Abbas[160] i Hasan b. Ali b. Ebi-Talib.[161]

Ovdje možemo spomenuti predaju koja se navodi od Alije i Osmana b. Affana da su se abdestili i razdvojeno ispirali usta i nos, potom su kazali: "Vidjeli smo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da se ovako abdesti."[162]

Ibn-Kajjim tvrdi: "Nema nijednog ispravnog hadisa koji upućuje na razdvajanje pri ispiranju usta i nosa." Zatim je hadis koji prenosi Talha b. Musarrif ocijenio slabim. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/130. Šejh Mubarekfuri kaže: "Ovaj hadis ne može poslužiti kao argument, jer u njegovom lancu prenosilaca ima Lejs b. Ebi-Sulejm, a on je nepouzdan." Ibn-Hibban za njega kaže: "Izvrće lance prenosilaca i navodi od pouzdanih ono što nisu kazali." Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 1/112. Imam Nevevi tvrdi: "Lejs je nepouzdan kod svih učenjaka", a ovaj hadis je ocijenio slabim. Vidjeti: *El-minhadž,* 3/86, *Hulasatul-ahkam,* 1/101-102, *Et-telhisul-habir,* 1/115, *Et-tuhfe,* 1/112 i *Tenkihul-kelam*, str. 71. Citirani hadis ima i drugu mahanu, a to je Musarrif b. Amr koji ima anonimnu biografiju. Vidjeti: *Takributt-tehzib,* 2/257.

[154] Vidjeti: *El-benaje,* 1/211-212.

[155] Tirmizi, 1/144-145/48, Ebu-Davud, str. 34/116. Imam Tirmizi i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihu Suneni-Ebi-Davud,* 1/41.

[156] Ahmed, 1/61/436 i Ibn-Huzejme, 1/78/151. Šejh Ahmed Šakir je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *El-musned,* 1/350, sa opaskama šejha Ahmeda Šakira.

[157] Ebu-Ubejd u *Et-tuhur,* str. 173/87 i Taberani u *El-evsatu,* 6/162/5912. Imam Hejsemi kaže da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 1/320.

[158] Taberani u *El-evsatu,* 3/272/2926.

[159] Hakim, 1/510/5899. Imam Zehebi je ovu predaju izbrisao iz *Et-telhisa* zbog njene slabosti.

[160] Ebu-Davud, str. 37/133. Šejh Albani smatra da je ova predaja potpuno slaba. Vidjeti: *Daifus-sunen,* str. 19.

[161] Ebu-Ubejd u *Et-tuhur,* str. 176/91. U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima Hakem b. Sinan koji je nepouzdan. Vidjeti: *Et-tabekatul-kubra,* 7/214 od Ibn-Sada, *Mizanul-iatidal,* 1/571, *El-mugni fid-duafa,* 1/279.

[162] Ovu predaju navodi hafiz Askalani u *Telhisul-habiru,* 1/115 i pripisuje je Ibn-Sekenu. Međutim, hafiz Askalani nije naveo lanac prenosilaca ove predaje niti ju je

Na osnovu ovih predaja imam Ebu-Ubejd i hafiz Askalani smatraju da se mogu praktikovati oba načina ispiranja usta i nosa, zajedno i odvojeno.[163]

Spajanje ili razdvajanje ne utječu na samu ispravnost abdesta, jer se i jednim i drugim načinom postiže cilj ispiranja, s tim što su predaje koje spominju spajanje jasnije i prioritetnije za praktikovanje od predaja iz kojih se razumije razdvajanje, a Allah najbolje zna.

Ovdje je bitno napomenuti da ne treba pri ispiranju usta prstima čistiti usta ili zube, jer hadisi koji spominju ovaj postupak nisu vjerodostojni.[164] Također, tzv. "gargara,"[165] (ispiranje grla) koliko nam je poznato, nije preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Neki učenjaci smatraju da se pod punim intenzitetom ispiranja usta misli na ispiranje početnog dijela grla.[166] Međitim, u vjerodostojnim hadisima se navodi samo ispiranje usta vodom, tzv. "madmada"[167], a grlo ne pripada ustima, pa ga nije ispravno ispirati pri abdestu, a Allah, opet, najbolje zna.

---

ocijenio, a hadiska zbirka Ibn-Sekena koja se zove *Es-sahihul-munteka* je izgubljena a koja je u originalu, svakako, bez lanaca prenosilaca. Vidjeti: *Er-risaletul-mustatrife,* str. 28.

163 Vidjeti: *Et-tuhur,* str. 339, *Et-telhisul-habir,* 1/115 i *Fethul-Bari,* 1/291.

164 Ahmed, 1/158/1355, Abdu b. Humejd, 1/144-145/95. U lancu prenosilaca ove predaje ima Muhtar b. Nafia Tejmi koji je nepouzdan. Vidjeti: *Tehzibul-kemal,* 27/332, *El-džeru vet-tadil,* 8/311, *Et-tarihus-sagir,* 2/93. Ebu-Matar Amr b. Abdillah Džuheni koji se, također, nalazi u lancu prenosilaca ovoga hadisa ima anonimnu biografiju. Vidjeti: *Tadžilul-menfea,* str. 595. Slabim ga je ocijenio šejh Ahmed Šakir u *El-musnedu,* 2/159. Nakon ovoga vidimo da nije prihvatljivo ocijeniti ovaj hadis dobrim, kako smartaju neki učenjaci. Vidjeti: *Bulugul-emani,* 2/11. Slično prenosi imam Taberani u *El-kebiru,* 4/178-179/4068, sa još slabijim lancem prenosilaca. Imam Hejsemi tvrdi: "U lancu prenosilaca ove predaje ima Vasil b. Saib, a on je potpuno nepouzdan prenosilac." Vidjeti: *El-medžmea,* 1/233-234, *El-džeru vet-tadil,* 9/30, *Tehzibul-kemal,* 30/403, *Et-tarihus-sagir,* 2/133.

165 Gargareh je ispiranje gornjeg djela grla na način da se upusti voda u njega, potom se, izdišući, voda tjera prema ustima.

166 Vidjeti: *Šerhu fethil-Kadir,* 1/25, *El-bahrur-raik,* 1/22, *El-benaje,* 1/213, *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/254, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 70.

167 Vidjeti *Lisanul-areb,* 6/66, *El-mundžid,* str. 765, *El-mudžemul-vesit,* str. 875 i *El-minhadž,* 3/85.

Kojom rukom se ispiraju usta i nos

Voda se donosi do usta i nosa desnom, a nos se ispire lijevom rukom. Abdu Hajr kaže: “Sjedili smo i posmatrali Aliju kako se abdesti. Uzeo je vodu desnom rukom, napunio svoja usta i nos, a potom izaprao nos lijevom rukom, učinivši to tri puta. Potom je rekao: ‘Ko želi znati kako se abdestio Poslanik, s.a.v.s, neka gleda kako se ja abdestim.’”[168] Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske,[169] malikijske,[170] šafijske[171] i hanbelijske[172] pravne škole. Neki sljedbenici hanefijske pravne škole smatraju da će se voda u nos unositi lijevom rukom, budući da se ispiranjem nosa uklanjaju neprijatnosti, pa je to neophodno činiti lijevom rukom.[173] Drugi kažu da se voda ipak unosi u nos desnom rukom. Kao dokaz koriste predaju u kojoj Hasan b. Ali prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Desna ruka se koristi za lice, a lijeva za čišćenje poslije nužde.*"[174] Međutim, ovaj hadis nije zabilježen u poznatim hadiskim zbirkama, već ga spominje imam Zehebi u svome djelu "Sijeru ealamin-nubela,"[175] ali je prethodno citirani hadis dovoljan kao argument, a Allah najbolje zna.

---

168 Nesai, 1/38/91, Ahmed, 2/350-351/1133, Darimi, 1/120/701, Ibn-Huzejme, 1/76/147, Ibn-Hibban, 3/360-361/1079, Ebu-Jala, 1/151-152/281, Darekutni, 1/94/295 i Bejheki, 1/80-81/221. Dobrim ga je ocijenio imam Nevevi u *Hulasatul-ahkam,* 1/98. Šejh Albani ga je svrstao među vjerodostojne hadise.

169 Vidjeti: *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/254 i *Hašijetut-Tahtavi,* str. 70.

170 Vidjeti: *Ez-zehireh,* 1/269, *Hašijetud-Dusuki,* 1/163, *Mevahibu-dželil,* 1/357, *El-fevakihud-devani,* 1/212.

171 Vidjeti: *El-medžmua,* 1/397 i *Mugnil-muhtadž,* 1/188.

172 Vidjeti: *El-mugni,* 1/134 i *El-insaf,* 1/152.

173 Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 111-112 i *El-benaje,* 1/213.

174 Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/112.

175 Vidjeti: *Sijeru ealamin-nubela,* 3/266.

Dubinsko ispiranje nosa

Od Lekita b. Sabireta se prenosi da je rekao: "O Allahov Poslaniče, kaži mi nešto o abdestu!" Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: "*Upotpuni svoj abdest, prođi prstima između prstiju i dobro napuni nos vodom, a potom ga isperi, osim ako postiš.*"[176] Učenjaci četiri pravne škole, na osnovu citiranog hadisa, smatraju da je pohvalno, osim postaču, ispirati nos punim intenzitetom.[177] Imam Nevevi i Ajni navode konsenzus učenjaka po ovom pitanju.[178]

Pri abdestu počinje se sa desne strane

Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Kada se budete abdestili, počnite s desne strane.*"[179]

Od Aiše, r.a., majke pravovjernih, prenosi se da je rekla: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, volio je počinjati s desna prilikom obuvanja, uređivanja svoje kose, čišćenja (uzimanje abdesta i gusla) i u svim drugim poslovima."[180]

---

[176] Nesai, 1/37/87, Tirmizi, 3/434/788, Ebu-Davud, 1/29-30/129, Ibn-Madže, 1/140/333, Ibn-Huzejme, 1/79/150, Hakim, 1/247/52, Ibn-Ebi-Šejbe 1/19/84, Bejheki, 1/86/236, Šafija u *El-musnedu*, str. 15, Abdur-Rezzak, 1/26/79. Imam Tirmizi, Ibn-Kattan, Ibn-Huzejme, Ibn-Hibban, Hakim, Begavi, Ibn-Kudame, Nevevi, Zehebi i Ibn-Mulekkin su ovaj hadis ocijenili ispravnim. Vidjeti: *El-kafi*, 1/56, *El-medžmua*, 1/352, *El-minhadž*, 3/85, *Rijadus-salihin*, str. 312, *Hulasatul-bedril-munir*, 1/33.

[177] Vidjeti: *El-mugni*, 1/133, *Mugnil-muhtadž*, 1/187-188, *Hašijetu Ibni-Abidin*, 1/254, *Hašijetud-Dusuki*, 1/213.

[178] Vidjeti: *El-mežmua*, 1/396 i *El-benaje*, 1/213.

[179] Ebu-Davud, 2/780/3488, Ibn-Madže, 1/139/328, Ahmed, 14/292-293/8651, Ibn-Huzejme, 1/90/178, Bejheki, 1/139/405 i u *Eš-šuabu*, 5/180/6281, Taberani u *El-evsatu*, 1/59/1101, Begavi, 1/310/216, Dineveri u *El-mudžalese*, 2/276-277/2054 i 2/368/2360, Ibn-Sunni u *Amelul-jevmi*, str. 11/16. Imam Nevevi, Ibn-Hadžer i šejh Albani su ovaj hadis ocijenili ispravnim. Vidjeti: *El-medžmua*, 1/382, *Netaidžul-efkar*, 1/148 i *Sahihul-džamia*, 1/141/454. Slično ovome bilježi i imam Buhari, str. 54/167.

[180] Buhari, str. 54/168 i Muslim, 3/131/268.

Na osnovu ovoga hadisa imam Buhari je u svome "Sahihu" naslovio poglavlje: "Počinjanje sa desne strane pri abdestu i gusulu."[181]

Međutim, pranje lijeve ruke ili noge prije desne ne utječe na ispravnost abdesta po konsenzusu islamskih učenjaka.[182]

Pranje lica

Uzvišeni Allah kaže: "**O vjernici, kad hoćete namaz obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite.**" (Prijevod značenja El-Maide, 6.)

Ovo je jasna Allahova naredba vjernicima da se prije obavljanja namaza operu, a u sastavni dio toga ulazi i pranje lica, po konsenzusu učenjaka.[183] Lice, po mišljenju apsolutne većine učenjaka četiri pravne škole, počinje od vrha čela do vrha brade (isturenog djela donje vilice) i od jednog uha do drugog.[184]

Gotovo u svim hadisima u kojima se opisuje abdest Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, spominje se pranje lica. Abdullah b. Zejd je pitan da li može pokazati kako se abdestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem? Rekao je da može, pa je zatražio vodu za abdest. Oprao je ruke (šake) dva puta, potom isprao usta i nos, a zatim oprao lice tri puta, potom je oprao ruke do iza lakata dva puta. Nakon toga je potrao rukama po glavi, počevši potiranje od prednjeg djela i završivši kod potiljka, te je, potirući, vratio svoje ruke do mjesta sa koga je počeo. Na kraju je oprao svoje noge do iza članaka.[185]

---

[181] Vidjeti: *Umdetul-kari,* 3/28.

[182] Vidjeti: *Et-temhid*, 20/122, *El-istizkar*, 1/166, *El-evsat*, 1/387, *El-mugni*, 1/120, *El-medžmua,* 1/417 *Fethul-Bari*, 1/270, *Umdetul-kari*, 3/32, *Aridatul-ahvezi*, 1/11.

[183] Vidjeti: *El-muhalla*, 1/296, *El-havil-kebir*, 1/107, *Avnul-mabud*, 1/181.

[184] Vidjeti: *Ez-zehire,* 1/246, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/183, *El-insaf,* 1/154, *El-furua,* 1/116, *Hašijetud-Dusuki,* 1/143, *Mugnil-muhtadž,* 1/172 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/219.

[185] Buhari, str. 58/185, Muslim, 3/98-99/235. Slično se prenosi od Osmana b. Affana, a hadis bilježe Buhari, str. 58/185 i Muslim, 3/88-89/226.

Nije ispravno pranje unutrašnjosti očiju (zjenica), iako se to navodi od Ibn-Omera[186] i nekih šafijskih i hanbelijskih pravnika.[187] Apokrifan[188] je hadis u kome stoji: "*Napojte vaše oči vodom kada se abdestite.*"[189] Međutim, obavezno je oprati unutarnje očne kute (udubina ispod donjeg očnog kapka), jer pripadaju vanjskom dijelu lica.[190] Od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, navodi se predaja o pranju očnih kuta, međutim, oko njene autentičnosti postoji spor među hadiskim stručnjacima.[191]

Pranje ruku (podlaktica)

Uzvišeni Allah kaže: "**I ruke svoje do iza lakata operite**..." (Prijevod značenja El-Maide, 6.)

Prenosi se od Nuajma b. Abdullaha da je vidio Ebu-Hurejru kako se abdesti. Prvo je oprao svoje lice, potom svoje ruke sa dijelom nadlaktica, zatim je oprao noge sa dijelom potkoljenica i na kraju je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: *'Biće prozivani pripadnici moga ummeta na Sudnjem danu a na njihovim licima, rukama i nogama biće svjetlo tragova abdesta, pa ko može neka pere što više.*'"[192]

---

186 Imam Nevevi kaže: "Prenosi se u ispravnoj predaji da je Ibn-Omer tako činio." Vidjeti: *El-medžmua,* 1/498. Bilježe Malik, 1/159-160/98 i Abdur-Rezzak, 1/278/1074, da je Ibn-Omer prskao vodu u svoje oči kada bi se kupao. Imam Nevevi ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/403.

187 Vidjeti: *El-umm,* 1/88, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/254, od Ibn-Bettala, *El-mugni,* 1/118, *El-kafi,* 1/58, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/87, *El-medžmua,* 1/403-404 i 1/498 *Hilijetul-ulema,* 1/140, *El-furua,* 1/117, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/187, *Keššaful-kina,* 1/155.

188 Vidjeti: *Mizanul-iatidal,* 1/299, *Šerhuz-Zerkani alel-muvetta,* 1/160 i *Es-silsiletud-daife,* 2/303.

189 Ibn-Ebi-Hatim u *El-ilel,* 1/161/73 i Ibn-Dževzi u *El-ilelul-mutenahije,* 1/348/573.

190 Vidjeti: *El-evsat,* 1/380, *El-mugni,* 1/117, *El-medžmua,* 1/489 i *Revdatut-talibin,* 1/63.

191 Ahmed, 5/258/22277, Ibn-Munzir, 1/381/362 i Darekutni, 1/108/353. Vidjeti: *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/344-346, od imama Mugletaja i *Miškatul-mesabih,* 1/131.

192 Muslim, 3/109/246, Ahmed, 2/400/9184, Bejheki, 1/124-125/362. Prati dijelove tijela što više - znači prati dio potkoljenica i nadlaktica.

Mnogi hadiski eksperti smatraju da riječi: "Pa ko može neka pere što više" nisu Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, već su riječi Ebu-Hurejre. To potvrđuje predaja koju bilježi imam Ahmed u svome "Musnedu", 16/454/10778, sa ispravnim lancem prenosilaca u kojoj Nuajm b. Abdillah (jedan od prenosioca) kaže: "Ne znam (ne sjećam se) da li su riječi: 'pa ko može neka pere što više', riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ili Ebu-Hurejre."

Ibn-Bettal i Kadija Ijad kažu: "Islamski učenjaci se slažu da se ruke i noge ne peru više od lakata i članaka."[193]

Imam Nevevi u odgovoru Ibn-Bettalu i Kadiji Ijadu kaže: "Neispravno je mišljenje kadije (tj. Ijada) i Ebu-Hasana Malikija (tj. Ibn-Bettala) o konsenzusu islamskih učenjaka da pranje preko lakata i članaka nije sunnet. Kako smatrati to mišljenje ispravnim kada je oprečno onome što se prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i Ebu-Hurejre?!"[194]

Nema sumnje u ispravnost riječi imama Nevevija, a sva ova razilaženja rješava predaja Ebu-Hurejre kada je, upotpunjavajući svoj abdest, prao svoje ruke sa dijelom nadlaktica i noge sa dijelom potkoljenica, potom je rekao: "Vidio sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da se ovako abdesti."[195]

Ako potvrdimo, što je, dakako, prioritetnije mišljenje, da riječi "pa ko može neka pere što više" nisu Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, njegova praksa to potvrđuje, što se jasno vidi u prethodno spomenutom hadisu. Zato, pranje ruku sa dijelom nadlaktica i pranje nogu sa dijelom potkoljenica je sunnet i nema ništa jasno i vjerodostojno da oponira tome.

Ovo, također, potvrđuje predaja koju bilježi imam Muslim da se Ebu-Hurejre abdestio perući ruke do ispod pazuha, a zatim je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: "*Dostizaće ukrasi vjernika* (na Sudnjem danu) *dokle je dostizala voda abdesta.*"[196]

---

193 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/221-222 i komentar Ijada na *Sahihu Muslim,* 2/44.

194 Vidjeti: *El-minhadž,* 3/109. Konsensuz koga navodi kadija Ijad, također, porekao je hafiz Askalani u *El-fethu,* 1/318-319 i odgovorio slično kao imam Nevevi.

195 Muslim, 3/108-109/246 i Ebu-Avvane, 1/243.

196 Muslim, 3/113/250. Kod Ibn-Ebi-Šejbe, 1/58/607, stoji dodatak da je prao i noge do koljena.

Dakle, Ebu-Hurejre koji prenosi ovaj hadis, zaključio je iz njega da treba ovako uzimati abdest, a prenosilac hadisa najbolje razumije njegovo značenje.[197]

Nafia prenosi da je Ibn-Omer, uzimajući abdest ljeti, prao svoje ruke do ispod pazuha.[198]

Pranje ruku obuhvata i pranje šaka, jer one u jezičkom značenju pripadaju rukama.[199] U opisu Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, abdesta u nekim predajama kod imama Tirmizije, 1/144-145/48, Ebu-Davuda, 1/41/115 i drugih, navodi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, prao podlaktice tri puta.[200] Podlaktica u jezičkom značenju obuhvata ruku od lakta do vrhova prstiju.[201]

Islamski učenjaci su se razišli da li je obavezno pranje laktova sa rukama. Većina pravnika to smatra obaveznim.[202] Ovo je stav učenjaka šafijske,[203] izrazite većine učenjaka hanefijske,[204] (osim imama Zufera), malikijske,[205] i hanbelijske[206] pravne škole.

U ajetu je došla naredba za pranje ruku i nogu sa terminom "ila" - "do" lakata i članaka. Međutim, prefiks "ila" može značiti i "mea" - "sa",

---

197 Ovo je poznato pravilo kod hadiskih stručnjaka. Vidjeti: *Ialamul-muvekkine,* 3/554, *Tehzibus-sunen,* 3/279-282, *Fethul-Bari,* 1/179, *Sifetus-sijam,* str. 107 i *Ialemul-enam,* str. 141.

198 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/57/604 i Ebu-Ubejd u *Et-tuhuru,* str. 116/24. Hafiz Ibn-Hadžer u *Fethul-Bariju,* 1/319, kaže: "Lanac prenosilaca je dobar."

199 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 1/149.

200 Imam Tirmizi i hafiz Askalani ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/117. Drugi hadis, sličan ovome, dobrim je ocijenio Nevevi u *El-medžmua,* 1/339.

201 Vidjeti: *Lisanul-areb,* 2/457 i *El-kavaninul-fikhijje,* str.24.

202 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/286, od Ibn-Bettala, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/88, *Ruhul-meani,* 3/243 i *Sifetul-vudu,* str. 31-32.

203 Vidjeti: *El-havil-kebir,* 1/112, *El-vesit,* 1/80, *El-medžmua,* 1/419-420 i *Mugnil-muhtadž,* 1/174-175.

204 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/6, *Bedaius-sanaia,* 1/68, *El-ihtijar,* 1/12, *El-hidaje,* 1/15 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/221.

205 Vidjeti: *Ez-zehireh,* 1/248, *El-kavaninul-fekhijje,* str. 25, *Eš-šerhul-kebir,* 1/145 (Dusuki), *El-fevakihud-devani,* 1/217-218.

206 Vidjeti: *El-mugni,* 1/137, *Eš-šerhul-kebir,* 1/163, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/189, *El-furua,* 1/118, *El-insaf,* 1/157.

tj. sa laktovima i člancima.[207] Ovo je mišljenje većine komentatora Kur'ana.[208] Potvrda ovome su prethodno spomenuti ispravni hadisi o pranju ruku do iza lakata i nogu do iznad članaka.

Ovo pitanje zaključićemo predajom u kojoj se navodi da je Osman b. Affan, kada je, pokazujući kako se abdestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, oprao svoje lice, a potom ruke sa dijelom nadlaktica.[209]

Potiranje glave

Uzvišeni Allah kaže: "**I po glavama svojim potarite.**" (Prijevod značenja El-Maide, 6.)

Potiranje glave je elementarni dio (rukn) abdesta, što znači da ne vrijedi abdest onome ko ne potare glavu. Ovo je jedinstven stav islamskih učenjaka.[210] Međutim, postoje velika razilaženja koji dio glave je obavezno potrati. Imam Bedruddin Ajni tvrdi da po ovom pravnom pitanju ima trinaest mišljenja.[211] Imam Kurtubi kaže da se u vezi s ovim pitanjem navodi jedanaest mišljenja.[212] Neki islamski učenjaci iz prethodnog ajeta: "Femsehu bi ruûsikum" (فَامْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ) što znači: "**I po glavama svojim potarite**", razumijevaju da je obavezno potrati samo dio (četvrtinu) glave. Ovo je stav učenjaka hanefijske pravne škole.[213] Većina

---

[207] Vidjeti: *El-evsat,* 1/390-391 i *Ez-zehireh,* 1/248.

[208] Vidjeti: *Tejsirul-Kerimir-Rahman,* str. 328-329 i *Nejlul-evtar,* 1/142.

[209] Darekutni u svom *Sunenu,* 1/86-87/270. Hafiz u *El-fethu,* 1/391 kaže: "Lanac prenosilaca je dobar." Slično ovome prenosi Bejheki, 1/93/255, u predaji od Džabira ali sa slabim lancem prenosilaca kako tvrde: Ibn-Kesir u *Tefsirul-Kur'anil-Azim,* 2/25 i Ibn-Hadžer u *Fethul-Bariju,* 1/391.

[210] Vidjeti: *Šerhu meanil-asar,* 1/33, *El-havil-kebir,* 1/114, *Et-temhid,* 1/31, *Mukaddimatu Ibni-Rušd,* str. 14, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/12, *El-mugni,* 1/175, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/85, *El-medžmua,* 1/428, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/190, *El-furua,* 1/147, *Avnul-mabud,* 1/181.

[211] Vidjeti: *El-benaje,* 1/167.

[212] Vidjeti: *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/89.

[213] Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/69, *El-ihtijar,* 1/13, *El-hidaje,* 1/15, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 58 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/222-223.

šafijskih pravnika kaže da je dovoljno potrati samo nekoliko dlaka, jer se to smatra potiranjem.[214]

Međutim, ovo mišljenje nije jako. Naprotiv, ovaj ajet je dokaz kod učenjaka koji kažu da je obavezno potiranje cijele glave. Oni to ovako dokazuju: Allah nas poučava kako da uzmemo tejemmum, pa kaže Uzvišeni: "Femsehu bi vudžuhikum", (فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ) što znači: "**I lica svoja potarite**". (Prijevod značenja El-Maide, 6.) U ovome kao i u prethodnom ajetu upotrijebljen je prefiks "bi". Da li to znači da pri uzimanju tejemmuma treba da potiremo samo manji dio lica?[215] To niko nije rekao od islamskih učenjaka. Prema tome, kao što je obavezno potrati cijelo lice kod tejmmuma, isto tako, obavezno je potrati cijelu glavu pri uzimanju abdesta, zbog identičnih dokaza.[216] Ovo mišljenje zastupa većina malikijskih[217] i hanbelijskih[218] pravnika.

Šejhul-islam Ibn-Tejmijje u "Medžmu'ul-fetava," 21/73, kaže: "Mišljenje o obavezi potiranja cijele glave je ispravno, jer u Kur'anu nema ništa što upućuje na potiranje samo jednog dijela glave. Ko kaže da ajet (El-Maide, 6.) govori o potiranju jednog dijela glave, pogrešno je shvatio kur'ansku poruku iz ovoga ajeta."[219] Šejhul-islam Ibn-Kajjim tvrdi: "Nema nijednog ispravnog hadisa da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ograničio na potiranje jednog dijela glave. Ako bi potrao prednji dio glave (nasijetun), dovršio bi potiranje ostalog djela po kapi (pokrivaču glave)."[220]

Imam Buhari je u svome "Sahihu", naslovio cjelinu: "Potiranje cijele glave, zbog riječi Uzvišenog Allaha: "**...i po glavama svojim potarite**". Potom je imam Buhari spomenuo riječi Ibn-Musejjiba: "Žena potire

---

214 Vidjeti: *El-umm,* 1/91, *El-havil-kebir,* 1/114, *El-medžmua,* 1/430, *El-vesit,* 1/81, *Mugnil-muhtadž,* 1/176.
215 Vidjeti: *Eš-šerhul-kebir,* 1/166, od Šemsuddina b. Kudame i *Šerhuz-Zerkeši,* 1/190.
216 Zbog objašnjenja vidjeti: *Tefsirul-Kur'anil-Azim,* 2/26, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/87 i *Tejsirul-Kerimir-Rahman,* str. 329.
217 Vidjeti: *El-mudevenetul-kubra,* 1/124, *El-istizkar,* 1/170, *El-munteka,* 1/277, *Ez-zehireh,* 1/251, *El-kavaninul-fekhijje,* str. 25, *El-fevakihud-devani,* 1/219, *Mevahibul-dželil,* 1/367, *Hašijetud-Dusuki,* 1/147.
218 Vidjeti: *El-Mesail,* str. 13-14/42, od Ebu-Davuda, *El-mugni,* 1/141, *El-kafi,* 1/60, *Eš-šerhul-kebir,* 1/166-167, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/190, *El-insaf,* 1/161.
219 Vidjeti, također: *Et-teshil,* 1/224, od Garnatija i *Eš-šerhul-mumtia,* 1/151.
220 Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/131 i *Subulus-selam,* 1/97.

cijelu glavu isto kao i muškarac."[221] Imam Malik kaže: "Nema razlike između muškarca i žene kod potiranja glave. Ona potire cijelu glavu kao muškarac."[222] Slično ovome kazao je imam Šafija.[223] Poznati malikijski pravnik i hadiski stručnjak Ibn-Abdul-Berr kaže: "Svi stručnjaci islamskog prava smatraju da žena potire glavu kao muškarac, shodno različitim mišljenjima o samoj kakvoći potiranja."[224]

Islamski učenjaci koji smatraju da je dovoljno potrati samo prednji dio glave kao dokaz uzimaju predaju Enesa b. Malika u kojoj se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzimajući abdest potrao ispod kape po prednjem dijelu svoje glave.[225] Međutim, ova kao i druge predaje zbog svoje neispravnosti ne mogu poslužiti kao dokaz. Neki učenjaci ovaj hadis pojačavaju predajom u kojoj se navodi da je Ibn-Omer potirao samo prednji dio svoje glave.[226] Pored ispravnosti ove predaje nema dvojbe da su vjerodostojni hadisi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, preneseni u najispravnijim hadiskim zbirkama, preči za slijeđenje i rad po njima naročito kada se zna da drugi ashabi nisu postupali kao Ibn-Omer. Tako se prenosi od Aiše, r.a., da je potirala cijelu glavu.[227]

---

[221] Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 3/28 od imama Kirmanija. Predaju Seida b. Musejjiba sa spojenim lancem prenosilaca bilježi Ibn-Ebi-Šejbe u *El-Musannefu,* 1/30/241.

[222] Vidjeti: *El-mudevvenetul-kubra,* 1/124, od imama Malika.

[223] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/440.

[224] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/173.

[225] Ebu-Davud, str. 40/147, Ibn-Madže, str. 47/112, sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/131, *Daifus-sunen*, str. 21/147 i *Tenkihul-kelam,* str. 79. Slično ovome preneseno je i sa dva druga puta. Prvi bilježi imam Šafija u *El-umm,* 1/41 i u *El-musnedu,* str. 14. Drugu predaju bilježe: Imam Šafija u *El-umm,* 1/41 i u *El-musnedu,* str. 14 i Bejheki u *El-marife,* 1/160. Međutim, lanci prenosilaca ovih predaja nisu vjerodostojni.

[226] Ibn-Munzir, 1/394/385, Abdur-Rezzak, 1/6/6, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/24/154, Taberi u *Džamiul-bejan,* 4/456/11436, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/54.

[227] Ibn-Vehb u *El-mudevvene,* 1/124, sa ispravnim lancem prenosilaca. Uzeto iz djela *Asarus-sahabe,* 1/56.

Pored ovog razilaženja, svi islamski učenjaci su složni da je bolje i potpunije potirati cijelu glavu.[228]

Kada je upitan imam Malik da li je dovoljno potrati samo dio glave, odgovorio je hadisom koga prenosi Abdullah b. Zejd u kome se kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potirao cijelu glavu.[229]

Kada se spominje potiranje cijele glave, time se ne misli potiranje svakog dijela njene površine. Ako neki djelići ostanu nepotrani takav abdest je ispravan po konsenzusu islamskih učenjaka.[230] Također, nije potrebno potirati kosu koja pada mimo dužine glave.[231]

Potiranje po kapi

U sunnetu Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, navode se tri načina potiranja glave, a sve mimo toga nema validne osnove.

Prvi način nalazimo u hadisu Abdullaha b. Zejda, kada je pokazivao kako se abdestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: "...potom je potrao rukama po glavi, počeo je potiranje od prednjeg dijela glave, a završio je kod potiljka, te potirući vratio svoje ruke do mjesta s kojeg je počeo."[232]

U nekim verzijama navodi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, počeo potirati od potiljka ka prednjem dijelu glave, te potirući vratio svoje ruke na potiljak.[233] Ovaj obrnuti način potiranja glave poznato je mišljenje u malikijskoj pravnoj školi.[234]

---

[228] Vidjeti: *El-havil-kebir,* 1/114, 117, *El-istizkar,* 1/170, *Et-temhid,* 20/123, *El-mebsut,* 1/7, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/283, od Ibn-Bettala, *Eš-šerhul-kebir,* 1/165-166, od Šemsuddina b. Kudame, *El-medžmua,* 1/433, *Bedaius-sanaia,* 1/114, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/89 i *Ialaus-sunen,* 1/81-82.

[229] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/387. Hadis koji prenosi Abdullah b. Zejd prethodno je spomenut.

[230] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/168.

[231] Vidjeti: *El-kafi,* 1/63 i *El-keššaf,* 1/159.

[232] Bilježe ga šesterica i drugi, a spomenut je sa izvorima u poglavlju o pranju lica.

[233] Tirmizi, 1/39/33. Imam Tirmizi i šejh Albani ovaj hadis smatraju dobrim.

[234] Vidjeti: *Et-temhid,* 20/125, *El-istizkar,* 1/169, *Bidajetul-mudžtehid,* 113 i *Mevahibul-dželil,* 1/373.

Drugi način prenosi Ibn-Mugire od svoga oca da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potirao po prednjem dijelu glave i nastavio potiranje po kapi.[235]

Treći način opisuje Džafer b. Amr, prenoseći od svoga oca da je rekao: "Vidio sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da potire po svojoj kapi i mestvama."[236]

U Muslimovoj zbirci od Bilala b. Rebbaha stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio mesh po mestvama i pokrivaču glave.

Druga predaja opet navodi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio ashabima da potiraju po svojim kapama i mestvama.[237]

Islamski pravnici su složni da je ispravno potrati cijelu glavu[238] kao što je ispravno potrati prednji dio glave i preostali dio po kapi. Spor je oko potiranja po pokrivaču glave bez potiranja kose. Većina islamskih učenjaka kaže da to nije dozvoljeno.[239]

Na mišljenje većine učenjaka može se odgovoriti hadisima prenesenim od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i to u najispravnijim hadiskim zbirkama kod Buharije, Muslima, sabirača sunena i drugih, kao što smo prethodno naveli, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio mesh po kapi i po pokrivaču glave.

Potiranje po pokrivaču glave se prenosi od dva najbolja Allahova roba poslije poslanika i vjerovjesnika. Naime, od Ibn-Gasile Sunabihija se prenosi da je rekao: "Vidio sam Ebu-Bekra da potire po pokrivaču svoje glave."[240]

---

[235] Muslim, 3/141/274, Nesai, 1/44/107, Darekutni, 1/200/727, Šafija u *El-musnedu*, str. 14, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/29/229.

[236] Buhari, str. 62/205 i Muslim, 3/142/275.

[237] Ebu-Davud, 1/49/146, Ahmed, 5/275. Imami Nevevi i šejh Albani je smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/408 i *Sahihus-sunen,* 1/49. Šejh Kasimi u *El-meshu,* str. 23, tvrdi da su prenosioci ove predaje pouzdani.

[238] Vidjeti: *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/87, *El-istizkar,* 1/166, *El-minhadž,* 3/99, *Medžmu'ul-fetava,* 21/122 i *Meratibul-idžma,* str. 38.

[239] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/412, *Subulus-selam,* 1/97 i *Nejlul-evtar,* 1/209.

[240] Ibn-Ebi-Šejbe u *El-Musannefu,* 1/28-29/220 i 226 i Ibn-Munzir, 1/467/493-494. Ibn-Munzir tvrdi da je ova predaja autentična. Vidjeti: *El-evsat,* 1/467 i *Fethul-Bari,* 1/412. Ibn-Hazm je ovu predaju ocijenio ispravnom. Vidjeti: *El-muhalla,* 1/60.

Nebate kaže: "Pitao sam Omera o potiranju po kapi, pa je rekao: 'Ako želiš-potari po njoj, a ako nećeš-ne moraš.'"[241] U drugoj predaji stoji da je Omer rekao: "Ko bude smatrao da mu potiranje po kapi neće koristiti kao čistoća, Allah ga ne očistio."[242] Potiranje po kapi, također, prenosi se od Enes b. Malika[243] i Ebu-Umame.[244]

Nakon što je spomenuo ove predaje, Ibn-Munzir[245] navodi riječi učenjaka koji kažu: "Kada ne bi bilo ni jednog vjerodostojnog hadisa od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o ovom pitanju (potiranja po kapi ili pokrivaču glave) to bi bilo legitimno činiti zbog hadisa u kome Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: 'Slijedite dvojicu poslije mene - Ebu Bekra i Omera'[246] i hadisa u kome stoji: 'Ako se ljudi budu pokoravali Ebu-Bekru i Omeru biće na pravom putu.'"[247]

Ovo mišljenje zastupaju: Sad b. Ebi-Vekkas, Ebu-Derda, Omer b. Abdil-Aziz, Mekhul, Hasan el-Basri, Ebu-Sevr, Katade, El-Evzai, Ahmed, Vekia b. el-Džerrah, Davud b. Ali, Ibn-Hazm, Ibn-Tejmijje, Ibn-Kajjim, Ševkani, Ebu-Tajjib Abadi.[248]

---

241 Ibn-Ebi-Šejbe u *El-Musannefu,* 1/28-29/220 i 226 i Ibn-Munzir, 1/467/493-494. Ibn-Munzir i Ibn-Hazm tvrde da je ova predaja vjerodostojna. Vidjeti: *El-evsat,* 1/467, *El-muhalla,* 1/60 i *Fethul-Bari,* 1/412.

242 Ibn-Hazm u *El-muhalla,* 2/60. Ibn-Hazm tvrdi da je ova predaja prenesena najvjerodostojnijim putem. Citiranu predaju zabilježio i imam El-Hallal, kako se navodi u *El-mugniju,* 1/341, *Nejlul-evtaru,* 1/209 i *Avnul-mabudu,* 1/172.

243 Abdur-Rezzak, 1/189/738, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/29/224 i Ibn-Munzir, 1/468/496, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/139. Na ispravnost ove i naredne predaje ukazao je imam Ibn-Munzir.

244 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/29/222 i Ibn-Munzir, 1/468/499, sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/139.

245 Vidjeti: *El-evsat,* 1/468-469.

246 Tirmizi, 2/230/2992, Ibn-Madže, 1/51/82, Ahmed, 5/382/23293 i 5/385/23324, Taberani, 9/67-68/8426, Hakim, 3/80/4455. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani su ovaj hadis ocijenili ispravnim.

247 Muslim, 3/151-155/681.

248 Vidjeti: *El-mesail,* str. 35/132 od Abdullaha, *El-mesail,* str. 15-16/ 49-50, od Ebu-Davuda, *El-evsat,* 1/467-468, *El-muhalla,* 2/58, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/13, *El-mugni,* 1/340-341, *Aridatul-ahvezi,* 1/139, *Ahkamun-nisa,* str. 17, *Hilijetul-ulema,* 1/151, *Medžmu'ul-fetava,* 21/108-109, *Tehzibus-sunen,* 1/173, *El-insaf,* 1/171, 185, *Nejlul-evtar,* 1/207-209, *Avnul-mabud,* 1/172.

Također, nema razlike između muškarca i žene po ovom pitanju.[249] Od majke pravovjernih, Ummu-Seleme, r.a., prenosi se da je potirala po pokrivaču svoje glave.[250] Šejhul-islam Ibn-Tejmijje, nakon što je spomenuo ovu predaju, kaže: "Ummu-Seleme je potirala po pokrivaču svoje glave, a ona to ne bi činila bez Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, dozvole."[251] Ovo upućuje, također, da je ovu predaju šejhul-islam u najmanju ruku ocijenio dobrom.[252]

Postoji razilaženje među islamskim učenjacima oko izgleda pokrivača glave po kome je dozvoljeno potirati. Neki uslovljavaju da pokrivač glave bude podvezan, a drugi da ima dugi kraj.[253]

Potiranje po pokrivaču glave kod nekih učenjaka uslovljeno je pokrivanjem glave pri punoj čistoći, analogno mestvama i da potiranje ne bude duže od tri dana za putnika i jednog dana za onoga koji se nalazi u mjestu svoga prebivališta,[254] što je svakako sigurnije i preče, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

Potiranje glave više puta

Od Osmana b. Affana se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potirao svoju glavu tri puta.[255]

---

[249] Vidjeti: *El-mudevvenetul-kubra,* 1/144, *El-muhalla,* 2/58 i *El-ahkam,* 1/196-197, od dr. Ahmeda Omerija.

[250] Ibn-Ebi-Šejbe, 1/29/223 i Ibn-Munzir, 1/468/389.

[251] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/108.

[252] Lanac prenosilaca ove predaje je, uistinu, dobar. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/139.

[253] Vidjeti: *El-insaf,* 1/185-186.

[254] Vidjeti: *El-insaf,* 1/171, *Nejlul-evtar,* 1/209 i *Eš-šerhul-mumtia,* 1/194-195.

[255] Ebu-Davud, 1/23/98, Bejheki, 1/103-104/294 i Darekutni, 1/96/301. Imam Nevevi 1/434 kaže: "Lanac prenosilaca je dobar, a mnoštvo verzija dižu ovaj hadis na stepen vjerodostojnosti." Dobrim su ga, također, ocijenili Ibn-Salah i Ibn-Mulekkin. Vidjeti: *El-ialam,* 1/345. Hafiz Ibn-Hadžer u *El-fethu,* 1/349, kaže: "Jednu od ove dvije predaje (o potiranju glave tri puta) Ibn-Huzejme i drugi su ocijenili vjerodostojnom. Ova predaja je prihvatljiva."

Prenosi se od Alije u opisu abdesta Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je potirao svoju glavu tri puta.[256] Prenosi se od Enesa b. Malika da je potirao po glavi tri puta.[257]

Šejh Nasiruddin Albani kaže: "...to je ispravno (potiranje glave tri puta), a predaje koje govore o potiranju glave jednom, iako su mnogobrojne, nisu oprečne ovoj verziji. Od sunneta je da se ponekad potire i ovako."[258] Ovo mišljenje zastupaju imam Šafija[259] i većina učenjaka šafijske pravne škole,[260] imam Ahmed po jednoj verziji,[261] Davud i Ibn-Hazm,[262] Ibn-Dževzi,[263] Sanani[264] i drugi.

Predaje koje govore da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potirao glavu dva puta,[265] neki islamski učenjaci su ih protumačili kao jedno potiranje, tj. od početka glave do potiljka računa se jednim, a natrag drugim potiranjem. Međutim, većina islamskih učenjaka[266] nije prihvatila ove predaje, jer ih smatraju iznimnim, pa kažu da je opis abdesta Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prenesen u brojnim vjerodostojnim hadisima, u kojima se navodi potiranje glave samo jedanput. Ovo mišljenje zastupaju hanefijski,[267] malikijski[268] i hanbelijski[269] pravnici. Ko želi dokaze većine učenjaka neka pogleda: "Et-tuhur", str. 360-361 od hafiza Ebu-Ubejde b. Sellama, "El-hilafijjat",

---

[256] Bejheki, 1/104/297. Imam Nevevi u *El-medžmua,* 1/431 kaže: "Lanac prenosilaca je dobar." Hadis bilježi i Ebu-Davud , 1/25, bez lanca prenosilaca (muallekan).

[257] Ibn-Ebi-Šejbe, 1/23/140 i Ibn-Munzir, 1/391-392/380, sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/56.

[258] Vidjeti:*Temamul-minne,* str. 91.

[259] Vidjeti: *El-umm,* 1/93.

[260] Vidjeti: *El-hilafijjat,* 1/305, *El-vesit,* 1/82, *Mugnil-muhtadž,* 1/188-189.

[261] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/75.

[262] Vidjeti: *El-muhalla,* 2/72-73.

[263] Vidjeti: *Tenkihut-tahkik,* 1/113-116, od Ibn-Abdul-Hadija i *Et-telhisul-habir,* 1/124.

[264] Vidjeti: *Subulus-selamu,* 1/82-83.

[265] Ibn-Madže, 1/146/357, Darekutni, 1/85/263 i drugi sa ispravnim lancima prenosilaca.

[266] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/168, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/293, od Ibn-Bettala, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/13, *Aridatul-ahvezi,* 1/65, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/89, *Hilijetul-ulema,* 1/150, *Medžmu'ul-fetava,* 21/75, *El-insaf,* 1/163.

[267] Vidjeti: *El-mebsut,* 1/7, *Bedaius-sanaia,* 1/69 i *El-ihtijar,* 1/13.

[268] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/168, *El-munteka,* 1/277, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/13, *Ez-zehireh,* 1/255.

[269] Vidjeti: *El-mugni,* 1/144, *El-kafi,* 1/60, *El-insaf,* 1/163.

1/305-339 od imama Bejhekija, sa opaskama šejha Mešhura b. Hasana Selmana, "El-evsat", 1/395-397 od Ibn-Munzira, "Medžmu'ul-fetava," 21/75 od Ibn-Tejmijje, "Zadul-mead" 1/130 i od Ibn-Kajjima, "Ialaus-sunen", 1/81-83 od Tehanevija, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

Potiranje ušiju

Islamski učenjaci su složni da je potiranje ušiju legitiman postupak i da je to bila stalna praksa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.[270] Većina njih smatra da je to sunnet i da ne postoji jasan dokaz o obavezi njihovog potiranja. Ovaj stav zastupaju učenjaci, hanefijske,[271] malikijske,[272] šafijske[273] i, po jačem mišljenju, učenjaci hanbelijske[274] pravne škole. Međutim, neki učenjaci idu dalje od toga pa smatraju potiranje ušiju obaveznim. Imam Ahmed smatra da onaj ko namjerno ostavi potiranje ušiju treba ponoviti svoj abdest.[275] Ishak b. Rahevej kaže da je potiranje ušiju obavezno (vadžib), i ako se namjerno ostavi treba ponoviti abdest.[276] Mišljenje o obavezi potiranja ušiju odabrao je i šejh Albani.[277]

Pored ovog razilaženja među islamskim učenjacima najbitnije je napomenuti da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ili neko od ashaba, nisu nikada ostavili potiranje ušiju pri abdestu, a najbolja uputa je uputa Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba.

---

[270] Vidjeti: *Meratibul-idžma,* str. 37, *Et-temhid,* 18/225, *El-medžmua,* 1/446, *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/263.

[271] Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/116, *El-ihtijar,* 1/14 i *El-benaje,* 1/213.

[272] Vidjeti: *Ez-zehireh,* 1/270, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 25 i *Mevahibul-dželil,* 1/357.

[273] Vidjeti: *El-havil-kebir,* 1/120, *El-vesit,* 1/88, *El-medžmua,* 1/442 i *Mugnil-muhtadž,* 1/190.

[274] Vidjeti: *El-kafi,* 1/175, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/175, *Tashihul-furua,* 1/120 i *Keššaful-kina,* 1/168.

[275] Vidjeti: *El-mesail,* str. 14/45, od Ebu-Davuda.

[276] Vidjeti: *El-evsat,* 1/405, *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/350, od imama Mugletaja, i *Hiljetul-ulema,* 1/153.

[277] Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 1/91.

Način potiranja ušiju

Od Ibn-Abbasa se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potirao uši sa spoljašnje i unutrašnje strane.[278] Ibn-Abbas, također, u drugoj predaji, u kojoj opisuje Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, abdest, kaže: "...pa bi kažiprstima potrao unutrašnjost ušiju, a palcima spoljašnjost."[279]

Imam Tirmizi kaže: "Većina islamskih učenjaka smatra da uši treba potrati sa spoljašnje i unutrašnje strane."[280] Ovo mišljenje zastupaju hanefijski,[281] malikijski,[282] šafijski[283] i hanbelijski[284] pravnici.

Da li se uzima nova voda za potiranje ušiju

Šejhul-islam Ibn-Kajjim kaže: "Nema nijedne ispravne predaje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzimao novu vodu za potiranje ušiju (već je potirao sa onim što preostane nakon potiranja glave). Uzimanje nove vode jedino se prenosi od Ibn-Omera."[285]

---

278 Nesai, 1/43/102, Tirmizi, 1/127/36, Ebu-Davud, 1/27/117, Ibn-Madže, 1/146/358, Hakim, 1/249/527, Darimi, 1/121-122/708, Bejheki, 1/111/316, Darekutni, 1/90/282, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/25/172, Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/32. Imam Tirmizi, Nevevi i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/110 i *Sahihu Sunenit-Tirmizi,* 1/41.

279 Nesai, Ibn-Madže, Ibn-Ebi-Šejbe i drugi. Vidjeti prethodne izvore. Imam Nevevi u *El-medžmua,* 1/410, kaže: "Ovaj hadis je dobar." Ibn-Mulekkin u *Hulasatul-bedril-munir,* 1/37, kaže: "Lanac prenosilaca ove predaje je vjerodostojan ili dobar." Imam Taberi ovaj hadis smatra ispravnim. Vidjeti: *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/337. Hafiz Ibn-Hadžer u *Et-telhisul-habiru*, 1/131, hadis, sličan ovome, ocijenio je dobrim.

280 Vidjeti: *Aridatul-ahvezi,* 1/66.

281 Vidjeti: *Šerhu fetihl-kadir,* 1/27-28, *Bedaius-sanaia,* 1/116 i *Hašijetut-Tahtavi,* str. 72.

282 Vidjeti: *Ez-zehireh,* 1/270, *Mevahibul-dželil,* 1/358 i *Hašijetud-Dusuki,* 1/163.

283 Vidjeti: *El-umm,* 1/93-94, *El-havil-kebir,* 1/120-121 i *El-medžmua,* 1/441.

284 Vidjeti: *Šerhuz-Zerkeši,* 1/176, *Keššaful-kina,* 1/160 i *Zadul-mead,* 1/132.

285 Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/132. Postupak Ibn-Omera bilježi imam Malik u *El-muvetti,* 1/135/66, sa ispravnim lancem prenosilaca.

Šejh Mubarekfuri tvrdi: "Ne znam nijedan hadis koji upućuje na potiranje ušiju uzimanjem nove vode a da mu nije nađena zamjerka."[286]

Naime, spor se vodi oko hadisa koga bilježi imam Bejheki od Abdullaha b. Zejda da je vidio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako uzima novu vodu za potiranje ušiju, mimo vode kojom je potrao svoju glavu.[287]

Šejh Albani kaže: "U sunnetu nema ništa što obavezuje na uzimanje nove vode za potiranje ušiju, već se potiru preostalom vodom na rukama nakon potiranja glave"[288] Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske pravne škole.[289] Dokaz tome je hadis u kojem Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Uši pripadaju glavi,*"[290] tj. treba ih potirati zajedno sa glavom bez uzimanja posebne vode za njih.[291]

---

[286] Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 1/132, od šejha Mubarekfurija.

[287] Bejheki, 1/107/308 i ocijenio ga je ispravnim, a s njim se složio Nevevi u *El-medžmua,* 1/412. Ipak, jače je i prihvatljivije da je hadis neobičan i izniman (šaz), te kao takav nije prihvatljiv. Vidjeti: *Bulugul-meram,* str. 21, *Subulus-selam,* 1/92, *Tevdihul-ahkam,* 1/180, *Ed-daife,* 2/424 i *Tenkihul-kelam,* str. 81-82.

[288] Vidjeti: *Es-silsiletud-daife,* 2/424 i *Es-silsiletus-sahiha,* 1/91.

[289] Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/116, *El-ihtijar,* 1/14, *El-benaje,* 1/213 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/263.

[290] Ebu-Davud, 1/28/122, Tirmizi, 1/128/37, Ibn-Madže 1/147/362, Ahmed, 5/258/22277, Darekutni, 1/102/318/, Bejheki, 1/108/312, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/24/156, Temmam u *El-fevaid,* 1/226/179 (Er-revdul-bessam), Hatib u *Et-tarihu,* 14/166/7474, 7/418/3952 i 6/380/3419. Imam Kattan i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom, a Ibn-Dekik el-Eaid, Ibn-Hadžer i Sanani dobrom. Vidjeti: *En-nuketu ala Ibni-Salah,* str. 132-133, *Nejlul-evtar,* 1/161, *Subulus-selam,* 1/93, *Tuhfetul-ahvezi,* 1/130, *Es-silsiletus-sahiha,* 1/81-90 i *Tahrimu alatit-tareb,* str. 36-37. Ko želi više o dokazima vjerodostojnosti ovoga hadisa neka uporedi *Et-tuhur,* str. 368-372, od Ebu-Ubejda b. Sellama. Ovaj hadis, također, navodi se kao riječi Ibn-Omera, kod Abdur-Rezzaka, 1/11/25, Darekutnija, 1/103/320, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/24/163, Ibn-Munzira, 1/401/395 i Tahavija, 1/34, sa ispravnim lancem prenosilaca. Isto se prenosi od Ibn-Abbasa i Ebu-Mûsâ el-Ešarija. Vidjeti: *El-evsat,* 1/401/294, 296 i *El-musannef,* 1/24/158 i 160, od Ibn-Ebi-Šejbe. Ibn-Munzir navodi dvanaest najpoznatijih tabi'ina koji zastupaju mišljenje da uši pripadaju glavi. Vidjeti: *El-evsat,* 1/401-402, *Muhtesaru Suneni Ebi-Davud,* 1/101, od imama Munzirija i *El-musannef,* 1/24-25.

[291] Vidjeti: *Muhtesaru Suneni Ebi-Davud,* 1/101, *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/350 od imama Mugletaja, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/28, *Tenkihut-tahkik,* 1/116-121, od Ibn-Abdul-Hadija, *Merkatul-mefatih,* 2/115, *Avnul-mabud,* 1/154, *Tuhfetul-ahvezi,* 1/128, *El-ehadisud-daife,* 2/424.

Međutim, mnogi hadiski stručnjaci su odbacili ovaj hadis.[292] Ova skupina učenjaka kao dokaz koriste i hadis koga prenosi Ibn-Abbas u opisu abdesta Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "...potom je uzeo novu vodu i potrao po svojoj glavi i ušima..."[293] Na osnovu ove predaje imam Nesai je naslovio cjelinu: "Potiranje ušiju sa glavom".[294]

Većina islamskih pravnika[295] smatra da treba uzeti novu vodu za potiranje ušiju. Ovo mišljenje zastupaju malikijski,[296] šafijski[297] i, po jačoj verziji, hanbelijski[298] učenjaci.

Onaj ko uzme novu vodu za potiranje ušiju njegovo potiranje će biti validno po konsenzusu islamskih učenjaka.[299]

Da li je ispravno potirati vrat pri uzimanju abdesta

Islamski pravnici po ovom pitanju imaju dva mišljenja. Izrazita većina hanefijskih[300] i mnogi šafijski[301] pravnici smatraju da je potiranje vrata legitiman postupak.[302] Većina islamskih učenjaka smatra da

---

[292] Između ostalih, imam Darekutni u *Es-Sunenu,* 1/102-104, imam Nevevi u *El-medžmua,* 1/414-415, imam Mugletaj u *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/343-349 i hafiz Ibn-Hadžer u *Et-telhisu,* 1/133-134.

[293] Nesai, 1/43/102, Ibn-Huzejme, 1/77/148 i Ibn-Hibban, 3/360/1078. Ibn-Huzejme, Ibn-Mende i šejh Albani ovaj hadis smatraju dobrim. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/132 i *Sahihus-sunen,* 1/43.

[294] Vidjeti: *Sunenun-Nesai,* 1/74 (Sindi i Sujuti).

[295] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/443.

[296] Vidjeti: *Ez-zehireh,* 1/270 i *Mevahibul-dželil,* 1/358.

[297] Vidjeti: *El-havil-kebir,* 1/120, *El-vesit,* 1/88, *El-medžmua,* 1/443, *Mugnil-muhtadž,* 1/190.

[298] Vidjeti: *El-mesail,* str. 27/95, od Abdullaha, *El-mugni,* 1/147, *El-kafi,* 1/66, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/175, *El-insaf,* 1/135-136, *Tashihul-furua,* 1/121 i *El-keššaf,* 160.

[299] Vidjeti: *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/263. Vidjeti, također: *Takrirul-kavaid,* 1/76, od Ibn-Redžeba.

[300] Vidjeti: *El-mebsut,* 1/10, *Bedaius-sanaia,* 1/117, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/36, *El-ihtijar,* 1/15, *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/268 i *Hašijetut-Tahtavi,* str. 74. Vrat se po mišljenju hanefijskih učenjaka potire vanjskim dijelom prstiju, jer je ta voda nekorištena.

[301] Vidjeti: *El-vesit,* 1/88 i *El-medžmua,* 1/488.

[302] Nakon toga se razilaze da li je to sunnet ili etika (edeb) abdesta.

potiranje vrata nije legitimno, jer nije utemeljeno u sunnetu.[303] Ovo je stav malikijskih[304] učenjaka, jače mišljenje u šafijskoj[305] i hanbelijskoj[306] pravnoj školi i stav nekih hanefijskih[307] učenjaka. Šejhul-islam Ibn-Tejmijje kaže: "Nema nijednog ispravnog hadisa da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potirao svoj vrat pri uzimanju abdesta."[308] Isto ovo smatraju šejhul-islam Ibn-Kajjim, imam Nevevi, Ševkani, Ebu-Tajjib Abadi i stalni kolegij za islamsko misionarstvo.[309]

Učenjaci koji smatraju potiranje vrata sunnetom kao dokaz koriste predaju koja, i kada bi bila ispravna, ne bi bila validan argument, jer ne ukazuje da se radi o klasičnom potiranju vrata.[310] To je predaja koju bilježe imam Ahmed i drugi od Talhe b. Musarrifa, a on od svog oca, a on od svoga djeda da je rekao: "Vidio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da potire po svojoj glavi sve do potiljka i prvog dijela vrata."[311] U drugoj apokrifnoj predaji navodi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko bude potrao svoj vrat kada se abdesti, neće biti zauzdan sindžirima na Sudnjem danu.*"[312]

---

303 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/76 i *Talimus-salah,* str. 33, od Muhammeda es-Savvafa.

304 Vidjeti: *Et-tadžu vel-iklil,* 1/384, *Šerhuz-Zerkani ala muhtesari Halil,* 1/133 i *Hašijetud-Dusuki,* 1/172-173.

305 Vidjeti: *El-medžmua,* 1/488, *Revdatut-talibin,* 1/61, *Mugnil-muhtadž,* 1/190 i *Keššful-hafa,* 2/272.

306 Vidjeti: *El-mugni,* 1/118, *Medžmu'ul-fetava,* 21/76, *El-insaf,* 1/137, *Keššaful-kina,* 1/161, i *Fetaval-ledžnetid-dâime,* 5/254.

307 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/10 i *Šerhu fethil-Kadir,* 1/36.

308 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/76, od Ibn-Tejmijje.

309 Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/132, *El-medžmua,* 1/464, *Es-sejlul-džerrar,* 1/90, *Avnul-mabud,* 1/152, *El-bidau vel-muhdesat,* str. 637 i *Fetaval-ledžnetid-dâime,* 5/254.

310 Vidjeti: *Avnul-mabud,* 1/152.

311 Ebu-Davud, 1/30/118, Ahmed, 25/301/15951, Bejheki, 1/99/278, Taberani, 19/180-181/409, Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/32 i drugi. Ovu predaju neispravnom su ocijenili: Ibn-Hadžer u *Telhisul-habir,* 1/135, Ibn-Tejmijje u *Medžmu'ul-fetava,* 21/76, Ševkani u *Nejlul-evtar,* 1/163, Ebu-Tajjib Abadi u *Avnul-mabud,* 1/152. Imam Nevevi u *El-medžmua*, 1/464-465, tvrdi: "Ovaj hadis je slab po mišljenju svih islamskih učenjaka." Ova predaja je došla sa dva puta. U jednom ima Musarrif b. Amr b. Kab, a u drugom Lejs b. Ebi-Sulejm. Prvi je nepoznat, a drugi nepouzdan. Vidjeti: *El-furusijje,*str. 253-254, od Ibn-Kajjima i *Takribut-tehzib,* str. 1/257/7533 i 1/147/6382, od Ibn-Hadžera.

312 Ebu-Nuajm u *Ahbaru Asbehan,* 2/115. U lancu prenosilaca ove predaje ima Amr b. Muhammed, a on je lažov. Vidjeti: *Lisanul-mizan,* 5/327/6368. Zbog toga je imam

Navode se i druge predaje kojima se želi potkrijepiti ovo mišljenje, ali one nisu vrijedne spomena jer su ili lažne, ili bez lanca prenosilaca, ili slabe.[313]

Prolaženje prstima između prstiju

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je da se prilikom uzimanja abdesta prođe (protrlja) prstima između prstiju ruku i nogu. Učenjaci hanefijske,[314] malikijske,[315] šafijske[316] i hanbelijske[317] pravne škole smatraju sunnetom ovo čišćenje između prstiju. Poznati hanefijski učenjak Ebu-Bekr el-Džessas tvrdi da niko od učenjaka ovaj postupak ne smatra obaveznim (vadžibom).[318]

Od Lekita b. Sabireta se prenosi da je rekao: "O Allahov Poslaniče, kaži mi nešto o abdestu!" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: "*Upotpuni svoj abdest, prođi prstima između prstiju...*"[319] U jednom hadisu stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Uspjeli su oni koji čiste između svojih prstiju.*"[320]

Nevevi u *El-medžmua,* 1/465, rekao za ovu predaju da je apokrifna i da to nisu riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem Vidjeti, također: *Et-telhisul-habir,* 1/136, *Nejlul-evtar,* 1/163 *Es-silsiletud-daife,* 2/168, *Tenkihul-kelam,* str. 83 i *Sifetul-vudu,* str. 38-39, od Amra Selima.

313 Vidjeti: *Hulasatul-bedril-munir,* 1/38, od Ibn-Mulekkina i *El-mugni,* 1/82 od hafiza Irakija i njihovo neprihvatanje ovih predaja, kao i *Sifetul-vudu,* str. 38-40 od šejha Amra Selima i *Tenkihul-kelam,* str. 84-85.

314 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/80, *Bedaius-sanaia,* 1/114, *El-ihtijar,* 1/14, *El-hidaje,* 1/16, *El-bidaje,* 1/226, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 741.

315 Vidjeti: *Et-temhid,* 24/259, *El-istizkar,* 1/163, *Es-sunenul-kubra,* 1/124/361, od imama Bejhekija, *Mevahibul-dželil,* 1/308-309, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/99.

316 Vidjeti: *El-havil-kebir,* 1/129, *El-vesit,* 1/88, *El-medžmua,* 1/410 i *Mugnil-muhtadž,* 1/190.

317 Vidjeti: *El-kafi,* 1/57, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/176-177, *El-insaf,* 1/134 i *Keššaful-kina,* 1/156.

318 Vidjeti: *Ahkamul-Kur'an,* 2/339 i *El-istizkar,* 1/164.

319 Citirani hadis je vjerodostojan, a njegov izvor je spomenut u poglavlju: "Dubinsko ispiranje nosa."

320 Ahmed, 5/416/23574, Taberani, 4/177/4061 i u *El-evsatu,* 2/178/1596, Abdu b. Humejd u *El-musnedu,* 1/203/217 i Ibn-Dževzi u *El-mevduat,* 3/433/1275. Šejh

Spoljašnje značenje hadisa obuhvata ručne i nožne prste, što je jasno došlo u hadisu koga prenosi Ibn-Abbas u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Kada se budeš abdestio, prođi između prstiju ruku i nogu.*" [321] U predaji kod Tirmizije i Ibn-Madže od Mustevrida b. Šeddada stoji: "Vidio sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je kada se abdestio prošao malim prstom između nožnih prstiju."[322]

Od Osmana b. Affana, također, prenosi se da je prolazio po tri puta prstom između nožnih prsta, potom je rekao: "Vidio sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da ovako čini."[323]

Ibn-Omer je vidio neke ljude kako abdeste, pa im je rekao: "Prođite (prstom) između prstiju."[324] Gajlan el-Mahzumi kaže: "Vidio sam Ibn-Omera kada je prao svoje noge da je čistio između prstiju."[325] Huzejl b. Šurehbil kaže da je Ibn-Mesud rekao: "Ili će čovjek dobro oprati između svojih prsta, ili će ga pržiti vatra džehenemska."[326] U drugoj predaji stoji: "Čistite između svojih prstiju pa ih Allah neće pržiti vatrom

---

Albani je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 6/140-142, *Irvaul-galil,* 7/34-36 i *Sahihut-tergib,* 1/205. Međutim, mnogi učenjaci su prigovorili ovoj predaji. Vidjeti: *El-mevduat,* 3/433, *Medžmeuz-zevaid,* 1/235 i 5/29-30, *Kešful-hafa,* 1/412, *El-fevaidul-medžmua,* str. 11/21.

321 Tirmizi, 1/134/39, Ibn-Madže, 1/153/447, Ahmed, 4/33/16428, Hakim, 1/291-292/648. Dobrim su ga ocijenili: imam Buhari, Tirmizi i Nevevi, a vjerodostojnim Ibn-Sejjidin-nas. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/424, *Et-telhisul-habir,* 1/137, *Hulasatul-bedril-munir,* 1/39, *Subulus-selam,* 1/89 i *Tuhfetul-ahvezi,* 1/134-135.

322 Tirmizi, 1/135/40, Ibn-Madže, 1/152/446, Begavi u *Šerhus-sunne,* 1/419/214. Imam Tirmizi ovu verziju smatra dobrom, a imam Kattan i šejh Albani vjerodostojnom. Na njeno pojačavanje ukazao je i hafiz Ibn-Hadžer. Vidjeti: *Nasbur-raje,* 1/27, *Hulasatul-bedril-munir,* 1/38-39, *Ed-diraje,* str. 24 i *Sahihu Sunenit-Tirmizi,* 1/43.

323 Darekutni, 1/91/283, Bejheki, 1/104/295. Imam Nevevi ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/424.

324 Musedded u *El-musnedu,* (El-metalibul-alije, 1/444/111) i Ibn-Džerir u *Džamiul-bejan,* 6/172/8951, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/53-54.

325 Ebu-Ubejd u *Et-tuhuru,* str. 386/387, sa ispravnim lancem prenosilaca. Slično ovome bilježe: Abdur-Rezzak, 1/24-25/74. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/54.

326 Sufjan Es-Sevri u *El-džamia,* (Et-telhisul-habir, 1/137), Abdur-Rezzak, 1/22-23/68, Ebu-Ubejd u *Et-tuhuru,* str. 386/385, Ibn-Džerir u *Džamiul-bejan,* 6/172/8949, Taberani u *El-kebiru,* 9/246/9211-9212.

džehenemskom."[327] U nekim verzijama[328] ove se riječi pripisuju Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ali je to pogrešno kako tvrdi Ebu-Hatim er-Razi.[329]

Prilikom čišćenja između nožnih prstiju počinje se od malog prsta desne a završava se kod malog prsta lijeve noge.[330] Čišćenje se vrši malim prstom lijeve ruke, analogno čišćenju poslije nužde.[331] U sunnetu postoje određeni argumenti koji daju potporu ovoj analogiji kao hadis u kome Aiša, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koristio je svoju desnu ruku za čiste stvari i pri jelu, a lijevu za čišćenje poslije nužde i za otklanjanje neprijatnosti i prljavštine."[332] Također, Hafsa, r.a., prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koristio svoju desnicu za jelo, piće i oblačenje, a svoju ljevicu za sve mimo toga.[333] Što se tiče ručnih prstiju, trljanje se čini tako što će se proći prstima jedne ruke između prsta druge ruke (ispreplitanjem prsta).[334]

Napomena: Ako nekome izraste dodatni prst ili ruka na mjestu koje je obaveza oprati, tada učenjaci četiri pravne škole poistovjećuju dodatni organ sa onim koji se treba prati.[335]

---

[327] Ebu-Ubejd u *Et-tuhuru,* str. 385/383, Abdur-Rezzak, 1/23-24/71, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/19/91. Imam Munzir i Hejsemi su ovu predaju ocijenili dobrom. Šejh Albani je smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 1/236 i *Sahihut-tergib,* 1/205-206.

[328] Darekutni, 1/100/313 i Taberani u *El-evsatu,* 3/191/2695.

[329] Vidjeti: *Ilelul-hadis,* 1/213, od Ibn-Ebi-Hatima.

[330] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/455, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/177, *El-benaje,* 1/226 i *Keššafulkina,* 1/163.

[331] Vidjeti: *El-vesit,* 1/89, *El-benaje,* 1/226, *Hašijetu-Tahtavi,* str. 71, *Subulus-selam,* 1/89 i *Tuhfetul-ahvezi,* 1/135.

[332] Ebu-Davud, 1/8/33. Imam Nevevi i šejh Albani su ovaj hadis svrstali među ispravna predanja. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/384 i *Sahihus-sunen,* 1/20.

[333] Ebu-Davud, 1/9/25. Imam Nevevi ovu predaju smatra dobrom, a šejh Albani vjerodostojnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/384 i *Sahihus-sunen,* 1/20.

[334] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/456 i *Mugnil-muhtadž,* 1/191.

[335] Vidjeti: *El-mugni,* 1/138, *El-medžmua,* 1/421-422 i 1/456, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/189, *El-benaje,* 1/150, *Mevahibul-dželil,* 1/280.

džehenemskom."[327] U nekim verzijama[328] ove se riječi pripisuju Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ali je to pogrešno kako tvrdi Ebu-Hatim er-Razi.[329]

Prilikom čišćenja između nožnih prstiju počinje se od malog prsta desne a završava se kod malog prsta lijeve noge.[330] Čišćenje se vrši malim prstom lijeve ruke, analogno čišćenju poslije nužde.[331] U sunnetu postoje određeni argumenti koji daju potporu ovoj analogiji kao hadis u kome Aiša, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koristio je svoju desnu ruku za čiste stvari i pri jelu, a lijevu za čišćenje poslije nužde i za otklanjanje neprijatnosti i prljavštine."[332] Također, Hafsa, r.a., prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koristio svoju desnicu za jelo, piće i oblačenje, a svoju ljevicu za sve mimo toga.[333] Što se tiče ručnih prstiju, trljanje se čini tako što će se proći prstima jedne ruke između prsta druge ruke (ispreplitanjem prsta).[334]

Napomena: Ako nekome izraste dodatni prst ili ruka na mjestu koje je obaveza oprati, tada učenjaci četiri pravne škole poistovjećuju dodatni organ sa onim koji se treba prati.[335]

---

[327] Ebu-Ubejd u *Et-tuhuru,* str. 385/383, Abdur-Rezzak, 1/23-24/71, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/19/91. Imam Munzir i Hejsemi su ovu predaju ocijenili dobrom. Šejh Albani je smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 1/236 i *Sahihut-tergib,* 1/205-206.

[328] Darekutni, 1/100/313 i Taberani u *El-evsatu,* 3/191/2695.

[329] Vidjeti: *Ilelul-hadis,* 1/213, od Ibn-Ebi-Hatima.

[330] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/455, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/177, *El-benaje,* 1/226 i *Keššaful-kina,* 1/163.

[331] Vidjeti: *El-vesit,* 1/89, *El-benaje,* 1/226, *Hašijetu-Tahtavi,* str. 71, *Subulus-selam,* 1/89 i *Tuhfetul-ahvezi,* 1/135.

[332] Ebu-Davud, 1/8/33. Imam Nevevi i šejh Albani su ovaj hadis svrstali među ispravna predanja. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/384 i *Sahihus-sunen,* 1/20.

[333] Ebu-Davud, 1/9/25. Imam Nevevi ovu predaju smatra dobrom, a šejh Albani vjerodostojnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/384 i *Sahihus-sunen,* 1/20.

[334] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/456 i *Mugnil-muhtadž,* 1/191.

[335] Vidjeti: *El-mugni,* 1/138, *El-medžmua,* 1/421-422 i 1/456, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/189, *El-benaje,* 1/150, *Mevahibul-dželil,* 1/280.

Prolaženje prstima kroz bradu

Od Enesa b. Malika se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prilikom uzimanja abdesta donio vodu u šaci ispod svoje brade, zatim je prošao prstima kroz nju, i rekao: *"Ovako mi je naredio moj Gospodar."*[336] Od Osmana b. Affana, također, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prolazio prstima kroz svoju bradu.[337]

Neki islamski učenjaci nisu prihvatili ove hadise.[338] Međutim, mnoštvo puteva, kojima se prenose ove predaje, ukazuju na njihovu osnovu u sunnetu. Hadis koji prenosi Enes b. Malik navodi se sa četiri različita puta.[339] Drugi ashabi, također, prenose hadise Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji govore o prolaženju prstima kroz bradu kao: Aiša,[340] Ammar b. Jasir,[341] Ummu-Seleme[342] i mnogi drugi.[343]

---

336 Ebu-Davud, 1/30/132, Darimi, 1/120-121/704, Bejheki, 1/90/247, Hakim, 1/250/530. Imam Nevevi u *El-medžmua,* 1/376, kaže: "Lanac prenosilaca ovoga hadisa je dobar ili vjerodostojan." Ibn-Kajjim je ovaj hadis ocijenio vjerodostojnim, a Ibn-Hadžer dobrim. Vidjeti: *Tehzibus-sunen,* 1/167 i *En-nuketu ala Ibn-Salah,* str. 137. Imam Hejsemi kaže: "Ovu predaju bilježi Taberani u *El-evsatu*, a prenosioci su pouzdani." Vidjeti *El-medžmea,* 2/540.

337 Tirmizi, 1/119/31, Ebu-Davud, 1/144/350, Ibn-Madže, 1/144/350, Ahmed, 6/234/26012, Ibn-Huzejme, 1/78-79/151-152, Hakim, 1/250/527, Darimi, 1/120-121/704, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/20/106, Darekutni, 1/95-96/289, Dija Makdisi u *El-muhtare,* 6/107-108/2096, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/21/113. Imam Tirmizi, Ibn-Huzejme, Ibn-Hibban, Darekutni, Hakim i Nevevi ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Vidjeti *El-medžmua,* 1/374, *En-nuketu ala Ibn-Salah,* str. 136, *Sifetul-vudu,* str. 31, *Tevdihul-ahkam,* 1/177. Imam Buhari je ovaj hadis ocijenio dobrim, kako prenosi njegov učenik imam Ebu-Isa Tirmizi. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 1/118.

338 Vidjeti: *El-ilel,* 1/167, od Ibn-Ebi-Hatima, *El-istizkar,* 1/164, *El-muhalla,* 1/35, *Nasbur-raje,* 1/23, *Et-telhisul-habir,* 1/125.

339 Vidjeti: *En-nuketu ala Ibni-Salah,* str. 136-137.

340 Ahmed, 6/234/26012, Hakim, 1/250/531, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/20/106. Hafiz Askalani ovu predaju smatra dobrom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/126. Imam Hejsemi kaže da su prenosioci kod Ahmeda pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 1/235.

341 Tirmizi, 1/115/29-30, Ibn-Madže, 1/144/349, Tajalisi, str. 89/645, Humejdi, 1/233/146, Ebu-Jala, 3/180/1604, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/20/98, Hakim 1/250/528. Hakim i imam Zehebi ocijenili su ga vjerodostojnim.

342 Taberani, 8/333-334/8070.

Preneseno je, također, od Ibn-Omera,[344] Ibn-Abbasa,[345] Enesa,[346] Ebu-Umame[347] i drugih ashaba i tabi'ina[348] da su prolazili svojim prstima kroz bradu. Imam Ebu-Jusuf smatra ovaj postupak sunnetom, dok Ebu-Hanife i Muhammed smatraju da je to samo dozvoljeno (džaiz).[349] Šafijski[350] učenjaci i, po odabranom mišljenju, hanbelijski[351] pravnici smatraju da je sunnet prolaziti prstima kroz bradu. Imam Malik smatra da ovaj postupak nije legitimno činiti.[352]

Redoslijed pri uzimanju abdesta

Uzvišeni Allah je naredio abdest u Kur'anu i spomenuo je redoslijed koji se mora poštovati pri uzimanju abesta. Nema jasnog i ispravnog argumenta koji dozvoljava izmjenu redoslijeda po kome je naređeno uzimanje abdesta, osim ispiranja usta i nosa i to nakon pranja podlaktica, jer se za to nalazi dokaz u vjerodostojnom sunnetu.[353] Naime, El-Mikdam b. Mad prenosi da je donesena voda za abdest Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je oprao šake tri puta, zatim lice tri puta,

---

343 Od Ibn-Abbasa, Ummu-Selame, Edu-Derdaa, Kaba b. Amra, Ebu-Bekreta, Džabira, Abdullaha b. Akbere, Ibn-Ebi-Evfa i Ebu-Ejuba. Vidjeti *Et-telhisul-habir,* 1/125-127, *Nasbur-raje,* 1/23, *Tuhfetul-ahvezi,* 1/117.

344 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/20/100 i Ibn-Munzir, 1/382/364, sa ispravnim lancem prenosilaca.

345 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/20/99, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

346 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/20/101 i Ibn-Munzir, 1/382/366, sa slabim lancem prenosilaca. Međutim, ova predaja druge verzije koje je pojačavaju. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/59.

347 Buhari u *Et-tarihul-kebiru,* 6/161, sa dobrim lancem prenosilaca.

348 Vidjeti: *El-musannef,* 1/20-21, od Ibn-Ebi-Šejbe i *El-evsat,* 1/382-386, od Ibn-Munzira.

349 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/80, *Bedaius-sanaia,* 1/116, *El-ihtijar,* 1/14, *El-hidaje,* 1/16, *El-benaje,* 1/227-228.

350 Vidjeti: *El-vesit,* 1/87, *El-medžmua,* 1/454-455 i *Mugnil-muhtadž,* 1/191.

351 Vidjeti: *El-kafi,* 1/63, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/174-175, *El-insaf,* 1/133-134 i *Keššaful-kina,* 1/163.

352 Vidjeti: *El-mudevvenetul-kubra,* 1/125, *El-evsat,* 1/383 i *El-fevakihud-devani,* 1/216.

353 Vidjeti: *Nejlul-evtar,* 1/183 i *Eš-šerhul-mumtia,* 1/139. Međutim, ovo je bila izuzetno rijetka praksa Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem

potom ruke do iza lakata tri puta, a zatim je isprao svoj nos i usta...[354] Neki učenjaci smatraju da je obaveza slijediti redoslijed, kako kod sastavnih dijelova abdesta (farzova), tako i kod pohvalnih (sunneta),[355] što je svakako bolje i sigurnije.

U komentaru ajeta koji naređuje abdest imam Sadi kaže: "U ajetu je naredba o slijeđenju redoslijeda kada se abdesti."[356] Dokaz tome je i općenitost hadisa u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Započeću odakle je Allah naredio da se počne.*" U drugoj predaji stoji: "*Počećemo odakle je Allah naredio.*"[357]

Ovo je stav šafijskih[358] i hanbelijskih[359] pravnika, Ebu-Sevra, Ebu-Ubejde, Ishaka i drugih.[360]

Hanefijski[361] i malikijski[362] učenjaci, Sufjan es-Sevri, El-Evzai, Lejs b. Sad i drugi[363] smatraju ovaj redoslijed sunnetom a ne obavezom. Pored ovih razilaženja islamski učenjaci su složni da je bolje slijediti redoslijed, jer je takav abdest ispravan po konsenzusu islamskih pravnika,[364] dok u protivnom postoji razilaženje oko njegove ispravnosti, a Allah najbolje zna.

---

[354] Ebu-Davud, 1/27/117, Ahmed, 4/132/17227, Taberani, 2/60/1285. Imam Nevevi, Ibn-Hadžer, Ševkani i Abdur-Rahman Elbenna ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *Nejlul-evtar,* 1/183 i *Bulugul-emani,* 2/26. Šejh Albani je smatra ispravnom.

[355] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/476, *Hilijetul-ulema,* 1/156, *El-ialam,* 1/328-329, *Mevahibul-dželil,* 1/379 i *Eš-šerhul-kebir,* 1/170 (Dusuki).

[356] Vidjeti: *Tejsirul-Kerimir-Rahman,* str. 329.

[357] Muslim, 8/135-153/1218, Nesai, 2/333/2969, Ahmed, 22/325-328/14440, Ebu-Jala, 4/93-95/2126, Bejheki, 5/10-11/8827, Darekutni, 2/223/2554, Tajalisi, str. 232-233/1668, Ibn-Hazm u *El-muhalla,* 2/66.

[358] Vidjeti: *El-havil-kebir,* 1/138, *El-vesit,* 1/83, *El-medžmua,* 1/471, *Hilijetul-ulema,* 1/155 i *Mugnil-muhtadž,* 1/180-181.

[359] Vidjeti: *El-mugni,* 1/156, *El-kafi,* 1/63, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/198-199, *El-insaf,* 1/138-139, *Keššaful-kina,* 1/166 i *Eš-šerhul-mumtia,* 1/154-155.

[360] Vidjeti: *El-evsat,* 1/423, *El-havil-kebir,* 1/138, *El-istizkar,* 1/189, *El-mugni,* 1/156, *Hilijetul-ulema,* 1/155 i *Et-terdžih,* str. 57-63, od Muhammeda b. Omera Bazemula.

[361] Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/112, *El-hidaje,* 1/16, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/34-35, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 73 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/264.

[362] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/189, *Ez-zehireh,* 1/271-272, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 25, *Eš-šerhul-kebir,* 1/165 (Dusuki).

[363] Vidjeti: *El-evsat,* 1/422, *El-istizkar,* 1/187 i *Hilijetul-ulema,* 1/156.

[364] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/192.

Pranje nogu

Uzvišeni Allah kaže: "...**i noge svoje do iza članaka** (operite)." (Prijevod značenja El-Maide, 6.) Mnogobrojni su dokazi iz sunneta, a neke smo već spomenuli,[365] koji aludiraju na obavezu pranja nogu. Abdullah b. Amr prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Teško se eakabima[366] od vatre."*[367] U komentaru ovoga hadisa imam Begavi kaže: "Ova prijetnja se odnosi na one koji ne upotpunjavaju pranje nogu (pri abdestu)."[368]

Pranje nogu je elementarni dio (rukn) abdesta, (osim ako se potire po mestvama), po mišljenju apsolutne većine pravnika.[369] Ovo je stav učenjaka četiri pravne škole.[370] Po ovome pitanju navodi se konsenzus pravnika.[371] Neki učenjaci smatraju da je dovoljno potrati po nogama (kao po mestvama), i da ih nije obaveza prati.[372] Međutim, ovo mišljenje nije prihvatljivo jer se kosi sa stalnom praksom Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i zato su brojni učenjaci pobili ovo mišljenje. Imam Buhari je naslovio cjelinu: "Pranje nogu, a ne potiranje po stopalima".[373]

---

[365] Vidjeti hadis koga prenosi Abdullah b. Zejd koga bilježe šesterica a spomenut je u poglavlju o pranju lica.

[366] Eakabi su poleđine peta (žile smještene iza članaka).

[367] Buhari, str. 38/96 i Muslim, 3/105-106/241. Imam Sujuti, Kettani i drugi ovaj hadis smatraju mutevatirom jer ga prenosi više od trinaest ashaba.

[368] Vidjeti: *Šerhus-sunne,* 1/429 i *Fethul-Bari,* 1/358. Nema dvojbe u ispravnost riječi imama Begavija, budući da se taj smisao navodi u više predaja kod Muslima, 3/105-106/241-242.

[369] Vidjeti: *El-evsat,* 1/413, *El-havil-kebir,* 1/123, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/15, *Aridatul-ahvezi,* 1/69, *El-mugni,* 1/150, *El-džamiu li ahkamil- Kur'an,* 6/93, *El-minhadž,* 3/103.

[370] Vidjeti: *El-ihtijar,* 1/13, *Ez-zehireh,* 1/261, *El-medžmua,* 1/447 i *El-mugni,* 1/150.

[371] Vidjeti: *Šerhu meanil-asar,* 1/33, *Mukaddimatu Ibni-Rušd,* str. 14, *El-bejanu vet-tahsil,* 1/120, *El-medžmua,* 1/447, *Mevahibul-dželil,* 1/306, *Fethul-Bari,* 1/266, *Mugnil-muhtadž,* 1/177, *El-bahrur-raik,* 1/11, *El-kabes,* 1/123, *Es-sejlul-džerrar,* 1/86.

[372] Vidjeti: *El-kafi,* 1/62, *El-benaje,* 1/158.

[373] Vidjeti: *Umdetul-kari,* 3/20.

Bitno je napomenuti da se noge peru sa člancima i to po mišljenju apsolutne većine islamskih učenjaka.[374]

Upotreba misvaka

Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Da se ne bojim da ću otežati svome ummetu, naredio bih im da koriste misvak pri svakom abdestu.*"[375] U drugom hadisu koga prenosi Aiša, r.a., stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Misvakom se postiže čistoća usta i zadovoljstvo Gospodara.*"[376] Učenjaci četiri pravne škole smatraju sunnetom upotrebu misvaka pri abdestu (ispiranju usta).[377] Što se tiče vrijednosti i nekih propisa misvaka o tome je bilo opširnijeg govora u knjizi "Svojstva Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, posta."

U nekim djelima navode se određeni propisi vezani za misvak a nemaju, koliko znamo, validne osnove u sunnetu kao: "Misvak treba biti debljine malog prsta, prav, bez čvoruga. Ne treba se koristiti u ležećem

---

[374] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/173, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/16, *El-hidaje,* 1/15, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 25, *El-minhadž,* 3/87, *Tejsirul-Kerimir-Rahman,* str. 328-329 i *Nejlul-evtar,* 1/142.

[375] Buhari, str. 402 (muallekan), Malik, 1/216/143, Hakim, 1/245/516, Ibn-Huzejme, 1/73/140, Ahmed 16/22/9928, Bejheki, 1/57/146, Taberani u *El-evsatu,* 2/57/1238, Šafija u *El-ummu,* 1/23. Imam Hakim, Zehebi, Nevevi, Ibn-Hadžer, Menavi, Ahmed Šakir i Albani ovaj hadis smatraju vjerodostojnim. Imam Hejsemi ga smatra dobrim. Vidjeti: *El-medžmua,* 1273, *El-medžmea,* 1/514, *En-nuketu ala Ibn-Salah,* str. 90, *El-musned,* 13/141, sa opaskama od šejha Šakira i *Irvaul-galil,* 1/109. Ibn-Mende tvrdi: "Složili su se islamski učenjaci na ispravnosti citiranog hadisa." Vidjeti: *Tevhidul-ahkam,* 1/157.

[376] Buhari, str. 402, (muallekan), Nesai, 1/14/5, Ahmed, 6/47/23249, Darimi, 1/117/684, Ibn-Huzejme, 1/70/135, Ibn-Hibban, 1/257/143 (El-mevarid), Ebu-Jala, 8/51/4569 Bejheki, 1/55/138, Taberani, 8/210/7744, i u *El-evsatu,* 1/91/276, Buhari u *Et-tarihu,* 4/2/396, Tajalisi, str. 306/2328, Šafija u *El-ummu,* 1/23, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/156/1792. Ibn-Huzejme, Ibn-Hibban, Munziri i Nevevi ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Hulasatul-bedril-munir,* 1/29, *Sahihut-tergib,* 1/203, *El-medžmua,* 1/268, *Hulasatul-ahkam,* 1/85. Imam Begavi kaže da je ovaj hadis dobar. Vidjeti: *Marifetus-sivak,* str. 12.

[377] Vidjeti: *Et-temhid,* 7/200, *El-hidaje,* 1/16, *El-medžmua,* 1/328, *Keššaful-kina,* 1/167.

položaju, jer to dovodi do povećanja slezene. Ne treba ga obuhvatati cijelom šakom, jer će zbog toga analni otvor oboliti od hemoroida. Ne treba sisati misvak, jer to izaziva slijepilo. Nakon upotrebe treba misvak oprati, u protivnom šejtan njime čisti svoja usta. Ako je misvak duži od jednog pedlja, na njemu sjedi šejtan. Kada se ostavlja, misvak treba uspraviti, a ne treba ga položiti, jer bi njegovo polaganje moglo dovesti do ludila. Misvak je lijek za svaku bolest osim smrti i podsjeća čovjeka na smrtnoj postelji na izgovor kelime-i-šehadeta itd."[378]

Također, nema vjerodostojnih hadisa koji ukazuju na učenje određenih dova prilikom korištenja misvaka.[379]

Pranje po tri, po dva i po jedanput

Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzimajući abdest, prao svoje dijelove tijela po tri puta.[380] U drugim hadisima se navodi da je prao svoje dijelove tijela po dva puta,[381] a nekada po jedanput.[382] Mnogi hadiski stručnjaci su u svojim zbirkama naslovili poglavlja: "Abdest-jedanput, jedanput", "Abdest-dvaputa, dvaputa", "Abdest-triputa, triputa."[383]

U sunnetu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, navodi se i četvrti, kombinirani način pranja. Abdullah b. Zejd prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzimajući abdest oprao šake i ruke do lakata

---

[378] Vidjeti: *Ed-durrul-muhtar,* 1/251-253 (Ibn-Abidin), *Merakil-felah,* str. 67 (Tahtavi). Vidjeti, također: *Svojstva Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, posta,* str. 76, od autora.

[379] Vidjeti: *Es-sunenu vel-mubtedeat,* str. 28-29, od šejha Šukajrija.

[380] Buhari, str. 52/159 i Muslim, 3/85-87/226.

[381] Buhari, str. 52/158, Ebu-Davud, 1/28/124, Tirmizi, 1/139/43, Ahmed, 13/261/7877, Bejheki, 1/128/375, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/18/81.

[382] Buhari, str. 52/157, Nesai, 1/34/80, Ebu-Davud, 1/29/126, Tirmizi, 1/137/42, Ibn-Madže, 1/141/337, Darimi, 1/119/696, Hakim, 1/251/534, Darekutni, 1/84/260, Ibn-Džarud u *El-munteka,* str. 40/69, Ibn-Asakir u *Et-tarihu,* 17/224.

[383] Vidjeti: *Sahihul-Buhari,* str. 52, *Sunenu Ebi-Davud,* 1/28-29, *Džamiut-Tirmizi,* 1/137-144, *Sunenu Ibni-Madže,* 1/141, *Sunenu-Darimi,* 1/118-119, *Musnedu Ebi-Avvane,* 1/238-243, *Sahihu Ibni-Huzejme,* 1/87, *Es-sunenul-kubra* 1/127-129, od Bejhekija i *El-evsat,* 1/407-408, od Ibn-Munzira.

po dva puta, a lice i noge po tri puta.[384] Ibn-Kajjim kaže: "U ispravnim hadisima se navodi da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, abdestio perući dijelove tijela po jedanput, dva puta i tri puta, a nekada je neke dijelove prao po dva a druge po tri puta.[385] Ibn-Mulekkin kaže: "Dozvoljeno je po konsenzusu islamskih učenjaka neke dijelovi tijela oprali jedanput, a neke dva puta, a neke tri puta."[386]

Spomenute predaje prenesene su u vjerodostojnim hadisima, a najbolji i najpotpuniji od ovih načina jeste pranje svakog dijela po tri puta, po mišljenju učenjaka četiri pravne škole.[387] Imam Nevevi po ovome pitanju navodi konsenzus učenjaka.[388] Međutim, lijepo je ponekad, zbog očuvanja sunneta, praktikovati i druge načine, a Allah najbolje zna.

Ovdje je neophodno naglasiti da nije ispravno pranje dijelova tijela više od tri puta, jer je taj postupak neosnovan.[389] Jedan pustinjak je došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da ga pouči abdestu, pa se Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, abdestio pred njim, perući dijelove tijela po tri puta, a potom je rekao: *"Ovako se uzima abdest. Onaj ko doda na ovo ružno je postupio, nepravdu je učinio i granicu je prekoračio."*[390] Imam Sujuti kaže: "Ko bude prekomjerno rasipao vodu pri abdestu ili prao dijelove tijela više od tri puta, on je novotar."[391] Prekoračuje granice, shodno citiranom hadisu, onaj koji pere ili potire dijelove tijela koje Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije prao ili

---

[384] Bilježe Buharija i Muslim, a hadis je spomenut u cjelosti sa izvorima u poglavlju o pranju lica.

[385] Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/129.

[386] Vidjeti: *El-ialam,* 1/346.

[387] Vidjeti: *El-kafi,* 1/64, *El-ihtijar,* 1/15, *Mevahibul-dželil,* 1/374 i *Mugnil-muhtadž,* 1/188.

[388] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/461 i *El-minhadž,* 3/86.

[389] Vidjeti: *El-muhalla,* 2/72, *El-vesit,* 1/87 i *Ez-zehireh,* 1/279.

[390] Nesai, 1/53/140, Ibn-Madže, 1/142/344, Ahmed, 11/277/6684, Ibn-Huzejme, 1/89/174, Begavi, 1/322/229, Taberani, 11/75/11091, Bejheki, 1/128/373, Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/36, Ebu-Ubejd u *Et-tuhuru,* str. 175/90. Imam Nevevi i hafiz Ibn-Hadžer ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/116, *El-minhadž,* 3/104 i *Et-telhisul-habir,* 1/121.

[391] Vidjeti: *El-emru bil-itiba,* str. 292, od imama Sujutija.

potirao pri abdestu.[392] Uzvišeni Allah je rekao: "**Zaista, Allah ne voli one koji granice prekoračuju.**" (Prijevod značenja El-Maide, 87.)

Imam Ibn-Hazm navodi konsenzus učenjaka da pranje dijelova tijela više od tri puta nema svoga smisla.[393] Šejhul-islam Ibn-Tejmijje kaže: "Pranje dijelova više od tri puta je novotarija i zabluda, po konsenzusu islamskih učenjaka."[394] Navodi se da je Abdullah b. Mubarek rekao: "Ne jamčim onome koji pere dijelove tijela pri uzimanja abdesta više od tri puta da nije griješan."[395] Imam Ahmed b. Hanbel i Ishak b. Rahevej smatraju da to ne čini osim onaj koji je, uistinu, iskušan.[396] Imam Buhari kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, praktično je pojasnio da je obavezno pranje dijelova tijela jednom, ali je prao, također, dva ili tri puta i nije dodavao na to. Islamski učenjaci smatraju pokuđenim da se prekoračuju granice koje je uspostavio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.[397]

Pokuđeno je rasipati vodu pri uzimanju abdesta

Uzvišeni Allah kaže: "**I ne rasipaj mnogo, zaista su rasipnici braća šejtanova.**" (Prijevod značenja El-Isra, 26-27.) U drugom ajetu Allah kaže: "**On ne voli one koji pretjeruju.**" (Prijevod značenja El-Earaf, 31.)

Od Enesa b. Malika se prenosi da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kupao (gasulio) sa četiri do pet muddova,[398] a uzimao bi abdest jednim muddom.[399] U jednoj predaji stoji da se Poslanik, sallallahu alejhi

---

[392] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/157, od Ibn-Abdul-Berra.
[393] Vidjeti: *Meratibul-idžma,* str. 39.
[394] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/98.
[395] Vidjeti: *Aridatul-ahvezi,* 1/72, *Šerhus-sunne,* 1/445 i *Nejlul-evtar,* 1/218.
[396] Vidjeti: *Šerhus-sunne,* 1/445 i *Aridatul-ahvezi,* 1/72.
[397] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/270.
[398] Mudd je jedna pregršt prosječna čovjeka.
[399] Buhari, str. 61/201 i Muslim, 3/7-8/325.

ve sellem, abdestio tako da nimalo vode nije dospjelo na zemlju.[400] Ponekad bi se Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, abdestio i sa manje od toga - sa dvije trećine mudda.[401] Ebu-Tajjib Abadi kaže: "Ovo je najmanje što je preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o količini upotrebljene vode za abdest."[402] Enes b. Malik prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Za abdest je dovoljan jedan mudd.*"[403]

Jedan čovjek je upitao Ibn-Abbasa: "Koliko mi treba vode za abdest?" Odgovorio mu je: "Jedan mudd." "Koliko mi treba za kupanje?" ponovo je pitao, a Ibn-Abbas mu je odgovorio: "Četiri mudda." On tada reče: "Meni to nije dovoljno!" Ibn-Abbas ga žestoko ukori zbog njegovih riječi, rekavši mu: "Majka te nemala, to je bilo dovoljno onome koji je bio bolji od tebe – Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem."[404]

Abdullah b. Mugaffel kaže da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*U mome ummetu će biti ljudi koji će pretjerivati u čišćenju i dovi.*"[405]

Ibn-Omer prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prošao pored Sada kada se abdestio, pa mu je rekao: "*Kakvo je to prekomjerno rasipanje vode, o Sade*?!" Sad ga upita: "Zar i kod upotrebe vode može da bude rasipanje?" "*Da, čak da si i na rijeci koja teče,*" – odgovori mu

---

400 Ebu-Davud, str. 112/445. Imam Zerkeši i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-lealiul-mensure* str. 41 i *Sahihus-sunen* 1/132.

401 Nesai, 1/32-33/74, Ebu-Davud, str. 30/94, Ibn-Huzejme, 1/62/118, Ibn-Hibban, 3/364/1083, Dija Makdisi u *El-muhtare*, 9/368/337, Bejheki, 1/196/895. Imam Ebu-Zura er-Razi i šejh Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/225 i *Sahihus-sunen*, 1/35.

402 Vidjeti: *Avnul-mabud,* 1/115.

403 Ahmed, 21/204-205/13788, Ebu-Avvane, 1/233, Ebu-Jala, 7/284/4307 sa lancem prenosilaca koji ispunjava Muslimove kriterije. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 4/644.

404 Ahmed, 1/289/2628, Taberani, 11/251-252/11646, Bezzar, 1/134/255 (Kešful-estar). Šejh Ahmed Šakir ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *El-musned,* 3/182. Hafiz Hejsemi u *El-medžmea,* 1/510, kaže: "Prenosioci ove predaju su pouzdani."

405 Ebu-Davud, 1/35-36/96, Ahmed, 4/86/16842, Hakim 1/267/579, Ibn-Hibban, 15/166/6763, Bejheki, 1/196/900, Abdu b. Humejd, 1/180/500, Ruvjani u svom *Musnedu*, 2/98/897. Hafiz Askalani i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/223 i *El-irva*, 1/171. Ibn-Kesir tvrdi da je lanac prenosilaca ovog hadisa dobar. Vidjeti: *Tefsirul-Kur'anil-Azim,* 2/223.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.[406] U jednom potpuno neprihvatljivom hadisu stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio jednog čovjeka kako se abdesti pa mu je rekao: "*Ne prolijevaj, ne prolijevaj.*"[407]

Zaključićemo ovo pitanje riječima Ibn-Munzira: "Svi učenjaci koje poznajem složni su da je za uzimanje abdesta dovoljan jedan mudd vode, a za kupanje četiri, s tim što nije obaveza ograničiti se tom mjerom."[408]

Pomjeranje prstena prilikom pranja ruku

Od Ebu-Rafia se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzimajući abdest pomjerao svoj prsten.[409] To se isto prenosi od Alije i Ibn-Omera.[410] Imam Buhari navodi da je Muhammed b. Sirin prao mjesto gdje se nalazi prsten,[411] (tj. pomjerao ga je pri pranju).

---

406 Ibn-Madže, str. 39-40/89 i Ahmed, 2/221/7065. Imam Mugletaj, Busiri, Ibn-Hadžer i šejh Albani ovaj hadis smatraju slabim. Vidjeti: *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/318, *Misbahuz-zudžadže,* 1/62, *Et-telhisul-habir,* 1/224 i *Irvaul-galil,* 1/171. Međutim, Ahmed Šakir je ovaj hadis ocijenio ispravnim. Vidjeti: *El-musned,* 6/481. Šejh Albani je pod kraj svoga života promijenio mišljenje i svrstao ovaj hadis među dobra predanja. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 7/860-861.

407 Ibn-Madže, 1/147/424. U lancu prenosilaca ovoga hadis ima nekoliko mahana. Vidjeti: *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/316-318, *Misbahuz-zudžadže,* 1/62 i *Es-silsiletud-daife,* 10/323.

408 Vidjeti: *El-idžma,* str. 34/20, od Ibn-Munzira.

409 Ibn-Madže, str. 40/91, Bejheki, 1/94/260 i Darekutni, 1/86/269. Imam Darekutni, Nevevi, Ebu-Muhammed Išbili, Ibn-Hadžer ovaj hadis smatraju slabim. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/394, *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/358, *Fethul-Bari,* 1/267. Islamski učenjaci su se složili na neispravnosti ovoga hadisa.

410 Bejheki, 1/95/261 i 262, sa slabim lancima prenosilaca. Vidjeti: *Tenkihul-kelam,* str. 92-93 i *El-evsat,* 1/388, od Ibn-Munzira.

411 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/258, od Ibn-Bettala. Ovu predaju, koja je kod Buharije bez lanca prenosilaca, spojili su: Ibn-Ebi-Šejbe, 1/44/424 i Buhari u *Et-tarihul-kebir,* 1/262/838. Ibn-Hadžer i Ajni tvrde da je ova predaja ispravna. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/359, *Taglikut-talik,* 1/106 i *Umdetul-kari,* 3/22. Ovo je jedna od brojnih predaja koje bilježi Ibn-Ebi-Šejbe da su učenjaci iz prvih generacija pomjerali prsten pri uzimanju abdesta. Vidjeti, također: *El-evsat,* 1/388-389.

Imam Ševkani u "Nejlul-evtaru," 1/153, kaže: "Ovo ukazuje (tj. postupak Ibn-Sirina) da se pomjera prsten pri uzimanju abdesta kako bi se otklonila eventualna prljavština ispod njega."

Ako je prsten tijesan onda je njegovo pomjeranje obavezno, po mišljenju učenjaka hanefijske,[412] šafijske[413] i hanbelijske[414] pravne škole, kako bi voda dospjela ispod njega. U protivnom bi bila upitna ispravnost abdesta.

Potvrda ovome je predaja Ebu-Temima u kojoj se navodi da je ušao sa još nekoliko tabi'ina kod Omera b. el-Hattaba. Jedan od njih je imao prsten na ruci. Omer b. el-Hattab, vidjevši to, reče: "Kako se možeš abdestiti sa prstenom?" Potom ga je skinuo i bacio.[415]

Dova nakon uzimanja abdesta

Od Omera se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko god se abdesti, upotpunjavajući svoj abdest, pa potom kaže:*

أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ

'*Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik, sigurno će mu se otvoriti svih osam dženetskih kapija da uđe na koja želi.*'"[416]

"EŠHEDU EN LA ILAHE ILLALLAH VE ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU".

U drugoj verziji ovoga hadisa stoji:

---

[412] Vidjeti: *El-mebsut,* 1/10, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/16 i *Bedaius-sanaia,* 1/114.

[413] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/427 i *Revdatu-talibin,* 1/63.

[414] Vidjeti: *El-mesail,* str. 15/46, od Ebu-Davuda i *El-mugni,* 1/119.

[415] Tahavi u *Muškilul-asar,* 13/404, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/67.

[416] Muslim, 3/96-98/234, Nesai, 1/56/148, Tirmizi, 1/158-159/55, Ebu-Davud, 1/34-35/155, Ibn-Madže, 1/153/385, Ahmed, 4/145-146/17352, Bejheki, 1/126/369 i 2/397/3519, Darimi, 1/124/716, Ebu-Avvane, 1/225, Ibn-Sunni, str. 16/32.

أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسولُهُ اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِيْنَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِيْنَ

"Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha Koji nema sudruga u vlasti i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik. Allahu moj učini me od onih koji se često kaju i često čiste!"[417]

"EŠHEDU EN LA ILAHE ILLALLAHU VAHDEHU LA ŠERIKE LEHU VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU, ALLAHUMME-DŽALNI MINET-TEVVABINE VEDŽALNI MINEL-MUTETAHIRIN!"

U jednom hadisu koga prenosi Ebu-Seid el-Hudri Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Ko se abdesti a zatim kaže:*

سُبْحَانَكَ اَللَّهُمَّ وَبِحَمدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لا إِلهَ إِلا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

'Slavljen neka si Ti, Allahu moj, Tebi svaka hvala pripada. Svjedočim da nema drugog boga osim Tebe. Tebe za oprost molim i Tebi se kajem', njegove riječi će se upisati i zapečatiti do Sudnjeg dana."[418]

"SUBHANEKE-LLAHUMME VE BIHAMDIKE EŠHEDU EN LA ILAHE ILLA ENTE ESTAGFIRUKE VE ETUBU ILEJKE."

Ovdje je bitno ukazati na sljedeću predaju u kojoj se navodi da je Ebu-Mûsa rekao: "Donesena je voda za abdest Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa se abdestio. Čuo sam ga kako moli:

اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَ وَسِّعْ لِي فِي دَارِي وَ بَارِكْ لِي فِي رِزْقِي

---

417 Tirmizi, 1/48-48/55, Ibn-Sunni str. 16/32, Asbehani u *Et-tergibu,* 3/58/2086, Bejheki u *Es-sugra,* 1/41-42/94. Imam Ibn-Kajjim ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/132. U vezi sa ispravnošću ovoga predanja vidjeti opaske imama Ahmeda Šakira na *Džamiut-Tirmizi,* 1/77-83, *Irvaul-galil,* 1/135, *Es-silsiletud-daife,* 1/167 i *Temamul-minne,* str. 96-97.

418 Nesai u *El-kubra,* 6/25/9909 i *Amelul-jevm,* str. 173/81, Taberani u *El-evsatu,* 2/132/1478 i Hakim 1/752-753/2072. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Imam Munziri i Hejsemi kažu da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 1/239 i *Sahihut-tergib,* 1/209. Imam Nesai tvrdi da su ovo riječi Ebu-Seida, a ne Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem Međutim, poznato je da ashab ovako nešto ne govori po svome mišljenju. Vidjeti opaske šejha Albanija na *Sahihut-tergib,* 1/209.

"*Allahu moj, oprosti mi grijehe moje! Dom moj prostranim učini! Daj mi bereket u opskrbi mojoj*!" Rekao sam: "O Allahov Vjerovjesniče, čuo sam te kako moliš tako i tako," pa je rekao: "*Zar je (spomenuta dova) nešto propustila*!"[419]

"ALLAHUMME-GFIR LI ZENBI! VE VESSIA LI FI DARI! VE BARIK LI FI RIZKI!".

U hadiskim zbirkama nalazimo i druge dove koje se uče nakon abdesta, ali njihovoj autentičnosti su prigovorili neki hadiski stručnjaci, pa smo se zadovoljili navedenim.

Da li se uče posebne dove pri uzimanju abdesta

U šerijatskim izvorima nema validnih dokaza koji obavezuju na učenje dova pri uzimanju abdesta. Šejhul-islam Ibn-Kajjim kaže: "Sve dove koje se uče za vrijeme uzimanja abdesta su apokrifne. Tako nešto nam nije preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, niti od njegovih ashaba ili tabi'ina, ni od imama četiri pravne škole."[420]

Šejh Muhammed eš-Šukajri kaže: "Svi hadisi u kojima se navode određene dove za abdest su lažni. Nije ih kazao Allahov Poslanik,

---

[419] Nesai u *Amelul-jevm*, str. 172-173/80 i Ibn-Sunni, str. 14-15/28. Imam Nevevi i Ibn-Kajjim ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-ezkar*, str. 36 i *Zadul-mead*, 2/335. Neki učenjaci smatraju da se ova dova uči za vrijeme abdesta a ne poslije, i kažu da se iz hadisa može zaključiti i jedno i drugo. Vidjeti: *El-ezkar*, str. 36. Međutim, lanac prenosilaca ovoga hadisa je prekinut. Njegovoj vjerodostojnosti prigovorili su: Hafiz Askalani, Sujuti i šejh Albani. Vidjeti: *Netaidžul-efkar*, 1/263, *Temamul-minne*, str. 95-96 i *Gajetul-meram*, str. 73-74. U drugim dobrim predajama spominje se ova dova općenito, a ne nakon abdesta, što ukazuje na slabost prve verzije. Vidjeti: *Džamiut-Tirmizi*, str. 381/3500 i *Sahihul-džamia*, 1/271-272/1265. Citiranu predaju bilježi Ibn-Ebi-Šejbe, 1/264/3033 i 6/32/29246, sa ispravnim lancem prenosilaca, kao riječi Ebu-Mûsâ (mevkufen), navodeći da je ovu dovu učio nakon namaza, što je dodatni argument o slabosti prve predaje.

[420] *Zadul-mead*, 1/132 i *Sahihul-vabil*, str. 268, od Ibn Kajjima. Vidjeti, također: *Tashihud-dua*, str. 366.

sallallahu alejhi ve sellem, niti je svoj ummet poučio tim dovama."[421] Slično ovome tvrdi stalna komisija za islamsko misionarstvo.[422]

Šejh Sejjid Sabik u "Fikhus-sunne" kaže: "Nema vjerodostojnog hadisa od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o učenju dova pri uzimanju abdesta, osim (prethodne) Ebu-Mûsâove predaje."[423]

Oni koji podstiču na učenje dova za svaki dio tijela koji se pere pri abdestu, povode se za lažnim hadisom[424] i govore o Uzvišenom Allahu bez dokaza, otežavajući vjeru koju je Allah učinio lahkom.

Uzvišeni Allah kaže: "**I nije vam u vjeri ništa teško propisao.**" (Prijevod značenja El-Hadždž, 78.) U drugom ajetu Allah kaže: "**Allah vam želi olakšati, a ne želi vam poteškoće činiti.**" (Prijevod značenja El-Bekare, 185.) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "Olakšavajte, a nemojte otežavati."[425]

Također, učenje sure El-Kadr (Inna enzelnahu...), nakon uzimanja abdesta nema validne osnove. Hadis koji govori o učenju ove sure je apokrifan.[426]

Da li se tijelo posušiva nakon abdesta

Ebu-Bekr,[427] Muaz b. Džebel,[428] Aiša,[429] Enes[430] i Selman[431] prenose da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posušivao neke dijelove tijela

---

[421] Vidjeti: *Es-sunenu vel-mubtedeat,* str. 28, od šejha Šukajrija.
[422] Vidjeti: *El-bidau vel-muhdesat,* str. 635-636.
[423] Vidjeti: *Fikhus-sunne,* 1/37. Prethodno smo ustanovili slabost ove predaje.
[424] Ibn-Hibban u *El-medžruhin,* 1/165. U vezi apokrifnosti ovog hadisa vidjeti: *El-ilelul-mutenahije,* 1/338-339, *El-medžmua,* 1/465, *Revdatut-talibin,* 1/62, *El-ezkar,* str. 35, *Netaidžul-efkar,* 1/261, *Et-telhisul-habir,* 1/145, *Es-sunenu vel-mubtedeat,* str. 29-30, od šejha Šukajrija i *Es-sunenu vel-mubtedeat,* str. 36-38, od Amra Selima.
[425] Buhari, str. 639/3038, Muslim, 12/34/1733, Ahmed, 4/417/19757 i drugi.
[426] Vidjeti: *Es-sunenu vel-mubtedeat,* str. 30, od šejha Šukajrija, *Es-silsiletud-daife,* 1/167, 3/646-647 i *Tashihud-dua,* str. 367.
[427] Bejheki, 1/286/878 sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 1/395, od imama Mugletaja i *Tuhfetul-ahvezi,* 1/153.

nakon abdesta. Hadiski stručnjaci se spore oko vjerodostojnosti ovih hadisa. Imam Tirmizi, Nevevi i Ibn-Kajjim tvrde da nisu autentične predaje koje se navode o ovom pitanju.[432] U jednoj ništavnoj verziji stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko se obdesti potom se presuši lijepo je postupio, ali je bolje ne presušivati tijelo.*"[433]

Neki islamski učenjaci su smatrali pokuđenim posušivanje tijela nakon abdesta, a drugi su nepresušivanje smatrali prečim. Ovi stavovi se prenose od: Džabira, Ibn-Abbasa, Ataa, Seida b. Džubejra, Ibn-Ebi-Lejle, Ibrahima en-Nehaija, Mudžahida, Seida b. Musejjiba, Ebul-Alije, Ez-Zuhrija.[434] Ovo je stav učenjaka šafijske pravne škole.[435]

Međutim, u pravnim izvorima nema jasnog i vjerodostojnog argumenta koji brani posušivanje nakon abdesta, pa ovaj postupak ostaje na svojoj osnovi, tj. da je dozvoljen (mubah) dok se autentičnim argumentima ne potvrdi suprotno. Posušivanje tijela nakon abdesta smatraju dozvoljenim: Enes b. Malik,[436] Bešir b. Ebi-Mesud,[437] Osman b. Affan, El-Husejn b. Ali, Hasan el-Basri, Ibn-Sirin, Alkame, Ed-Dahhak, El-Esved, Mejmun b. Mehran, Mesruk, Sufjan es-Sevri, Ishak i Ibn-Munzir.[438] Ovaj stav zastupaju hanefijski,[439] malikijski[440] i hanbelijski[441] pravnici, a Allah najbolje zna.

---

[428] Tirmizi, 1/154/54, sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Es-sunenul-kubra,* 1/286, od imama Bejhekija, *Et-telhisul-habir,* 1/143 i *Tuhfetul-ahvezi,* 1/153.

[429] Tirmizi, 1/153/53, sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Es-sunenul-kubra,* 1/285, *Et-telhisul-habir,* 1/142 i *Tuhfetul-ahvezi,* 1/154.

[430] Bejheki, 1/286/880, sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 1/153.

[431] Ibn-Madže, 1/158/468. Imam Busiri je ovaj hadis ocijenio ispravnim, a šejh Albani dobrim. Vidjeti: *Misbahuz-zudžadže,* 1/67.

[432] Vidjeti: *Aridatul-ahvezi,* 1/77, *El-medžmua,* 1/484, *Hulasatul-ahkam,* 1/125-126, *Zadul-mead,* 1/197 i *Ed-diraje,* str. 54-55.

[433] Temmam u *El-fevaid,* 1/229/182 (Er-revdul-bessam). Vidjeti: *El-džamia,* 1/319, od Abdus-Selama Alluša.

[434] Vidjeti: *El-musannef,* 1/181-182/706-712, od Abdur-Rezzaka, *El-musannef,* 1/138-139/1592-1599, od Ibn-Ebi-Šejbe, *El-evsat,* 1/417 i *Aridatul-ahvezi,* 1/79.

[435] Vidjeti: *El-vesit,* 1/89, *El-medžmua,* 1/484-486 i *Mugnil-muhtadž,* 1/192.

[436] Ibn-Munzir, 1/415/422, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/65-66.

[437] Ibn-Munzir, 1/416/424, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/65.

[438] Vidjeti: *El-musannef,* 1/183-184/714-719, od Abdur-Rezzaka, *El-musannef,* 1/137-138/1571-1591, od Ibn-Ebi-Šejbe, *El-evsat,* 1/415-417 i *El-medžmua,* 1/486.

Potiranje (mesh) po mestvama

Od Mugire b. Šu'abe se prenosi da je rekao: "Bio sam na putu sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je obavio prirodnu potrebu. Potom sam mu polijevao dok se abdestio. Oprao je lice i ruke, a zatim je potrao po glavi i mestvama."[442]

U drugoj predaji Mugire kaže: "Bio sam sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, na putu. Htio sam skinuti njegove mestve, pa mi je rekao: '*Ostavi ih, obukao sam ih na čiste noge,*' pa je potrao po njima."[443]

Imam Ibn-Abdul-Berr, Ibn-Hazm, Ibn-Ebi-'Aizz i Ibn-Hadžer tvrde da su hadisi o potiranju po mestvama dostigli stepen mutevatir hadisa.[444]

Od Hasana el-Basrija se navodi da je rekao: "Pričalo mi je sedamdeset ashaba da su vidjeli Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako potire po mestvama."[445] Imam Velijuddin el-Iraki tvrdi da hadise o potiranju po mestvama prenosi oko šezdeset ashaba.[446] Ibn-Mulekkin je nakon sabiranja predaja koje govore o potiranju po mestvama kazao: "Ove hadise prenosi više od osamdeset ashaba."[447]

---

[439] Vidjeti: *El-mebsut,* 1/73, *El-bahrur-raik,* 1/28 i *Hašijetut-Tahtavi,* str. 79.

[440] Vidjeti: *El-mudevvenetul-kubra,* 1/125, *Ez-zehireh,* 1/281, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 26, *Šerhuz-Zerkani ala muhtesari Halil,* 1/133 i *Hašijetud-Dusuki,* 1/173.

[441] Vidjeti: *El-mesail,* str. 29/105, od Abdullaha, *El-mugni,* 1/161, *Eš-šerhul-kebir,* 1/177, *El-kafi,* 1/65-66, *El-insaf,* 1/166, *El-furua,* 1/125.

[442] Buhari, str. 58/182 i Muslim, 3/137/274.

[443] Buhari, str. 62/206 i Muslim, 3/138-139/274.

[444] Vidjeti: *Et-temhid,* 11/137, *El-muhalla,* 2/83, *Šerhul-akidetit-Tahavijje,* 2/551, *Fethul-Bari,* 1/267-268 i *El-akidetut-Tahavijje,* str. 71, sa komentarom šejha Albanija.

[445] Vidjeti: *El-evsat,* 1/433/457, *El-ihtijar,* 1/34, *El-mugni,* 1/281, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/93.

[446] Vidjeti: *Tarhut-tesrib,* 2/230.

[447] Vidjeti: *El-ialam,* 1/615 od Ibn-Mulekkina.

Riječi islamskih učenjaka o potiranju po mestvama

Imam Ebu-Hanife je rekao: "Bojim se apostazije (nevjerstva) za onoga ko porekne potiranje po mestvama, jer je to preneseno do nas putem koji je blizu mutevatira."[448] Slično ovome navodi se od Ebu-Jusufa.[449] Enes b. Malik je pitan o simbolima koji odlikuju pobjedonosnu skupinu, pa je rekao: "Vole Ebu-Bekra i Omera i potiru po mestvama."[450] Ebu-Fejd Zun-Nuni b. Ibrahim kaže: "Tri stvari simboliraju sunnet: potiranje po mestvama, redovno obavljanje džume-namaza i ljubav prema prvim generacijama."[451]

Ibn-Abdul-Berr kaže: "Paravan između ehlus-sunneta i novotara je potiranje po mestvama. Učenjaci Hidžaza, Iraka, Šama i drugih mjesta su složni da je potiranje po mestvama legitiman postupak. Negiraju ga samo propali novotari koji su izašli iz okvira muslimanske zajednice... potiranje po mestvama se navodi u mutevatir hadisima, a prenosi ih oko četrdeset ashaba."[452] Ebu-Abbas Kurtubi kaže: "Neki novotari, kao haridžijje, porekli su potiranje po mestvama..."[453] Ibn-Dekikil-'Aid zapaža: "Potiranje po mestvama tretira se simbolom ehlus-sunneta, a negiranje ove prakse simbolom novotara."[454] Imam Ibnul-Arebi i Ajni kažu: "Potiranje po mestvama poriče samo zabludjeli novotar."[455] Imam Ubejdullah b. Husejn el-Kerhi kaže: "Bojim se otpadništva za onoga koji negira potiranje po mestvama."[456]

Kada su naši prethodnici primijetili odstupanje i negiranje ove prakse od nekih zalutalih sekti,[457] ubrojali su potiranje po mestvama u akaidska

---

448 Vidjeti: *Šerhu fethil-Kadir,* 1/143, *El-ihtijar li talilil-muhtar,* 1/34. "Mutevatir" je vijest koja je prenesena brojnim putevima, pa je nelogično sumnjati u njenu ispravnost.

449 Vidjeti: *Tebjinul-hakaik,* 1/137, od imama Zejleija.

450 Vidjeti: *Merkatul-mefatih,* 2/198.

451 Ibn-Abdil-Berr u *El-džamia,* 2/1179/2332.

452 Vidjeti: *Et-temhid,* 11/134 i 11/137.

453 Vidjeti: *El-mufhim,* 1/527.

454 Vidjeti: *Ihkamul-ahkam,* str. 117 i *El-ialam,* 1/615, od Ibn-Mulekinna.

455 Vidjeti: *Aridatul-ahvezi,* 1/130 i *Umdetul-kari,* 3/97 i *El-hidaje,* 1/30.

456 Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/77.

457 Vidjeti: *Es-sunne,* str. 257/416, od imama Mervezija i *El-medžmua,* 1/500.

pitanja, kao što su učinili: Imam Ebu-Hanife,[458] Ebu-Muhammed el-Berbehari,[459] Ebu-Amr ed-Dani,[460] Ebu-Džafer et-Tahavi,[461] Ebu-Kasim el-Lalekai,[462] Ebu-Bekr el-Bejheki,[463] Muhammed Siddik Han[464] i drugi.

Imam Ibn-Munzir,[465] Ibn-Bettal,[466] Gazali,[467] Kirmani,[468] Nevevi,[469] Ibn-Tejmijje,[470] Ibn-Mulekkin,[471] Seharenfuri,[472] Ibn-Usejmin[473] i drugi navode konsenzus učenjaka o dozvoli potiranja po mestvama koje su obuvene pri punoj čistoći (tj. nakon abdesta sa pranjem nogu ili gusula).

Potiranje po čarapama

Mugire b. Šu'abe je rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se abdestio, pa je potrao po svojim čarapama i nanulama."[474]

---

458 Vidjeti: *El-fikhul-ekber,* str. 61. Preuzeto iz djela: *Bedaius-sanaia,* 1/77 iz fusnote.
459 Vidjeti: *Šerhus-sunne,* str. 72/41, od imama El-Berbeharija.
460 Vidjeti: *Er-risaletul-vafije,* str, 257.
461 Vidjeti: *Šerhul-akidetit-Tahavijje,* 2/551.
462 Vidjeti: *Iatikadu ehlis-sunne,* 2/170-171/314 i 2/205/324.
463 Vidjeti: *El-iatikad,* str. 193, od imama Bejhekija.
464 Vidjeti: *Katfus-semer,* str. 138, od imama Muhammeda Siddika Hana el-Kinnevdžija.
465 Vidjeti: *El-idžma,* str. 35.
466 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/304, od Ibn-Bettala.
467 Vidjeti: *El-vesit,* 1/133.
468 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 3/51, od imama Kirmanija.
469 Vidjeti: *El-minhadž,* 3/134 i *El-medžmua,* 1/500-501.
470 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/120.
471 Vidjeti: *El-ialam,* 1/613-614.
472 Vidjeti: *Bezlul-medžhud,* 2/3.
473 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 1/183.
474 Tirmizi, 1/290/99 Nesai, 1/49/125, Ebu-Davud, 1/33/143, Ibn-Madže, 1/174/359, Ahmed, 4/252/18231, Bejheki, 1/425/1349, Tahavi u *Šerhul-muškil,* 1/97, Ibn-Munzir, 1/462/159, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/171/1973. Imam Tirmizi, Ibn-Hibban, Kasimi, Ahmed Šakir i Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *El-meshu alel-dževrebejni,* str. 7, 29 i 30. Međutim, njegovoj vjerodostojnosti su prigovorili: Nesai, Ebu-Davud, Sufjan es-Sevri, Ibn-Mehdi, Imam Ahmed, Jahja b. Mein, Ali b. Medini, imam Muslim, Nevevi i drugi. Vidjeti: *Et-temjiz,* str. 154-156, od imama Muslima, *Es-sunenul-kubra,* 1/425-428, od imama Bejhekija, *El-medžmua,* 1/500,

Veliki je broj ashaba i tabi'ina od kojih se prenosi da su potirali po svojim čarapama.[475] Imam Ahmed tvrdi da je sedam ili osam ashaba potiralo po svojim čarapama. Ishak b. Rahevej kaže da je potiranje po čarapama bio sunnet ashaba, tabi'ina i generacija poslije njih.[476] Ibn-Munzir kaže: "Potiranje po čarapama se prenosi od deveterice ashaba: Alije b. Ebi-Taliba, Ammara b. Jasira, Ebu-Mesuda (el-Ensarija), Enesa b. Malika, Ibn-Omera, El-Beraa b. Aziba, Bilala, Ebu-Umame i Sehla b. Sada."[477] Šejhul-islam Ibn-Kajjim, pored ove deveterice, spominje još četvericu ashaba od kojih se prenosi potiranje po čarapama.[478] Ibn-Hazm tvrdi: "Nije poznat niko od ashaba da je kazao suprotno ovome."[479]

Od Kaba b. Abdullaha se prenosi da je rekao: "Vidio sam Aliju da je poslije obavljene prirodne potrebe potrao po čarapama i nanulama."[480]

Prenosi Halid b. Sad da je Ebu-Mesud el-Ensari potirao po svojim čarapama i nanulama.[481]

Također, prenosi se da je Ibn-Omer potirao po čarapama i papučama.[482]

Ibn-Haris prenosi da je Ibn-Mesud potirao po svojim čarapama i nanulama.[483] Bera b. Azib je činio mesh po svojim čarapama i nanulama.[484]

Hulasatul-ahkam, 1/129, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/158, *Nasbur-raje,* 1/184-185, *Tuhfetul-ahvezi*, 1/292-293, *El-hadisul-malul,* str. 46-49, od dr. Milibarija.

475 Uporediti: *El-evsat,* 1/462-464, *El-muhalla,* 2/86 i *El-mugni,* 1/295.

476 Vidjeti: *El-evsat,* 1/462-464 i *El-mugni,* 1/331-332.

477 Vidjeti: *El-evsat,* 1/462.

478 Vidjeti: *Tehzibus-sunen,* 1/187.

479 Vidjeti: *El-muhalla,* 2/87.

480 Bejheki, 1/427/1352, Abdur-Rezzak, 1/199/773, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/172/1980 i Ibn-Munzir, 1/462/479, sa dobrim lancem prenosilaca.

481 Bejheki, 1/427/1354, Abdur-Rezzak, 1/199/774, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/172/1988 i Ibn-Munzir, 1/462/480. Mubarekfuri u *Et-tuhfe*, 1/292, kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan."

482 Abdur-Rezzak, 1/199/776 i Ibn-Munzir, 1/462/482.

483 Abdur-Rezzak, 1/200/777, sa ispravnim lancem prenosilaca.

484 Abdur-Rezzak, 1/200/778, Bejheki, 1/427/1355, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/172/1984 i Ibn-Munzir, 1/463/483, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti *Sifetul-vudu,* str. 51, od Amra Selima.

Prenosi se da je Enes b. Malik potirao po svojim čarapama.[485] Ibrahim Nehija prenosi da je Ibn-Mesud potirao po svojim čarapama i nanulama.[486]

Prenosi se da je Ibrahim Nehai obavio malu nuždu, a potom učinio mesh po svojim čarapama i nanulama.[487] Prenosi se, također, da je rekao: "Potiranje po čarapama je isto kao potiranje po mestvama."[488] Ibn-Omer je, također, poistovijetio potiranje po čarapama sa potiranjem po mestvama.[489]

Katade prenosi da je Enes b. Malik rekao: "Potiranje po čarapama je isto kao potiranje po mestvama."[490] Isto prenosi i Ibn-Džurejdž od Ataa i Ubade b. Rušda od Nafia.[491] Također, potiranje po čarapama se prenosi od: Omera b. Hattaba, Sada b. Ebi-Vekkasa, Ukbeta b. Amra, Seida b. Musejjiba, Hasana el-Basrija, Eameša, Ata, Ibn-Mubareka, Sufjana es-Sevrija, Ishaka, Ed-Dahhaka, Seida b. Džubejra, i drugih.[492] Ovo je stav učenjaka hanbelijske,[493] zahirijske[494] i nekih učenjaka šafijske[495] pravne škole, Ebu-Jusufa i Muhammeda.[496] U djelima hanefijskog fikha se navodi da je imam Ebu-Hanife u zadnjim danima svoga života promijenio mišljenje i dozvolio potiranje po čarapama.[497]

---

[485] Bejheki, 1/428/1357, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/172/1982 i Dulabi u *El-kuna*, 1/181. Šejh Albani kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan." Vidjeti: *El-mesh*, str. 54.

[486] Abdur-Rezzak, 1/200-201/781. Mubarekfuri u *Tuhfetul-ahvezi*, 1/291, zagovara ispravnost ove predaje.

[487] Abdur-Rezzak, 1/199/775, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/172/1977 i Ibn-Munzir, 1/464.

[488] Ibn-Ebi-Šejbe, 1/171/1975. Šejh Albani ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *El-mesh*, str. 54.

[489] Abdur-Rezzak, 1/201/782, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/173/1994 i Ibn-Munzir, 1/463. Ovu predaju dobrom je ocijenio šejh Albani. Vidjeti: *El-mesh*, str. 54.

[490] Abdur-Rezzak, 1/200/779. Albani u *El-meshu*, str. 54, kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan."

[491] Ibn-Ebi-Šejbe, 1/173/1991. Albani u *El-meshu*, str. 63, tvrdi: "Lanac prenosilaca ove predaje je ispravan."

[492] Ibn-Ebi-Šejbe, 1/171-172/1971-1990, Ibn-Munzir, 1/464. Vidjeti: *El-medžmua*, 1/527.

[493] Vidjeti: *El-mugni*, 1/331, *Šerhuz-Zerkeši*, 1/397 i *El-insaf*, 1/170

[494] Vidjeti: *El-muhalla*, 2/87.

[495] Vidjeti: *El-havil-kebir*, 1/364 i *El-medžmua*, 1/257.

[496] Vidjeti: *Bedaius-sanaia*, 1/83, *El-hidaje*, 1/32, *El-ihtijar*, 1/37.

[497] Vidjeti: *El-mebsut*, 1/102, *Tebjinul-hakaik*, 1/153 i *El-hidaje*, 1/32.

Mnoštvo ovih predaja ukazuje da je potiranje po čarapama bila praksa najboljih generacija muslimana. Što se tiče propisa potiranja po čarapama, oni se ne razlikuju od potiranja po mestvama kako tvrdi šejhul-islam Ibn-Kajjim.[498]

Mnogi islamski učenjaci koji dozvoljavaju potiranje po čarapama postavljaju posebne uvjete i prave razliku između debljih i tanjih čarapa. Međutim, ispravno je da nema razlike između debljih i tanjih čarapa,[499] jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i ashabi nisu napravili razliku među njima.

Da li je dozvoljeno potirati po pocijepanim mestvama

Po ovom pravnom pitanju postoje velika razilaženja među islamskim učenjacima. Većina hanefijskih pravnika dozvoljava potiranje ako pocjepanost nije veća od širine tri nožna prsta.[500] Neki sljedbenici malikijske pravne škole dozvoljavaju potiranje ako pocjepanost nije veća od trećine stopala.[501] Imam Malik smatra da je dozvoljeno potirati ako je pocjepanost mala, u protivnom nije.[502] Šafijski[503] i hanbelijski[504] učenjaci ne dozvoljavaju potiranje po pocijepanim mestvama.

Sufjan es-Sevri, Ishak b. Rahevej, Ibn-Mubarek, Sufjan b. Ujejne, Ebu-Sevr, Jezid b. Harun, Ibn-Munzir, Davud i Ibn-Hazm, Ibn-Tejmijje, Ibn-Usejmin smatraju da je dozvoljeno potirati po mestvama koje stoje na nogama, bez obzira koliko su pocijepane.[505]

---

[498] Vidjeti: *Tehzibus-sunnen,* 1/188, od Ibn-Kajjima i *Sahihu fikhis-sunne,* 1/157.
[499] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/526-527, *Eš-šerhul-mumtia,* 1/190-193, *Sahihu fikhis-sunne,* 1/157 i *Ahkamuš-šita,* str. 23-24.
[500] Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/85, *El-hidaje,* 1/31 i *Merakil-felah,* str. 130 (Tahtavi).
[501] Vidjeti: *El-kavaninul-fikhijje,* str. 36 i *Mevahibul-dželil,* 1/469.
[502] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/294, *El-evsat,* 1/450 i *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 6/103.
[503] Vidjeti: *El-havil-kebir,* 1/362-363, *El-vesit,* 1/136 i *El-medžmua,* 1/523.
[504] Vidjeti: *El-mugni,* 320-321, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/391-392 i *El-insaf,* 1/181-182.
[505] Vidjeti: *El-evsat,* 1/448-450, *El-muhalla,* 2/100, *El-istizkar,* 1/294-295, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/309, *El-medžmua,* 1/524, *Medžmu'ul-fetava,* 21/213 i *Eš-šerhul-mumtia,* 1/191.

Učenjaci koji dozvoljavaju potiranje po pocijepanim čarapama i mestvama, bez posebnih ograničenja, polaze sa stanovišta da je dozvoljeno potiranje po svim mestvama, sve dok se validnim dokazom ne ustanovi određeno ograničenje.[506] U ovome se oslanjaju na hadis Aiše, r.a., da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Šta je to svijetu pa uslovljavaju uvjete (šartove) koji nisu u Allahovoj knjizi. Svaki uvjet koji nije u njoj ne vrijedi.*"[507] Ovim hadisom žele reći da se postavljeni uslovi u pogledu izgleda mestvi ne mogu prihvatiti jer nemaju svoje osnove u Kur'anu i Sunnetu.

Sufjan es-Sevri je pitan o potiranju po pocijepanim mestvama, pa je rekao: "Potirite po njima sve dok stoje na nogama, zar su mestve doseljenika (muhadžira) i Medinjana (ensarija) mogle biti ikakve, do pocijepane!"[508]

Šejhul-islam Ibn-Tejmijje, nakon što je odabrao mišljenje o ispravnosti potiranja po pocijepanim mestvama, kaže: "Mestve često bivaju pocijepane, naročito ako su starije i pohabane. Mnogi ashabi su bili siromašni i nisu imali mogućnosti zamijeniti svoje mestve. Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pitan o obavljanju namaza u jednodjelnoj odjeći, rekao je: '*A zar svako od vas ima dvodjelnu odjeću*?!'"[509]

Ebu-Sevr je rekao: "Da je potiranje po pocijepanim mestvama bilo zabranjeno, to bi pojasnio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem."[510] Ibn-Hazm kaže: "Ne smeta ako su mestve više ili manje, uzduž ili poprijeko pocijepane, te da se zbog pocijepanosti vidi veći dio stopala. Sve to nije prepreka za potiranje po takvim mestvama, ali pod uslovom da samostalno (ili privezane[511]) stoje na nogama."[512]

---

506 Vidjeti: *El-evsat,* 1/448 i 1/450.
507 Buhari, str. 531/2561 i Muslim, 10/114-115/1504.
508 Abdur-Rezak, 1/194/753 i Bejheki, 1/425/1347, sa ispravnim lancem prenosilaca. U vezi s ovom predajom vidjeti djelo *Ed-difa'*, str. 49, od šejha Amra Selima.
509 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/102. Citirani hadis bilježe: Buhari, str. 93/358 i Muslim, 4/193/515, od Ebu-Hurejre.
510 Vidjeti: *El-evsat,* 1/449.
511 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia*, 1/192.
512 Vidjeti: *El-muhalla,* 2/100.

Mestve po kojima se potire moraju pokrivati članke, budući da se stopalo pere sa člancima u protivnom nije ispravno potirati po njima. Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske,[513] malikijske,[514] šafijske[515] i hanbelijske[516] pravne škole.

Način potiranja po mestvama

Alija b. Ebi-Talib, kaže: "Kada bi vjera bila po logici, potiranje donje strane mestvi bilo bi prioritetnije od gornjeg. Međutim, vidio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da potire gornju stranu."[517] U drugoj predaji Alija kaže: "Smatrao sam potiranje donje strane mestvi prioritetnijim od gornje, sve dok nisam vidio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako potire s gornje strane."[518] El-Mugire b. Šu'abe kaže: "Vidio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako potire po gornjoj strani svojih mestvi."[519] Ovo mišljenje zastupaju: Ata, Hasan el-Basri, Eš-Šabi, Ibrahim en-Nehai, Sufjan es-Sevri, Ibn-Munzir, Ibn-Hazm,[520] hanefijski[521] i hanbelijski[522] pravnici. Onaj ko potare samo gornji dio svojih mestvi, njegov abdest je ispravan po konsenzusu učenjaka.[523]

---

[513] Vidjeti: *El-ihtijar,* 1/36, *Bedaius-sanaia,* 1/83 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/489.

[514] Vidjeti: *El-mudevvenetul- kubra,* 1/143, *Ez-zehire,* 1/315, *Mevahibul-dželil,* 1/468.

[515] Vidjeti: *El-vesit,* 1/136, *El-medžmua,* 1/523 i *Mugnil-muhtadž,* 1/205.

[516] Vidjeti: *El-mugni,* 1/330, *El-insaf,* 1/179, *Keššaful-kina,* 1/177 i *Ahkamun-nisa,* str. 17.

[517] Ebu-Davud, 1/33/147, Darekutni, 1/207/759, Bejheki, 1/436/1386 i u *El-medhalu,* 1/201-202/219, Ibn-Hazm u *El-muhalla,* 2/111, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/165/1895, Ahmed, 2/414/1264. Hafiz Abdul-Ganijj el-Makdisi, Ibn-Hadžer, Ahmed Šakir i šejh Albani su ga ocijenili ispravnim. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/251, *Fethul-Bari,* 4/704, *Keššaful-kina,* 1/185, *El-musned,* 2/125 i *Irvaul-galil,* 1/140.

[518] Darekutni, 1/207/760 i Ahmed, 2/139/737. Šejh Ahmed Šakir ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *El-musned,* 1/487.

[519] Tirmizi, 1/288/98, Ebu-Davud, 1/40-41/161, Darekutni, 1/203/744, Taberani, 20/377-378/882-883. Imam Tirmizi ovu predaju smatra dobrom, a šejh Albani vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihus-sunen,* 1/73.

[520] Vidjeti: *El-evsat,* 1/452-454, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/308, od Ibn-Bettala, *El-muhalla,* 1/111-112 i *Hilijetul-ulema,* 1/174.

[521] Vidjeti: *El-mebsut,* 1/91, *El-hidaje,* 1/30, *Bedaius-sanaia,* 1/87 i *El-bahrur-raik,* 1/180.

Imam Sanani tvrdi: "Nema nijednog ispravnog hadisa koji precizira kakvoću potiranja mestvi, osim predaje koju prenosi Alija, a koja pojašnjava samo mjesto potiranja. Ispravno je da se potare toliko da se može nazvati potiranjem."[524] Većina učenjaka, ipak, smatra da treba potrati veći dio gornjeg dijela stopala.[525]

Što se tiče potiranja po mestvama više od jednog puta, nema pouzdanih dokaza na koje bismo se mogli osloniti.[526]

Koliko dana potire putnik, a koliko onaj koji boravi u mjestu svoga prebivališta

Većina islamskih učenjaka smatra da putnik može potirati tri dana i tri noći, a onaj koji se nalazi u mjestu svoga prebivališta jedan dan i noć.[527] Ovo mišljenje zastupaju hanefijski,[528] šafijski[529] i hanbelijski[530] pravnici. Više od dvadeset ashaba prenosi hadise u ovom značenju.[531] Od Safvana b. Assala se prenosi da je rekao: "Dok smo bili na putu naredio nam je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, da ne skidamo svoje mestve tri dana i tri noći, osim zbog kupanja."

---

522 Vidjeti: *El-kafi,* 1/71, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/402, *El-insaf,* 1/184-185 i *Keššaful-kina,* 1/185.

523 Vidjeti: *El-evsat,* 1/454, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/308, *El-medžmua,* 1/547 i *Hilijetul-ulema,* 1/174.

524 Vidjeti: *Subulus-selam,* 1/114. Vidjeti, također: *El-hilafijjat,* 3/253-266 i *El-vesit,* 1/139.

525 Vidjeti: *Šerhuz-Zerkeši,* 1/403 i *Keššaful-kina,* 1/185.

526 Vidjeti: *El-medžmua,* 1/520-523.

527 Vidjeti: *Mealimus-sunen,* 1/51, *El-evsat,* 1/434-438, *El-medžmua,* 1/508 i *El-benaje,* 1/580.

528 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/98-99, *El-ihtijar,* 1/35, *El-hidaje,* 1/30, *Šerhu-fethil-Kadir,* 1/147, *El-benaje,* 1/580 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/503.

529 Vidjeti: *El-umm,* 1/117, *El-vesit,* 1/139, *El-medžmua,* 1/508 i *Mugnil-muhtadž,* 1/201.

530 Vidjeti: *El-mugni,* 1/322, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/384-385, *El-furua,* 1/134 i *El-insaf,* 1/176.

531 Vidjeti: *Ahkamuš-šita,* str. 27, od Alija el-Halebija el-Eserija.

U drugoj predaji stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pitan o potiranju po mestvama, pa je rekao: "*Tri dana (i noći) za putnika, a dan (i noć) za onoga koji je u mjestu prebivališta.*"[532] Naredba u ovom hadisu je, ustvari, dobrovoljna (istihbab) a ne obavezna (vadžib). Dokaz tome je druga predaja u kojoj stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učinio olakšicu za putnika da potire tri dana i tri noći.[533] Imam Bejheki je naslovio poglavlje: "Olakšica za potiranje onome ko obuje mestve nakon upotpunjenog abdesta".[534]

Za potiranje po mestvama ili čarapama nije neophodno imati nijjet pri njihovom oblačenju.[535] Da bi potiranje bilo validno, mestve se moraju obuti nakon propisno uzetog abdesta sa opranim nogama, po konsenzusu islamskih pravnika.[536]

Da li je dozvoljeno pričati prilikom uzimanja abdesta

Imam Nevevi kaže: "Nema ni jednog ispravnog dokaza koji zabranjuje pričanje pri uzimanju abdesta."[537]

Dakle, ovo pravno pitanje ostaje na svojoj osnovi (tj. dozvoljava se pričanje), sve dok se validnim dokazom ne ustanovi zabrana, kao što je došla zabrana pričanja u namazu.[538] Naprotiv, u sunnetu Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, postoje dokazi o dozvoli razgovaranja prilikom uzimanja abdesta. Od Muhadžira b. Kunfuza se prenosi da je rekao: "Nazvao sam selam Allahovom Poslaniku, sallallahu

---

[532] Tirmizi, 1/281-282/95-96, Nesai, 1/50/128, Ebu-Davud, 1/32/142, Ibn-Madže, 1/172/453, Ahmed, 4/240/18119, Darekutni, 1/202/737, Ibn-Huzejme, 1/96/192, Ibn-Hibban, 1/304/184 (El-mevarid), Bejheki, 1/434/1376, Begavi, 1/331/237, Tahavi, 1/81, Bezzar, 4/21-22/1578, Tajalisi, str. 169/1219, Šafija u *El-umm,* 1/34 i u *El-musnedu,* str. 17. Imam Tirmizi je ove dvije predaje ocijenio ispravnim. Imam Nevevi i šejh Albani oba hadisa smatraju dobrim. Vidjeti: *El-medžmua,* 1/484.

[533] Nesai, 1/50/126 i Darekutni, 1/202/737, sa ispravnim lancem prenosilaca.

[534] Vidjeti: *Es-sunenul-kubra,* 1/422.

[535] Vidjeti: *Šerhu fethil-Kadir,* 1/149 i *Ahkamuš-šita,* str. 38.

[536] Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 1/309, od Ibn-Bettala.

[537] Vidjeti: *El-medžmua,* 1/466 i *Sifetu guslin-Nebijji,* str 54.

[538] Vidjeti: *Gajetul-meram,* 1/401, od Džemaluddina el-Hanbelija.

alejhi ve sellem, dok se abdestio, pa mi nije odvratio sve dok nije završio sa abdestom, a potom mi je rekao: '*Nije me spriječilo da ti uzvratim selam osim to što nisam imao abdest.*'"[539] Ovo potvrđuje hadis koji prenosi Ebu-Džuhejm u kome kaže da je neki čovjek prošao pored Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i poselamio ga. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tada priđe jednom zidu, uze tejemmum i uzvrati mu selam.[540]

Također, neki učenjaci kao dokaz koriste hadis u kome stoji da je Ummu-Hani, na dan oslobođenja Mekke, došla kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dok se gusulio iza zastora koga je postavila i nadzirala njegova kćerka Fatima, pa mu je nazvala selam. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upita: "*Ko je to*?" Ona odgovori: "Ja sam, Ummu-Hani." Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "*Dobro došla, Ummu-Hani.*"[541]

❀ ❀ ❀

[539] Ibn-Madže, 1/126/285, Ahmed, 4/283/18259 i Hakim 1/272/592. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim.

[540] Buhari, str. 87/337 i Muslim, 3/53-54/369.

[541] Buhari, str. 670/3171 i Muslim, 4/25/336.

SVOJSTVA

POSLANIKOVOG, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM,

NAMAZA

Uvjeti za namaz

Nakon čistoće, a prije početka namaza mora se ispuniti nekoliko narednih uvjeta, bez kojih namaz ne bi bio validan.

1. Pokrivanje stidnog mjesta

Uzvišeni Allah je rekao: "**O vjernici, lijepo se obucite kad hoćete namaz obaviti.**" (Prijevod značenja El-E'araf, 31.) Oblačenje odjeće koje se spominje u citiranom ajetu, odnosi se na pokrivanje stidnih mjesta.[542] Nema razilaženja među islamskim učenjacima o obavezi pokrivanja stidnih mjesta u namazu.[543]

Po mišljenju učenjaka četiri pravne škole muškarac je u namazu obavezan pokriti tijelo između pupka i koljenâ.[544] Pored ovoga hanbelijski učenjaci smatraju da nije dozvoljeno otkriti ramena u namazu.[545] Hanefijski pravnici smatraju da su i koljena stidno mjesto koje je neophodno pokriti.[546] Neki šafijski učenjaci smatraju da je pupak, također, stidno mjesto.[547] U svakom slučaju, pokrivanje ramena, pupka i koljena je bolje i sigurnije.

Što se tiče žene, ona će u namazu pokriti cijelo tijelo, osim lica i šaka. Ovo je stav malikijskih,[548] šafijskih[549] i hanbelijskih[550] učenjaka. Većina hanefijskih pravnika smatra da je ženi u namazu dozvoljeno otkriti i

---

542 Vidjeti: *Ez-zehireh,* 1/473 i *Ruhul-meani,* 4/348. Vidjeti, također: *Et-temhid,* 6/376 i 12/171, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/114, *Ez-zehireh,* 1/473, *El-medžmua,* 3/171 i *El-kavaninul-fikhijje,* str. 47.

543 Vidjeti: *Et-temhid,* 6/379, *Meratibul-idžma,* str. 53, *El-mugni,* 1/651 i 1/667, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/257, *Medžmu'ul-fetava,* 22/117 i *Et-tadžu vel-iklil,* 2/177.

544 Vidjeti: *El-umm,* 1/268, *El-vesit,* 1/248, *El-mugni,* 1/651-652, *Ez-zehireh,* 1/474, *El-hidaje šerhul-bidaje,* 1/45, *El-medžmua,* 3/173, *Hilijetul-ulema,* 2/62, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 47, *El-insaf,* 1/449, *Hašijetu Ibni-Abidin,* 2/93-94.

545 Vidjeti: *El-mugni,* 1/654, *El-insaf,* 1/454-455, *El-furua,* 1/287 i *Keššaful-kina,* 1/368.

546 Vidjeti: *El-mebsut,* 3/60, *El-hidaje,* 1/45 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/93-94.

547 Vidjeti: *El-muhezzeb,* 3/173 (Medžmua) i *Hilijetul-ulema,* 2/62.

548 Vidjeti: *Ez-zehireh,* 1/475, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 47 i *Et-tadžu vel-iklil,* 2/182.

549 Vidjeti: *El-vesit,* 1/248-249, *El-medžmua,* 3/173-175 i *Hilijetul-ulema,* 2/62.

550 Vidjeti: *El-mugni,* 1/672, *El-insaf,* 1/542 i *Keššaful-kina,* 1/366. Međutim, neki hanbelijski pravnici smatraju da su šake žene stidno mjesto, pa ih nije dozvoljeno otkriti.

stopala.[551] Ovo mišljenje je, također, odabrao šejhul-islam Ibn-Tejmijje.[552] Međutim, stav većine islamskih pravnika je meritorniji, budući da ne postoji jasan argument koji ukazuje na dozvolu otkrivanja stopala u namazu, a Allah najbolje zna.

2. Nastupanje namaskog vremena

Namazi su propisani u precizno određenim vremenskim razmacima. Uzvišeni Allah kaže: "**Namaz je propisan vjernicima u određenim vremenskim periodima.**" (Prijevod značenja En-Nisa', 103.). U komentaru citiranog ajeta imam Alusi u "Ruhul-meani", 2/138, kaže: "Namaska vremena su ograničena i nije dozvoljeno klanjanje namaza mimo njegovog vremena." Nastupanje namaskog vremena je uvjet bez koga ne vrijedi namaz po jednoglasnom mišljenju islamskih učenjaka.[553] Većina islamskih pravnika, kao i hadiskih stručnjaka kada spominju namaska vremena, uglavnom počinju od podne-namaza, jednostavno iz razloga što je Džibril, a.s., poučavao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, namaskim vremenima počevši od podne-namaza.

Džabir b. Abdullah kaže: "Došao je Džibril, a.s., Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, kada je sunce prešlo polovinu neba i rekao mu: 'Ustani i klanjaj podne!' Kada je sjena svakog predmeta dostigla svoju dužinu, Džibril, a.s., ponovo je došao i rekao: 'Ustani i klanjaj ikindiju-namaz!' Kada je sunce zašlo, Džibril, a.s., je opet došao i rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: 'Klanjaj akšam-namaz!' Nakon što je nestalo crvenila na nebu, Džibrill, a.s., rekao je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: 'Sada klanjaj jaciju-namaz!' Kada je nastupila zora Džibril, a.s., ponovo dođe i kaza: 'Klanjaj sabah-namaz!' Zatim je došao drugog dana i naredio mu da klanja podne kada je sjena svake stvari dostigla njenu dužinu. Potom mu je došao kada je sjena svake stvari dostigla svoje dvije dužine i naredio mu da klanja ikindiju-namaz. Zatim mu je došao u isto akšamsko vrijeme kao prethodnog dana. Potom je došao kada je prošlo pola ili trećina noći i naredio mu da klanja jaciju. Zatim je došao ujutro

---

[551] Vidjeti: *El-hidaje,* 1/45, *El-benaje,* 2/125-126 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 2/96.

[552] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/71 i *Hidžabul-mereti fis-salah,* str. 30, od Ibn-Tejmijje.

[553] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/35, *Medžmu'ul-fetava,* 21/456 i 26/332 i *Ahkamul-iadeti,* str. 125, od Sena Šebir.

kada se dobro rasvanulo i naredio mu da klanja sabah-namaz. Potom je Džibril, a.s., rekao: 'Između ova dva vremena je namasko vrijeme.'"[554]

Podnevsko vrijeme nastupa kada sunce prijeđe na drugu polovinu neba, po konsenzusu islamskih učenjaka.[555] Dokaz tome je hadis u kome Ebu-Berze kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao podne-namaz nakon što bi sunce prešlo na drugu polovinu neba.[556] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "*Vrijeme podne-namaza nastupa kada sunce prijeđe iz zenita na drugu polovinu neba i traje sve dok sjena čovjeka ne bude njegove dužine.*"[557] Podnevsko vrijeme traje do ikindije-namaza, bez međuvremena, po mišljenju većine islamskih učenjaka.[558]

Ikindijsko vrijeme nastupa neposredno po isteku podnevskog vremena, kada hlad nekog predmeta dostigne dužinu istog, ne računajući dužinu male sjene koja se primjeti dok je sunce u zenitu. U prethodnom hadisu koga prenosi Džabir stoji: "Zatim je došao drugog dana i naredio mu da klanja podne kada je sjena svake stvari dostigla njenu dužinu." Ovo je stav malikijskih,[559] šafijskih[560] i hanbelijskih[561] pravnika. Odabrano vrijeme ikindije-namaza je sve dok sunce ne počne mijenjati svoju jarko žutu u crvenkastu boju.[562] Dokaz tome je hadis u kome

---

554 Tirmizi, 1/414/150, Ibn-Hibban, 4/335-336/1472, Tahavi, 1/147, Darekutni, 1/265-266/1000, Ahmed, 3/330/14578. Imam Tirmizi, Ibn-Huzejme, Hakim, Nevevi, Zehebi, Ahmed Šekir i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Džamiut-Tirmizi,* 1/282 (Šakir), *El-medžmua,* 3/27, *Hulasatul-bedril-munir,* 1/85 i *Irvaul-galil,* 1/268.

555 Vidjeti: *El-evsat,* 2/326 i 2/355, *Meratibul-idžma,* str. 49, *Et-temhid,* 8/70, *El-istizkar,* 1/36, *El-mebsut,* 1/142, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/160, od Ibn-Bettala, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/92, *El-medžmua,* 3/24, *Bedaius-sanaia,* 1/317, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/464.

556 Buhari, str. 128/541 i Muslim, 5/119-120/647.

557 Muslim, 5/93/612.

558 Vidjeti: *El-evsat,* 1/327, *El-mugni,* 1/415, *El-medžmua,* 3/24 i *El-kavaninul-fikhijje,* str. 40.

559 Vidjeti: *El-istizkar,* 1/36-38, *El-fevakihud-devani,* 1/260 i *Fethul-malik,* 1/110.

560 Vidjeti: *El-umm,* 1/224, *El-havil-kebir,* 2/14, *El-vesit,* 1/170 i *El-medžmua,* 3/24.

561 Vidjeti: *El-kafi,* 1/177, *Eš-šerhul-kebir,* 1/468, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/467 i *El-insaf,* 1/432.

562 Vidjeti: *Et-temhid,* 3/278 i 8/76, *El-istizkar,* 1/39, *El-evsat,* 2/331 i *El-medžmua,* 3/25.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže da je vrijeme ikindije sve dok sunce ne počne mijenjati svoju boju.[563] Međutim, ako se ikindija-namaz nije obavila u ovom vremenu može se klanjati do prije zalaska sunca.[564]

Akšamsko vrijeme, po konsenzusu islamskih učenjaka, nastupa po zalasku sunca.[565] Njegovo vrijeme prestaje nestankom crvenila na zapadu, po mišljenju apsolutne većine učenjaka četiri pravne škole.[566] Dokaz tome je hadis u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Vrijeme akšam-namaza je do nestanka crvenila.*"[567] Međutim, svi islamski učenjaci smatraju da je pohvalno požuriti sa akšam-namazom, zbog kratkoće njegovog vremena.[568]

Jacijsko vrijeme nastupa prestankom akšamskog vremena, tj. nestankom crvenila na nebu, po konsenzusu islamskih učenjaka.[569] Odabrano jacijsko vrijeme traje do pola noći, a noć se računa od zalaska sunca do zore. Ovo mišljenje zastupaju: Sufjan es-Sevri, Ibn-Mubarek, Ishak, Ebu-Sevr, imam Buhari.[570] Dokaz tome je hadis koga prenosi Aiša, r.a., u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*...vrijeme*

---

563 Muslim, 5/90-91/612, Ebu-Davud, 1/107/396, Ibn-Hibban, 4/337/1473, Tajalisi 4/8/2363.

564 Vidjeti: *El-umm,* 1/225, *El-mesail,* str. 52, od Abdullaha, *El-mesail,* str. 42/183, od Ebu-Davuda, *El-evsat,* 2/333, *Meratibul-idžma,* str. 49, *El-vesit,* 1/170, *El-kafi,* 1/177, *El-minhadž,* 5/91, *El-ikna' fi mesailil-idžma,* 1/309, *Medžmu'ul-fetava,* 23/212, *El-benaje,* 2/21, *Eš-šerhul-kebir,* 1/468.

565 Vidjeti: *El-evsat,* 2/334, 337, *Šerhu meanil-asar,* 1/155, *Meratibul-idžma,* str. 49, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/186, od Ibn-Bettala, *Aridatul-ahvezi,* 1/232, *Bedaius-sanaia,* 1/320, *El-mugni,* 1/424, *El-medžmua,* 3/33, 38, *Medžmu'ul-fetava,* 23/267, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/472, *El-benaje,* 2/24, *Nejlul-evtar,* 2/5.

566 Vidjeti: *El-kafi,* 1/178, *El-medžmua,* 3/38, *El-ihtijar,* 1/53, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/473, *El-munteka,* 1/246, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 40, *Mugnil-muhtadž,* 1/301 i *El-benaje,* 2/25-26.

567 Muslim, 5/93/612, Ahmed, 2/223/7077 i Tajalisi 4/8/2363.

568 Vidjeti: *El-evsat,* 2/356, *Et-temhid,* 4/342, *El-bejanu vet-tahsil,* 1/400, *Eš-šerhul-kebir,* 1/473, *El-minhadž,* 5/112, *Tebjinul-hakaik,* 1/227 i *Šerhuz-Zerkeši,* 1/473.

569 Vidjeti: *El-havil-kebir,* 2/23, *Meratibul-idžma,* str. 49, *Et-temhid,* 8/91, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/190, od Ibn-Bettala, *Šerhus-sunne,* 2/186, *Aridatul-ahvezi,* 1/236, *El-mugni,* 1/426, *El-medžmua,* 3/41, 44, *Medžmu'ul-fetava,* 23/267 i *Šerhuz-Zerkeši,* 1/477.

570 Vidjeti: *El-evsat,* 2/344 i *Umdetul-kari,* 5/69.

jacije-namaza je do pola noći."[571] Međutim, izrazita većina islamskih učenjaka smatra da se jacija mora najkasnije klanjati do pojave prave zore. Ovo mišljenje zastupaju hanefijski,[572] šafijski,[573] malikijski[574] i hanbelijski[575] pravnici. Kao dokaz ovi učenjaci koriste predaju u kojoj Aiša, r.a., kaže: "Jedne večeri Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, okasnio je sa jacijom sve dok nije prošao veći dio noći."[576]

Također, služe se općim značenjem hadisa u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Nije neumjerenost u snu, neumjerenost je odgađati namaz sve dok ne nastupi drugo namasko vrijeme.*"[577] Iz ovog hadisa se svakako izuzima sabah-namaz, po konsenzusu islamskih učenjaka.[578] Na ovu iznimku ukazuje i hadis u kome Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Ko stigne klanjati jedan rekat sabah-namaza prije izlaska sunca, stigao je klanjati sabah-namaz.*"[579] Iz citiranog hadisa se razumije da onaj ko ne stigne klanjati jedan rekat prije izlaska sunca da nije stigao klanjati sabah-namaz. Međutim, pored ovih razilaženja niko od islamskih učenjaka nije kazao da je bolje odgoditi jaciju iza pola noći ili do pred sabah.[580]

Sabahsko vrijeme počinje nastupanjem prave zore, po jednoglasnom mišljenju islamskih učenjaka.[581] Prava zora nastupa kada se na horizontu od istoka pojavi vodoravna svjetlost, koja se postepeno pojačava, blago

---

571 Muslim, 5/90-91/612, Ebu-Davud, 1/107/396, Ibn-Huzejme, 1/183/354, Ahmed, 2/210/6966.

572 Vidjeti: *El-ihtijar,* 1/55, *El-hidaje,* 1/41, *Bedaius-sanaia,* 1/321 i *El-benaje,* 2/29-30.

573 Vidjeti: *El-havil-kebir,* 2/25, *El-evsat,* 2/346, *El-medžmua,* 3/42-43, *Mugnil-muhtadž,* 1/302.

574 Vidjeti: *El-istizkar,* 1/43, *El-fevakihud-devani,* 1/263 i *Hašijetud-Dusuki,* 1/291.

575 Vidjeti: *El-mugni,* 1/427, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/479, *El-insaf,* 1/436 i *El-furua,* 1/263.

576 Muslim, 5/113/638, Ibn-Huzejme, 1/179/348, Darimi, 1/192/1214, Ahmed, 6/150/25213.

577 Muslim, 5/151-155/681, Ebu-Davud, 1/118/441, Ibn-Hibban, 4/317/1460.

578 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/62.

579 Muslim, 5/87/608, Malik, 1/69-70/14, Šafija u *El-musnedu,* str. 27, Bejheki, 1/556/1773.

580 Vidjeti: *El-minhadž,* 5/113.

581 Vidjeti: *Šerhu meanil-asar,* 1/148, *Et-temhid,* 3/275, *El-mebsut,* 1/141, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/200, od Ibn-Bettala, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/97, *El-kafi,* 1/181, *El-medžmua,* 3/47, *Eš-šerhul-kebir,* 1/476, *Medžmu'ul-fetava,* 24/23, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 40, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/481.

obasjavajući vrhove brda. Prije ove prave zore ima tzv., lažna zora, a ona se ogleda u pojavi kratkotrajne vertikalne svjetlosti, poput vučjeg repa, nakon čega ponovo nastaje noćna tama.[582] Sabahsko vrijeme, po mišljenju svih učenjaka, traje do početka izlaska sunca.[583] Dokaz ovome je hadis u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*...a vrijeme sabah-namaza je od zore pa do izlaska sunca.*"[584]

3. Okretanje prema kibli

Okretanje prema kibli je uvjet za ispravnost namaza, po konsenzusu islamskih učenjaka.[585] Ko vidi Kabu svojim očima mora se okrenuti tačno u njenom pravcu, u protivnom, njegov namaz nije ispravan.[586] Onaj ko ne vidi Kabu svojim očima, dužan je okrenuti se u pravcu strane na kojoj se nalazi Kaba.[587] U protivnom, namaz u dugom (tj. širokom) safu ne bi bio ispravan, što je suprotno konsenzusu učenjaka,[588] budući da mnogi klanjači iz dugog safa neće biti usmjereni precizno u pravcu kabe. Prvih šesnaest mjeseci, po drugom mišljenju, sedamnaest od propisivanja namaza vjernici su se okretali prema Bejtul-makdisu (Kudsu). Zatim je Allah naredio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da se usmjeri prema El-mesdžidul-haramu (Mekka).[589]

Uzvišeni Allah kaže: " **Mi Vidimo kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu, Mi ćemo sigurno učiniti da se okrećeš prema strani koju ti želiš, okreni zato lice svoje prema Časnom hramu i ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu.**" (Prijevod značenja El-Bekare, 144.) Na sabah-namazu u mesdžidu Kuba, nakon objavljivanja ovog

---

[582] Vidjeti: *El-muhalla,* 1/192, *El-medžmua,* 3/46 i *El-furua,* 1/263.

[583] Vidjeti: *El-idžma,* str. 41/51, *Šerhu meanil-asar,* 1/148, *Meratibul-idžma,* str. 50, *Et-temhid,* 8/74, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/97, *El-medžmua,* 3/47.

[584] Muslim, 5/92/612, Ebu-Davud, 1/107/396, Ibn-Huzejme, 1/183/354, Ahmed, 2/210/6966.

[585] Vidjeti: *Et-temhid,* 17/54, *Bedaius-sanaia,* 1/308, *El-ikna,* 1/348-350, *Fethul-Bari,* 1/503, *El-bahrur-raik,* 1/300, *El-medžmua,* 3/193, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/111.

[586] Vidjeti: *Et-temhid,* 17/54, *El-istizkar,* 3/112, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/60, od Ibn-Bettala, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/111, *El-mugni,* 1/490 i *El-mufessal,* 1/195.

[587] Vidjeti: *Et-temhid,* 17/75, *El-mugni,* 1/505 i *Medžmu'ul-fetava,* 22/209.

[588] Vidjeti: *El-medžmua,* 3/203, *Ez-zehireh,* 1/487 i *Medžmu'ul-fetava,* 22/209.

[589] Vidjeti: *Kasasul-enbija,* str. 365, od Ibn-Kesira i *Hudždžetullahil-baliga,* 1/498. Meritornije je prvo mišljenje koje se navodi u predaji El-Bera b. Aziba koju bilježi Muslim, 5/8/525.

ajeta, dok su ashabi klanjali, došao je glasnik i rekao: "Ove noći je naređeno Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da se u namazu okrene prema Kabi, pa učinite i vi tako!" Klanjači su bili okrenuti prema Šamu, pa kad su čuli naredbu, (ne prekidajući namaz) okrenuli su se prema Kabi.[590]

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, u brojnim hadisima naredio je okretanje prema kibli u namazu. U podužem hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*...kada ustaneš da klanjaš, upotpuni abdest, usmjeri se prema kibli, a potom donesi tekbir.*"[591] Ko ne zna na kojoj se strani nalazi kibla obavezan je pokušati odrediti kiblu, pomoću zvijezda, sunca, brda, vjetra i sl.[592] Nakon toga neće ponavljati namaz, pa makar klanjao u pogrešnom pravcu. Ako nismo u stanju klanjati okrenuti prema kibli dok smo na putu (npr. u avionu, vozu ili na brodu), dovoljno je samo započeti namaz u tom pravcu. Međutim, ako ni to nismo u mogućnosti, onda spada obaveza okretanja prema kibli.[593]

4. Čistoća odjeće, tijela i mjesta na kome se obavlja namaz

Uzvišeni Allah kaže: "**I haljine svoje očisti.**" (Prijevod značenja El-Muddessir, 4.) Kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pitan o odjeći na koju je dospjela krv od mjesečnice, naredio je pranje takve odjeće.[594] Izrazita većina islamskih pravnika smatra da je čišćenje odjeće jedan od uvjeta ispravnosti namaza.[595]

Ako je čišćenje odjeće za namaz obavezno, onda je čistoća tijela obaveznija. Na nužnost uklanjanja nečistoća sa tijela ukazuju brojni hadisi koji govore o obavezi čišćenja nakon obavljene velike ili male

---

590 Buhari, str. 102/403 i Muslim, 5/9-10/526-527.
591 Buhari, str. 167-168/757 i Muslim, 4/90/397.
592 Vidjeti: *El-istizkar,* 3/112 i *El-medžmua,* 1/245.
593 Vidjeti: *Hašijetu Ibni-Abidin,* 1/432, *El-mubdia,* 1/401 i *Eš-šerhul-mumtia,* 2/257.
594 Buhari, str. 65/227 i Muslim, 3/162/291.
595 Vidjeti: *Et-temhid,* 22/242, *Meratibul-idžma,* str. 54, *El-mugni,* 1/750, *El-ihtijar,* 1/61-62, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 19/66, *Bedaius-sanaia,* 1/235-236, *Mugnil-muhtadž,* 1/402, *El-ikna fi mesailil-idžma,* 1/185, *Mugnil-muhtadž,* 1/402, *Eš-šerhul-mumtia,* 2/220-221 i *Sahihu fikhis-sunne,* 1/294.

fiziološke potrebe.[596] Apsolutna većina islamskih učenjaka smatra čistoću tijela uslovom za ispravnost namaza.[597]

Čistoća mjesta na kome se obavlja namaz je uvjet za njegovu ispravnost, po mišljenju većine islamskih učenjaka.[598] Uzvišeni Allah kaže: "**I Ibrahimu i Ismailu stavismo u obavezu da Kabu Moju očiste za one koji je budu obilazili, koji u njoj budu boravili, ruku i sedždu činili.**" (Prijevod značenja El-Bekare, 125.) Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je da se u njegovoj džamiji saspe posuda vode na mjesto na kome je jedan pustinjak obavio malu fiziološku potrebu.[599]

Za čišćenje odjeće, tijela i mjesta na kome se obavlja namaz nije potreban nijjet po konsenzusu islamskih učenjaka.[600] Samim uklanjanjem nečistoće postiže se cilj, a Allah najbolje zna.

Pregrada ispred klanjača

Prije početka namaza potrebno je staviti pregradu (sutru) prema kojoj se klanja. Stavljanje pregrade ispred klanjača neki islamski učenjaci smatraju obaveznim. Ovo je mišljenje imama Ahmeda po jednoj verziji, učenjaka zahirijske pravne škole, Ibn-Rušda, Ibn-Abdus-Selama, Ševkanija, nekih hanbelijskih i drugih učenjaka.[601] Ova skupina pravnika poziva se na hadise koji naređuju korištenje pregrade u namazu i kažu da nema ispravnih i jasnih dokaza da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao osim prema perdi, zidu, ili običnom zabodenom štapu. Međutim, većina islamskih učenjaka smatra upotrebu pregrade sunnetom, budući

---

596 Vidjeti: *Sahihu fikhis-sunne,* 1/293.

597 Vidjeti: *Et-temhid,* 22/242, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 19/66, *El-ihtijar,* 1/61-62, *Bedaius-sanaia,* 1/235, *El-ikna fi mesailil-idžma,* 1/187, *Mugnil-muhtadž,* 1/402, *Eš-šerhul-mumtia,* 2/220-221 i *Sahihu fikhis-sunne,* 1/294.

598 Vidjeti: *El-mugni,* 1/750, *El-ihtijar,* 1/61-62, *Bedaius-sanaia,* 1/237, *Mugnil-muhtadž,* 1/402, *El-ikna fi mesailil-idžma,* 1/185-186.

599 Buhari, str. 1293/6025 i Muslim, 3/155/284.

600 Vidjeti: *Et-temhid,* 22/101, *Šerhus-sunne,* 1/403, *El-vesit,* 1/75, *El-mugni,* 1/122.

601 Vidjeti: *El-bejanu vet-tahsil,* 1/318, *El-muhalla,* 3/101, *Mevahibul-dželil,* 1/233, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 365, *Nejlul-evtar,* 3/2, *Es-sejlul-džerrar,* 1/176, *Temamul-minne,* str. 300, *Ahkamul-kible,* str. 59 i *Ahkamus-sutre,* str. 14.

da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u karekterističnim prilikama klanjao bez pregrade. Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske,[602] malikijske,[603] šafijske[604] i većina učenjaka hanbelijske[605] pravne škole.

Dokazi učenjaka koji smatraju da je pregrada u namazu obavezna

1. Od Ibn-Omera se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ne klanjaj osim prema pregradi i ne dozvoli nikome da prolazi ispred tebe. Ako pokuša, spriječi ga silom, jer, zaista, s njim je šejtan.*"[606]

2. U hadisu koga prenosi Ebu-Seid el-Hudri stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko bude klanjao, neka klanja prema perdi i neka joj se približi. Neka ne dozvoli nikome da prođe između njega i pregrade, a ako pokuša, uprkos tome, neka mu zabrani silom. Zaista je on šejtan.*"[607]

Imam Ševkani ovako komentira citirani hadis: "Ovaj hadis ukazuje da je uzimanje pregrade u namazu obavezno (vadžib)."[608]

3. Sebreh b. Mabed od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi sljedeći hadis: "*Stavite sebi pregradu za namaz, pa makar koplje.*"[609]

---

602 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/190, *Hašijetut-Tahtavi,* str. 365 i *Ialaus-sunen,* 5/68.
603 Vidjeti: *Et-temhid,* 4/193, *El-munteka,* 1/282 i *El-kavaninul-fikhijje,* str. 45.
604 Vidjeti: *El-umm,* 10/214, *El-havil-kebir,* 2/208 i *El-medžmua,* 3/226.
605 Vidjeti: *El-mugni,* 2/67, *Eš-šerhul-mumtia,* 2/376-377 i *Fetaval-ledžnetid-dâime,* 7/76.
606 Muslim, 4/188/506, Ibn-Huzejme, 2/9-10/800, Ibn-Hibban, 6/126/2362, Bejheki, 1/379/3449.
607 Ebu-Davud, 1/135/646, Ibn-Madže, 1/296/788, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/250/2875, Abdur-Rezzak, 2/15/2305, sa dobrim lancem prenosilaca.
608 Vidjeti: *Nejlul-evtar*, 3/5.
609 Ibn-Huzejme, 2/13/810, Ahmed, 24/57/ 15240, Buhari u *Et-tarihul-kebiru,* 4/187/2430, Bejheki, 2/383/3464, Hakim, 1/382/925, Taberani, 7/134/6540, Begavi, 2/14/503, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/249/2862. Ovu predaju pouzdanom su ocijenili Ibn-Huzejme i šejh Albani, a Hejsemi tvrdi da su njeni prenosioci pouzdani. Vidjeti: *El-medžmea,* 2/196, *Es-silsiletus-sahiha,* 6/659, *Eš-šerhul-mumtia,* 3/377 i *Tahridžut-tarihil-kebir,* 3/1122.

Ukazujući na vrijednost pregrade Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "*Ako ispred klanjača nema pregrade u visini zadnjeg djela jahalice, prekidaju mu namaz (ako prođu ispred njega) punoljetna žena, magarac i crni pas, a crni pas je šejtan.*"[610] Većina islamskih učenjaka smatra da se ovaj hadis odnosi na prekidanje skrušenosti i potpunosti namaza a ne njegove validnosti.[611]

Mnogi koji ne vole islam zloupotrebljavaju ovaj hadis, dokazući njime da islam ponižava ženu i poredi je sa psima i magarcima. Kako bismo voljeli da se ove neznalice pozabave izučavanjem islama i da vide mjesto žene u islamu. Tema ove studije nam ne dozvoljava da podrobno pojasnimo značenje ovoga hadisa. Ukratko, žena u ovome hadisu nije spomenuta u kontekstu poređenja, već zbog toga što prolazeći ispred muškarca, predstavlja izazov.

Imam Buhari bilježi da je Omer vidio čovjeka kako klanja između dva stuba; uhvatio ga je za potiljak i približio jednom od stubova, te mu rekao: "Klanjaj usmjeren prema njemu."[612] Slično ovome prenosi se od Abdullaha b. Omera sa ispravnim lancem prenosilaca.[613]

Ibn-Omer kaže: "Ko bude klanjao neka klanja prema pregradi i neka joj se približi, kako šejtan ne bi prošao ispred njega."[614] Prenosi se da je Ibn-Omer kada ne bi imao mogućnosti klanjati prema jednom od stubova u džamiji, rekao Nafi'i: "Okreni mi leđa,"[615] (tj. da mu bude zastor u namazu). U drugom predanju Nafia kaže: "Ibn-Omer nije klanjao osim prema pregradi."[616] Ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pridavali su veliku pažnju korištenju pregrade. Tako Enes b. Malik kaže: "Nakon što bi mujezin završio sa akšamskim ezanom, ashabi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bi ustali, tražeći stubove po

---

610 Muslim, 4/190/510, Nesai, 1/249/749, Ebu-Davud, 1/136/650, Tirmizi, 1/270-272/337, Ibn-Madže, 1/285/786, Ahmed, 5/161/21467, Dija Makdisi u *El-muhtare*, 6/250/2276.

611 Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/526 i *Šerhu fethil-Kadir,* 1/405.

612 Buhari, str. 120 (muallekan.) Ovu predaju je spojio Ibn-Ebi-Šejbe *El-musannefu,* 2/148/7501.

613 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/158 i *Taglikut-talik,* 2/246.

614 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/250/2877, sa ispravnim lancem prenosilaca.

615 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/250/2878, sa ispravnim lancem prenosilaca.

616 Abdur-Rezzak, 2/9/2273.

mesdžidu da klanjaju usmjereni prema njima."[617] U drugoj predaji Enes kaže: "Vidio sam najpoznatije ashabe kako prije akšam-namaza traže stubove."[618] Prenosi se da je Enes b. Malik klanjao u El-Mesdžidul-haramu u Mekki prema zabodenom prutu.[619] Omer b. el-Hattab bi klanjao prema usađenom koplju,[620] ugledajući se time na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Dakle, dokazi koji obavezuju korištenje pregrade općeg su karaktera i vrijede za onoga koji boravi u svome mjestu i za putnika.[621] Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naređivao dok je bio na putu da mu se usadi koplje prema kome bi klanjao.[622]

Dokazi učenjaka koji smatraju da je pregrada u namazu sunnet

1. Ibn-Abbas je došao jašući dok je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, predvodio džemat na Mini. U jednoj verziji Ibn-Abbas kaže: "Klanjao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a ispred njega nije bilo zida."[623]

Komentar: Nepostojanje zida ispred Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ne znači nepostojanje pregrade, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ponekad klanjao i prema koplju.[624] Ibn-Abbas kaže: "Klanjao bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na Arefatu iza koplja

---

617 Buhari, str. 143/625 i Muslim, 6/102/837.

618 Buhari, str. 121/503.

619 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/248/2853, Ibn-Sad, 7/13 i Ibn-Munzir u *El-evsatu,* 5/89/2437. Šejh Albani ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *Hadždžetun-Nebijj,* str. 22.

620 Abdur-Rezzak, 2/18/2316 i Ibn-Munzir, 5/85/2422, sa ispravnim lancem prenosilaca.

621 Vidjeti *El-medžmua,* 3/209, *El-mugni,* 2/237 i *Eš-šerhul-mumtia,* 3/377.

622 Buhari, str.119/494 i Muslim, 4/187/505.

623 Buhari, str. 34/76, Bejheki, 2/387/3479 i drugi.

624 Vidjeti *Fethul-Bari,* 4/6, od Ibn-Redžeba, *Eš-šerhul-mumtia,* 3/380, *El-kavlul-mubin,* str. 82 i *Siradžul-muttekin,* str. 107.

koje bi mu se usadilo a magarac je prolazio ispred koplja."[625] Prema tome, ovaj hadis nije jasan i ne može poslužiti za dokaz o dozvoli namaza bez pregrade. Da je Ibn-Abbas želio negirati postojanje perde rekao bi da ispred Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nije bilo pregrade a ne zida. Hadis, ustvari, upućuje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, običavao klanjati iza zida, ali, u ovome slučaju, na Mini nije bilo građevine, pa nije ni mogao klanjati prema zidu. Imam Ibn-Rušd je pobio mišljenje učenjaka koji iz ovoga hadisa zaključuju da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao na Mini bez pregrade.[626]

2. Ebu-Seid prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ako neko bude klanjao prema pregradi, neka spriječi svakoga ko htjedne proći ispred njega, a ako odbije, neka ga spriječi koristeći silu.*"[627] Učenjaci koji smatraju da je pregrada sunnet kažu da je arapski termin "إذا - iza" (ako, kada) spomenut u ovom hadisu, dokaz da klanjač može klanjati prema pregradi a može i bez nje.[628]

Komentar: Ovaj hadis je vezan za značenje arapskog izraza "iza". Naime, on ne znači da se dozvoljava izbor između namaza sa pregradom ili bez pregrade, već ovaj izraz znači "kada". Ovo je poznato u arapskom jeziku, a potvrda tome su i riječi Uzvišenog Allaha: "**O vjernici, ako hoćete molitvu obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite...**" (Prijevod značenja El-Maide, 6.) Znači li to da je obavljanje namaza dobrovoljno?! Ne, već ispravno značenje ajeta jeste: "**O vjernici, kada htjednete molitvu obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite...** " Tako namaz, zbog jasnih dokaza iz Kur'ana, Sunneta i konsenzusa muslimana, ostaje obaveznim. Ovaj ajet ne spušta obavezu namaza na stepen sunneta. Isti slučaj je i sa pregradom zbog jasnih naredbi o obavezi namaza prema perdi. Ovaj hadis tu obavezu ne spušta na niži stepen. Sličan ovome je hadis koga prenosi Ebu-Seid el-Hudri u kome stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ako neko bude klanjao, neka ne dozvoli nikome da prolazi ispred njega...*"[629]

---

[625] Ahmed, 1/243/2175, Ibn-Huzejme, 2/26/840, Taberani, 11/243/11620. Šejh Ahmed Šakir ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti Šakirove opaske na *El-musned,* 2/555. Slično ovome bilježe Buhari, str. 119/494 i Muslim, 4/183/501.

[626] Vidjeti: *El-bejanu vet-tahsil,* 1/253, od Ibn-Rušda.

[627] Buhari, str. 122/509 i Muslim, 4/187/505.

[628] Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/378-379.

[629] Muslim, 4/186/505.

Hadis je potpuno identičan ajetu, a njegovo značenje je: "...kada neko bude klanjao..."

3. Ibn-Abbasa kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je predvodeći džemat u pustinji a ispred njega nije bilo pregrade, te su pas i magarac prošli ispred njega, a on nije reagirao."[630]

Ovaj hadis, osim što ima mahanu u lancu prenosilaca, neprihvatljiv je jer se suprotstavlja ispravnim predajama koje govore da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije dozvolio ovci da prođe između njega i pregrade, već se primakao njoj tako da je ovca mogla proći samo iza njegovih leđa.[631] Citirani hadis, također, neprihvatljiv je jer oponira vjerodostojnom hadisu u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Ako ispred klanjača nema pregrade u visini zadnjeg dijela jahalice, namaz mu prekida punoljetna žena, magarac ili crni pas.*"[632]

4. Ibn-Abbas kaže: "Klanjao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u pustinji a ispred njega nije bilo zastora."[633] Imami Hejsemi i Munziri[634] ovaj hadis su ocijenili neispravnim, a njegovu neispravnost potvrđuju i učenjaci koji pregradu u namazu smatraju sunnetom.[635] Sve predaje koje govore da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao bez pregrade su ili neispravne ili nejasne.[636]

5. Ova skupina učenjaka kao dokaz koristi logiku, pa kažu da bi obaveza klanjanja prema pregradi ponekad predstavljala poteškoću za klanjače, jer nije uvijek jednostavno naći pregradu.

---

630 Ebu-Davud, str. 68/142, Ahmed, 3/324/1817, Abdur-Rezzak, 2/28/2358, Taberani, 18/294/754, Bejheki, 2/394/3508. Ibn-Hazm tvrdi da je ovaj hadis ništavan. Vidjeti: *El-muhalla,* 4/13. Šejh Albani kaže: "Ovaj hadis je slab zbog nepoznatosti dvojice prenosilaca, a njegov lanac je prekinut." Vidjeti *El-miškah,* 1/244. Šejh Šuajb Arnaut ga je ocijenio slabim. Vidjeti: *El-musned,* 1/324.

631 Ibn-Huzejme, 2/20/827, Hakim, 1/385/934. Imam Hakim, Zehebi i Nevevi ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/523.

632 Hadis bilježe šesterica osim Buharije. Prethodno smo spomenuli izvore hadisa.

633 Ahmed, 1/224/1965, Bejheki, 2/387/3480, Ebu-Jala, 4/469-470/2601. Hafiz Hejsemi je ovaj hadis ocijenio slabim. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/63.

634 Vidjeti *Nejlul-evtar,* 3/5.

635 Vidjeti *Eš-šerhul-mumtia,* 3/379.

636 Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/225-226, od Ibn-Kajjima.

Međutim, mnogi ibadeti, po svojoj spoljašnjosti, izgledaju teški poput pet dnevnih namazâ u džematu, post, hadždž, džihad itd., ali ih je Allah propisao jer je u njima korist za ljude na ovom i na budućem svijetu. Tako je i u vezi s pregradom u namazu. Jednostavno, logički dokazi ne vrijede i ne uzimaju se u obzir pored jasnih Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, naredbi.

Izgled pregrade i neki propisi vezani za nju

Šerijatski ispravna pregrada treba biti u visini sedla (tj. visine podlaktice), na što upućuju vjerodostojni hadisi. Od Aiše, r.a., se prenosi da je za vrijeme Bitke na Tebuku Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pitan kolike visine treba biti pregrada u namazu, pa je rekao: "*Kao zadnji dio sedla za jahalicu.*"[637] Sedlo je u visini podlaktice kako kažu: Ata, Katade, Sufjan es-Sevri, Nafia, hanefijski, neki šafijski i drugi učenjaci.[638] Podlaktica je od zgloba do završetka srednjaka (srednjeg prsta).[639] Prema tome, pregrada koja je u visini sedla smatra se šerijatski validnom, po konsenzusu islamskih pravnika.[640]

Ibn-Huzejme kaže: "Ovo se odnosi na visinu pregrade, a ne na njenu širinu. Dokaz tome je postupak Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je klanjao prema usađenom koplju, a ono je znatno manje širine od sedla."[641] U jednoj ništavnoj predaji se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: " Kao pregrada vrijedi sve što je u visini sedla za jahalicu, čak iako je tanko kao dlaka."[642] Dakle, sve što klanjač stavi niže od visine sedla ne smatra se pregradom za namaz, osim u slučaju da

---

[637] Muslim, 4/182/500, Nesai, 1/248/745, Ibn-Madže, 1/282/777, Ibn-Huzejme, 2/11/805, Abdur-Rezzak, 2/13/2292.

[638] Ebu-Davud, 1/134/637, Abdur-Rezzak, 2/9,14 i Ibn-Huzejme, 2/11-12/807. Šejh Albani kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan." Vidjeti, također: *El-evsat,* 5/88-90, *El-mebsut,* 1/190, *El-hidaje,* 1/63, *El-medžmua,* 3/226 i *El-benaje,* 2/429.

[639] Vidjeti: *Lisanul-areb,* 2/457 i *El-kafi*, str. 461.

[640] Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/133, od Ibn-Bettala.

[641] *Sahihu Ibn-Huzejme*, 2/12. Hadis da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao prema usađenom koplju bilježe: Buhari, str. 119/494, Muslim, 4/182/501, Ibn-Madže, 1/283/778, Ibn-Huzejme, 2/9/779 i drugi.

[642] Hakim, 1/382/924. Vidjeti: *Es-silsiletud-daife,* 4/35.

nema mogućnosti za šerijatski propisanom pregradom. To znači da crta koju povuče klanjač ispred sebe ne vrijedi kao zastor, jer je neispravan hadis o povlačenju crte ispred klanjača (kao pregrade).[643]

Iz prethodnih hadisa razumije se da je korištenje pregrade legitimno bez obzira da li klanjač očekuje da će neko proći ispred njega ili ne. Imam Es-Sefarini, izuzimajući imama Malika, navodi konsenzus učenjaka po ovom pitanju.[644] Dokaz za to su sljedeće Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: "*Ko bude klanjao neka se zakloni i neka priđe pregradi, jer šejtan prolazi ispred njega.*" U drugoj predaji stoji: "*...da mu šejtan ne prekida namaz.*"[645] Dakle, zastiranje u namazu biva kako zbog ljudi i životinja tako i zbog šejtana. Klanjaču je dozvoljeno da za pregradu uzme koplje, stub, jahalicu, krevet, čovjeka, drvo, zid, prut itd.[646] Međutim, nije pohvalno uzimati za pregradu predmet koji dekoncentriše klanjača, kao: televizor, ogledalo, prozor,

---

643 Ebu-Davud, str. 163/689, Ibn-Madže, str. 75/953, Ibn-Huzejme, 2/13/811, Ahmed, 2/249/7386 i Begavi, 2/169/542. Ibn-Hibban, 6/125/2361, Bejheki, 2/383/3466 koji je naslovio poglavlje: "Povlačenje crte kada nema pruta". Imam Sufjan b. Ujejene, Šafija, Malik, Ebu-Davud, Tahavi, Darekutni, Ibn-Salah, Begavi, Nevevi i Iraki smatraju ovaj hadis neispravnim. Vidjeti: *Et-temhid,* 4/200, *Hulasatul-ahkam,* 1/520, *Et-telhisul-habir,* 2/472, *Nejlul-evtar,* 3/4, *Subulus-selam,* 1/334, *El-kavlul-mubin,* str. 85 i *Ahkamus-sutre,* str. 99. Imam Malik kaže da je povlačenje crte ništavan postupak. Vidjeti: *El-mudevvenetul-kubra,* 1/238. Neki islamski učenjaci su prihvatili ovaj hadis, kao imam Ahmed, Ibn-Medini, Bejheki, Askalani i drugi. Vidjeti: *Et-temhid,* 4/199, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/113, *Et-telhisul-habir,* 2/472 i *Nejlul-evtar,* 3/4 i *Temamul-minne,* str. 300. Kada bismo prihvatili ocjenu druge skupine hadis ne može poslužiti kao dokaz, jer se njime prvo naređuje korištenje pregrade, a ako nema pregrade, onda bar drveni prut, a ako nema ni toga, onda olakšica i to povlačenjem crte.

644 Vidjeti: *Šerhu sulasijatil-musned,* 2/776.

645 Ebu-Davud, str. 165/695, Nesai, 1/248/747, Ibn-Huzejme, 2/10/803, Taberani, 6/119/5624, Ahmed, 3/130/451 (El-fethur-rebbani), Tajalisi, str. 191/1342, Hakim, 1/381/922. Imam Hakim, Zehebi i Nevevi ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/244.

646 Buhari str. 119-122/494, 498, 499, 502, 507, 508, 511, Muslim, 4/182-193/501-503, 509, 512-514. Vidjeti, također: *Zadul-mead,* 1/224-225 i *Ahkamus-sutre,* str. 41-43, gdje je za svaku od mogućnosti naveden šerijatski ispravan dokaz.

šarenu ili slikanu ili ispisanu ploču i sl., jer se time znatno umanjuje skrušenost u namazu.[647]

Uzimanje pregrade i zabrana prolaska ispred klanjača vrijedi, također, za mekanski i medinski harem kao i za ostale džamije, jer nema validnog argumenta koji ukazuje na njihovo izuzimanje. Imam Buhari je u svome "Sahihu" naslovio poglavlje: "Pregrada u Mekki i van Mekke".[648] Ibn-Munejr kaže: "Želio je (imam Buhari) ovim poglavljem pobiti mišljenje onih koji smatraju da klanjaču nije potrebna pregrada ako se nalazi u Mekki."[649] Hafiz Ibn-Hadžer smatra da je imam Buhari ovim poglavljem želio osporiti Abdur-Rezzakov stav koji je iznio u svome "Musannefu"[650] u poglavlju pod naslovom "U Mekki ništa ne može presjeći namaz"[651], tj. nema potrebe za pregradom u namazu. Nije vjerodostojan hadis koji govori da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao u El-Mesdžidul-haramu bez pregrade.[652] Jahja b. Ebi-Kesir kaže: "Vidio sam Ibn-Omera kako klanja u Kabi i ne dozvoljava nikome da prođe ispred njega."[653] Međutim, ponekada zbog prevelike gužve čovjek neće biti u mogućnosti u mekanskom ili medinskom haremu koristiti pregradu ili spriječiti prolazak ljudi ispred sebe, pa mu je dužnost da se boji Allaha koliko može, a Uzvišeni Allah ne opterećuje Svoje robove preko njihovih mogućnosti.

Iz hadisa koga prenosi Aiša, r.a., vidi se koliko su ashabi pazili na sve što se tiče vjere. U vrijeme džihada, kada se lije krv na Allahovom putu, oni pitaju o pregradi u namazu. Znali su da je to (sastavni) dio vjere, te da u vjeri nema ništa nebitno. Danas neki muslimani ova i slična pravna pitanja nazivaju "simbolikom i ljuskama", tj. nečim sporednim i

---

[647] Na ovaj smisao ukazuju hadisi koje bilježe: Buhari, str. 1259/5817 i str. 1281/5959 i Muslim, 5/36/556. Vidjeti, također: *Mevahibul-dželil,* 2/263 i *Hašijetud-Dusuki,* 1/255.

[648] Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/132, od Ibn-Bettala.

[649] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/157.

[650] Vidjeti: *El-musannef,* 2/35.

[651] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/157.

[652] Nesai, str. 27/757, Ibn-Madže, str. 239/585 i drugi. Neispravnim ga je ocijenio hafiz u *El-fethu,* 2/157 i rekao da ga imam Buhari smatra neispravnim. Imam Hejsemi, nakon što je ovu predaju pripisao Taberaniju u nešto proširenom obliku, 2/63, kaže: "U lancu prenosilaca ima Jasin b. ez-Zijat, a njegovi hadisi se potpuno odbacuju."

[653] Ibn-Džad u *El-musnedu,* str. 423/2895, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Hadždžetun-Nebijj,* str. 22.

nebitnim. Međutim, vidimo da najbolja generacija muslimana nije tako razmišljala.

Od Bilala se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao u Kabi a bio je udaljen oko tri podlaktice od zida prema kome je klanjao.[654] Ovdje se misli na udaljenost do sutre dok klanjač stoji u namazu (kijam). Sehl b. Sad prenosi da je između zida i mjesta gdje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio sedždu mogla proći ovca.[655] Dakle, ovo je propisna udaljenost između klanjača i sutre prema kojoj klanja u vremenu dok čini sedždu.

Od Ebu-Džuhejma se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada bi znao onaj ko prođe ispred klanjača šta je zaradio (od grijeha), bilo bi mu bolje da sačeka četrdeset." Kaže Ebu-Nadr (jedan od prenosilaca): "Ne znam da li je rekao četrdeset dana, mjeseci ili godina."[656]

Ovim hadisom je istaknuta zabrana prolaska između klanjača i pregrade, dok je prolazak ispred pregrade dozvoljen po konsenzusu islamskih učenjaka.[657]

Prolazak ispred klanjača, također, umanjuje vrijednost i njegovog namaza. Prenosi se da je Abdullah b. Mesud rekao: "Onaj koji prolazi ispred klanjača umanjuje vrijednost njegovog namaza."[658] U drugoj predaji Ibn-Mesud je kazao da onaj ko prolazi ispred klanjača umanjuje od vrijednosti pola namaza.[659] Slično ovome prenosi se i od Omera b. el-Hattaba.[660]

Ovo vrijedi ako klanjač klanja prema šerijatski ispravnoj pregradi. Ali, šta je sa onim ko klanja na otvorenom bez pregrade? Da li je

---

654 Buhari, str. 121/506 i Nesai, 1/249/784. Ovo je Nesaijeva verzija hadisa.

655 Buhari, str. 120/496 i Muslim, 4/189/508.

656 Buhari, str. 122/510 i Muslim, 4/188/507.

657 Vidjeti: *Et-temhid,* 4/188.

658 Taberani, 9/298-299/2989, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/253/2915, Abdur-Rezzak, 2/24-25/2340, sa ispravnim lancem prenosilaca.

659 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/252/2908, Taberani, 9/299/9290, Abdur-Rezzak, 2/25/2342.

660 Abdur-Rezzak, 2/24/2339 i Ebu-Nuajm u *Es-salah,* kao što je navedeno u *Fethul-Bariju,* 1/584. Hafiz Askalani, nakon što je spomenuo ove dvije predaje Ibn-Mesuda i Omera, kaže da su ove riječi u osnovi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer ashab ne govori ovako nešto po svom mišljenu. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/584.

dozvoljen prolazak neposredno ispred njega i gdje je granica nakon koje je dozvoljeno proći ispred klanjača? Imam Ibn-Hazm kaže: "Ko prođe ispred klanjača (koji nema pregradu ispred sebe) na udaljenosti većoj od tri podlaktice nije griješan, a klanjač nema pravo da mu spriječi prolazak."[661] Nema sumnje da je ovo mišljenje zasnovano na šerijatski validnom argumentu.[662] Nema jaku osnovu u vjerskim izvorima mišljenje da prolazak ispred klanjača koji klanja bez pregrade nije dozvoljen ni nakon udaljenosti od tri podlaktice,. Također, to bi često dovelo do poteškoća onima koji žele napustiti džamiju.

Šejh Ibn-Baz tvrdi: "Koliko se god čovjek više udalji od klanjača koji klanja bez pregrade, sigurniji je od grijeha."[663] Ovo mišljenje je svakako sigurnije, međutim, ne može se niko obavezivati njime jer je osnova da je dozvoljeno prolaziti nakon razdaljine od tri podlaktice. U ovome slučaju griješi onaj koji klanja bez pregrade a ne koji prolazi ispred njega na propisnoj udaljenosti.

Pregrada imama je ujedno pregrada i muktedijama

Od Ibn-Abbasa se prenosi da je rekao: "Došao sam jašući na etanu,[664] dok je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, predvodio džemat na Mini. Potom sam prošao ispred prvog safa i sišao sa jahalice. Pristupio sam da klanjam za Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, i ostavio jahalicu da pase."[665] U drugoj predaji stoji da je Ibn-Abbas rekao: "Niko nije osporio moj postupak."[666]

Imam Buhari u svome "Sahihu", 2/739 i Ebu-Davud u svome "Sunenu", 1/136, naslovili su poglavlje: "Pregrada imama je ujedno

---

661 Vidjeti: *El-muhalla,* 4/186, od imama Ibn-Hazma. Vidjeti, također: *El-istizkar,* 6/164 i 172, *El-benaje,* 2/427 i *El-insaf,* 2/129.

662 Hadis koga prenosi Bilal koga smo prethodno spomenuli.

663 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/165, sa opaskama šejha Ibn-Baza.

664 Ženka magarca.

665 Buhari, str. 388/1857 i Muslim, 4/185/504.

666 Buhari, str. 34/76 i Muslim, 4/185/504.

pregrada onima iza njega".[667] Ovo mišljenje zastupa većina islamskih učenjaka.[668] Ibn-Bettal navodi konsenzus islamskih učenjaka po ovom pitanju.[669] Stoga, nema smetnje proći između safova kada to iziskuje potreba, a dokaz tome je prethodni postupak Ibn-Abbasa.[670] Jedino je zabranjen prolazak između imama i pregrade.

Neki islamski učenjaci ne prihvataju ovaj hadis kao dokaz, smatrajući da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije znao za postupak Ibn-Abbasa. Međutim, ovo mišljenje je slabo iz dva razloga:

Prvi: Ako bismo pretpostavili da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije znao za Ibn-Abbasov postupak, znao je to Uzvišeni Allah Koji za Sebe kaže: "**Allahu nije skriveno ništa, ni na Zemlji, ni na nebu.**" (Prijevod značenja Alu Imran, 5.) Allah ne bi dozvolio da ovaj slučaj prođe a da ne obavijesti Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o njemu, jer se iz ovakvih postupaka uzimaju vjerski propisi.

Drugi: Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jednoga dana, nakon što ih je podsticao ashabe na ispravno obavljanje namaza, rekao: "*Tako mi Allaha, vidim vas* (u namazu) *iza svojih leđa kao što vas vidim kada ste ispred mene.*"[671] Iz citiranog hadisa se vidi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, znao za Ibn-Abbasov postupak. Također, nepojmljivo je da ashabi sve ovo prešute, i ne upitaju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o propisu.

Ovdje se postavlja jedno pitanje: Kada klanjač koji je zakasnio na jedan ili više rekata ustane nakon što imam preselami, želeći upotpuniti svoj namaz, tada pregrada imama više nije njegova pregrada, pa šta treba činiti?

---

[667] Ovo isto navodi i Abdur-Rezzak, Ibn-Abdul-Berr, Nevevi i drugi. Vidjeti: *El-musannef,* 2/17, *Et-temhid,* 9/20, *El-minhadž,* 4/186, *Fethul-Bari,* 4/6, od Ibn Redžeba i *Ahkamus-sutre,* str. 21.

[668] Vidjeti: *El-evsat,* 5/107 i *El-mugni,* 2/68.

[669] Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/128, od Ibn-Bettala.

[670] Vidjeti: *El-kavlul-mubin,* str. 87.

[671] Buhari, str. 1407/6644, Muslim, 4/124/423.

Odgovor: Imam Malik kaže: "Nema smetnje da se klanjač malo pomjeri bilo naprijed ili nazad, lijevo ili desno u potrazi za sutrom. Ako bi sutra bila malo dalje, završiće namaz na mjestu gdje se nalazi."[672]

Ibn-Rušd kaže: "Ako je pregrada blizu, približit će joj se, a ako nije, klanjač će ostati na mjestu na kome jeste, dok grijeh pada na one koji prolaze neposredno ispred njega. Što se tiče prolaska između safova dok imam predvodi džemat, nema zapreke, jer je imam zastor klanjačima iza sebe."[673]

Onaj ko na ovakav način ostane bez pregrade liči onome koji je uzeo jahalicu za pregradu, pa ako se ona odmakne nije dužan ići za njom, osim ako se radi o koraku ili dva,[674] a Uzvišeni Allah najbolje zna.

Namaz na brodu

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pitan je o namazu na brodu, pa je odgovorio: "*Klanjaj stojeći, osim ako se plašiš da se ne utopiš.*"[675]

Prenosi se da su Džabir i Ebu Seid el-Hudri klanjali na brodu stojeći.[676]

Većina islamskih učenjaka smatra stajanje u namazu na brodu obaveznim, ako postoji mogućnost za to. Ovo mišljenje zastupaju Ebu-Jusuf, Muhammed b. Hasan, učenjaci malikijske, šafijske, hanbelijske i

---

[672] Vidjeti: *Et-tadžu vel-iklil,* 2/235, *Ahkamus-sutre,* str. 27 i *El-kavlul-mubin*, str. 87.

[673] Vidjeti: *Fetava Ibni-Rušd,* 2/904.

[674] Sitnije radnje u namazu ne utječu na njegovu ispravnost po konsenzusu učenjaka. Vidjeti: *Et-temhid,* 20/95 i *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/145, od Ibn-Bettala.

[675] Hakim, 1/409/1019, Darekutni, 2/380/1458, Bejheki, 3/221/5489 i u *Marifetus-sunen,* 2/439, Ibn-Dževzi u *El-ilelu,* 1/413/669. Imam Bejheki ovaj hadis smatra dobrim, a šejh Albani ispravnim. Vidjeti: *Sahihul-džamia,* 2/705/3777. Šejhul-islam Ibn-Kajjim je ukazao na ispravnost smisla ovoga hadisa. Vidjeti: *Fevaidun hadisijje,* str. 169-180. Neki hadiski stručnjaci su, ipak, prigovorili ovoj predaji.

[676] Vidjeti: *Umdetul-kari,* 4/109 (muallekan). Lanac prenosilaca su spojili: Ibn-Ebi-Šejbe, 2/69/6563 i Bejheki, 3/221/5492. Vidjeti: *Šerhus-sunne*, 2/414, *Fethul-Bari*, 1/634 i *Taglikut-talik*, 2/217.

zahirijske pravne škole.[677] Šejhul-islam Ibn-Kajjim kaže: "Ko ostavi stojanje u namazu, osim ko nije u mogućnosti, isti je kao onaj ko ostavi namaz u potpunosti."[678] Jedino imam Ebu-Hanife smatra da onaj ko klanja na lađi sjedeći čineći ruku i sedžde a može stojati ili klanjati na kopnu, njegov namaz je ispravan, ali je ružno postupio.[679]

Ukoliko klanjač nema mogućnosti, ili plaši da će se utopiti, ili onesvijestiti, onda će klanjati sjedeći i neće ponavljati namaz.[680] Dokaz tome je hadis u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Klanjaj stojeći, a ako ne možeš, onda sjedeći, a ako ne možeš ni tako, onda na boku.*"[681] Ovo se, također, razumije iz predaje u kojoj Enes b. Sirin, kaže: "Klanjao nam je Enes b. Malik podne-namaz sjedeći dok je lađa brzo plovila."[682] Nakon što je spomenuo ovu predaju, Ibn-Hazm kaže: "Nije pojmljivo da Enes b. Malik klanja sjedeći, osim kada nema mogućnosti da stoji."[683] U jednoj slaboj predaji stoji da je Ibn-Abbas rekao: "Onaj ko klanja na lađi ili klanja bez odjeće, neka klanja sjedeći."[684]

Šejh Tehanevi kaže: "U vozu i avionu se klanja stojeći ako postoje uvjeti, u protivnom klanja se sjedeći."[685] Slično ovome kazao je šejh Ibn-Baz.[686]

---

677 Vidjeti: *El-mebsut,* 2/2, *Bedaius-sanaia,* 1/292, *El-hidaje,* 1/78, *Hašijetu Ibn-Abidin,* 1/445, *El-ikna,* 1/338, *El-insaf,* 2/3, *El-mubdia,* 2/103, *El-furua,* 1/335, *Šerhul-umde,* 4/532, *Er-revdul-murbia,* 1/270, *Zadul-mustaknia,* 1/55, *Keššaful-kina,* 1/502, *Tuhfetul-fukaha,* 1/156, *El-muhalla,* 4/185, *Fethul-Bari,* 1/498, *Muhtesaru ihtilafil-ulema,* 1/354.

678 Vidjeti: *Hukmu tarikis-salah,* str. 15.

679 Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/291.

680 Vidjeti: *El-ikna,* 1/294, *Mugnil-muhtadž,* 1/153, *Tuhfetul-fukaha,* 1/156 i *Subulus-selam,* 1/210.

681 Buhari, str. 237/1117, Ebu-Davud, 1/179/839, Ibn-Madže, 1/362/1016, Darekutni, 2/369/1410, Ahmed, 4/426/19832, Bejheki, 2/432-433/3659.

682 Taberani, 1/243/681. Imam Hejsemi kaže da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/163.

683 Vidjeti: *El-muhalla,* 4/185.

684 Abdur-Rezzak, 2/584/4565. Hafiz Ibn-Hadžer ovu predaju smatra slabom. Vidjeti: *Ed-diraje,* str. 124.

685 Vidjeti: *Ialaus-sunen,* 7/207.

686 Vidjeti: *Fetava islamijje,* 1/184.

Šejh Albani tvrdi: "Propis namaza u avionu je isti kao propis namaza na brodu-klanja se stojeći ako za to postoje uvjeti, a ako ne, onda sjedeći."[687]

Ova analogija je potpuno prihvatljiva, jer u savremenim prijevoznim sredstvima ovoga tipa ponekad postoji opasnost po klanjača, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

Obavljeni namaz na brodu je ispravan po konsenzusu islamskih učenjaka.[688]

Bolesnik klanja shodno mogućnostima

Namaz je obaveza koja se namjerno i svjesno ne smije propustiti. Ibn-Hazm kaže: "Islamski učenjaci su složni da ne postoji razlog zbog koga bi se namaz mogao namjerno ostaviti, već se klanja shodno mogućnosti: stojeći, sjedeći, ležeći, pokretima glave ili kako već može."[689]

Uzvišeni Allah je iz Svoje neizmjerne milosti dao olakšicu za bolesnika kome, po konsenzusu islamskih učenjaka, prima namaz onako kako ga je u mogućnosti obaviti.[690]

Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, neposredno pred svoju smrt klanjao u sjedećem položaju, pristajući za Ebu-Bekrom.[691]

Šejhul-islam Ibn-Tejmijje kaže: "Bolesnik će klanjati namaz shodno svojim mogućnostima. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je

687 Vidjeti: *Sifetus-salah,* str. 79.

688 Vidjeti: *Avnul-mabud,* 4/86, *Nejlul-evtar,* 2/148 i *Ialaus-sunen,* 7/207. Imam Ahmed b. Muhammed el-Hamevi (1098 god. po H.) ima posebnu studiju o namazu na brodu, *Ed-durerus-seminetu fi hukmus-salati fis-sefineh.* Izdavač: Daru Ibnil-Kajjim i Darus-sahabeh (1408) Rijad.

689 Vidjeti: *Meratibul-idžma,* str. 48.

690 Vidjeti: *Et-temhid,* 1/132, 19/247 i 22/317, *El-evsat,* 4/373, *El-idžma,* str. 47/83, *El-muhalla,* 3/59, *Šerhuz- Zerkeši,* 2/69, *El-insaf,* 2/305.

691 Buhari, str. 159/712, Tirmizi, 2/309/362, Ahmed, 6/159/25295, Ibn-Huzejme, 3/55/1620.

Imranu b. Husajnu: '*Klanjaj stojeći, a ako ne možeš, onda sjedeći, a ako ne možeš ni tako, onda na boku.*' Nakon toga bolesnik neće ponavljati namaz."[692] Na drugom mjestu Šejhul-islam kaže: "Sve osnovne radnje u namazu spadaju sa obaveznika ako ih nije u mogućnosti činiti."[693]

Noćni namaz u stajaćem i sjedećem položaju

Prenosi se od Aiše, r.a., da je rekla: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je noću klanjao stojeći, a ponekad je klanjao sjedeći. Kada bi učio stojeći, pregibao bi se na ruku iz stojećeg položaja, a kada bi učio sjedeći, pregibao bi se na ruku iz sjedećeg položaja."[694]

U drugoj predaji Aiša, r.a., kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio bi u namazu sjedeći, a kada bi se primakao završetku učenja, nekih trideset do četrdeset ajeta, ustao bi i dovršio rekat u stajećem položaju. Potom bi učinio ruku i sedždu. Na drugom rekatu bi činio isto kao i na prvom, a kada bi završio namaz, pričao bi sa mnom ako bih bila budna, a ako bih spavala i on bi legao da spava."[695]

Što se tiče obaveznih namazâ stajanje (kijam) u njima je elementarni dio (rukn), po konsenzusu učenjaka, ukoliko ne postoji validna zapreka.[696]

Namaz u papučama (obući)

Sunnet je povremeno klanjati u nanulama ili papučama. Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Razlikujte se od židova,*

---

692 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/242.
693 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 21/242 i 23/224.
694 Muslim, 6/9/730, Ebu-Davud, 2/18-19/1251, Ibn-Hibban, 6/226-227/2475.
695 Buhari, str.237/1119, Muslim, 6/11/731.
696 Vidjeti *Šerhul-meani,* 1/431, *El-muhalla,* 2/103, *El-medžmua,* 3/236, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/617.

oni ne klanjaju u papučama i mestvama"[697], tj. vi klanjajte u njima. Kada je Enes b. Malik upitan da li je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao u papučama, odgovorio je: "Da." [698]

Od Abdullaha b. Amra se prenosi da je rekao: "Vidio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da klanja bos a i u papučama."[699] U drugoj predaji stoji: "Vidjeli smo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da klanja u papučama a i u mestvama."[700] Od Ebu-Hurejre se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko bude klanjao, neka izuje svoje papuče i stavi ih između stopala, ili neka klanja u njima.*"[701] U drugom hadisu, koga prenosi Ebu-Hurejre, stoji: "*Obuj papuče kada budeš klanjao, ili ih izuj i stavi ih između stopala. Ne uznemiravaj njima druge.*"[702]

Ebu-Seid el-Hudri kaže: "Jednoga dana Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, predvodio je džemat. U toku namaza izuo je svoje papuče i stavio ih na lijevu stranu. Kada su to vidjeli ashabi, izuli su svoje papuče. Nakon namaza Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je upitao: "*Šta se desilo, zbog čega ste izuli svoje papuče*?" Rekli su: "Vidjeli smo tebe da si ih izuo, pa smo isto učinili." Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, im tada reče: "*Došao mi je Džibril, a.s., i obavijestio me da je na njima nečistoća.*"[703]

---

697 Ebu-Davud, 1/128/607, Hakim, 1/391/956 i Bejheki, 2/605/4257. Imam Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom.

698 Buhari, str. 99/386, Muslim, 5/35/555, Nesai, 1/256/774, Tirmizi, 2/374/400, Ahmed, 3/100/11976, Darimi, 1/234-235/1377, Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/511, Ebu-Jala, 5/44/2633, Bejheki, 2/605/4253, Ibn-Huzejme, 2/105/1010, Begavi, 1/391/302.

699 Ebu-Davud, str. 157/653, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Sahihus-sunen,* 1/193.

700 Ibn-Madže, 1/307/858 i Darekutni, 1/311/1180, sa ispravnim lancem prenosilaca.

701 Hakim, 1/391/957 i Bejheki, 2/606/4260. Imam Zehebi smatra da ova predaja ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije.

702 Ebu-Davud, 1/128-129/610, Hakim, 1/390/952 Imam Hakim i Zehebi smatraju ovu predaju ispravnom.

703 Ebu-Davud, 1/128/605, Ahmed, 3/20/11153, Hakim, 1/391/955, Bejheki, 2/604/4249, Darimi, 1/235/1378, Tajalisi, str. 286/2154, Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/511, Abdur-Rezzak, 1/388/1516, Ibn-Sad, 1/480, Ebu-Jala, 2/409/1194, Ibn-Hibban, 5/560/2185, Taberani, 10/83/9972. Imam Hakim, Nevevi i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/132.

U ovom hadisu je pored dokaza o legitimnosti namaza u papučama jedna vrlo bitna pouka. Naime, ashabi nisu čekali da završi namaz pa da upitaju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zbog čega je izuo svoje papuče. Znali su da je svako dobro u slijeđenju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, svejedno pojmio to razum u datom momentu ili ne.

Nema razilaženja među islamskim učenjacima o legitimnosti namaza u papučama.[704]

Nijjet je obavezan prije namaza

Nijjet je uvjet bez koga, po konsenzusu islamskih učenjaka, ne vrijedi namaz.[705] Omer b. el-Hattab je kazao: "Ne vrijedi djelo bez nijjeta."[706] Šejhul-islam Ibn-Kajjim kaže: "Nijjet u odnosu na djelo je kao duša u odnosu na tijelo."[707] Prethodno smo spomenuli da se nijjet čini srcem, a ne riječima.[708] Sve spomenuto u vezi s nijjetom za abdest vrijedi i za namaz.

Početni tekbir (tekbiretul-iftitah)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, počinjao je svoj namaz tekbirom.[709] Alija b. Ebi-Talib je rekao: "Kada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustao na namaz, rekao bi: '*Allahu Ekber.*'"[710]

---

[704] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 3/42, od Ibn-Redžeba.

[705] Vidjeti: *El-evsat,* 3/71, *El-idžma*, str. 42/58, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/194 i *Medžmu'ul-fetava,* 22/239.

[706] Ibn-Ebi-Dunja, sa prekinutim lancem prenoslica. Vidjeti: *Džamiul-ulumi vel-hikem,* str. 19 i *El-furukuš-šeraijje,* str. 150, od Alija el-Kadija.

[707] Vidjeti: *Bedaeul-fevaid,* 3/188.

[708] Vidjeti: *Islahul-mesadžid,* str. 73-75, od šejha Muhammeda el-Kasimija i *El-ibda,* str. 278-279, od šejha Alija Mahfuza.

[709] Muslim, 4/178/498, Nesai, 1/291/875, Ebu-Davud, 1/148/705, Tirmizi, 1/43/242, Ibn-Madže, 1/247/661, Ahmed, 6/31/24076, Darimi, 1/198/1236, Darekutni, 1/290/1096.

[710] Bezzar, 2/168/536. Ibn-Hadžer ovaj lanac prenosilaca smatra ispravinim. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/254.

Ibn-Rafia ez-Zerki prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Nije ispravan namaz dok se propisno ne abdesti, a potom ne kaže: Allahu ekber.*"[711] Islamski učenjaci su složni da namaz počinje tekbirom,[712] a izrazita većina iz prvih i potonjih generacija smatra da je početni tekbir sastavni dio (rukn) namaza.[713]

Dizanje ruku pri početnom tekbiru

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dizao bi ruke prije tekbira,[714] ili sa tekbirom,[715] ili poslije tekbira.[716] Imam Ibn-Munzir,[717] Tahavi,[718] Maverdi,[719] Ibn-Abdul-Berr,[720] Ibn-Hazm,[721] Ibn-Rušd,[722] Ibn-Kudame,[723] Nevevi[724] i Baberti[725] navode konsenzus učenjaka o ispravnosti dizanju ruku pri početnom tekbiru.

Dizao bi ruke medden[726] (tj. nije spajao prste niti ih je puno razdvajao).[727] Nije ispravan hadis u kome se kaže da je Poslanik,

[711] Ebu-Davud, 1/224-225/857, Ibn-Džarud, str. 104/194, Darimi, 1/221-222/1329, Hakim, 1/368/881. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Sahihul-džamia,* 1/475/2420.

[712] Vidjeti: *El-evsat,* 3/75, *El-idžma,* str. 42/60 i *El-ikna fi mesailil-idžma,* 1/357.

[713] Vidjeti: *El-mugni,* 1/541, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/121, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/352, od Ibn-Bettala, *El-medžmua,* 3/250 i *Fethul-Bari,* 2/255.

[714] Muslim, 4/79/390 i Ibn-Huzejme, 2/55/905.

[715] Buhari, str. 164/738 i Muslim, 4/80/391.

[716] Muslim, 4/80/391, Ebu-Davud, 1/139-140/666 i Ebu-Avvane, 2/94.

[717] Vidjeti: *El-evsat,* 3/72 i *El-idžma,* str. 42/59.

[718] Vidjeti: *Šerhul-meani,* 1/228.

[719] Vidjeti: *El-havil-kebir,* 2/98.

[720] Vidjeti: *El-istizkar,* 1/408.

[721] Vidjeti: *Meratibul-idžma,* str. 55.

[722] Vidjeti: *Bidajetul-mudžtehid,* 1/134.

[723] Vidjeti: *El-mugni,* 1/547.

[724] Vidjeti: *El-minhadž,* 4/80 i *El-medžmua,* 3/262.

[725] Vidjeti: *Šerhul-inaje,* 1/280 (Šerhu fethil-Kadir).

[726] Nesai, 1/293/882, Tirmizi, 2/39/240, Ahmed, 2/375/8875, Darimi, 1/198/1237, Ibn-Huzejme, 1/233-234/460, Tajalisi, str. 334 i 2562, Bejheki, 2/42/2319. Imam Menavi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Sahihul-džamia,* 2/866/4761 i *Er-revdul-bessam,* 1/337.

[727] Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/38 i *Sifetus-salah,* str. 87.

sallallahu alejhi ve sellem, širio svoje prste pri početnom tekbiru.[728] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ponekad je dizao ruke u visinu ramena,[729] a ponekad u visinu svojih ušiju,[730] tako da bi mu dlanovi bili u pravcu kible,[731] a prsti ni skupljeni ni rašireni. Od Ibn-Omera se prenosi da bi cijelo svoje tijelo okretao prema kibli, čak i svoje palce (kada bi dizao ruke).[732]

Od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nije preneseno nikakvo polovično dizanje ruku u visini stomaka sa dlanovima usmjerenim prema zemlji. Što se tiče dizanja ruku iznad glave, imam Nevevi kaže: "To je ništavan postupak koji nema osnove."[733] Također, nije vjerodostojan hadis u kome se spominje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dizao svoje ruke u visini prsa.[734] Ovdje treba ukazati na jednu nepravilnu pojavu: naime, pojedini klanjači nakon dizanja ruku pri početnom tekbiru spuste svoje ruke niz tijelo, potom ih stave jednu preko druge. Ovaj postupak nema osnove u sunnetu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, već treba stavljati desnu po lijevoj odmah nakon dizanja.[735]

---

728 Tirmizi, 1/38/239, Ibn-Huzejme, 1/233/458, Bejheki, 2/42/2318. Imam Tirmizi, Ebu-Hatim, Nevevi i šejh Albani ovaj hadis smatraju slabim. Vidjeti: *Ilelul-hadis,* 1/250-251, *Hulasatul-ahkam,* 1/355, *Daifus-sunen,* str. 41/239 i *Daiful-džamia,* str. 644/4447.

729 Buhari, str. 163/735 i Muslim, 4/79/390.

730 Muslim, 4/80/319, Nesai, 1/292/878, Ibn-Madže, 1/259/706, Ahmed, 3/436/15600.

731 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/266.

732 Ibn-Sad, 4/117, sa ispravnim lancem prenosilaca.

733 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/263. Vidjeti, također: *Zadul-mead,* 1/202.

734 Ibn-Šahin u *En-nasihu vel-mensuh,* str. 246/248, sa slabim lancem prenosilaca. Rizkullah b. Mûsâ en-Nadži (jedan od prenosioca ove predaje) puno je griješio prenoseći hadise. Niko od brojnih i pouzdanih prenosilaca, koji prenose hadise o dizanju ruku, nije spomenuo njihovo dizanje u razini prsa. Vidjeti: *Ed-duafa,* 2/422/513, od Ukajlija, *Mizanul-iatidal,* 2/48/2772, *Tehzibut-tehzib,* 3/235-236 i *Takribut-tehzib,* 1/209. Slično ovome navodi se i u jednoj drugoj predaji koju bilježi Ibn-Dževzi u *El-ilelul-mutenahije,* 1/429, sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Tenkihul-kelam,* str. 283.

735 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/43.

Stavljanje desne ruke na lijevu

U opisu namaza Allahovoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Vail b. Hudžr kaže: "...potom je stavio svoju desnu ruku po lijevoj..."[736] Ibn-Abbas prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Nama poslanicima je naređeno da požurimo sa iftarom, da odgodimo sehur* (do zadnjeg vremena) *i da u namazu stavljamo desnu ruku po lijevoj.*"[737] Abdullah b. Mesud kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je prošao pored mene dok sam u namazu držao lijevu ruku na desnoj, pa je uzeo moju desnu ruku i stavio je na lijevu."[738] Sehl b. Sad kaže: "Naređeno je da se u namazu desna ruka stavi na podlakticu lijeve ruke."[739] Većina islamskih učenjaka smatra da se ruke u namazu stavljaju jedna preko druge.[740]

Mjesto na kome se vežu ruke u namazu

Islamski učenjaci po ovom pravnom pitanju imaju četiri mišljenja. Spomenućemo ih sa dokazima i komentarima.

---

[736] Muslim, 4/96/401, Nesai, 1/294-295/886, Ebu-Davud, 1/144/687, Tirmizi, 2/75/252, Ibn-Madže, 1/249/667, Ahmed, 4/317-318/18886, Ebu-Avvane, 2/96-97, Darimi, 1/199/1241.

[737] Malik, 1/473-474/276, Taberani, 11/6/10851, Tajalisi, str. 346/2654, Darekutni, 1/288/1083, Ebu-Avvane, 2/97, Bejheki, 4/401/8125. Imam Hejsemi kaže: "Prenosioci ove predaje su pouzdani." Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/275. Imam Sujuti, Zerkani i Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Tenvirul-havalik,* 1/174, *Šerhuz-Zerkani,* 1/473-474 i *Ahkamul-dženaiz,* str. 149. Ibn-Abdul-Berr je u *El-istizkaru,* 2/583 spomenuo konsenzus učenjaka na ispravnosti ovog hadisa.

[738] Ebu-Davud, 1/144/686, Ibn-Madže, 1/249/668, Darekutni, 1/289/1092, Ibn-Hazm, 4/112-113. Imam Nevevi kaže da ova predaja ispunjava Muslimove uvjete. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/269. Ibn-Sejjidin-nas i Ahmed Šakir kažu: "Lanac prenosilaca je ispravan." Vidjeti: *Nejlul-evtar,* 2/1887 i *El-muhalla,* 4/113. Hafiz Ibn-Hadžer ga je ocijenio dobrim. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/262.

[739] Buhari, str. 164/740, Ahmed, 3/172-173/500 (El-feth), Taberani, 6/140/5772. Ova predaja, shodno hadiskoj terminologiji, može se pripisati Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem Vidjeti: *El-minhadž,* 4/97 i *Fethul-Bari,* 2/464.

[740] Vidjeti: *El-evsat,* 3/92, *El-mugni,* 1/549, *El-medžmua,* 3/268 i *Umdetul-kari,* 5/279.

Vezanje ruku na prsa

Učenjaci koji zastupaju ovaj stav pozivaju se na sljedeće dokaze:

Od Vaila b. Hudžra se prenosi da je rekao: "Klanjao sam sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je stavio svoju desnu ruku preko lijeve na prsa."[741]

Imam Nevevi kaže: "Hadis Vaila b. Hudžra je dokaz da se ruke vežu iznad pupka."[742] Ovo znači da je citirani hadis kod imama Nevevija, u najmanju ruku, dobar, jer slabi hadisi ne mogu koristiti kao argumenti, naročito kod hadiskih eksperata kao što je imam Nevevi. Međutim, bilo bi preče kazati da je ovaj hadis dokaz o vezanju ruku na prsa a ne iznad pupka. Veliki hanefijski učenjak Muhammed Sindi je potvrdio da ovaj hadis ispunjava uslove Ibn-Huzejme. Ovo je šejh Sindi spomenuo u svojoj studiji *Fevzul-kiram*.[743] Imam Bejheki je na osnovu ovoga hadisa naslovio poglavlje: "Vezanje desne ruke po lijevoj na prsima je sunnet".[744]

Od Hulba et-Taija se prenosi da je rekao: "...vidio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je stavio desnu ruku po lijevoj na prsa."[745].

---

[741] Ibn-Huzejme, 1/243/479 i Bejheki, 2/46/2335. Imam Ibn-Huzejme, Mubarekfuri i Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Nejlul-evtar,* 2/189 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/83. Imam Mubarekfuri kaže: "Hadis Vaila b. Hudžra je kod Ibn-Hažera vjerodostojan ili dobar." Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/224 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/83. Ibn-Emir el-Hadždž kaže: "U ispravnim predajama je došlo da se desna ruka stavlja po lijevoj u namazu, dok se preciziranje mjesta na kojem se vežu ruke ne navodi u ispravnim predajama osim (ovaj) hadis Vaila b. Hudžra." Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/83. Imam Ševkani u *Nejlul-evtar,* 2/189 kaže: "Nema ispravnijeg hadisa o vezanju ruku od hadisa koji prenosi Vail b. Hudžr." Vidjeti, također: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/45-47.

[742] Vidjeti: *El-minhadž,* 4/97.

[743] Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/83.

[744] Vidjeti: *Es-sunenul-kubra,* 2/46.

[745] Ahmed, 5/226/21864. Šejh Mubarekfuri, 2/83, kaže: "Ovaj hadis kod hafiza Ibn-Hadžera je vjerodostojan ili dobar." Dobrim su ga ocijenili imam Nejmevi i šejh Albani. Mubarekfuri ga smatra vjerodostojnim. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/84 i *Ahkamul-dženaiz,* str. 150.

međusobno ove predaje, jer ispunjavaju uvjete koje su uspostavili hadiski stručnjaci, a Allah najbolje zna.

Dakle, što se u jeziku smatra prsima dozvoljeno je vezanje ruku na tom mjestu. Međutim, nije ispravno pretjerivati i stavljati ruke iznad prsa (neposredno ispod vrata), jer je oprečno Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, sunnetu.

Vezanje ruku ispod pupka

Mišljenje o vezanju ruku ispod pupka zastupaju učenjaci hanefijske[752] i, po odabranijem mišljenju, učenjaci hanbelijske[753] pravne škole. Ovi pravnici koriste sljedeće dokaze:

Od Vaila b. Hudžra se prenosi da je vidio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako je u namazu stavio svoju desnu ruku po lijevoj ispod pupka.[754]

Komentar: U ovom hadisu je spomenut dodatak "ispod pupka", a u osnovi nije dio hadisa. Dopisao ga je neko od prepisivača ovog djela. Dokaz tome je što u ranijim primjercima "Musannefa" Ibn-Ebi-Šejbe, u kome se nalazi ovaj hadis, nije bilo tog dodatka, već je hadis glasio: "Vidio sam Poslanika kako je stavio svoju desnu ruku po lijevoj u namazu." Zbog toga su učenjaci popravili ovu grešku, tako da današnje štampe ne sadrže dodatak "ispod pupka".[755] Imam Sindi, također,

---

[752] Vidjeti: *El-mebsut*, 1/24, *Bedaius-sanaia*, 1/470, *El-hidaje*, 1/49 i *El-ihtijar*, 1/66.

[753] Vidjeti: *Eš-šerhul-kebir*, 1/549, *El-insaf*, 2/46, *Šerhuz-Zerkeši*, 1/542 i *El-furua*, 1/361.

[754] Ova predaja se pripisuje Ibn-Ebi-Šejbi. Ovaj hadis bez dodatka "ispod pupka" bilježe: Tirmizi, 1/80/207, Ibn-Madže, 1/266/810, Ahmed, 5/226/21865, Darekutni, 1/289/1091, Bejheki, 2/44/2328, Begavi, 3/31/569. Imama Nevevi ovaj hadis (bez dodatka) smatra dobrim, a šejh Albani vjerodostojnim (također bez dodatka). Vidjeti: *El-medžmua*, 3/312 i *Sahihu Suneni Ibni-Madže*, 1/249.

[755] Vidjeti: *El-musannef*, 1/342/3938, Bejrut-Libanon, izdavač: Darul-kutubil-ilmijjeti, 1416/1995, sa opaskama Muhammeda Abdus-Selama Šahina, i drugo izdanje *El-Musannefa*, 1/427/6 izdavač: Darul-fikr, Bejrut 1409-1989, sa opaskama Seida Muhammeda Lahhama, te treći primjerak *El-Musannefa*, 1/390, Bombaj 1399/1979, kao i četvrtu verziju Hajder Abad, 1386/1966.

nepobitno je dokazao da ovaj dodatak ne pripada spomenutom hadisu.[756] Ono što potvrđuje da dodatak nije sastavni dio hadisa jeste predaja koju bilježi imam Darekutni u svome "Sunenu", 1/289/1088, sa potpuno istim lancem prenosilaca kao i kod Ibn-Ebi-Šejbe, a u njemu je izuzet dodatak "ispod pupka". Ovo ukazuje na "nenamjeran pokušaj" izmjene sunneta Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ono čime bi se mogao opravdati onaj koji je pogriješio kod prijepisa jeste što odmah iza ovoga hadisa ima slaba predaja u kojoj stoji da je Ibrahim en-Nehai kazao da se ruke vežu ispod pupka.[757] Tako su riječi imama en-Nehaija "ispod pupka" završile u kontekstu hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Drugi dokaz je predaja u kojoj se prenosi da je Enes b. Malik, rekao: "Od etike poslanstva je troje: požurivanje sa iftarom, odgađanje sehura i vezanje desne ruke po lijevoj ispod pupka."[758]

Komentar: Ova predaja je zabilježena bez lanca prenosilaca i kao takva je ništavna i ne može poslužiti kao dokaz, po konsenzusu islamskih učenjaka. Na slabost ove verzije ukazuje predaja u kojoj Ebu-Derda kaže: "Od etike poslanikâ je troje: požurivanje iftara, odgađanje sehura i vezanje desne ruke po lijevoj u namazu."[759] Vidimo da u ovoj predaji nije spomenut dodatak "ispod pupka".

---

[756] Vidjeti: *Fethul-gafur*, str. 35-48.

[757] Ibn-Ebi-Šejbe, 1/342/3939. U lancu prenosilaca ove predaje ima Ebu-Mišer koji se zove Nedžih b. Abdur-Rahman Sindi, a on je nepouzdan. Vidjeti *Et-tarihul-kebir,* 3/2/114, *Et-tarihis-sagir,* 2/159, *El-kamil,* 19/47-52, *El-džerhu vet-tadil,* 4/1/393, *El-mugni,* 2/453 od Zehebija, *El-medžruhin,* 2/404-405, *Lisanul-mizan,* 7/409, *Sunenud-Darekutni,* 2/170 i *Takribut-tehzib,* 2/303.

[758] Ibn-Hazm u *El-Muhalla,* 4/113 (bez lanca prenosilaca - muallekan). Šejh Ahmed Šakir u svojim opaskama na *El-Muhalla,* 4/113, kaže: "Nisam mogao naći ovu predaju s povezanim lancem prenosilaca." Šejh Mubarekfuri, također, potvrdio je slabost ove predaje. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/82.

[759] Taberani u *El-kebiru*. Imam Hejsemi, nakon što je citirao ovo verziju, kaže: "Predaja Ebu-Derdaa je prenesena pouzdanim putem." Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/105i *El-istizkar,* 2/586.

Treći dokaz je predaja u kojoj Alija b. Ebi-Talib kaže: "Sunnet je u namazu staviti desnu ruku po lijevoj ispod pupka."[760] U nekim ništavnim verzijama ove riječi pripisuju se Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.[761]

Komentar: U lancu prenosilaca ovog hadisa ima Abdur-Rahman b. Ishak el-Vasiti, a on je nepouzdan. Imam Nevevi kaže: "Ova predaja je slaba po mišljenju svih učenjaka, jer je prenosi Abdur-Rahman b. Ishak koji je nepouzdan po konsenzusu hadiskih stručnjaka."[762] Nepouzdanim ga smatraju Ahmed b. Hanbel, Ibn-Mein, Buhari, Ibn-Hibban, Ebu-Hatim i drugi.[763] Osim navedenog, ova predaja se suprotstavlja ispravnijoj verziji u kojoj stoji da je Alija držao ruke u namazu iznad pupka. Zar je moguće da Alija jedno govori a drugo čini?!

Četvrti dokaz je predaja u kojoj Ebu-Hurejre kaže: "Ruke se u namazu drže ispod pupka."[764]

Komentar: U lancu prenosilaca ovog hadisa je isti prenosilac kao u prethodnom hadisu - Abdur-Rahman b. Ishak, pa je odgovor na ovu predaju kao i na prethodnu.

Možda će se postaviti pitanje: Zar se ova mnogobrojna predanja ne mogu pojačati jedna drugima, kao što je to učinjeno sa dokazima prve skupine?

Islamski učenjaci su uslovili kriterije na osnovu kojih se mogu pojačavati hadisi. Ova skupina dokaza nije zadovoljila neke od kriterija. Predaja Vaila b. Hudžra u ovom slučaju ne može se uvažiti, jer u suštini ne sadrži spomenuti dodatak "ispod pupka", i kao takva nije validna za

---

760 Ebu-Davud, str. 74/157, Ahmed, 2/222/875, Bejheki, 2/48/2324, Darekutni, 1/289/1089, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/343/3945, Ibn-Abdul-Berr u *Et-temhidu,* 20/77, Abdullah b. Ahmed u *El-mesailu*, str. 82-83/260. Imam Bejheki, Ibn-Hadžer, Zejlei i šejh Albani su je ocijenili neispravnom. Vidjeti: *Nasbur-raje,* 1/314, *Fethul-Bari,* 2/224 i *Irvaul-galil,* 2/69. Imam Nevevi u *El-medžmua,* 3/270 i *El-hulasa,* 1/359 kaže: "Ovaj hadis je slab po konsenzusu islamskih učenjaka."

761 Poznati hanefijski učenjak Bedruddin Ajni kaže: "Nije vjerodostojna ova verzija koju prenosi Alija od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem" Vidjeti: *Umdetul-kari,* 5/279 i *El-benaje,* 2/181.

762 Vidjeti: *El-minhadž,* 4/97.

763 Vidjeti: *Takributut-tehzib,* str. 1/441/3235 i *Nejlul-evtar,* 2/188.

764 Ebu-Davud, str. 74/159, Ibn Hazm, 4/113. Ovu predaju imam Ahmed Šakir ocijenio je slabom.

dokaz o vezanju ruku ispod pupka u namazu. Ona samo može poslužiti kao opći argument o stavljanju desne ruke po lijevoj. Isto tako, predaja koja se pripisuje Enesu b. Maliku nema svog lanca prenosilaca, pa ne može ni drugim predanjima biti potpora. Ona u mnogo čemu liči apokrifnoj predaji. Također, Alijine riječi nisu validan dokaz, jer se u drugoj vjerodostojnijoj verziji navodi da je Alija klanjao držeći svoje ruke iznad pupka.[765] Također, predaja koja se navodi od Ebu-Hurejre ima mahanu u lancu prenosilaca i ne može biti jaka pred hadisima koji su, svakako, ispravniji od nje. Osim toga, neki učenjaci kao što su: Buhari, Ibn-Mein, Bejheki i drugi kažu da je Abdur-Rahman b. Ishak potpuno slab prenosilac (metruk), a Ibn-Hibban kaže da nije dozvoljeno koristiti se njegovim predajama.[766] Prema tome, na osnovu navedenog, isključena je svaka mogućnost međusobnog pojačavanja ovih predaja, što je općepoznato u hadiskoj terminologiji.

Dakle, Poslanikovi, sallallahu alejhi ve sellem, hadisi ukazuju na vezanje ruku na prsima i nema dvojbe da su prioritetniji za slijeđenje od postupaka nekih ashaba, naročito kada se prenose slabim lancima prenosilaca, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

Spuštanje ruku niz tijelo (nevezanje ruku)

Ova skupina učenjaka za dokaz koristi potpuno ništavnu predaju, u kojoj stoji da je Muaz b. Džebel vidio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako je spustio svoje ruke niza se nakon što ih je digao u visini ušiju, a ponekad bi stavio desnu preko lijeve.[767]

---

765 Ebu-Davud, str. 74/158. Šejh Mubarekfuri, 2/82, kaže: "Lanac prenosilaca je vjerodostojan ili dobar.

766 Vidjeti: *Et-tarihul-kebir,* 3/1/259, *El-mizan,* 2/548/4812, *El-kašif,* 2/151/3169, *Ed-duafa,* 2/728-729, od Ukajlija, *El-džerhu vet-tadil,* 2/2/213/1001, *Tehzibul-kemal,* 16/515-518, *El-mugni,* 1/593/3525, *El-medžruhin,* 2/19/587, *Sunenud-Darekutni,* 2/121, *El-fethur-rebbani,* 3/171, *Tuhfetul-ahvezi,* 2/97.

767 Taberani, 20/74-75/139. Imam Hejsemi, 2/271, kaže: "U lancu prenosilaca ove predaje ima Husajn b. Džuhder, a on je lažov." Hafiz Iraki i Ibn-Mulekkin su kategorički odbacili ovu predaju. Vidjeti: *El-mugni*, 1/109 i *Halasatul-bedril-munir,* 1/144.

Ibn-Ebi-Šejbe i Ibn-Abdul-Berr navode da Hasan el-Basri i Ibrahim en-Nehai nisu vezali svoje ruke u namazu.[768] Također, spominje se predaja od imama Malika, preko Ibn-Kasima, da je klanjao spuštenih ruku.[769] Mišljenje o spuštanju ruku u namazu zastupa većina malikijskih učenjaka. Ovaj stav zastupa i Lejs b. Sad.[770]

Komentar: Što se tiče predaje Ibn-Kasima, njena autentičnost je sporna. Nije pojmljivo da imam Malik jedno prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a radi suprotno tome. Imam Malik je u svome "Muvettau", 1/473, naslovio poglavlje: "Stavljanje ruku jedne preko druge u namazu", a potom objasnio da se to odnosi na vezanje desne ruke po lijevoj. Neki navode da je jedan vladar tiranin mučio imama Malika i vješao ga za njegove ruke, nakon čega ih nije mogao vezati. Ako pretpostavimo da imam Malik nije bio u stanju staviti desnu ruku po lijevoj, bio je u stanju pojasniti propis da ga ljudi ne slijede u tome, misleći da tako praktikuju sunnet.

Imam Sindi u "Fethul-gafuru", str. 60, kaže: "U sunnetu Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nema ispravne predaje o nevezanju ruku u namazu." Što se tiče predaja Hasana el-Basrija i Ibrahima en-Nehaija, na njih se ne treba ni osvrtati (čak, da su i pouzdane), jer to nije bila praksa Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, niti ashaba.

Vezanje ruku iznad pupka a ispod prsa

Ovi učenjaci kao argument koriste predaju Džerira b. Dabija u kojoj kaže: "Vidio sam Aliju u namazu da preko zgloba drži lijevu ruku desnom, iznad pupka."[771] Abdullah b. Ahmed kaže: "Vidio sam babu (tj. imama Ahmeda) da je u namazu stavljao ruku preko ruke iznad pupka."[772]

---

768 Vidjeti: *El-musannef*, 1/343/3949 i *Et-temhid*, 20/76.

769 Vidjeti: *El-munteka*, 2/287, *El-istizkar*, 2/586, *Šerhuz-Zerkani*, 1/474 i *Evdžezul-mesalik* 3/214.

770 Vidjeti: *El-istizkar*, 2/586 i *El-medžmua*, 3/268.

771 Ebu-Davud, str. 74/158. Šejh Mubarekfuri, 2/82, kaže: "Lanac prenosilaca je vjerodostojan ili dobar."

772 *El-mesail*, str. 72/260 i *El-mugni*, 1/550.

Ovo mišljenje zastupaju učenjaci šafijske pravne škole.[773] Imam Nevevi je u "El-minhadžu", 4/96, naslovio poglavlje: "Vezanje desne ruke po lijevoj poslije početnog tekbira, ispod prsa a iznad pupka".

Predaja od Alije u kojoj se spominje vezanje ruku iznad pupka, pored toga što je postupak ashaba, nije potpuno jasno precizirala mjesto vezanja ruku, dok je hadis koga prenosi Vail b. Hudžr jasan o vezanju ruku na prsa, pa je u ovome slučaju obavezno slijediti Poslanikovu, sallallahu alejhi ve sellem, praksu.

Načini vezanja ruku

Allahov Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, običavao je vezati ruke na tri načina spomenuta u narednim hadisima:

Od Vaila b. Hudžra se prenosi da je rekao: "Vidio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dok je stajao u namazu, da je prihvatio svoju ljevicu i stegnuo je desnicom."[774]

U drugoj predaji od istog ashaba stoji: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustao je na namaz, donio tekbir i digao ruke u visini svojih ušiju. Potom je stavio desni dlan na vanjski dio dlana lijeve ruke, zgloba i jednog dijela podlaktice."[775]

Sehl b. Sad kaže: "Ljudima je naređivano da se u namazu desna ruka stavi na podlakticu lijeve ruke."[776] Ovako se drže ruke na prsima, kao što je precizirano hadisom koji prenosi Vail b. Hudžr. Abdullah b. Džabir je

---

[773] Vidjeti: *El-havil-kebir,* 2/100, *El-medžmua,* 3/268, *Mugnil-muhtadž,* 1/235.

[774] Nesai, 1/294-295/886, Darekutni, 1/289/1091, Ibn-Huzejme, 1/243/480, Bejheki, 1/43/2325, Tajalisi, str. 137/1020. Šejh Albani kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan."

[775] Nesai, 1/295/888, Ebu-Davud, 1/140/667, Ahmed, 4/318/18890, Ibn-Huzejme, 1/243/480, Darimi, 1/199/1241, Darekutni, 1/288/1085, Bejheki, 2/43/2325, Taberani, 22/35/82, Ibn-Hibban u svom *Sahihu,* 2/201-202/485. Imam Nevevi, Ibn-Kajjim i Ibn-Huzejme ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/269, *Hulasatul-ahkam,* 1/356 i *Irvaul-galil,* 2/69.

[776] Buhari, str. 164/740, Ahmed, 3/172-173/500 (El-feth), Taberani, 6/140/5772.

praktikovao hadis Sehla b. Sada, kako prenosi Ukbe koji ga je vidio da drži desnu na podlaktici lijeve ruke u namazu.[777]

Iz ova tri hadisa jasno se vidi da je sunnet sa četiri prsta obuhvatiti podlakticu s jedne i palcem sa druge strane, ili drugi način - staviti dlan desne ruke preko poleđine dlana lijeve ruke, zgloba i podlaktice, ili na treći način - staviti desnu ruku na podlakticu lijeve.

Neki islamski učenjaci su spojili između prva dva hadisa, pa kažu da se zglob lijeve ruke obuhvati palcem i malim prstom desne ruke, a ostala tri pruže duž podlaktice.[778] Međutim, u sunnetu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nema dokaza koji aludira na vezanje ruku u namazu na ovaj način. Također, nije ispravno desnom rukom obuhvatiti nadlakticu lijeve ruke, ili stavljati ruke na lijevu stranu prsa kako čine pojedini klanjači.[779]

Položaj stopala u namazu

Vjerodostojni sunnet Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nije precizirao položaj stopala za pojedinačne klanjače. Ono što se navodi u autentičnim predajama vezano je za kolektivni namaz. Međutim, nema razlike između klanjača koji klanjaju zasebno i džemata; položaj tijela pa i stopala je uvijek isti. Enes prenosi da su ashabi spajali rame sa ramenom i stopalo sa stopalom u namazu.[780] U drugoj predaji En-Numan b. Bešir kaže da su ashabi spajali članak uz članak.[781]

Prema tome, klanjač će stati u širini svojih ramena ne šireći se preko mjere, niti suviše približujući svoja stopala jedno drugom, jer bi se i na jedan i na drugi način otežalo duže stajanje u namazu. Ujejne b. Abdur-

---

777 Imam Hejsemi kaže: "Ovu predaju bilježi Taberani sa dobrim lancem prenosilaca." Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/105,

778 Vidjeti: *Šerhu fethil-Kadir,* 1/287, *Bedaius-sanaia,* 1/471 i *Umdetul-kari,* 5/279.

779 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/45, 47.

780 Buhari, str. 162/725. Vidjeti, također: *Džuma-namaz,* str. 114-115, od autora.

781 Buhari, str. 161 (muallekan), Ebu-Davud, 1/196/662, Ibn-Huzejme, 1/82-83/160, Ebu-Jala, 6/382/3720, sa lancem prenosilaca koji ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 1/39.

Rahman kaže da je bio sa svojim ocem u džamiji te da je vidio čovjeka koji je približio jednu nogu drugoj u namazu, pa mu je Abdur-Rahman rekao: "Vidio sam osamnaest Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, ashaba u ovoj džamiji, ali nijedan od njih nije nikada tako nešto činio."[782]

Nožni prsti bivaju usmjereni prema kibli na kijamu i sedždi, dok se na tešehudu položaj stopala nešto razlikuje, o čemu ćemo naknadno govoriti. Ovdje je bitno ukazati na jednu nepravilnost; naime, primijeti se da neki klanjači, dok stoje u namazu, stave desnu nogu naprijed, smatrajući da se desnoj strani treba dati prednost i da će ulazak u Džennet biti desnom nogom. Međutim, u ibadetima nema analogije, već se slijedi ono što je preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a u ispravnim hadisima se ne spominje ovaj postupak. Imam Malik b. Enes je ovakve postupke nazivao novotarijama u vjeri.[783]

Pogled u mjesto sedžde

Uzvišeni Allah kaže: "**Uspjeli su vjernici, koji namaze svoje skrušeno obavljaju.**" (Prevod značenja El-Mu'minun, 1-2.) U komentaru ovoga ajeta poznati tabi'in Ibn-Sirin kaže da su ashabi u namazu dizali svoje poglede prema nebu, pa kada je objavljen ovaj ajet, spustili su svoje glave prema zemlji.[784]

Aiša, r.a., prenosi da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi ušao u Kabu, ne bi dizao svoj pogled sa mjesta sedžde sve dok ne bi izišao iz nje.[785]

---

[782] Ibn-Ebi-Šejbe, 2/111/7062, sa ispravnim lancem prenosilaca.

[783] Vidjeti: *El-bejanu vet-tahsil,* 1/296, *El-iatisam,* 2/542 i *El-muvafakat,* 3/499.

[784] Ibn-Džerir, 18/4/19229, Hakim, 2/426/3483 i Bejheki, 2/402/3541, od Ibn-Sirina i Ebu-Hurejre. Vidjeti: *Ed-durul-mensuru,* 6/83-84. Imam Hakim, Bejheki, Zehebi i Albani kažu: "Ova je predaja mursel, ali je ispravna." Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/72-73. Ibn-Hadžer kaže da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/271.

[785] Hakim, 1/652-653/1761 i Bejheki, 5/258/9726. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani kažu da ova predaja ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/73. Vidjeti mišljenje imama Ahmeda po ovom pitanju u *Risaletus-salah,* str. 31. Međutim, imam Ebu-Hatim er-Razi je prigovorio ovoj predaji. Vidjeti: *Ilelul-hadis,* 2/120-121.

U vezi s ovim pitanjem često se navodi slaba predaja u kojoj stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Dok si u namazu, gledaj u mjesto sedžde!*"[786]

Dakle, dok klanjač stoji u namazu njegov pogled će biti usmjeren ka mjestu sedžde. Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske, šafijske, hanbelijske i neki učenjaci malikijske pravne škole.[787]

Napomena: Pojedini klanjači nisu smireni u namazu. Neki se okreću lijevo-desno što je velika greška i propust. Aiša, r.a., je pitala Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o okretanju (glave) u namazu, pa joj je odgovorio: "To je krađa kojom šejtan potkrada namaz klanjača."[788] Od Ebu-Zerra se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Allah je naspram Svoga roba sve dok se ne počne okretati* (u namazu), *pa kada okrene svoje lice, Allah se okrene od njega.*"[789] Imam Ahmed kaže: "Lijepo je u namazu gledati u mjesto sedžde, ne dizati pogled prema nebu, i ne okretati se (lijevo-desno). Čuvajte se okretanja u namazu, jer kažu da kvari namaz."[790]

Mnogi islamski učenjaci navode konsenzus o pokuđenosti okretanja i uznemirenosti u namazu.[791]

---

786 Dejlemi u *Musnedul-firdevs,* 3/5/3689, sa slabim lancem prenosilaca.

787 Vidjeti: *Et-temhid,* 17/373, *El-mugni,* 1/696, *El-ihtijar,* 1/65, *El-muhezzeb,* 3/490 (Medžmua).

788 Buhari, str. 166/751 i 692/3291, Nesai, 1/388/1195, Ebu-Davud, 1/171/804, Tirmizi, 3/174/590, Ahmed, 6/70/24457, Ibn-Hibban, 6/64/2287, Ibn-Huzejme, 1/244-245/484, Tajalisi, 159/1161, Bejheki, 2/399/3529, Begavi, 2/316/733.

789 Ibn-Mubarek u *Ez-zuhdu,* 2/734/936, Ibn-Huzejme, 2/64-65/930, Hakim, 1/361/862, Ibn-Hazm, 3/77. Imam Ibn-Huzejme, Hakim i Zehebi ovaj hadis smatraju ispravnim, a Ebu-Davud i šejh Albani dobrim. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/480 i *Sahihut-tergib,* 1/360.

790 Vidjeti: *Risaletus-salah,* str. 31, od imama Ahmeda.

791 Vidjeti: *Et-temhid,* 21/103, *El-istizkar,* 6/243, *El-mugni,* 2/396, *El-medžmua*, 3/270, *Fethul-Bari,* 2/303 i *Umdetul-kari,* 5/310.

Dove kojima je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, počinjao namaz

U sunnetu se navode brojne dove kojima je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, počinjao namaz. Ovom prilikom ćemo spomenuti najpoznatije od njih.

Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poučio Ebu-Hurejru da nakon početnog tekbira uči sljedeću dovu:

اَللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَ بَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ، اَللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اَللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَ الْبَرَدِ

"Allahu moj, udalji me od grijeha mojih kao što si udaljio istok od zapada. Allahu moj, očisti me od grijeha kao što se čisti bijela odjeća od prljavštine. Allahu moj, saperi s mene moje grijehe vodom, snijegom i gradom."[792]

"ALLAHUMME BAID BEJNI VE BEJNE HATAJAJE KEMA BA'ADTE BEJNEL-MEŠRIKI VEL-MAGRIB, ALLAHUMME, NEKKINI MIN HATAJAJE KEMA JUNEKKA ES-SEVBUL-EBJEDU MINED-DENES, ALLAHUMME-GSILNI MIN HATAJAJE BIL-MAI VES-SELDŽI VEL-BERED."

Od Alije se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, svoj namaz počinjao riječima:

وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اَللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَاإِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. أَنْتَ رَبِّي، وَأَنَا عَبْدُكَ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلاَّ أَنْتَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ بِيَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

---

[792] Buhari, str. 165/744 i Muslim, 5/80/597.

"Iskreno okrećem lice svoje Onome Koji je stvorio nebesa i Zemlju. Ja nisam mnogobožac. Moj namaz i obredi, moj život i moja smrt pripadaju Allahu, Gospodaru svih svjetova, Koji nema sudruga u vlasti. Tako mi je naređeno i ja sam od Allahu predanih. Allahu moj, Ti si Vladar, nema boga osim Tebe. Ti si moj Gospodar, a ja sam Tvoj rob. Zaista sam prema sebi nepravedan bio. Priznajem svoje grijehe, zato mi ih sve oprosti, jer ih samo Ti oprostiti možeš. Podari mi najljepšu ćud, a loše me sačuvaj, to samo Ti možeš. Tebi se odazivam i Tvoju vjeru pomažem. Svako je dobro u Tvojim rukama, a zlo se ne pripisuje Tebi. Kod Tebe utočište tražim, a ja uspijevam samo Tvojom voljom. Slavljen i Uzvišen neka si! Od Tebe tražim oprost za svoje grijehe."[793]

"VEDŽDŽEHTU VEDŽHIJE LILLEZI FETARES-SEMAVATI VEL-ERDI HANIFEN VE MA ENE MINEL-MUŠRIKIN. INNE SALATI VE NUSUKI VE MAHJAJE VE MEMATI LILLAHI RABBIL-ALEMIN. LA ŠERIKE LEHU VE BI ZALIKE UMIRTU VE ENE MINEL-MUSLIMIN. ALLAHUMME, ENTEL-MELIKU LA ILAHE ILLA ENTE. ENTE RABBI VE ENE ABDUK. ZALEMTU NEFSI VEATEREFTU BI ZENBI FAGFIR LI ZUNUBI DŽEMIA. INNEHU LA JAGFIRUZ-ZUNUBE ILLA ENTE. VEHDINI LI AHSENIL-AHLAKI LA JEHDI LI AHSENIHA ILLA ENTE. VASRIF ANNI SEJJIEHA LA JASRIFU ANNI SEJJIEHA ILLA ENTE. LEBBEJKE VE SADEJKE VEL-HAJRU KULLUHU BI JEDEJK. VEŠ-ŠERRU LEJSE ILEJK. ENE BIKE VE ILEJKE. TEBAREKTE VE TEALEJT! ESTAGFIRUKE VE ETUBU ILEJK."

Ibn-Omer prenosi da je neko od ashaba (na početku namaza) učio narednu dovu:

اَللّٰهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللّٰهِ بُكْرَةً وَأَصِيلاً

Nakon toga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upita: "Ko je od vas rekao: '*Allah je najveći, svaka hvala pripada Allahu i neka je slavljen jutrom i uvečer!*'" Jedan ashab reče: "Ja sam to proučio, o Allahov

---

793 Muslim, 6/48-49/771, Nesai, 1/297/896, Ebu-Davud, 1/144/688, Tirmizi, 9/307-308/3422-3423, Darimi, 1/198/1238, Darekutni, 1/296-297/1124, Ibn-Ebi-Šejbe 1/210/2399.

Poslaniče." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na to reče: "*Zadivila me tvoja dova, otvorila su joj se nebeska vrata.*"[794]

"ALLAHU EKBERU KEBIRA, VEL-HAMDU LILLAHI KESIRA VE SUBHANALLAHI BUKRETEN VE ESILA."

Od Aiše i Ebu-Seida el-Hudrija se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, svoj namaz počinjao riječima:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ

"*Slavljen neka si, Gospodaru moj. Tebi hvala pripada. Slavljeno neka je ime Tvoje i uzvišeno veličanstvo. Nema boga osim Tebe.*"[795]

"SUBHANEKE ALLAHUMME VEBIHAMDIKE VE TEBAREKESMUKE VE TEALA DŽEDDUKE VE LA ILAHE GAJRUK."

Ove dove je najbolje praktikovati kombinovano zbog očuvanja sunneta Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.[796] Učenje ovih dova je sunnet, a uče se u sebi po konsenzusu islamskih učenjaka.[797]

---

[794] Muslim, 5/81/601, Ebu-Davud, str. 181/763, Tajalisi, str. 128/947 i Hakim, 1/360/858, sa dodatkom da je to proučio tri puta.

[795] Nesai, 1/298/898, Ebu-Davud, 1/148/701, Tirmizi, 2/46/242-243, Ibn-Madže, 1/247/662, Darimi, 1/199/1239, Darekutni, 1/298/1128, Ahmed, 3/59/11491, Bejheki, 2/51/2348, Ibn-Huzejme, 1/239/470, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/210/2401, Abdur-Rezzak, 2/75/2554, Ebu-Jala, 8/358/1108, Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/197-198, Hakim, 1/360/859. Imam Hakim, Zehebi i Ahmed Šakir ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Džamiut-Tirmizi,* 2/12 (Šakir). Dobrim su ga ocijenili imam Ukajli i šejh Albani. Vidjeti: *Sifetus-salah,* str. 93. Većina hadiskih stručnjaka ovaj hadis smatra slabim. Ovo mišljanje zastupaju: imam Ahmed, Tirmizi, Ebu-Davud, Ibn-Huzejme, Darekutni, Bejheki, Nevevi, Ibn-Mulekkin, Ibn-Hadžer i drugi. Vidjeti: *Džamiut-Tirmizi,* 2/46, *Sunenud-Darekutni,* 1/299, *Ilelud-Darekutni,* 2/141, *El-medžmua,* 3/319-320, *El-ezkar,* str. 48, *Et-telhisul-habir,* 1/374, *Hulasatul-bedril-munir,* 1/117. Međutim, citirani hadis prenosi osam ashaba, što ukazuje na njegovu osnovu, a Uzvišeni Allah najbolje zna. Ove verzije sa kompletnim izvorima spomenute su u *Siradžul-muttekin,* str. 176-184. Ovom dovom je je Omer b. el-Hattab počinjao svoj namaz. Bejheki, 2/52/2350, Darekutni, 1/299/1130, Ibn-Huzejme, 1/240/471 i drugi. Imam Darekutni, Hakim, Nevevi, Ibn-Redžeb, Ibn-Hadžer i drugi ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: Ibid i *Fethul-Bari,* 6/377 i 6/386-387, od Ibn-Redžeba.

[796] Vidjeti: *El-ezkar,* str. 49, od imama Nevevija, *Dželaul-efham,* str. 453, od Ibn-Kajjima, *Fetavas-Sadijje,* str. 111, *Kejfijjetus-salah,* str. 4.

Dove na noćnom namazu

Aiša, r.a., upitana je šta je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio (od dova) kada ustane na noćni namaz, pa je odgovorila:

اَللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ! اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"O Allahu moj, Gospodaru Džibrila, Mikaila i Israfila, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti Koji znaš vidljivo i nevidljivo. Ti ćeš suditi robovima Svojim u onome oko čega su se sporili. Učvrsti me na istini oko koje se ljudi razilaze! Ti upućuješ koga hoćeš na Pravi put."[798]

"ALLAHUMME RABBE DŽEBRAILE VE MIKAILE VE ISRAFILE FATIRES-SEMAVATI VEL-ERD. ALIMEL-GAJBI VEŠ-ŠEHADEH ENTE TAHKUMU BEJNE IBADIKE FIMA KANU FIHI JAHTELIFUN. IHDINI LIMEHTULIFE FIHI MINEL-HAKKI BI IZNIKE. INNEKE TEHDI MEN TEŠAU ILA SIRATIN MUSTEKIM."

Ibn-Abbas prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na noćnom namazu učio sljedeću dovu:

اَللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَلِقَاؤُكَ الْحَقُّ وَقَوْلُكَ الْحَقُّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ ﷺ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اَللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَاإِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ

"Gospodaru moj, Tebi hvala pripada, Ti Koji održavaš nebesa i Zemlju i ono što je na njima. Tebi pripada hvala i vlast nebesa i Zemlje i

---

[797] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/274, od Ibn-Tejmijje i *Fethul-Bari,* 6/386, od Ibn-Redžeba.

[798] Muslim, 6/47-48/770, Nesai, 1/529/1624, Ebu-Davud, 1/146/694, Tirmizi, 9/302/3420, Ibn-Madže, 1/403/1124, Ahmed, 6/156/25266, Ibn-Hibban, 6/335/2600, Ebu-Avvane, 2/304-305.

onoga na njima. Tebi pripada hvala Koji si svjetlo nebesa i Zemlje, Tebi hvala. Ti i Tvoje obećanje ste istina i susret s Tobom je istina. Tvoje riječi, Džennet i Džehennem, Tvoji poslanici i Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, i Sudnji dan su istina. Gospodaru moj, Tebi se potpuno predajem i u Tebe vjerujem, na Tebe se oslanjam i Tebi se pokoravam. Zbog Tebe mrzim i sudom Tvojim sudim. Oprosti mi moje prošle i buduće grijehe, one koje sam na javu iznio i koje sam sakrio. Ti si Prvi i Posljednji. Nema boga osim Tebe."[799]

"ALLAHUMME LEKEL-HAMDU ENTE KAJJIMUS-SEMAVATI VEL-ERDI VE MEN FIHINNE, VE LEKEL-HAMDU LEKE MULKUS-SEMAVATI VEL-ERDI VE MEN FIHINNE, VE LEKEL-HAMDU NURUS-SEMAVATI VEL-ERDI, VE LEKEL-HAMDU ENTEL-HAKK VE VADUKEL-HAKK VE LIKAUKE HAKKUN VE KAVLUKE HAKKUN VEL-DŽENNETU HAKKUN VEN-NARU HAKKUN VEN-NEBIJJUNE HAKKUN VE MUHAMMEDUN, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM, HAKKUN VES-SA'ATU HAKKUN, ALLAHUMME LEKE ESLEMTU, VE BIKE AMENTU, VE ALEJKE TEVEKKELTU, VE ILEJKE ENEBTU, VE BIKE HASAMTU, VE ILEJKE HAKEMTU FAGFIR LI MA KADDEMTU VE MA EHHARTU VE MA ESRERTU VE MA EALENTU ENTEL-MUKADDIMU VE ENTEL-MUEHHIRU LA ILAHE ILLA ENTE."

Ove kao i prethodne dove lijepo je praktikovati kombinovano zbog očuvanja Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, sunneta.[800]

Učenje Kur'ana u namazu

Prije početka učenja Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, molio je Allaha da ga zaštiti od prokletog šejtana riječima:

اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْثِهِ وَنَفْخِهِ

[799] Buhari, str. 238/1120 i Muslim, 6/45-46/769.
[800] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava*, 22/268, od Ibn-Tejmijje.

"Allahu moj, Tebi se utječem od prokletog šejtana, od njegovih spletki, njegove obmane i njegove oholosti."[801]

"ALLAHUMME, INNI EUZU BIKE MINEŠ-ŠEJTANIR-RADŽIM MIN HEMZIHI VE NEFSIHI NEFHIH."

Nakon što bi rekao tri puta LA ILAHE ILLALLAH i tri puta ALLAHU EKBERU KEBIRA, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi proučio:

أَعُوذُ بِاللهِ السَّمِيعِ العَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ

"Utječem se Allahu, Onome koji sve čuje i sve zna, od prokletog šejtana, od njegovih spletki, njegove oholosti i njegove obmane."[802]

"EUZU BILLAHIS-SEMI'IL-ALIMI MINEŠ-ŠEJTANIR-RADŽIM, MIN HEMZIHI VE NEFHIHI VE NEFSIH."

Neki učenjaci smatraju da je dovoljno kazati:

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

"Utječem se Allahu od prokletog šejtana!"[803]

"EUZU BILLAHI MINEŠ-ŠEJTANIR-RADŽIM!"

Dokaz tome su riječi Uzvišenog Allaha: **"Kada hoćeš učiti Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od prokletog šejtana."** (Prijevod značenja En-Nahl, 98.)

Hasan el-Basri prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi ustao na noćni namaz, učio euzu na ovakav način.[804] Međutim, ova predaja, pored svoje slabosti u lancu prenosilaca (mursel), nije jasna

---

801 Ebu-Davud, 1/148/701, Ibn-Madže, 1/248/665, Ahmed, 3/50/11491, Ibn-Hibbạn, 5/78-79/1779, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/215/2426, Taberani, 2/301/9302, Bejheki, 2/54/2356, Hakim, 1/360/858. Ibn-Hibban, Hakim, Zehebi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Sifetus-salah,* 96.

802 Tirmizi, 2/43/242, Ebu-Davud, 1/221/775, Darimi, 1/199/1239, Darekutni, 1/298/1127, Ahmed, 3/60/11473, Ibn-Huzejme, 1/238/467, Ibn-Munzir u *El-evsatu*, 3/87. Hafiz Askalani, Ahmed Šakir i Albani su ovaj hadis ocijenili dobrim. Vidjeti: *Džamiut-Tirmizi,* 2/11 (Šakir), *Irvaul-galil,* 2/54 i *Siradžul-muttekin,* str. 191.

803 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/71.

804 Ebu-Davud u *El-merasil,* str. 88/32.

da je to Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, učio nakon stupanja u namaz. Ibn-Munzir kaže: "Navodi se od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da bi prije učenja Kur'ana proučio: 'EUZU BILLAHI MINEŠ-ŠEJTANIR-RADŽIM.'"[805]

Komentirajući ovo šejh Albani kaže: "Ne znamo da je ova predaja zabilježena u poznatim hadiskim zbirkama, osim u mursel hadisima Ebu-Davuda."[806] Nema dvojbe da je najbolje praktikovati ono što se navodi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u pouzdanim predajama. Traženje utočišta (euzu billah) uči se tihim glasom (u sebi) po mišljenju svih islamskih učenjaka.[807]

Potom bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio bismillu.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

"U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!"

"BISMILLAHIR-RAHMANIR-RAHIM" i to u sebi, a ne naglas.

Prenosi se da je Enes b. Malik rekao: "Klanjao sam za Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, Ebu-Bekrom, Omerom i Osmanom i nisam nijednoga od njih čuo da je učio bismillu naglas."[808] U drugoj predaji stoji: "Učili su bismillah u sebi (tihim glasom)."[809] Slično ovome prenose Aiša, r.a., Ebu-Hurejre i drugi ashabi. Ovo je najispravnije što je preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih pravednih vladara. Šejhul-islam Ibn-Tejmijje kaže: "Učenjaci hadisa su složni da nema nijednog ispravnog i jasnog hadisa o učenju bismille naglas ... Enes b. Malik je služio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, od njegova dolaska u Medinu sve do njegove smrti. Ulazio je u sobe njegovih žena prije naredbe o pokrivanju. Bio je uz Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kod kuće i na putu. Dok je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jahao, idući na hadždž, on je bio ispod deve tako da se njena

---

805 Vidjeti: *Fikhus-sunne,* 1/109.

806 Vidjeti: *Temamul-minne*, str.176.

807 Vidjeti: *El-mugni,* 1/554.

808 Buhari, str. 165/743 i Muslim, 4/93/399.

809 Ibn-Huzejme, 1/250/498, Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/203. Hafiz Ibn-Redžeb ovu predaju smatra ispravnom, a imam Hejsemi tvrdi da su njeni prenosioci pouzdani. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 6/406, od Ibn-Redžeba i *Medžmeuz-zevaid,* 2/108.

pljuvačka slijevala po tijelu Enesa b. Malika. Unatoč ovakvoj bliskosti sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, nikada nije čuo učenje bismille naglas! Potom je bio uz Ebu-Bekra, Omera i Osmana (nekih dvadeset i pet godina) i nije ni od njih to čuo."[810] Ovo aludira da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije učio bismillu naglas, jer da je to bila njegova praksa ne bi je ostavila trojica najboljih ashaba. Imam Ukajli i Zejlei kažu: "Nema ispravnog hadisa koji ukazuje na učenje bismille naglas."[811] Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijske i hanbelijske pravne škole, Ebu-Sevr, Ishak, Ibn-Ebi-Lejla, Sufjan es-Sevri i drugi.[812]

Učenje Kur'ana ajet po ajet

Ummu-Seleme, r.a., pitana je o Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, učenju u namazu, pa je odgovorila: "Učio je ajet po ajet." U drugoj predaji stoji: "Učio bi ajet po ajet - u ime Allaha Milostivog, Samilosnog, pa bi zastao: Hvala Allahu, Gospodaru svjetova, pa bi zastao: Milostivom Samilosnom, pa bi zastao… i tako do kraja sure."[813] Onaj ko, nakon svih uloženih napora, nije u stanju naučiti ovu kratku ali najvredniju suru (El-Fatihu), dužan je umjesto nje proučiti:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ لاَإِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ اَللَّهُ أَكْبَرُ لاَحَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللَّهِ

"Slavljen neka je Allah. Sva hvala Njemu pripada. Nema boga osim Njega. Allah je najveći. Nema snage ni moći bez Allaha."[814]

---

[810] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/242-244.

[811] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 6/414, od Ibn-Redžeba, *Tebjinul-hakaik,* 1/292 i *Eš-šerhul-mumtia,* 3/76.

[812] Vidjeti: *El-mugni,* 1/557, *El-hidaje,* 1/49, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/361 od Ibn-Bettala, *Hilijetul-ulema,* 2/104 i *Tebjinul-hakaik,* 1/292.

[813] Ebu-Davud, 2/755/756/3379, Tirmizi, 8/207/2927 i u *Eš-šemailu,* str. 166/270, Ahmed, 6/302/26625, Darekutni, 1/310/1178, Hakim, 1/252/2909-2910. Imam Darekutni, Hakim, Zehebi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Sahihul-džamia,* 2/893/5000.

[814] Nesai, 1/305/306/923, Ebu-Davud, 1/157/742, Darekutni, 1/311/1182, Tajalisi, str.109/813, Ahmed, 4/353/19133, Ibn-Hibban, 5/116-117/1810, Ibn-Huzejme, 1/273/544, Ibn-Džarud, 1/178/189, Hakim, 1/367-368/880. Imam Hakim i Zehebi

"SUBHANALLAHI VEL-HAMDU LILLAHI LA ILAHE ILLALLAHU ALLAHU EKBER, LA HAVLE VE LA KUVVETE ILLA BILLAH."

Učenje iza imama

Učenje El-Fatihe za imama i za pojedinačne klanjače elementarni je dio (rukn) namaza, po mišljenju većine islamskih pravnika.[815] Što se tiče učenja muktedija iza imama, islamski učenjaci po tom pravnom pitanju imaju tri mišljenja.

Prvi smatraju da se treba učiti za imamom na svim namazima. Ovo je odabrani stav učenjaka šafijske pravne škole,[816] Abdullaha b. Avna, Mekhula, El-Evzaija, Ebu-Sevra, Lejsa b. Sada, Ejjuba es-Sihtijanija, imama Buharije, Ibn-Hazma, Kurtubija, Ševkanija, Ibn-Usejmina, stalne komisije za islamsko misionarstvo i drugih.[817]

Drugi smatraju da se ne uči za imamom u svakom slučaju. Ovo je stav učenjaka hanefijske pravne škole,[818] Sufjana es-Sevrija, Sufjana b. Ujejne, Ibrahima en-Nehaija, Eš-Šabija, Ibn-Ebi-Lejle, Seida b. Džubejra i drugih.[819]

Treća skupina učenjaka zastupa mišljenje da muktedija uči za imamom ako imam ne uči naglas (na tzv. dnevnim namazima), a ako imam uči naglas (na tzv. noćnim namazima) ne uči za njim. Ovo je stav

---

ovu predaju smatraju ispravnom. Hafiz Munziri i šejh Albani kažu da je ova predaja dobra. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/13.

815 Vidjeti: *El-evsat,* 3/101, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/369, od Ibn-Bettala, *El-medžmua,* 318, *Eš-šerhul-kebir,* 1/556, od Ibn-Kudame, *El-ezkar,* str. 50 i *Eš-šerhul-mumtia,* 3/85-86.

816 Vidjeti: *El-vesit,* 1/225, *El-medžmua,* 3/321, *Hilijetul-ulema,* 2/105, *El-ialam,* 3/190, *Fethul-Bari,* 2/277.

817 Vidjeti: *El-evsat,* 3/108, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/369, od Ibn-Bettala, *El-muhalla,* 3/236-239, *Et-temhid,* 11/39, *El-istizkar,* 2/136, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/136, *Imamul-kelami,* str. 67, od imama Leknevija, *Nejlul-evtar,* 2/253, *Eš-šerhul-mumtia,* 3/86 i *Fetaval-ledžnetid-dâime,* 6/416-417.

818 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/199, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/338 i *El-benaje,* 2/313.

819 Vidjeti: *El-evsat,* 3/103, *Hilijetul-ulema,* 2/105 i *El-benaje,* 2/314.

malikijskih[820] i hanbelijskih[821] pravnika, Zejda b. Alija, Ibn-Mubareka, Ishaka, Ez-Zuhrija i većine učenjaka.[822]

Uz Allahovu pomoć, ukratko ćemo spomenuti dokaze svake skupine sa komentarima, potom odabrati meritornije mišljenje.

Dokazi učenjaka koji smatraju da se općenito uči za imamom

1. Ubade b. Samit prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Nema namaza onaj ko ne prouči El-Fatihu u namazu.*"[823] U drugoj verziji ovoga hadisa stoji: "*Nije ispravan namaz onoga ko ne prouči El-Fatihu.*"[824] Ovaj hadis je spomenut u općoj formi i obuhvata sve namaze. Vrijedi kako za imama tako i za muktedije i one koji klanjaju pojedinačno.[825]

2. Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko klanja namaz, a ne uči El-Fatihu, takav namaz je krnjav.*" To je ponovio tri puta. Nakon toga je Ebu-Hurejre upitan: "Šta ako klanjamo iza imama?" "Učite El-Fatihu, tiho u sebi,"[826] rekao je. Iz spoljašnjeg značenja ove predaje možemo zaključiti da Ebu-Hurejre nije pravio razliku između noćnih i dnevnih namazâ, u protivnom, objasnio bi propise vezane za hadis i njegovo pravo značenje. Zato nije ispravno kazati da se riječi Ebu-Hurejre odnose samo na dnevne namaze.

---

820 Vidjeti: *Et-temhid,* 11/28, *El-munteka,* 2/54-59, *Ez-zehireh,* 2/25, *Hašijetud-Dusuki,* 1/380.

821 Vidjeti: *El-mugni,* 1/639, *El-insaf,* 2/230-231, *El-ilmam,* str. 6, od Ibn-Tejmijje.

822 Vidjeti: *El-istizkar,* 2/133, 141, *El-mugni,* 1/639, *Šerhus-sunne,* 2/223, *Medžmu'ul-fetava,* 23/165-169, *El-ilmam,* str. 6, *Nejlul-evtar,* 2/250 i *Ruhul-meani,* 5/142.

823 Buhari, str. 167/756 i Muslim, 4/84/394.

824 Darekutni, 1/319/1212. Imam Darekutni i Nevevi ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-ezkar,* str. 50-51. Na njegovu ispravnost ukazao je Ibn-Hadžer u *Netaidžul-efkar,* 1/432 i u *Ed-diraje,* str. 137.

825 Vidjeti: *El-evsat,* 3/107, *El-medžmua,* 3/366, *Ihkamul-ahkam,* str. 274, *El-ialam,* 3/187 i *Nejlul-evtar,* 2/250.

826 Muslim, 4/85/395, Ibn-Hibban, 5/91/1789, Bejheki, 2/237-238/2928, Buhari u *El-kiraetu halfel-imam,* str. 7/11 i u *Halku efalil-ibad,* str. 27 i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/229-203/3775.

3. Ubade b. Samit prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što je klanjao jedan od namaza u kome je učio na glas, upitao: "*Da li neko uči nešto iz Kur'ana dok ja učim naglas?*" Rekli su: "Da, o Allahov Poslaniče." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, im tada reče: "*Pomislih, ko se to natječe sa mnom u učenju Kur'ana? Ne učite dok ja učim naglas, osim El-Fatihe.*"[827] Ovaj hadis jasno aludira da se uči iza imama iako on uči naglas i to samo El-Fatiha.

4. Isti ashab prenosi da su ashabi klanjali sabah-namaz za Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Nakon završetka namaza Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao je: "*Da li učite u namazu dok ste iza mene?*" "Da," odgovorili su. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, im tada reče: "*Ne činite to, osim El-Fatihe, jer ne vrijedi namaz bez nje.*"[828] U predaji Ebu-Davuda, 1/215/824 i Darekutnija, 1/317/1204, prije ovoga hadisa navodi se da su Nafia i Ubade malo zakasnili na sabah-namaz. Kada su stali u saf imam koji je predvodio namaz (Ebu-Nuajm) učio je naglas. Ubade b. Samit je iza imama učio El-Fatihu. Kada je završio namaz, Nafia je rekao Ubadi: "Čujem te da učiš za imamom dok on uči." Ubade mu odgovori: "Da, klanjao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sabah-namaz, predvodeći džemat..." Potom je Ubade spomenuo događaj koji se navodi u prethodnom hadisu.[829]

---

827 Darekutni, 1/318/1207, Bejheki u *Marifetus-sunen,* 2/52-53/919, Buhari u *El-kiraeh*, str. 18/64. Imam Darekutni kaže: "Lanac prenosilaca ove predaje je dobar, a prenosioci su pouzdani."

828 Tirmizi, 2/201/311, Ebu-Davud, 1/215/824, Ahmed, 5/313/22723, Darekutni, 1/316/1200, Bejheki, 2/234/2915, Ibn-Hazm, 3/236, Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/215, Hakim, 1/364/869, Ibn-Hibban, (El-mevarid) 2/174-175/460, Begavi, 2/221-222/607, Ibn-Huzejme 3/36-37/1581, Buhari u *El-kiraetu halfel-imam,* str. 11-12/23 i u *Halku efalil-ibad*, str. 102. Imam Buhari, Ebu-Davud, Bejheki, Hakim, Ibn-Abdul-Berr, Ibn-Hibban, Nevevi, Ibn-Mulekkin, Ahmed Šakir ovu predaju smatraju ispravnom. Imam Tirmizi, Hattabi, Darekutni, Munziri, Begavi, Askalani i Mubarekfuri je smatraju dobrom. Vidjeti: *Mealimus-sunen,* 1/177, *El-medžmua,* 3/366, *El-ialam,* 3/189-190, *Et-telhisul-habir,* 1/379, *Fethul-Bari*, 2/487, *Ed-diraje,* str. 164, *Ialamul-ahkam,* 3/189, *Et-tuhfe,* 2/203, *Nejlul-evtar,* 2/252, *Džamiut-Tirmizi,* 2/117 (Šakir).

829 Nakon što je naveo ovu predaju, imam Darekutni je rekao da su njeni prenosioci pouzdani, a prije ovoga jedan Nafi'in hadis je ocijenio dobrim 1/316/1200. Naime, spor se vodi oko prenosioca koji se zove Nafia b. Muhammed b. Rebia. Ibn-Abdul-Berr i Ibn-Hadžer kažu da je nepoznat. Vidjeti: *Tehzibul-kemal,* 29/292 i *Et-takrib,* 2/301/7974. Pouzdanim ga smatraju Ibn-Hibban, Darekutni i Zehebi. Vidjeti *Es-*

5. Enes b. Malik prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao ashabe nakon što je završio jedan od namaza: *"Da li učite u namazu za imamom, dok imam uči?"* Niko od ashaba nije odgovorio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je ovo pitanje ponovio tri puta. Potom su rekli: "Da, činimo to." Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, tada im je rekao: *"Ne činite to, već učite samo El-Fatihu u sebi."*[830]

Ako razmotrimo tekst hadisa, primjetićemo da se radi o namazu u kome je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio naglas. To se zaključuje iz Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: "dok imam uči", jer da nije učio naglas, dovoljno bi bilo da kaže "da li učite u namazu iza imama," budući da islamski učenjaci kolektivno smatraju da imam uči na svim namazima. Islamski pravnici, od prvih do posljednjih, zastupaju ovo mišljenje. Zar da to ne znaju ashabi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem?! Ako bismo rekli da se u ovome hadisu radi o jednom od dnevnih namazâ, onda bi riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "dok imam uči", bile suvišne i bez svrhe, a to je nemoguće. Nema sumnje da su ashabi znali da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uči na podne i ikindiji-namazu. Hadis o tome bilježi imam Buharija.[831] Ono što potvrđuje da se u ovome hadisu radi o nekom od noćnih namazâ jesu riječi Ibn-Mesuda: "Ne uči se za imamom osim ako imam ne uči,"[832] tj. ako imam ne uči naglas. Kada Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "dok imam uči" analogno predaji Ibn-Mesuda znači - dok imam uči na glas. Kontekst ovoga hadisa razumije se ovako na arapskom jeziku, a njemu svjedoče i prethodne dvije predaje u kojima je Poslanik, sallallahu

---

sikat, 5/470, *Es-sunen,* 1/317 i *El-kašif,* 3/182. Ovaj dodatak ne oponira citiranom hadisu. Naprotiv, Ubadino učenje iza imama je njegov odaziv i primjena Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, hadisa. On ga prenosi i najpreči je za rad po njemu. Ova predaja je prenesena sa vjerodostojnim lancem prenosilaca kod Ibn-Ebi-Šejbe, 1/329/3770 i Ibn-Munzira, 3/110/1327, samo što nije spomenuto da je imam učio naglas, a Allah najbolje zna.

830 Ebu-Jala, 5/187-188/2805, Ibn-Hibban, 5/162-163/1852, Taberani u *El-evsatu,* 3/124/2680, El-Hatib u *Et-tarihu,* 13/177/7154. Ibn-Hibban je ovu predaju ocijenio ispravnom. Vidjeti: *El-ihsan,* 5/162-163. Imam Hejsemi, 2/284, kaže: "Ovu predaju bilježe Ebu-Jala i Taberani u *El-evsatu,* a prenosioci predaje su povjerljivi." Ovu predaju dobrom je ocijenio Ibn-Hadžer u *Et-telhisul-habiru,* 1/379.

831 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/489/760.

832 Ovu predaju sa izvorima spomenućemo u dokazima treće skupine.

alejhi ve sellem, zabranio učenje iza imama na noćnim namazima osim El-Fatihe. Da se ovaj događaj zbio na nekom od dnevnih namazâ, ne bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio učenje osim El-Fatihe, jer su ashabi učili za imamom na dnevnim namazima El-Fatihu i suru, kao što će biti spomenuto u narednoj i drugim predajama.

6. Ibn-Šurejk je pitao Omera b. el-Hattaba o učenju Kur'ana iza imama, pa mu je Omer rekao: "Uči Fatihu." "Čak ako si ti imam?"- upitao ga je. Omer mu odgovori: "Da, čak ako sam ja imam." Zatim ga je upitao: "Čak ako budeš učio naglas?" Omer mu je odgovorio: "Da, čak ako budem učio naglas."[833] Ova predaja jasno potvrđuje hadis Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o učenju Fatihe iza imama, iako imam uči naglas. Vidi se da je Omer naređivao učenje iza imama nakon smrti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer je Ibn-Šurejk tabi'in. Imam Buharija kaže: "Omerovo mišeljenje, također, zastupaju: Ubejj b. Kab, Huzejfe, Ubade b. Samit, Alija, Abdullah b. Amr, Ebu-Seid el-Hudri i drugi ashabi."[834]

7. Prenosi se da je Ibn-Abbas rekao jednom čovjeku: "Uči za imamom El-Fatihu." U drugoj predaji stoji dodatak: "Svejedno učio imam naglas ili u sebi."[835] Za Ibn-Abbasovu predaju vrijedi isto što i za Omerovu, jer Ibn-Abbas nije govorio o vjerskim propisima za vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

8. Ebu-Seid el-Hudri je pitan o učenju iza imama, pa je rekao: "Uči El-Fatihu!"[836] Ova predaja je općeg karaktera i obuhvata sve namaze.

---

[833] Buhari u *El-kiraetu halfel-imam,* str. 16/51, Darekutni, 1/316/1198, Hakim, 1/365/873, Bejheki, 2/238/2929, Ibn-Munzir, 3/109/1322, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/327/3748. Imam Darekutni, Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom.

[834] Vidjeti: *El-kiraetu halfel-imam,* str. 16 i *Šerhus-sunne,* 2/223.

[835] Bejheki, 2/241-242/2940 i u *El-kiraeh,* str. 96/210, i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/328/3755. Šejh Mubarekfuri kaže: "Imam Bejheki je lanac prenosilaca prve predaje ocijenio vjerodostojnim. Međutim, verzija u kojoj stoji ovaj dodatak je slaba." Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/222.

[836] Buhari u *El-kiraetu halfel-imam,* str. 29/106, Bejheki, 2/243/2945. Imam Nejmevi i Mubarekfuri lanac prenosilaca ove predaje smatraju dobrim. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/221.

Dokazi učenjaka koji smatraju da se ne uči za imamom

1. Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Imam se treba slijediti. Kada učini tekbir učinite i vi, a kada bude učio, vi šutite.*"[837]

Komentar: Imam Bejheki u "Marifetus-sunen," 2/46, kaže: "Najveći hadiski stručnjaci kao što su: Jahja b. Mein, Ebu-Davud, Ebu-Hatim, Ebu-Ali, Ali b. Omer, Ebu-Abdullah smatraju da riječi: '*a kada bude učio, vi šutite*' greškom su nekog od prenosilaca ušle u kontekst hadisa." Ebu-Hatim er-Razi i imam Bejheki kažu: "Ibn-Adžlan je pogriješio. Ovaj dodatak ne pripada hadisu."[838] Ebu-Davud smatra da je ova greška potekla od Ebu-Halida Sulejmana b. Hibbana el-Ahmera.[839] Imam Buhari i Darekutni, također, smatraju da ovaj dodatak ne pripada hadisu.[840] Ako pretpostavimo ispravnost ovoga hadisa, onda ga je neophodno pomiriti sa drugim argumentima, dajući tako pravo i jednom i drugom dokazu, pa bi učenje za imamom (kada uči naglas) bilo zabranjeno osim El-Fatihe. Ovdje je bitno napomenuti da kada se nađu dva ispravna argumenta, koji se prividno suprotstavljaju jedan drugom, najpreče ih je pomiriti ako za to postoji mogućnost. Nije ispravno tražiti derogirani i derogirajući hadis, niti birati preferirajući argument, ako se problem može riješiti u ovoj prvoj fazi,[841] kao što je učinjeno u ovom slučaju.

Imam Ibn-Hazm kaže: "Obligatna je dužnost raditi po svim hadisima (pomiriti ih, ako je moguće). Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve

---

837 Nesai, 1/305/920, Ibn-Madže, 1/256/695, Darekutni, 1/323/1231, Bejheki, 2/222/2889, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/331/3799. Imam Ibn-Hazm i šejh Albani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Vidjeti: *El-muhalla,* 3/240. Ovaj dodatak je spomenuo i imam Muslim, 4/102/404, bez potpunog lanca prenosilaca (muallekan) i ocijenio ga je ispravnim. Vidjeti: *El-minhadž,* 4/102-103 i *Tefsirul-Kur'anil-Azim,* 2/292.

838 Vidjeti: *Ilelul-hadis,* 1/338, od Ibn-Ebi-Hatima i *Es-sunenul-kubra,* 2/224.

839 Vidjeti: *Bezlul-medžhud,* 4/238-239.

840 Vidjeti: *Ilelud-Darekutni,* 8/187 i *Ed-diraje,* str. 164, od Ibn-Hadžera.

841 Vidjeti: *El-baisul-hasis*, str. 123, *El-minhadž,* 4/190, *Fethul-Bari,* 1/296 i 10/83, *Eš-šerhul-mumtia,* 3/299, *Menhedžun-nakd,* str. 338-341 i *Mealimu usulil-fikh,* str. 282-283.

sellem, rekao je: '...*a kada bude učio, vi šutite*.' U drugom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: '*Nema namaza onaj ko ne prouči El-Fatihu u namazu*.' Dakle, muktedija će slušati imamovo učenje, nakon što prouči El-Fatihu."[842]

2. Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko bude klanjao za imamom, imamovo učenje je ujedno i njegovo učenje*."[843]

Komentar: Hafiz Ibn-Hadžer tvrdi: "Ovaj hadis je došao sa više puteva i svi su slabi."[844] U drugom djelu kaže: "Ovaj hadis je slab po mišljenju najvećih hadiskih stručnjaka."[845] Ibn-Munzir, Bejheki, Ebu-Mûsâ er-Razi, Nevevi, Zehebi, Ševkani, Mubarekfuri i drugi citirani hadis smatraju slabim.[846] Ako pretpostavimo ispravnost ovoga hadisa, onda bi odgovor bio kao i na prethodni hadis.

3. Prenosi se da je Džabir b. Abdullah rekao: "Ko ne bude učio El-Fatihu u namazu, ne vrijedi mu namaz, osim ako bude klanjao za imamom."[847]

Komentar: U dokazima treće skupine spomenućemo vjerodostojnu predaju da je Džabir b. Abdullah učio za imamom u namazu. U citiranoj predaji nije jasan dokaz da je Džabir zabranjivao učenje za imamom. Vjerovatno ga nije smatrao obaveznim, već dozvoljenim ili prioritetnijim. Imam Ševkani kaže: "Pored toga što su ovo riječi ashaba, one ne oponiraju jasnom hadisu koga prenosi Ubade, niti mogu biti snaga pred njim."[848]

---

842 Vidjeti: *El-muhalla*, 3/240-241.

843 Ibn-Madže, 1/257/699, Darekutni, 1/322/1225, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/332/3802. Imam Ibn-Turkmani ovaj hadis smatra vjerodostojnim, a šejh Albani dobrim. Vidjeti: *Nasbur-raje*, 2/6-14, *El-dževherun-nekijj*, 2/228 i *Irvaul-galil*, 2/270.

844 Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, 1/380. Vidjeti, također: *Ilelul-hadis*, 1/258-259, *Fethul-bejan*, 5/118, od Kinnevdžija.

845 Vidjeti: *Fethul-Bari*, 2/487. Vidjeti, također: *Tenkihut-tahkik*, 1/376, od Ibn-Abdul-Hadija.

846 Vidjeti: *El-evsat*, 3/102, *Marifetus-sunen*, 2/50, *Es-sunenul-kubra*, 2/227-228, *Hulasatul-ahkam*, 1/377, *Tenkihut-tahkik*, 1/153-156, od imama Zehebija, *Nejlul-evtar*, 2/221, *Tuhfetul-ahvezi*, 2/220.

847 Bejheki, 2/228/2899 i ocijenio ga je vjerodostojnim.

848 Vidjeti: *Nejlul-evtar*, 2/251.

4. Prenosi se da je Abdullah b. Omer rekao: "Ko bude klanjao iza imama, dovoljno mu je imamovo učenje."[849]

Komentar: Odgovor na ovu predaju isti je kao na njoj prethodnu. Imam Malik na osnovu ove predaje naslovio je poglavlje: "Neučenje za imamom ako imam uči naglas."[850] S druge strane, od Ibn-Omera se prenosi vjerodostojna verzija koja oponira ovoj predaji, u kojoj Ibn-Omer kaže: "Dovoljno je imamovo učenje ako ovaj uči naglas."[851] Ibn-Abdul-Berr kaže da riječi Ibn-Omera: "Ko bude klanjao iza imama, dovoljno mu je imamovo učenje", općeg su karaktera i iz njih se ne može jasno razumijeti na koje se namaze odnose, dok je predaja u kojoj stoji: "Dovoljno je imamovo učenje ako ovaj uči na glas", pojasnila ovu opću predaju i ograničila je na namaze u kojima imam uči naglas.[852]

5. Prenosi se od Zejda b. Sabita da nije učio za imamom.[853]

Komentar: Allah najbolje zna stepen ispravnosti ove predaje. Kada bi bila i vjerodostojna ne može poslužiti za dokaz o zabrani učenja iza imama, jer se kosi sa praksom Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i većine ashaba koji su učili za imamom.[854] Imam Tirmizi kaže: "Mišljenje većine učenjaka - ashaba, tabi'ina i generacija poslije njih - jeste da se uči za imamom."[855]

---

[849] Bejheki, 2/229/2901 i ocijenio ga je ispravnim. Slično ovome bilježi imam Malik, 1/277/189.

[850] Vidjeti: *El-munteka,* 2/60, od imama Badžija.

[851] Abdur-Rezzak, 2/139/2811 i Bejheki u *El-kiraeh,* str. 97/214. Imam Ibn-Abdul-Berr ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *Et-temhid,* 11/36. Ovdje bi bilo poželjno pogledati komentar *El-muvette,* 1/278, od imama Zerkanija.

[852] Vidjeti: *Et-temhid,* 11/36-37 i *El-istizkar,* 2/131 i *El-munteka,* 2/60.

[853] Bejheki, 2/232/2911 i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/330/3783.

[854] Imam Tirmizi u *El-džamia,* 1/186, nakon hadisa Ebu-Hurejre kaže: "Mišljenje većine učenjaka - ashaba, tabi'ina i generacija poslije njih - jeste učenje za imamom."

[855] Vidjeti: *Aridatul-ahvezi,* 2/364, *Šerhus-sunne,* 2/223 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/210-211.

Dokazi učenjaka koji smatraju da se uči za imamom samo na dnevnim namazima

1. Uzvišeni Allah je rekao: "**A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite, da biste bili pomilovani.**" (Prijevod značenja El-Earaf, 204.) Neki islamski učenjaci smatraju da je ovim ajetom dokinuto učenje iza imama ako imam uči naglas.

Komentar: Postoje razilaženja među komentatorima Kur'ana oko povoda objave ovoga ajeta.[856] Ako prihvatimo mišljenje većine učenjaka koji kažu da se ovaj ajet odnosi na namaz, što je svakako preferirajući stav, onda ga moramo pomiriti sa ostalim argumentima, ako za to postoji mogućnost. Nije ispravno govoriti o dokidanju jednog dokaza ili tražiti prioritetnije mišljenje ako postoji mogućnost pomirenja, kao što smo prethodno objasnili. Citirani ajet je zabranio učenje Kur'ana iza imama, a hadisi naređuju učenje El-Fatihe. Ako muktedija prouči samo El-Fatihu nakon imama, a potom šuti i sluša imamovo učenje, postupio je po ovom ajetu i po hadisima. Ako učini bilo šta drugo mimo ovoga, zanemario je rad po jednom od dokaza, kako tvrdi imam Munziri.[857] Poznato je da većina obredoslovlja nije detaljno pojašnjena Kur'anom kao što su: namaz, post, zekat, hadždž, već se ove pojedinosti uzimaju iz Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, sunneta. Isti slučaj je i sa ovim ajetom, koga pojašnjavaju drugi hadisi. Zato se kaže da je sunnet došao kao pojašnjenje i tumač Kur'ana.[858]

2. Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što je završio sa jednim od namazâ u kome je učio naglas, upitao: "*Da li je neko učio istovremeno sa mnom?*" Jedan od ashaba je rekao: "Da, ja, Allahov Poslaniče." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Pomislih, ko to želi da se natječe sa mnom u učenju?*" Ibn-Šihab ez-

---

[856] Vidjeti: *Džamiul-bejan,* 9/216-221, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 7/336-337, *Ed-durrul-mensur,* 3/634-638 i *Fethul-Kadir,* str. 643, od imama Ševkanija.
[857] Vidjeti: *El-evsat,* 3/111.
[858] Uporediti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/214-219.

Zuhri kaže: "Kada su to čuli, prestali su učiti zajedno sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi učio naglas."[859]

Komentar: Iz ovog hadisa se ne razumije opća zabrana učenja za imamom, već zabrana učenja povišenim glasom, tako da se ometa imam dok uči.[860] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustvari, želio je ukoriti ashaba koji ga je ometao u učenju. Da im je htio zabraniti učenje, to bi jasno rekao, kao što se obratio ashabima koji su učili na sabah-namazu, rekavši: "*Ne činite to osim El-Fatihe, jer bez nje ne vrijedi namaz.*" Nisu potpuno prihvatljive riječi imama Ez-Zuhrija da su ashabi prestali učiti za imamom. Prestali su učiti naglas, ali ne i u sebi. Prenosi se od većine ashaba da su učili u namazu iza imama poslije Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ebu-Hurejre, koji prenosi ovaj hadis, naređivao je učenje iza imama, kao što smo spomenuli u jednoj od prethodnih predaja koju bilježi imam Muslim.

3. Prenosi se da je Ibn-Mesud rekao: "Ne uči se za imamom, osim ako imam ne uči (naglas)."[861]

Komentar: Postoji mogućnost da je Ibn-Mesud mislio na učenje Kur'ana za imamom, osim El-Fatihe, što je zabranjeno na noćnim namazima, po mišljenju svih učenjaka. Tako bi odgovor na ovu predaju u mnogo čemu ličio komentaru na prethodno spomenuti ajet. Ako bismo uzeli spoljašnje značenje ove predaje, iz koje se zaključuje opća zabrana, bez pokušaja pomirenja sa drugim argumentima, onda bismo kazali da ona ne može biti snažan argument pred hadisima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji jasno ukazuju na učenje El-Fatihe iza imama na svim namazima.

---

[859] Nesai, 1/304/918, Ebu-Davud, 1/155/736, Tirmizi, 2/205/312, Humejdi, 2/187/983, Ibn-Hibban, 2/171/454, Ahmed, 2/301-302/7994. Imam Tirmizi ovaj hadis smatra dobrim. Hafiz Ebu-Hatim er-Razi, Ibn-Hibban, Ibn-Kajjim i Albani su ovu predaju ocijenili vjerodostojnom. Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil,* 6/362 i *Sifetus-salah,* str. 99. Međutim, imam Bejheki i Nevevi su odbacili ovu predaju. Vidjeti: *Es-sunenul-kubra,* 2/226 i *El-medžmua,* 3/367-368.

[860] Vidjeti: *El-minhadž,* 4/103, *Tuhfetul-ahvezi,* 2/207-208 i *Eš-šerhul-mumtia,* 3/87-88.

[861] Taberani, 9/303/9312. Hafiz Hejsemi, 2/284-285, kaže: "Prenosioci ove predaje su pouzdani." Međutim, shodno hadiskoj terminologiji, ove riječi ne znače potpunu ispravnost ove predaje.

4. Prenosi se da je Džabir b. Abdullah rekao: "Učili smo za imamom na prva dva rekata podne-namaza El-Fatihu i suru, a na zadnja dva rekata samo El-Fatihu."[862]

5. Navodi se da je Alija b. Ebi-Talib naređivao učenje za imamom na podne i ikindiji-namazu, na prva dva rekata El-Fatihu i suru, a na zadnja dva rekata samo El-Fatihu.[863]

Ove dvije predaje ukazuju da ako imam uči u sebi, muktedija može pored El-Fatihe učiti neku od sura ili općenito odlomak iz Kur'ana. Međutim, u ovim predajama nema govora o namazima u kojima se uči naglas, pa zato ne mogu koristiti kao jasan argument na ovom mjestu, za razliku od hadisa koji prenosi Ubade b. Samit i predaja Omera b. el-Hattaba koje su jasne po ovom pitanju.

6. Mudžahid b. Džebr kaže: "Čuo sam Abdullaha b. Amra da uči iza imama na podne i ikindiji-namazu."[864]

Odgovor na ovu predaju je isti kao i na dvije prethodne predaje. Postupak ovoga ashaba, također, dokaz je da učenje iza imama nije dokinuto, jer Mudžahid nije doživio vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Slično ovim predajama navodi se i od Aiše, Enesa[865] i drugih ashaba. Onaj ko želi više neka se pogleda djelo "El-kiraetu halfel-imam" od imama Buharije. Imam Bejheki navodi oko pedeset predaja od osamnaest ashaba koji su učili iza imama, kao i mnogobrojne predaje od tabi'ina i generacija nakon njih, koji su prakticirali učenje iza imama. Na osnovu ovoga imam Buhari je učenje za imamom smatrao obaveznim,

---

[862] Ibn-Madže, 1/256/694, Bejheki, 2/243/2944 i u *El-kiraeh*, str. 100/228. Imam Sindi, Mubarekfuri i Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi*, 2/22 i *Sahihus-sunen*, 1/256.

[863] Buhari u *El-kiraetu halfel-imam*, str. 17/54, Darekutni, 1/320/1217, Hakim, 1/365-366/874, Bejheki, 2/239/2932, i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/328/3753. Imam Darekutni, Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom. Imam Bejheki tvrdi: "Lanac prenosilaca ove predaje ubraja se među najispravnije koji postoje." Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi*, 2/222.

[864] Buhari u *El-kiraetu halfel-imam*, str. 18/60, Abdur-Rezzak, 2/130-131/2775, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/327/3750, Bejheki, 2/242/2942. Imam Bejheki ovu predaju smatra ispravnom.

[865] Bejheki, 2/243-244/2947 i 2950. Aišinu predaju bilježi i imam Buhari u *El-kiraetu halfel-imam*, str. 13/30.

svejedno o kojem se namazu radilo.[866] Na to ukazuje i poglavlje koje je naslovio u svome "Sahihu": "Obaveza učenja imama i muktedija na svim namazima, u mjestu boravka i na putu, bilo da imam uči naglas ili u sebi".[867]

Diskusija o argumentima prve skupine

Nakon navedenih dokaza, vidimo da svaka skupina, shodno dokazima kojima raspolaže, nastoji potkrijepiti svoje mišljenje. Međutim, kod pravnih razilaženja uglavnom jedna skupina učenjaka ima, bar za nijansu, jasnije, ispravnije, ili brojnije dokaze, na osnovu čega se može odabrati preferirajuće mišljenje, ako već nije moguće pomiriti sve ili neke argumente.

U ovome slučaju vidimo da prva skupina ima najjasnije dokaze, kao hadis koji prenosi Ubade b. Samit u kome je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na sabah-namazu rekao ashabima da uče iza njega El-Fatihu, i da ne vrijedi namaz bez nje. Treća skupina na ovaj hadis odgovara ajetom u kome Uzvišeni Allah kaže: "**A kada se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite da biste bili pomilovani.**" Ovi učenjaci smatraju da se citirani ajet odnosi na namaze u kojima imam uči naglas, jer se naređuje slušanje, koje se može realizovati samo kada imam uči naglas.[868] Prema tome, po mišljenju ovih pravnika, nije dozvoljeno učiti ništa iz Kur'ana za imamom, pa ni El-Fatihu. Ova primjedba je neprihvatljiva iz dva razloga.

Prvo, citirani ajet je objavljen u Mekki,[869] a ashabi su nakon objave ovoga ajeta u Medini na sabah-namazu učili El-Fatihu iza imama. Dokaz tome je što je prenosilac hadisa ashab Ubade b. Samit - ensarija (Medinjanin),[870] koji je prisustvovao ovome događaju. U verziji koju

---

866 Vidjeti: *Tefsirul-Kur'anil-Azim,* 2/292, od Ibn-Kesíra.

867 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/369, od Ibn-Bettala.

868 Vidjeti: *Et-temhid,* 11/28-29.

869 Vidjeti: *El-džamia,* 7/353, imama Kurtubija, *Mealimut-tenzil,* 3/320, od Begavija, *Muharrerul-vedžiz,* 6/196, *Bahrul-muhit,* 4/448, *Fethul-bejan,* 5/113, i *Tefsirul-menar,* 9/457.

870 Vidjeti: *El-isabe,* 3/505-506 i *Usdul-gabe,* 2/540.

bilježi Ebu-Davud, Ubade b. Samit, kaže: "Klanjali smo sabah-namaz iza Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem ..."[871]

Omer b. el-Hattab, Ebu-Hurejre i drugi ashabi, također, tražili su da se uči iza imama na svim namazima[872] i to nakon Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, smrti, a drugi ashabi to nisu opovrgavali, što jasno ukazuje da ovaj ajet ne može poslužiti kao dokaz na ovome mjestu.

Drugo, nije ispravno davati prednost jednom od dokaza, ako postoji mogućnost pomirenja istih. Prihvatanje svih ispravnih dokaza je preče od odbacivanja ili zapostavljanja nekog od njih. Prethodno smo ukazali na način pomirenja ovoga ajeta sa hadisom koga prenosi Ubade b. Samit. Pravi sretnik je onaj koji radi po svemu što je kazao ili činio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i nije moguće da se ispravni hadisi suprotstavljaju jedan drugom. Sve što je došlo od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sušta je istina koja se mora slijediti.

Na hadis koji prenosi Ubade druga skupina učenjaka, također, odgovorila je hadisom koga prenosi Ebu-Hurejre u kome Ibn-Šihab ez-Zuhri[873] kaže da su ashabi prestali učiti iza Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na noćnim namazima. Tako bi hadis koji prenosi Ubade b. Samit bio dokinut ovom predajom.

Citirajući hadis koga prenosi Ebu-Hurejre, ukazali smo na neke pojedinosti vezane za njega. Ovdje možemo samo dodati da riječi imama Ez-Zuhrija u ovome hadisu nisu potpuno jasne. Ne mora značiti da su ashabi ostavili učenje općenito. Možda su ostavili učenje Kur'ana mimo El-Fatihe. Tako im je, uostalom, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,

---

871 Ebu-Davud, 1/215/823.

872 Vidjeti: *Marifetus-sunen,* 2/54, od Bejhekija.

873 Najveći hadiski stručnjaci su složni da su riječi Ez-Zuhrija ušle u kontekst hadisa, a nisu od njega. Ovo mišljenje zastupaju: Malik, Buharija, Ebu-Davud, Lejs b. Sad, Ibn-Hibban, Hattabi, Bejheki, El-Hatib, Zuheli, Ibn-Tejmijje, Askalani i Mubarekfuri. Vidjeti: *Telhisul-habir,* 1/378, *Fethul-bejan,* 5/120, *Evdžezul-mesalik,* 2/144, *El-ihisan,* 5/158, *Et-tuhfe,* 2/206-207, *Medžmu'ul-fetava,* 23/156 i *El-elmam,* str. 13. Imam Tirmizi u *El-džamia,* 2/207, navodi da je ova predaja došla drugim putevima, gdje se jasno navodi da su to riječi Ez-Zuhrija i da ne pripadaju hadisu koga prenosi Ebu-Hurejre. Vidjeti, također: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/206, *El-Muvetta,* 1/279, sa komentarom imama Zerkanija i *Tenkihul-kelam,* str. 288-289.

naredio da učine, što je jasno spomenuto u nekim hadisima.[874] Ibn-Šihab ez-Zuhri pripada skupini poznih tabi'ina, koji sigurno nije prisustvovao događaju koji se navodi u hadisu Ebu-Hurejre. Prema tome, njegova tvrdnja da su ashabi ostavili učenje iza Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na noćnim namazima ne može biti dokaz, jer on nije živio u vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa ni u vrijeme njegovih hulefair-rašidina.[875] Riječi imama Ez-Zuhrija su u ovome predanju, ustvari, na stepenu mursela (tj. prekinutog lanca prenosilaca), koji se ne može uvažiti pored ispravnih i jasnih hadisa.

Na ovo možemo dodati da neki hadiski stručnjaci u potpunosti odbacuju mursel predaje Ibn-Šihaba ez-Zuhrija, ne pridavajući im nikakvu vrijednost,[876] što je još jedan u nizu dokaza o slabosti ove predaje. Ako bi pretpostavili ispravnost ovoga hadisa, kako onda razumjeti postupak Omera b. el-Hattaba, Ebu-Hurejre, Ebu-Seida el-Hudrija i drugih ashaba, koji su zagovarali učenje El-Fatihe za imamom, bez obzira o kom se namazu radilo. Također, nema jasnih predaja od drugih ashaba da su negirali učenje El-Fatihe iza imama. Spomenuti ashabi, bez dvojbe, učeniji su od Ibn-Šihaba ez-Zuhrija, pa su njihove riječi i mišljenja preča da se slijede.

Neki islamski učenjaci su odbacili hadis Ubade b. Samita, smatrajući ga slabim. Ovo mišljenje, između ostalih, zastupaju imam Ahmed i šejhul-islam Ibn-Tejmijje.[877] Ispravno je prigovoriti nekom od puteva ovoga hadisa. Međutim, neophodno je spomenuti da se ovaj hadis prenosi različitim lancima prenosilaca; neki su slabi, a neki pouzdani, tako da je hadis u globalu vjerodostojan, jer se u obzir uzimaju ispravni lanci prenosilaca, a ne slabi. Imam Nevevi je nepobitno dakazao ispravnost ovoga hadisa i odgovorio na sve sumnje vezane za njega.[878]

Što se tiče predaje Omera b. el-Hattaba da je tražio učenje za imamom na svim namazima, nismo našli adekvatne odgovore učenjaka

---

[874] Vidjeti treći, četvrti i peti dokaz prve skupine.

[875] Ibn-Šihab ez-Zuhri je rođen nakon 50. godine po Hidžri. Vidjeti: *Sijeru ealamin-nubela,* 5/326.

[876] Vidjeti: *Tehzibu-tehzib,* 5/269, od hafiza Askalanija i *Fethul-Bari,* 2/367, od Ibn-Redžeba.

[877] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 23/163 i *El-elmam,* str. 26-27, od šejhul-islama.

[878] Vidjeti: *El-medžmua,* 3/366 i *Imamul-kelam,* str. 275-279.

koji ne smatraju legitimnim učenje El-Fatihe. Imam Ibn-Turkmani je prećutao Omerovu predaju.[879] Šejhul-islam Ibn-Tejmijje u "El-elmamu" nije uopće spominjao ovo predanje. Također, šejhul-islam nije dao nikakav komentar na predaju koju je zabilježio imam Muslim od Ebu-Hurejre, kada je tražio učenje za imamom, ne praveći razliku između noćnih i dnevnih namazâ. Isto ovo vrijedi za predaju Ebu-Seida el-Hudrija, koji, također, nije pravio razliku između namazâ.

U vezi s prvim hadisom koga su zabilježili Buhari i Muslim, a u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Nema namaza onaj ko ne prouči El-Fatihu u namazu*", neki učenjaci kažu da je ovo opći hadis koji ne može poslužiti kao dokaz. Međutim, ovaj hadis ostaje na svojoj općenitosti i vrijedi kako za noćne tako i za dnevne namaze, kako za imama tako i za muktedije i pojedinačne klanjače, sve dok se drugim pravnim dokazima ne ustanovi da se njime mislilo samo na određene namaze. Možda će se reći, zar nije obaveza muktedijama da slušaju imamovo učenje, razmišljajući o kur'anskim porukama?! U protivnom, kakva je korist od imamovog učenja naglas?

Nema dvojbe da su muktedije dužne slušati imamovo učenje, ali nakon što prouče El-Fatihu, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tražio od ashaba da uče iza njega El-Fatihu na sabah-namazu. Prema tome, najbolja uputa je uputa Allahovog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih plemenitih ashaba. Nema mjesta logici pored jasnih dokaza, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

Meritornije mišljenje

Na osnovu iznesenih argumenata sve tri skupine, može se zaključiti da učenjaci koji zagovaraju učenje iza imama općenito imaju najjaču i najjasniju podlogu u praim dokazima. Također, uzimanjem ovoga mišljenja daje se pravo svim argumentima druge dvije strane,[880] dok se uzimanjem jednog, od druga dva mišljenja, ne uvažava osim dotično mišljenje. Također, nije ispravno odbacivati vjerodostojne hadise jedne,

---

[879] Vidjeti: *El-dževherun-nekijj,* 2/238.
[880] Vidjeti: *El-muhalla,* 3/140 i *Mehasinut-tevil,* 3/687.

držeći se, pri tome, samo za dokaze druge skupine, a Allah najbolje zna šta je ispravno.

Dakle, ako imam uči naglas muktedija uči samo El-Fatihu, a ako imam uči u sebi, tada muktedija uči El-Fatihu i odlomak iz Kur'ana, osim na zadnjem rekatu trorekatnih i dva zadnja rekata četverorekatnih namazâ, gdje je dovoljno proučiti samo El-Fatihu. Na ovo jasno upućuju prethodno spomenuti dokazi.

Dok imam uči naglas nije dozvoljeno učiti iza njega mimo El-Fatihe, po konsenzusu islamskih učenjaka.[881] Muktedija će početi sa El-Fatihom, nakon što imam završi sa učenjem ove časne sure.[882]

Napomena: Razilaženja oko ovog pravnog pitanja poznata su od davnih vremena, a naročito među imamima četiri pravne škole. Svaki od njih je želio doći do pravnog rješenja, pozivajući se na raspoložive dokaze. Zbog toga nije dozvoljeno pojedincu niti skupini da osuđuju druga mišljenja, smatrajući ih potpuno neosnovanim. Iako smo odabrali mišljenje prve skupine, držeći ga jakim, s mogućnošću njegove slabosti ne osuđujemo druga mišljenja koja smatramo slabijim, s mogućnošću njihove autentičnosti. Isto ovo vrijedi i za druga pravna pitanja, poput dizanja i mjesta vezanja ruku u namazu, izgovor riječi "amin" iza imama, način spuštanja na sedždu itd. Nema smetnje preferirati jedno od mišljenja, cijeneći druga kao što je to činio svaki imam. Međutim, takvi postupci ne smiju izazvati neslogu među vjernicima ili mržnju, budući da islam toleriše razilaženja u pravnim mišljenjima, ali ne toleriše razjedinjenje vjerničkih srca.

Kada se desi razilaženje, obaveza je vratiti se Kur'anu i Sunnetu, jer je u njima najispravnije rješenje. U protivnom, ne bi nam Uzvišeni Allah naređivao da se vratimo ovim izvorima. Ako se muslimani jednog vremena, zbog slabosti imana ili drugih okolnosti, ne budu mogli okupiti u okrilju Kur'ana i Sunneta, rješavajući međusobna razilaženja, onda im je dužnost da zajednički rade u onome gdje se slažu, a da toleriraju jedni druge gdje se razilaze. Bitno je naznačiti da kada se ispostavi ispravnost i jasnoća nekog pravnog dokaza, koji nije derogiran, obaveza je raditi po

---

881 Vidjerti: *Et-temhid,* 22/17, *El-muhalla,* 3/236 i *Medžmu'ul-fetava,* 23/154.

882 Vidjeti: *Fetava Ibn-Usejmin,* 1/371.

njemu i nije dozvoljeno zbog mišljenja bilo kojeg imama ostaviti rad po nekom od dokaza.

Niko od imama nije obavezivao na slijepo slijeđenje nekoga od islamskih učenjaka posebno, jer nepogrješivost u vjeri pripada samo poslanicima, dok učenjaci mogu pogriješiti u interpretiranju vjersko-pravnih pitanja, bez obzira na stepen njihove znanosti. Najistaknutije islamske ličnosti i osnivači velikih pravnih škola nisu dozvolili da ih neko slijepo slijedi ili preferira njihova mišljenja nad hadisima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Zlatne izreke nekih islamskih učenjaka

Poznati tabi'in Mudžahid b. Džebr je rekao: "Od svakog se prihvata i odbija osim riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem."[883] Isto ovo kazao je poznati tabi'in i pravnik El-Hakem b. Utejbe el-Kufi.[884] Citirana izreka se, također, pripisuje imamu Maliku.[885]

Imam Ebu-Hanife je rekao: "Kada se ispostavi vjerodostojnost hadisa to je moje mišljenje."[886] Isto ovo se prenosi od ostala tri imama i Ebu-Sevra.[887] Abdullah b. el-Mubarek prenosi da je imam Ebu-Hanife kazao: "Kada Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nešto kaže to je neprikosnoveno. Kada kažu ashabi možemo birati između njihovih mišljenja. Što se tiče tabi'ina diskutovaćemo o njihovim stavovima."[888] Imam Ebu-Hanife i Ebu-Jusuf kažu: "Nije dozvoljeno nikome da slijedi

---

883 Buhari u *Refeul-jedejni,* str. 153/179, Ibn-Abdul-Berr u *El-džamia,* 2/925-926/1762-1765, Ebu-Nuajm u *El-hilije,* 3/300, Hatib u *El-fekihu vel-mutefekkih,* 1/441 i Bejheki u *El-medhalu,* 1/107, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

884 Ibn-Abdul-Berr u *El-džamia,* 2/925/1761, sa ispravnim lancem prenosilaca.

885 Vidjeti: *El-kavlul-mufid,* 2/162, od Ibn-Usejmina.

886 Vidjeti: *Hašijetu Ibni-Abidin,* 2/63.

887 Vidjeti: *Sijeru ealamin-nubela,* 10/35, *Tarhut-tesrib,* 2/229 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 2/63.

888 Ibn-Abdul-Berr u *El-munteka,* str. 145, sa dobrim lancem prenosilaca. Uzeto iz *Miftahul-dženne,* str. 92 i 104 iz fusnote. Ovu predaju, također, zabilježio je imam Bejheki u *El-medhalu,* 1/111.

naša mišljenja dok ne sazna kako smo do njih došli."[889] Ebu-Hanife je rekao svome učeniku Ebu-Jusufu: "O Jakube, dobro pazi i ne piši sve što čuješ od mene, jer danas kažem jedno, a možda sutra drugo."[890] U drugoj predaji imam Ebu-Hanife kaže: "Zabranjeno je onome ko ne poznaje moje argumente pozivati se na moje riječi."[891] Ibn-Kajjim navodi da je imam Ebu-Hanife rekao: "Ovo je moje mišljenje, ko dođe s boljim od njega (tj. jačim argumentima) prihvatićemo ga."[892]

Imam Malik je kazao: "Ja sam čovjek - pogodim i pogriješim. Kada vidite da se moje mišljenje podudara sa Kur'anom i Sunnetom uzmite ga, u protivnom ga ostavite."[893]

Jednoga dana imam Šafija je spomenuo hadis i potvrdio njegovu vjerodostojnost. Jedan od prisutnih ga upita da li prihvata rad po dotičnom hadisu. Imam Šafija se naljuti i reče: "Smatraš li me kršćaninom ili si me možda vidio u crkvi?! Da li sam to sebe opasao zunnarom?! Prenosim hadis, a da ne prihvatim rad po njemu!"[894]

Od imama Šafije se prenose i naredne izreke: "Nije dozvoljeno učenjaku ostaviti riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zbog nečijeg mišljenja."[895] "Ako vidite u mojim knjigama nešto što se kosi sa Sunnetom Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, uzmite Sunnet a ostavite moje mišljenje."[896] "Ako vam spomenem ispravan hadis, pa ostavim rad po njemu, znajte da sam pamet izgubio."[897] "Muslimani su složni da nije

---

[889] Vidjeti: *Ialamul-muveki'in,* 2/211 i *Iršadun-nukkad,* str. 145, od imama Sananija.

[890] Vidjeti: *Tarihu Ibni-Mein,* 3/504/2461 (Ed-Durijeva verzija).

[891] Vidjeti: *El-insaf,* 1/104, od imama Dehlevija i *Aslu sifetis-salah,* 1/24, od Albanija.

[892] Vidjeti: *Er-ruh,* str. 587, od Ibn-Kajjima.

[893] Vidjeti: *Mevahibul-dželil,* 3/40, *El-ihkam,* 6/244, od Ibn-Hazma, *Ialamul-muvekki'in,* 1/75, od Ibn-Kajjima.

[894] Vidjeti: *Miftahul-dženne,* str. 16, od imama Sujutija. Smisao ove predaje bilježi Ebu-Nuajm u *El-hilije,* 9/106 i *Zikru ahbari Asbehan,* 1/174, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[895] Vidjeti: *El-umm,* 7/260 od imama Šafije i *Hilijetul-evlija,* 9/107.

[896] Bejheki u *El-medhalu,* 1/205 i *Menakibuš-Šafi'i,* 1/472, Hatib u *El-fekihu vel-mutefekkih,* 1/389, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti, također: *El-medžmua,* 1/136, *Er-ruh,* str. 588, *Mevahibul-dželil,* 1/400, *Avnul-mabud,* 2/323, *Šerhuz-Zerkani,* 1/407, *Tuhfetul-ahvezi,* 1/456, *Subulus-selam,* 4/38, *Kešfuz-zunun,* 1/826.

[897] Hatib u *El-fekihu vel-mutefekkih,* 1/389, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Adabuš-Šafi'i,* str. 67 i 93, od Ibn-Ebi-Hatima, *Menakibuš-Šafi'i,* 1/474 i *El-medhal,* 1/205, od imama Bejhekija, *Hilijetul-evlija,* 9/106 i *Sijeru ealamin-nubela,* 10/20.

dozvoljeno ostaviti vjerodostojan Sunnet zbog nečijeg mišljenja."[898] "Odričem se svojih mišljenja koja nisu u skladu sa Sunnetom Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i slijedim hadise."[899] "Vjerodostojni hadisi su preči od mojih mišljenja. Ne slijedite slijepo moja mišljenja!"[900] "Ako se uspostavi vjerodostojnost nekog hadisa, to je moje mišljenje."[901] "O Ebu-Abdillah (imam Šafija se obraća imamu Ahmedu b. Hanbelu), ti si učeniji od mene u hadisu. Kada vidiš vjerodostojan hadis obavijesti me da radim po njemu."[902]

Imam Ahmed je govorio: "Ne slijedite mene, ni Malika, ni Šafiju, ni Evzaia, ni Sevrija već uzmite odakle su oni uzeli."[903]

Imam Ibn-Hazm, osnivač bukvalističke pravne škole, govoreći o jednom slabom hadisu, kaže: "Da je ispravan rado bih ga prihvatio i ne bih ga ostavio zbog nečijih drugih mišljenja."[904] Na drugom mjestu Ibn-Hazm je rekao: "Što se nas tiče, ničije riječi nisu kategoričan dokaz osim riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Da ima ispravna predaja od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, po ovom pitanju, prihvatili bismo je i zadovoljili se time."[905]

Veliki hadiski autoritet Ebu-Bekr b. Huzejme je rekao: "Ničije se riječi ne mogu uporediti sa riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ako su vjerodostojno prenesene."[906] Identično ovome kazao je Omer b. Abdul-Aziz.[907]

---

898 Vidjeti: *Ialamul-muvekki'in,* 1/7.

899 Ebu-Nuajm u *El-hilije,* 9/107. Vidjeti, također: *Ialamul-muvekki'in,* 2/285.

900 Vidjeti: *Adabuš-Šafi'i,* str. 67-68, od Ibn-Ebi-Hatima, *Menakibuš-Šafi'i,* 1/473, od imama Bejhekija, *Hilijetul-evlija,* 9/106-107 i *Sijeru ealamin-nubela,* 10/33.

901 Vidjeti: *El-muhalla,* 2/61.

902 Vidjeti: *Hilijetul-evlija,* 9/170, *Sijeru ealamin-nubela,* 11/213 i *Hurmetu ehlil-ilm,* str. 181.

903 Felani, (113). Uzeto iz *Sifetu salatin-Nebijj,* str. 53. Vidjeti, također: *Ialamul-muvekki'in,* 2/201, *Er-ruh,* str. 588 i *El-kavlul-mufid,* 1/61, od imama Ševkanija.

904 Vidjeti: *El-muhalla,* 10/408, od Ibn-Hazma.

905 Vidjeti: *El-muhalla,* 5/75.

906 Bejheki u *El-medhalu,* 1/106, Hatib u *El-fekihu vel-mutefekkih,* 1/536 i Kajseri u *Tezkiretul-huffaz,* 2/728, sa ispravnim lancem prenosilaca.

907 Darimi, 1/78/432, Adžurri u *Eš-šeriah,* 1/182, Ibn-Nasr Mervezi u *Es-sunne,* 96, Ibn-Bettah u *El-ibane,* 1/60, Herevi u *Zemmul-kelami ve ehlihi,* 3/12 i 5/27 Hatib u *El-fekihu vel-mutefekkih,* 1/508, sa dobrim lancem prenosilaca.

Šejhul-islam Ibn-Tejmijje tvrdi: "Nema razilaženja među prvim generacijama da se od svakoga prihvata ili odbija, osim riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koje su neprikosnovene."[908]

Vidimo da su naši prethodnici smatrali Sunnet osnovom koja sudi među ljudima. Poznati tabi'in Ibn-Šihab ez-Zuhri je rekao: "Naši učeni prethodnici su govorili da je držanje za Sunnet spas."[909] Muhammed b. Sirin je kazao: "Smatrali su (ashabi i tabi'ini) da su na pravom putu sve dok se drže Sunneta."[910] Tabi'in Ebu-Alije je oporučio: "Dobro se prihvatite Sunneta Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i prakse njegovih ashaba."[911]

Dakle, ovo su stavovi osnivača četiri poznate pravne škole i drugih učenjaka ehlus-sunnetskih usmjerenja. Svi su zabranjivali da ih neko slijepo slijedi, naročito ako njihovi stavovi nisu u potpunoj skladnosti sa Kur'anom ili Sunnetom.

U vezi s ovim spomenućemo jedan primjer. Naime, imam Malik u vezi s postom šest dana nakon ramazana (u ševvalu) kaže: "Ne znam nikoga od učenjaka prvih generacija da je postio ove dane. Oni su to smatrali pokuđenim, bojeći se posljedica tog posta i novotarije, kako se ne bi pripisalo ramazanu ono što nije od njega."[912] Međutim, većina islamskih učenjaka smatra ovaj post pohvalnim[913], a hadis koji ukazuje na odliku posta ovih šest dana bilježi imam Muslim u svome "Sahihu", tako da nije ispravno ostaviti rad po njemu, bez obzira na mišljenje nekih

---

908 Vidjeti: *El-furkan*, str. 47, od Ibn-Tejmijje.

909 Darimi, 1/34/96, Lalekai u *Šerhu usulil-iatikad*, 1/15 i 1/93-94, Ebu-Nuajm u *El-hilije*, 3/369, Ibn-Bettah u *El-ibane*, 1/83, Bejheki u *El-medhalu*, 1/454, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

910 Lalekai u *Šerhu usulil-iatikad*, 1/86, Darimi, 141, Adžurri u *Eš-šeriah*, 1/132 i Ibn-Bettah u *El-ibane*, 1/99, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

911 Abdur-Rezzak u *El-musannefu*, 11/367, Ibn-Veddah u *El-bida*, 80, Adžurri u *Eš-šeriah*, 1/124, Lalekai u *Šerhu usulil-iatikad*, 1/58, Ibn-Bettah u *El-ibane*, 1/77 i 1/91-92, Ibn-Adi u *El-kamilu*, 3/163, Ibn-Nasr u *Es-sunne*, 26, Ebu-Nuajm u *El-hilije*, 2/218, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

912 Vidjeti: *El-Muvetta*, 2/284-285 sa komentarom imama Zerkanija, *Evdžezul-mesalik*, 5/241-243, *El-munteka*, 3/91-92, *El-istizkar*, 3/379-380.

913 Vidjeti: *El-mugni*, 3/56, *El-medžmua*, 6/427, *Bedaius-sanaia*, 2/215, *Hilijetul-ulema*, 3/210, *El-insaf*, 3/343 i *Ialaus-sunen*, 9/174.

učenjaka iz prvih generacija koji nisu čuli za ovu predaju, kao što je bio slučaj sa imamom Malikom b. Enesom.

Et-te'min (izgovaranje riječi amin)

Riječ amin[914], po konsenzusu islamskih, učenjaka izgovaraju imam i muktedije nakon naglas proučene El-Fatihe.[915] Međutim, spor se vodi oko načina izgovaranja. Prva skupina učenjaka smatra da se to čini povišenim glasom. Ovo je stav učenjaka šafijske[916] i hanbelijske[917] pravne škole, Ebu-Sevra i Ishaka,[918] imama Buharije,[919] Ibn-Hazma[920] i drugih.

Druga skupina islamskih učenjaka smatra da se amin izgovara tihim, prigušenim glasom. Ovo je stav hanefijskih[921] i malikijskih[922] pravnika, Sufjana es-Sevrija, imama Taberija i drugih.[923]

---

914 Po mišljenju većine učenjaka četiri pravne škole amin znači: "Gospodaru, uslišaj!" Vidjeti: *Et-temhid,* 7/9, *El- istizkar,* 2/145, *El-muhalla,* 3/266, *El-vesit,* 1/223, *El-mugni,* 1/567, *Fethul-Bari,* 2/306, *El-benaje,* 2/218, *Mevahibul-dželil,* 2/243 i *El-fevakihud-devani,* 1/274.

915 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/332, *El-minhadž,* 4/130, *Umdetul-kari,* 5/18, *Et-temhid,* 7/12 i *El-istizkar,* 2/196. Međutim, imam Malik, po jednoj verziji, smatra da imam neće izgovarati amin već samo muktedije. Vidjeti: *Et-temhid,* 7/11, *El-istizkar,* 2/147 i *Ez-zehireh,* 2/60.

916 Vidjeti: *El-umm,* 1/311, *El-havil-kebir,* 2/111, *El-medžmua,* 3/331 i *Hilijetul-ulema,* 2/107.

917 Vidjeti: *El-mugni,* 1/565, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/551 i *El-insaf,* 2/51.

918 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/396, od Ibn-Bettala, *El-muhalla,* 3/264 i *Et-temhid,* 7/13.

919 Vidjeti: *Umdetul-kari,* 6/47-48.

920 Vidjeti: *El-muhalla,* 3/264.

921 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/32-33, *El-ihtijar,* 1/67, *El-hidaje,* 1/50 i *Ialaus-sunen,* 2/231-245.

922 Vidjeti: *Ez-zehireh,* 2/61, *Et-tadžu vel-iklil,* 2/243 i *El-fevakihud-devani,* 1/275.

923 Vidjeti: *Et-temhid,* 7/13, *El-istizkar,* 2/148 i *El-muhalla,* 3/264.

Dokazi učenjaka koji smatraju da se amin izgovara naglas

1. Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Kada imam kaže: amin,*[924] *recite i vi. Onaj čije se amin poklopi sa aminanjem meleka biće mu oprošteni prošli grijesi.*"[925] Na osnovu citiranog hadisa imam Buhari je u svome "Sahihu" naslovio dva naredna poglavlja: "Imamovo izgovaranje amin naglas" i "Izgovaranje amin naglas od strane muktedija."[926] Poznato je da se pravna mišljenja imama Buharije uzimaju iz poglavlja koja je naslovio u svojoj hadiskoj zbirci. Ovaj hadis jasno ukazuje da imam izgovara amin naglas, jer u protivnom, muktedije ne bi čule imama pa bi bilo nemoguće primjeniti propis zajedničkog izgovaranja.[927] Ovo se odnosi na izgovor riječi amin i u namazima kada imam uči naglas, a što se tiče namazâ u kojima imam uči u sebi, islamski učenjaci su složni da se amin ne izgovara naglas.

2. Putem Sufjana es-Sevrija od Vaila b. Hudžra se prenosi da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je proučio: '**Gajril-magdubi alejhim ve led-dallin**', kako kaže: 'Amin, otežući pri tome svoj glas.'"[928]

U predaji Ibn-Madže Vail b. Hudžr kaže: "Čuli smo (Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,) kada je izgovorio amin." Kod Darekutnija stoji: "...povisio je svoj glas izgovarajući: 'Amin!'"

---

[924] Tj. kada bude htio reći amin, tako da se podudari sa aminanjem muktedija. Ovo je mišljenje većine islamskih pravnika. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/514, *Mealimus-sunen,* 1/194 i *El-menhijjatuš-šeraijje*, str. 102.

[925] Buhari, str. 172/780, Muslim, 4/108/410.

[926] Vidjeti: *Umdetul-kari,* 6/47-52. Prvo poglavlje, također, nalazi se u *Sunenun-Nesai,* 1/306, *Sunenu Ibn-Madže,* 1/258, *Sunenud-Darimi,* 1/220 i *Sunenud-Darekutni,* 1/328.

[927] Vidjeti: *El-evsat,* 3/130.

[928] Ebu-Davud, 1/176/824, Tirmizi, 2/60-61/248, Ibn-Madže, 1/259/803, Darekutni, 1/328/1253-1254, Ibn-Ebi-Šejbe 7/312/36383, Ahmed, 3/205/545 (El-Feth). Imam Muslim, Darekutni, Bejheki, Zejlei, Ibn-Hadžer, Mubarekfuri i drugi ovu predaju su ocijenili ispravnom. Vidjeti: *Et-temjiz,* str. 133-134, *Marifetus-sunen,* 2/397, *Nasbur-raje,* 1/369, *Et-telhisul-habir,* 1/387 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/63. Čak i učenjaci koji ne zastupaju izgovaranje amin naglas, priznaju ispravnost ovoga hadisa kao što je imam Abdul-Hakk Dehlevi. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 1/63.

3. Ebu-Hurejre prenosi da bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon završetka učenja Kur'ana (tj. El-Fatihe) izgovorio: 'Amin!' povišenim glasom.[929]

Imam Muslim tvrdi: "Od Poslanika sallallahu alejhi ve sellem, prenose se mutevatir predaje da je izgovarao amin naglas."[930]

4. Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najviše na čemu vam židovi zavide jeste nazivanje selama i vaše izgovaranje amin u namazu."[931] Aminanje u ovome hadisu upoređeno je sa nazivanjem selama. Dakle, zavist židova je u onome što javno ispoljavamo, ne ono što krijemo ili govorimo u sebi. Ovo je, također, bitan simbol islama, kada muslimani kao jedan, u velikom broju, izgovore amin. Tada Allahovi neprijatelji osjete snagu, jedinstvo i veličinu muslimanskog tijela.

5. Poznati tabi'in Ata je kazao: "Slušao sam imame i muktedije da nakon završetka El-Fatihe kažu amin, tako da se u džamiji sve orilo."[932]

6. Ebu-Hurejre je klanjao, pristajući za Mervanom b. Hakemom, pa kada bi proučio "...**ve led-dallin,**" Ebu-Hurejre bi rekao amin, otežući pri tome svoj glas.[933]

7. Prenosi se, također, da je Zubejr, zajedno sa muktedijama iza sebe, izgovarao amin povišenim tonom.[934]

---

[929] Ebu-Davud, 1/176/824, Ibn-Madže, 1/258/703, Hakim, 1/345/812, Ibn-Hibban, 2/176-177/462, Bejheki, 2/84/2448, Darekutni, 1/329/1259. Imam Ahmed, Hakim, Zehebi, Ibn-Kajjim i Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Imam Darekutni i Bejheki ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Marifetus-sunen,* 2/392 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/77 i *Es-silsiletus-sahiha,* 1/753/464.

[930] Vidjeti: *Et-temjiz,* str. 134, od imama Muslima i *El-hadisul-malul,* str. 13, od dr. Hamze El-Milibarija.

[931] Buhari u *El-edebul-mufredu,* str. 380/759, Ibn-Madže, 1/259/704, Ahmed, 6/134-135/25073, Abdur-Rezzak, 2/98/2649, Ibn-Huzejme, 1/288/574. Imam Ibn-Huzejme i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Fadlullahis-Samed,* 2/449.

[932] Abdur-Rezzak, 2/97/2643, Ibn-Hazm, 3/264 i Ibn-Abdul-Berr, 7/15, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/231.

[933] Bejheki, 2/85/2453. Šejh Albani ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *Ed-daife,* 2/369.

[934] Buhari, str. 172 (muallekan), Bejheki, 2/86/2454, Abdur-Rezzak, 2/96/2640, Šafija u *El-Musnedu,* str. 51, Ibn-Hazm, 3/264. Imam Nevevi u *Hulasatul-ahkam,* 1/381,

Dokazi učenjaka koji ne smatraju da se amin izgovara naglas

1. Putem Šu'abe, od Vaila b. Hudžra prenosi se da je rekao: "Klanjao sam za Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, i čuo ga kada je proučio: '**gajril-magdubi alejhim ve led-dallin,**' rekao je amin prigušenim glasom."[935]

Ovaj hadis, kako smo već spomenuli, došao je putem Sufjana es-Sevrija, a u njemu se spominje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izgovorio amin "otežući pri tome svoj glas" a ne "prigušenim glasom." Imam Tirmizi kaže: "Čuo sam Muhammeda (tj. svoga učitelja imama Buhariju) da je rekao: "Verzija koju prenosi Sufjan, ispravnija je od Šu'abetove verzije. Šu'abe je pogriješio u ovom hadisu."[936] Imam Tirmizi, također, pitao je hafiza Ebu-Zuraa er-Razija o Šu'abetovoj verziji ovoga hadisa, pa mu je odgovorio: "Hadis Sufjana je ispravniji od njega."[937] Ebu-Bekr el-Esrem kaže: "U ovome hadisu Šu'abe je načinio idtirab (mahana zbog koje se odbacuje hadis)."[938] Hafiz Darekutni konstatira: "Šu'abe je pogriješio prenoseći ovaj hadis. Sufjanova predaja je ispravnija."[939] Imam Bejheki, tvrdi: "Najveći hadiski eksperti na čelu sa imamom Buharijom složni su da je Šu'abe pogriješio u ovom hadisu."[940] Sufjan es-Sevri je bio pouzdaniji, jer je Šu'abe više griješio u prenošenju hadisa. Imam Tirmizi spominje više grješaka koje je Šu'abe načinio, prenoseći hadise.[941] Zato je imam Bejheki kazao: "Kada se Sufjan i Šu'abe raziđu (oko nekog hadisa), prihvata se Sufjanova verzija,

---

tvrdi: "Lanac prenosilaca je vjerodostojan ili dobar." U *El-medžmua,* 3/370, kaže: "Imam Buhari ovu predaju smatra ispravnom." Šejh Albani dijeli mišljenje imama Buharije. Vidjeti: *Es-silsiletud-daife,* 2/369.

935 Hakim, 2/253/2913, Muslim u *Et-temjizu,* str. 133/36, Darekutni, 1/328/1256, Tirmizi, 2/65 (muallekan), Ahmed, 3/205/546 (El-feth). Imam Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom.

936 Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/66.

937 Vidjeti: *Tarhut-tesrib,* 2/234 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/66.

938 Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/387.

939 Vidjeti: *Sunenud-Darekutni,* 1/329.

940 Vidjeti: *Marifetus-sunen,* 1/531, od imama Bejhekija.

941 Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/65-66. Pogledati ovaj izvor zbog detaljnijeg objašnjenja.

jer je imao bolje pamćenje i bio je učeniji od Šu'abeta."[942] Poznati hadiski stručnjak Jahja b. Mein kaže: "Kada se neki prenosilac određenog hadisa raziđe sa Sufjanom, prihvataju se riječi Sufjana."[943] Jahja b. Seid el-Kattan je rekao: "Niko mi nije draži od Šu'abe niti mu je iko ravan, ali kada se raziđe sa Sufjanom, tada prihvatam Sufjanov hadis."[944]

Ovim putem hadiski stručnjaci otkrivaju grješke koje učine pouzdani prenosioci (poput Šu'abeta), upoređujući njihove verzije sa drugim, pouzdanijim ili brojnijim prenosiocima. Imam Šu'abe, u odnosu na Sufjana, bio je dosta nesiguran u prenošenju lanaca prenosilaca i tekstova hadisâ.[945] Zato je sam Šu'abe govorio: "Sufjan ima bolje pamćenje od mene."[946] U drugoj predaji Šu'abe kaže: "Sufjan pamti bolje od mene. Kada bi prenosio od nekoga, pa bi ga lično upitao o tome, uvjerio bi se u preciznost Sufjanova pamćenja."[947] Također, nema niko od drugih prenosilaca da bi pojačao Šu'abetovu verziju, dok Sufjanovu verziju prenose drugim lancima prenosilaca trojica iz njegove generacije: Ala b. Salih, Ali b. Salih i Muhammed b. Seleme.[948] Hafiz Ibn-Hadžer kaže: "Sufjanova predaja je prioritetnija zbog toga što ga podupiru još dvojica (tj. dvojica pouzdanih), a Šu'abeta niko."[949]

Još jači dokaz neispravnosti ove predaje je verzija koju bilježi imam Bejheki, a u kojoj Šu'abe kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izgovorio amin povišenim glasom.[950] Ovim se Šu'abetova predaja podudara sa Sufjanovom verzijom.[951] Imam Bejheki je rekao: "Moguće je da je Šu'abe uočio svoju grješku, pa se vratio Sufjanovoj verziji."[952]

---

[942] Vidjeti: *Es-sunenul-kubra,* 7/258.
[943] Vidjeti: *Tehzibut-tehzib,* 4/113.
[944] Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil,* 1/63.
[945] Vidjeti: *Šerhu ilelit-Tirmizi,* 1/95-96 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/66.
[946] Vidjeti: *Marifetus-sunen,* 1/531.
[947] Vidjeti: *Et-temjiz,* str. 130/25, od imam Muslima i *El-džerhu vet-tadil,* 1/63, 67-68 i *Šerhu ilelit-Tirmizi,* 1/433.
[948] Vidjeti: *Marifetus-sunen,* 1/531. Prva dvojica su pouzdani, a trećem se prigovorilo.
[949] Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/388.
[950] Bejheki, 2/84/2448 i ocijenio ga je vjerodostojnim. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/70.
[951] Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/70.
[952] Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/70.

2. Ebu-Vail prenosi da Omer i Alija nisu izgovarali amin naglas.[953]

U lancu prenosilaca ovog hadisa ima Seid b. el-Murzuban. Nepouzdanim ga smatraju Sufjan b. Ujejne, Jahja b. Mein, Ebu-Zura er-Razi, Ebu-Hatim er-Razi, Nesai, Idžli, Ibn-Adijj, Zehebi i drugi.[954] Imam Buharija i El-Felas smatraju Seida b. el-Murzubana potpuno nepouzdanim, a njegove hadise ništavnim.[955] Pored toga, Seid b. el-Murzuban je obmanjivač (mudellis) kako tvrde imam Ahmed, Ebu-Hatim i Darekutni,[956] a citiranu verziju prenosi u formi "od" (ar. 'an), što je samo po sebi, a shodno hadiskim pravilima, dovoljan razlog za odbijanje neke predaje.

3. Prenosi se da je Vail b. Hudžr u opisu Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, namaza rekao: "...proučio je: **'gajril-magdubi alejhim ve led-dallin**,' zatim je povišenim tonom a otegnutim glasom rekao: 'Amin!' Time je želio samo da nas pouči."[957]

Spomenuti dododak: "time je želio samo da nas pouči," nije prihvatljiv jer se u lancu prenosilaca ove predaje nalazi Jahja b. Seleme b. Kuhejl, čiji su hadisi ništavni kako kažu imam Darekutni, Ibn-Hibban, Ibn-Hadžer i drugi. Nepouzdanim ga smatraju: Jahja b. Mein, imam Buhari, Ebu-Hatim, Nesai, Tirmizi, Ebu-Davud i drugi.[958] Hadis koji prenosi Vail b. Hudžr prenesen je mnoštvom ispravnih puteva, a neke smo već spomenuli. Ni u jednom od njih nije spomenut ovaj dodatak: "time je želio samo da nas pouči ". U hadiskoj nauci određeni dodatak se smatra potpuno slabim i odbačenim (munker), kada nepouzdan prenosilac spomene dodatak ili verziju koju u dotičnom hadisu nisu spomenuli pouzdani prenosioci.

---

953 Tahavi u *Šerhul-meanil-asar,* 1/204. Vidjeti: *Itihaful-mehere,* 12/197, od Ibn-Hadžera. Imam Mubarekfuri tvrdi da je ova predaja ništavna. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/65.

954 Vidjeti: *Ed-duafa,* str. 120/270, od imama Nesaija, *El-džerhu vet-tadilu,* 4/62-63, *El-mugni fid-duafa,* 1/413, od imama Zehebija i *Takribut-tehzib,* 1/296/2634 od Ibn-Hadžera.

955 Vidjeti: *Et-tarihul-kebir,* 2/515 i *El-mugni fid-duafa,* 1/413.

956 Vidjeti: *Tabekatul-mudellisin,* str. 54/137 i *Takribut-tehzib,* 1/296, od Ibn-Hadžera.

957 Dulabi u *El-kuna vel-esma,* 1/441-442/1558.

958 Vidjeti: *Takribut-tehzib*, 2/356/8515.

4. Prenosi se da je Ibrahim en-Nehai rekao: "Petero imam izgovara u sebi: "Subhanekellahumme ve bi hamdike", "Euzu billah", "Bismillahir-rahmanir-rahim", "Amin" i "Allahumme Rabbena ve lekel-hamd."[959]

Allah najbolje zna da li je ova predaja ispravna, a kada bi bila ispravna, odgovaramo riječima imama hanefijske pravne škole El-Leknevija, koji kaže: "Ova predaja Ibrahima en-Nehija i slične njoj ne mogu biti snaga pred hadisima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem."[960] Šejh Mubarekfuri kaže: "One ne zaslužuju ni spomena (tj. riječi Ibrahima en-Nehija), jer se suprotstavljaju vjerodostojnim hadisima."[961]

5. Učenjaci koji zastupaju ovo mišljenje, također, kažu, da je amin dova, a dova je bolja tihim glasom, u sebi, zbog riječi Uzvišenog Allaha: "**Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome, On ne voli one koji se previše glasno mole.**" (Prijevod značenja El-E'araf, 55.)

Ispravnije bi bilo kazati da je amin samo završetak i pečat jedne dove,[962] jer je druga polovina El-Fatihe dova. U vjerodostojnim hadisima se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prenoseći od Uzvišenog Allaha, rekao: "Podijelio sam namaz između Mene i Moga roba... pa kada rob kaže: '**Uputi nas na pravi put, na put onih kojima si milost Svoju darovao, a ne na put onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali, niti onih koji su zalutali**,' Uzvišeni Allah kaže: 'Ovo je za Moga roba i njemu pripada ono što traži.'"[963] Ova lijepa dova se završava sa amin koja, kao što smo rekli, po najispravnijem mišljenju, znači Allahu uslišaj. Također, tvrdnja da je dova u sebi bolja nego naglas, nije uvijek ispravna. Najbolje i najispravnije je onako kako su to činili Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi ashabi. Dužnost je postupiti po ispravnom dokazu, kloneći se tumačenja koja nemaju jake podloge.

Imam Kurtubi ovako komentira citirani ajet: "Moliti se Allahu tihim glasom je bolje zbog eventualnog pretvaranja koje bi se moglo pojaviti.

---

[959] Ibn-Ebi-Šejbe, 2/268/8849 i Abdur-Rezzak, 2/87/2597.
[960] Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/65.
[961] Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/65.
[962] Poznati tabi'in Ata nazvao je amin dovom. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 7/91, od Ibn-Redžeba.
[963] Muslim, 4/85-86/390, Ebu-Davud, 1/154-155/734, Malik, 1/273-276/185 i drugi.

Međutim, samo prisustvovanje kolektivnom namazu je po sebi, javni oblik ispoljavanja ibadeta. Imamovo učenje u namazu većinom biva naglas, a samim tim i drugi dio El-Fatihe koji je dova biva, također, naglas, pa je sasvim logično da i amin, kao kraj te dove, ima isti propis,"[964] tj. da se izgovara naglas.

Da li se muktedijama ostavlja mogućnost za učenje El-Fatihe

Neki islamski učenjaci smatraju da imam nakon proučene El-Fatihe treba ostaviti mogućnost muktedijama da je prouče. Ovo je stav Ebu-Sevra, El-Evzaije, imama Šafije, Ishaka i drugih.[965] Međutim, u Sunnetu nema ispravnog i jasnog argumenta koji ukazuje da imam pravi pauzu nakon proučene El-Fatihe. Slabi su ili nejasni hadisi na kojima počiva stav o ostavljanju mogućnosti muktedijama da prouče El-Fatihu.

Od Semure se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio predah nakon početnog tekbira i poslije proučene El-Fatihe."[966]

Šejh Albani je detaljno obrazložio mahanu ovoga hadisa i spomenuo da je Ebu-Bekr el-Džessas u *Ahkamul-Kur'anu,* 3/50, odbacio ovaj hadis.[967] Neki islamski učenjaci su prihvatili ovaj hadis i rad po njemu.[968] Međutim, u citiranoj predaja nije jasno spomenuto da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pravio dužu pauzu s ciljem da muktedije prouče El-Fatihu. Sunnet je činiti dvije pauze u namazu. Semure prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pravio dvije pauze u

---

[964] Vidjeti: *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/130.
[965] Vidjeti: *Et-temhid,* 11/42-43, *Bidajetul-mudžtehid,* 1/123, *El-medžmua,* 3/362, *Avnul-mabud,* 2/342 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/75.
[966] Tirmizi, 2/73-75/251, Ebu-Davud, str. 76/164 i 165, Ibn-Madže, str. 69/162, Bejheki, 2/279/3077, Darimi, 1/200/1234, Darekutni, 1/230/1260 i 1261, Ahmed, 5/21/20258.
[967] Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/288, *Es-silsiletud-daife,* 2/25 i *Tenkihul-kelam,* str. 292.
[968] Vidjeti: *Aridatul-ahvezi,* 1/304 i *El-medžmua,* 3/362.

namazu - poslije donesenog početnog tekbira i kada završi sa učenjem Kur'ana u cjelosti (neposredno prije rukua).[969]

Hasan el-Basri kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pravio je tri pauze - jednu nakon početnog tekbira, drugu nakon proučene El-Fatihe, a prije učenja sure, i treću nakon završetka učenja sure a prije pregiba (rukua)."[970]

U lancu prenosilaca ovoga hadisa nalazi se Amr b. Ubejd za koga se navodi da je bio novotar i lažov, naročito u predajama koje prenosi od Hasana el-Basrija.[971] Bez ove mahane ovaj hadis je mursel,[972] a mursel je poznata vrsta slabih hadisa.

Učenje Kur'ana nakon proučene El-Fatihe

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u namazu bi ponekad učio duže, a ponekad kraće. Nekada je želio odužiti namaz, ali bi ga skratio čuvši plač djece iz milosti prema njima i njihovim majkama.[973] Običavao je oduljiti noćni namaz. Ibn-Mesud kaže: "Jedne noći sam klanjao sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Toliko je oduljio namaz da sam pomislio nešto loše." Neko upita: "Šta si pomislio?" "Poželio sam da sjednem i napustim namaz."[974] Huzejfe b. Jeman kaže:

---

969 Hakim, 1/355/780, Bejheki, 2/279/3078, Ebu-Davud, str. 184/778, Taberani, 7/226/6942, Abdur-Rezzak, 2/134/2792, Ahmed, 5/20/20042. Imam Hakim, Zehebi i Albani ovaj hadis smatraju ispravnim.

970 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/247/2837.

971 Vidjeti: *Takribut-tehzib,* 2/80/5704 i *El-irva,* 2/287.

972 Mursel hadis je kada tabi'in prenosi direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ne spominjući ashaba.

973 Buhari, str. 159/709, Muslim, 4/156-157/470. Ovaj hadis je dokaz da je dozvoljeno djeci dolaziti u džamije i da nije ispravan hadis koji se pripisuje Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "*Zabranjujte djeci dolazak u džamije.*" Ibn-Madže, str. 63/757. Imam Buhari, Ahmed, Nesai, Bezzar, Ibn-Dževzi, Munziri, Abdul-Hakk Išbili, Hejsemi, Busiri, Ibn-Hadžer, Sehavi i drugi ovaj hadis smatraju slabim. Vidjeti: *El-mekasidul-hasene,* str. 175, *El-fevaidul-medžmua,* str. 25, *Kešful-hafa,* 1/334, *Fethul-Bari,* 1/549, *El-esrarul-merfua,* str. 182/154, *Daiful-džamia,* str. 390/2636, *Daifut-tergib,* 1/106/186, *Sifetus-salah,* str. 102.

974 Buhari, str. 241/1135, Muslim, 6/52/773.

"Jedne večeri sam klanjao sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Počeo je sa surom El-Bekare. Pomislio sam da će stati kod stotog ajeta te sure, ali je nastavio. Nakon toga pomislih da će stati kod dvjestotog ajeta, ali je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nastavio učiti više od toga. Pomislio sam da će završiti suru El-Bekare na prvom rekatu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, međutim, nastavio je učiti cijelu suru En-Nisa, potom se vratio na suru Ali-Imran koju je, također, završio.

Učio je lagahno, razmišljajući o porukama ajeta. Kada bi učio ajete u kojima se slavi Uzvišeni Allah, slavio bi Ga. Kada bi učio ajete čiji konteksti sadrže dovu, uputio bi Allahu dovu. Kada bi učio ajete u kome se traži zaštita od Allaha, tražio bi je. Potom je učinio ruku i rekao '*Subhane Rabbijel-Azim,*' pa je odužio sa pregibom (rukuom) kao i sa stajanjem (kijamom).[975] Potom se ispravio i rekao: '*Semiallahu li men hamideh,*' pa je u tom položaju ostao skoro onoliko koliko je ostao na ruku'u. Potom je učinio sedždu i izgovarao: '*Subhane Rabbijel-Eala*' i na sedždi je ostao skoro koliko i na ruku'u."[976]

Podnevski sunneti

U pouzdanim hadisima se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, od podnevskih sunneta klanjao: dva rekata prije podne-namaza i dva poslije,[977] četiri prije i dva poslije,[978] četiri prije i četiri poslije.[979] Bolje je klanjati dva po dva rekata, a može se klanjati i četiri rekata sa jednim selamom.[980]

---

[975] Tj. u dužini učenja sura: El-Bekare, En-Nisa i Alu Imran.

[976] Muslim, 6/51-52/772, Nesai, 1/539/1663. U ovome hadisu je dokaz da učenje sura ne mora biti po kur'anskom redoslijedu.

[977] Buhari, str. 249/1180, Muslim, 6/8/729.

[978] Muslim, 6/8/730.

[979] Nesai, 1/572-574/1811-1816, Ebu-Davud, str. 298/1269, Tirmizi, 1/246/428, Ibn-Huzejme, 2/205/1190. Imam Tirmizi je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom.

[980] Vidjeti: *El-mebsut,* 1/156, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/443-444, *Hilijetul-ulema,* 2/139, *El-insaf,* 2/187, *Fikhus-sunne,* 1/140 i *Et-tuhfe,* 2/435-436.

Podnevski farz

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je četiri rekata podnevskog farza, učeći na prva dva rekata El-Fatihu i suru u sebi. Na druga dva rekata učio je samo El-Fatihu, također, u sebi.[981] Na prvom rekatu bi učio znatno duže nego na drugom.[982] Ebu-Seid el-Hudri prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na podne-namazu učio toliko da bi nakon proučenog ikameta čovjek mogao obaviti prirodnu potrebu, potom otići svojoj kući, abdestiti se i ponovo se vratiti, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi još uvijek bio na prvom rekatu.[983] Ashabi su smatrali da je to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio kako bi svijet mogao stići na prvi rekat.[984] U jednoj predaji stoji da bi na prva dva rekata podnevskog farza Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio u dužini koja odgovara učenju trideset ajeta na svakom rekatu, a na zadnja dva u dužini koja odgovara učenju petnaest ajeta na svakom rekatu.[985] Od Džabira b. Semure se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na podnevskom farzu učio: "**Ves-semai vet-tarik**" (Et-Tarik), i "**Ves-semai izatil-burudž**" (El-Burudž), "**Vel-lejli iza jagša**" (El-Lejl) ili njima slične sure.[986] Ponekad bi učio: "**Izes-semau-nšekkat**" (El-Inšikak).[987]

Ikindijski sunnet

Prije ikindije-namaza Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ponekad je klanjao dva rekata.[988] Utemeljenost ikindijskog sunneta potvrđuje

---

[981] Muslim, 4/143/451.
[982] Buhari, str. 168/759 i Muslim, 4/143/451.
[983] Muslim, 4/146-147/454, Nesai, 1/320/927.
[984] Ebu-Davud, str. 188/800. Šejh Albani ovu predaju smatra vjerodostojnom.
[985] Muslim, 4/144/452, Ahmed, 3/2/10986, Ibn-Huzejme, 1/206-207/509.
[986] Ebu-Davud, 1/152/772-773, Tirmizi, 2/193/307, Ibn-Hibban, 5/135/1827, Bejheki, 2/547/4028. Imam Tirmizi i šejh Albani ga smatraju ispravnim.
[987] Ibn-Huzejme, 1/257/511, sa ispravnim lancem prenosilaca.
[988] Ebu-Davud, 4/150/1257 (Avnul-mabud). Imam Nevevi je ovaj hadis ocijenio ispravnim. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/539.

općenitost hadisa u kome Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Između svaka dva ezana* (tj. između svakog ezana i ikameta[989]) *je namaz.*" To je ponovio tri puta, a potom dodao: "*Za onoga ko želi da klanja.*"[990] Alija b. Ebi-Talib prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao četiri rekata prije ikindije.[991] U jednom hadisu stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Allah se smilovao osobi koja prije ikindije klanja četiri rekata.*"[992] Ovi sunneti su nepritvrđeni, tj. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ih je izostavljao za razliku npr. od sabahskih i podnevskih sunneta, koje je redovno klanjao.

Ikindijski farz

Ikindijski farz se sastoji iz četiri rekata, kao i podnevski. Uči se El-Fatiha i sura na prva dva rekata i El-Fatiha na druga dva u sebi. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao bi sa El-Fatihom i surom na prvom i drugom rekatu, učeći duže na prvom nego na drugom rekatu.[993] Na zadnja dva rekata učio bi samo El-Fatihu.[994] Učio bi isto što i na podnevskom farzu.[995] Na prva dva rekata ikindije-namaza učio bi u

---

[989] Imam Nesai u *El-mudžteba,* 1/223, na osnovu ovoga hadisa naslovio je poglavlje: "Namaz između ezana i ikameta."

[990] Buhari, str. 143/624, Muslim, 6/102/838.

[991] Nesai, 1/289-290/873, Tirmizi, 2/435/429 i u *Eš-šemailu,* str. 154-155/243, Ibn-Madže, 1/342-343/960, Ahmed, 2/79/650. Imam Tirmizi i šejh Albani ovu predaju smatraju dobrom, a imam Nevevi vjerodostojnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 4/8. Imam Ibn-Mubarek, Bezzar i Ibn-Hadžer su prigovorili ovome hadisu. Vidjeti *Et-telhisul-habir,* 2/492 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/436.

[992] Ebu-Davud, 1/236-237/1132, Tirmizi, 2/436-437/430, Ibn-Hibban, 6/206/2453, Bejheki, 2/665/4485, Ibn-Huzejme, 2/206/1193, Ahmed, 2/117/5980. Ibn-Huzejme i Ibn-Hibban ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/311 i *Et-telhisul-habir,* 2/492. Imam Tirmizi, šejh Albani i Arnaut su ga ocijenili dobrim. Međutim, neki hadiski eksperti su prigovorili ovoj predaji. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/311.

[993] Buhari, str. 168/759, Muslim, 4/143/451.

[994] Muslim, 4/143/451 i Nesai, 1/321/976.

[995] U ovim hadisima se spominju podne i ikindija-namaz zajedno.

dužini po petnaest ajeta na svakom rekatu, a na zadnja dva polovinu od toga.[996]

Akšamski sunnet prije farza

Abdullah b. Mugaffel prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dva puta ponovio: "*Klanjajte prije akšama...*", a treći put je kazao: "*Onaj ko želi,*" bojeći se da to ljudi ne uzmu kao stalni sunnet.[997] Ibn-Mugaffel, također, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Između svaka dva ezana* (tj. između svakog ezana i ikameta) *je namaz.*" To je ponovio tri puta, a potom dodao: "*Za onoga ko želi da klanja.*"[998] Enes b. Malik kaže: "Klanjali smo u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nakon zalaska sunca, a prije akšam-namaza. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nas je vidio i nije nam zabranjivao niti naređivao da klanjamo."[999] U jednoj predaji stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao dva rekata prije akšama,[1000] tako da učenjaci, koji su to porekli, vjerovatno nisu prihvatili ili nisu znali za ovu predaju.[1001] Postoji hadis u kome se kaže: "Između svakog ezana i ikameta ima namaz, osim akšama." Međutim, ova predaja nije ispravna.[1002]

---

[996] Muslim, 4/144/452, Ahmed, 3/2/10986, Ibn-Huzejme, 1/206-207/509, Ibn-Hibban, 5/135-136/1828. Iz ovoga hadisa neki učenjaci uzimaju dokaz da se može i na druga dva rekata podne i ikindije-namaza učiti nešto iz Kur'ana mimo El-Fatihe, i smatraju ako se izostavi da nije pogrješno. U drugim predajama kod Muslima, 1/143/452, spominje se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na prva dva rekata podne-namaza učio u dužini sure Es-Sedžde, a na druga dva polovinu od toga. Vidjeti: *Kejfijjetus-salah*, str. 13. Međutim, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uglavnom nije uobičajavao učiti na zadnja dva rekata podne i ikindije-namaza osim El-Fatihe.

[997] Buhari, str. 249/1183, Ebu-Davud, 1/238/1140, Ibn-Hibban, 4/457/1588, Ibn-Huzejme, 2/267/1289, Bejheki, 2/666/4488, Darekutni, 1/273/1030.

[998] Buhari, str. 143/624, Muslim, 6/102/838.

[999] Muslim, 6/102/836 i Buhari, str. 143/625, slično tome.

[1000] Ibn-Hibban, 4/457/1588. Šejh Arnaut tvrdi da ovaj lanac prenosilaca ispunjava Muslimove kriterije. Vidjeti: *El-ihsan*, 4/457. Šejh Albani je prigovorio ovoj predaji. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha*, 1/467 i *Temamul-minne*, str. 242.

[1001] Vidjeti *Sunnetul-džumua*, str. 30 i *Zadul-mead*, 1/229-230.

[1002] Bejheki, 2/667/4491 i Darekutni, 1/273/1029, koji ga je ocijenio slabim. Imam Darekutni, hafiz Askalani i šejh Albani ovu predaju smatraju slabom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir*, 2/494, *Daiful-džamia*, str. 348/2362 i *Es-silsiletud-daife*, 5/162/2139.

Akšamski farz

Akšamski farz ima tri rekata. Na prva dva uči se naglas El-Fatiha i sura, a na trećem samo El-Fatiha u sebi. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ponekad bi na akšamu odužio s učenjem Kur'ana, a ponekad bi skratio. Mervan b. Hakem kaže da mu se obratio Zejd b. Sabit riječima: "Šta ti je pa na akšam-namazu učiš kratke sure?! Čuo sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je na akšam-namazu učio sure El-E'araf i El-Enfal."[1003] Ponekad bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, suru El-E'araf proučio na dva rekata.[1004] Ponekad bi proučio suru El-Murselat,[1005] a ponekad suru Et-Tur.[1006] Opisujući namaz Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Ebu-Hurejre kaže: "...a na akšamu je učio kratke sure."[1007] Dakle, sve ovo je sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Najbolje ga je prakticirati naizmjenično. Ko želi više detalja neka pogleda djelo "Fikhus-sunne", 1/113, gdje se navodi više predaja o učenju na akšam-namazu, a koje je hafiz Ibn-Abdul-Berr ocijenio ispravnim.

Akšamski sunnet poslije farza

Ummu-Habibe, r.a., prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko u toku dana i noći klanja dvanaest* (dobrovoljnih) *rekata, sagradiće mu se kuća u Džennetu - četiri rekata prije podne, dva poslije, dva poslije akšama, dva poslije jacije i dva prije sabah-namaza.*"[1008] Ibn-Omer kaže: "Zapamtio sam od Poslanika, sallallahu

---

1003 Buhari, str. 169/764, Nesai, 1/324/988, Ebu-Davud, 1/153/728, Ibn-Huzejme, 1/259/516. Zbog objašnjenja hadisa pogledati *Sifetus-salah*, str.116.

1004 Nesai, 1/325/990 i Ibn-Ebi-Šejbe u *El-musnedu,* 1/112/143. Imam Nevevi lanac prenosilaca ove predaje smatra dobrim. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam*, 1/386. Šejh Albani ga je ocijenio vjerodostojnim. Vidjeti: *Sahihuŝ-sunen,* 1/325.

1005 Buhari, str. 169/763, Muslim, 4/150/462.

1006 Buhari, str. 169/765, Muslim, 4/151/463..

1007 Nesai, 1/323/982, sa ispravnim lancem prenosilaca.

1008 Tirmizi, 2/405/415, Ibn-Huzejme, 2/204-205/1188, Hakim, 1/456/1173. Imam Tirmizi, Hakim, Zehebi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim.

alejhi ve sellem, deset (dobrovoljnih) rekata, dva prije podne-namaza i dva poslije i dva poslije akšama koje je klanjao u kući i dva poslije jacije koje je, također, klanjao u kući i dva prije sabah-namaza."[1009] Ibn-Omer prenosi: "Klanjao sam sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, dva rekata poslije akšama u njegovoj kući."[1010] Aiša, r.a., kaže: "Klanjao bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, akšam-namaz, a kada bi se vratio kući klanjao bi još dva rekata.[1011]

Jacijski sunnet prije farza

Od Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nije preneseno da je klanjao sunnete prije jacije-namaza, ali se može zaključiti da prije jacijskog farza ima namaz iz predaje Ibn-Mugaffela u kojoj Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Između svakog ezana i ikameta ima namaz.*" To je ponovio tri puta, a potom rekao: "*...onome ko želi klanjati.*"[1012] U drugom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Prije svakog propisanog namaza imaju dva rekata.*"[1013] Što se tiče klanjanja četiri rekata prije jacijskog farza taj postupak nije utemeljen u Sunnetu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, iako ga hanefijski pravnici smatraju pohvalnim.[1014]

Jacijski farz

Jacijski farz ima četiri rekata. Na prva dva se uči El-Fatiha i sura naglas, a na druga dva El-Fatiha u sebi. Allahov Poslanik, sallallahu

---

[1009] Buhari, str. 249/1180.
[1010] Tirmizi, 2/439/432. Imam Tirmizi ovu predaju smatra ispravnom.
[1011] Ibn-Madže, 1/344/963. Šejh Albani ju je svrstao među vjerodstojne predaje.
[1012] Bilježe sedmerica. Izvor spomenut u poglavlju "Akšamski sunnet prije farza."
[1013] Ibn-Hibban, 6/208-209/2455, Darekutni, 1/274/1034. Šejh Albani ovaj hadis smatra ispravnim. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 1/464-465 i *Sahihul-džamia,* 2/1000.
[1014] Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/638, *El-hidaje,* 1/67, *El-bahrur-raik,* 2/54 i *Hašijetu Ibni-Abidin,* 2/546.

alejhi ve sellem, klanjao je jaciju učeći suru El-Inšikak i čineći sedždu,[1015] a ponekad bi na prvom rekatu učio suru Et-Tin.[1016] Također bi učio Eš-Šems i njoj slične sure.[1017] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koreći Muaza b. Džebela što je kao imam oduljio jaciju-namaz, rekao je: "*Zašto nisi klanjao učeći:* '***Sebbihisme Rabbikel-e'ala***" (El-E'ala), "***Veššemsi ve duhaha***" (Eš-Šems), "***Vel-lejli iza jagša***" (El-Lejl), "***Ikre bismi Rabbike***" (El-Alek)."[1018]

Jacijski sunnet poslije farza

Prethodno smo spominjali hadise koji ukazuju da je jacijski sunnet pritvrđeni sunnet i da se sastoji od dva rekata.[1019]

Sabahski sunnet

Sabahski sunnet se sastoji od dva rekata. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kratko bi učio na sabahskom sunnetu. Od Aiše, r.a., prenosi se da je rekla: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kanjao je dva kratka rekata između ezana i ikameta prije sabah-namaza."[1020] Aiša, r.a., također, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na sabahskom sunnetu učio: "**Kul ja ejjuhel-kafirun**" (El-Kafirun) i "**Kul Huvallahu ehad**" (El-Ihlas).[1021] U drugoj verziji stoji: "Vidjela sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kratko klanja dva rekata sabahskog

---

1015 Buhari, str. 169/766, Muslim, 5/63/578.
1016 Buhari, str. 169/769, Muslim, 4/151/46.
1017 Nesai, 1/327/998, Tirmizi, 2/199/309. Imam Tirmizi ovu predaju smatra dobrom, a šejh Albani vjerodostojnom.
1018 Buhari, str. 158/705, Muslim, 4/153/465.
1019 Vidjeti poglavlje "Akšamski sunnet poslije farza."
1020 Buhari, str. 142/619, Muslim, 6/4/742.
1021 Muslim, 6/6/726, Tirmizi, 2/407/417, Ibn-Madže, 1/239-240/950, Ibn-Hibban, 6/211-212/2459, Ahmed, 2/24/4763, Asbehani u *El-mustahredžu*, 2/231/1645, Dija u *El-muhtare,* 7/119-120/2046, Tajalisi, str. 257/1893, Taberani, 12/415/13528, Bejheki, 3/60-61/4873.

sunneta, pa sam se zapitala da li je uopće učio El-Fatihu?"[1022] Džabir prenosi da je jedan čovjek na sabahskom sunnetu učio "**Kul ja ejjuhel-kafirun**", pa kada je završio sa učenjem ove sure, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Ovaj rob je spoznao svoga Gospodara." Na drugom rekatu, isti čovjek, učio je suru: "**Kul Huvallahu ehad**", pa kada je završio sa učenjem, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Ovaj rob vjeruje u svoga Gospodara."[1023] Ibn-Abbas kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na sabahskom sunnetu učio je: "**Kûlû âmennâ billahi**" (El-Bekare 136.) i "**Tealev ila kelimetin**" (Alu Imran 64.).[1024] U drugoj verziji stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na prvom rekatu sabahskog sunneta učio "**Kulu amenna billahi**" (El-Bekare 136.), a na drugom rekatu "**Felemma ehasse Isa**" (Alu Imran 52.).[1025]

Aiša, r.a., majka vjernika, kaže: "Nije bilo dobrovoljnog namaza kome je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, posvećivao više pažnje od sabahskog sunneta."[1026] U jednom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Dva rekata sabahskog sunneta draži su mi od ovoga svijeta i onoga što je na njemu.*"[1027] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije ostavljao dva rekata sabahskog sunneta čak ni na putu.[1028]

Sabahski farz

Sabahaski farz se sastoji od dva rekata. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uobičajavao je na sabahskom farzu oduljiti učenje, ali bi ga ponekad i skratio. Ebu-Berze prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi

---

1022 Buhari, str. 247/1171, Muslim, 6/4/724.

1023 Ibn-Hibban, 6/213-214/2460. Hafiz Ibn-Hadžer ovu predaju smatra dobrom. Vidjeti: *Sifetus-salah*, str. 112.

1024 Muslim, 6/6/727, Ibn-Huzejme, 2/163-164/1115, Bejheki, 3/61/4875, Hakim, 1/450/1152. Ibn-Hadžer je ovaj hadis ocijenio dobrim. Vidjeti: *Sifetus-salah*, str. 112.

1025 Ebu-Davud, 1/234/1121. Šejh Albani je ovu predaju ocijenio dobrom.

1026 Buhari, str. 247/1169 i Muslim, 6/5/724.

1027 Muslim, 6/5/725, Nesai, 1/562/1758 i Tirmizi, 2/406/416.

1028 Muslim, 5/150/680. Vidjeti: *El-evsat,* 7/312, od imama Taberanija, *Zadul-mead,* 1/233 i *Fethul-Bari,* 2/673-674.

ve sellem, na sabah-namazu učio između šezdeset i stotinu ajeta.[1029] U jednoj verziji se prenosi da je na sabah-namazu učio suru El-Vakia i njoj (po dužini) slične sure.[1030] Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, jedne je prilike učio: "**Iza zulziletil-erdu**" (Ez-Zelzele) na oba rekata sabah-namaza.[1031] Prenosi se, također, da je na prvom rekatu učio: "**Kul euzu birabbil-felek**" (El-Felek), a na drugom: "**Kul euzu birabbin-nas**" (En-Nas).[1032] Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, petkom na sabah-namazu učio suru Es-Sedžde na prvom i suru El-Insan na drugom rekatu.[1033] Prenosi se, također, da je učio suru Et-Tekvir.[1034] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uobičajavao bi odužiti učenje na prvom rekatu sabaha i podne-namaza, a skratiti ga na drugom.[1035]

Noćni-namaz

Aiša, r.a., upitana je da li je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na noćnom namazu učio u sebi ili naglas, pa je rekla: "Ponekad je

---

1029 Buhari, str. 170/771, Muslim, 4/150/461.

1030 Ibn-Huzejme, 1/265/531, Ahmed, 3/233/591 (El-feth), Ibn-Hibban, 5/131/1823. Šejh Albani je ovu predaju ocijenio ispravnom.

1031 Ebu-Davud, 1/154/730 i u *El-merasil,* str. 93/40, Bejheki, 2/546/4021. Imam Nevevi ovu predaju smatraju ispravnom, a šejh Albani dobrom. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/389 i *Sahihus-sunen,* 1/230. Njenu ispravnost branio je i imam Ševkani u *Nejlul-evtar,* 2/230.

1032 Ibn-Huzejme, 1/266,268/534-536, Ibn-Hibban, 5/125-126/1818, Hakim, 1/366/876. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim.

1033 Buhari, str. 193/891, Muslim, 6/140/880. U jednom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je: *"Najbolji namaz kod Allaha je sabah-namaz, petkom, u džematu."* Bilježe ga Ebu-Nuajm u *El-hilije,* 7/243-244/10360, Taberani, 1/156/366 i u *El-evsatu,* 1/65/184, Bezzar, 1/298/621 (El-kešf) i Bejheki u *Šuabul-imanu,* (Kenzul-ummal, 7/366/19299). Šejh Albani je ovu predaju ocijenio ispravnom. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 4/91-93/1566 i *Sahihul-džamia,* 1/251.

1034 Muslim, 4/148/456, Nesai, 1/315-316/950, Ebu-Davud, 1/154/731, Ibn-Madže, 1/250/673, Ebu-Avvane, 2/159, Darimi, 1/214/1299, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/310/3542, Tajalisi, str. 168/1210, Abdur-Rezzak, 2/115-116/2721, Ibn-Hibban, 5/126-127/1819.

1035 Buhari, str. 168/759, Muslim, 4/143/451.

učio naglas, a ponekad u sebi."[1036] Nekada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, oduljio sa učenjem, a nekada bi skratio. Tako se prenosi od Huzejfe b. Jemana da je jedne noći klanjao za Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je na jednom rekatu učio sure: El-Bekare, En-Nisa i Alu Imran.[1037] Od Enesa b. Malika se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jedne noći klanjao, učeći sedam dugih sura.[1038]

Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko klanja u noći, učeći stotinu ajeta, neće biti upisan među nemarne, a ko klanja, učeći dvije stotine ajeta, biće upisan među iskrene klanjače.*"[1039] Ponekad je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na noćnom namazu učio u dužini učenja pedeset ajeta,[1040] a ponekad u dužini sure El-Muzemmil na svakom rekatu.[1041] Jedan čovjek je došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao mu: "O Allahov Poslaniče, imam komšiju koji klanja noćni namaz i na njemu ne uči osim suru "**Kul Huvallahu ehad**" (El-Ihlas), ponavljajući je neprestano." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzvratio je: "*Tako mi Onoga u čijoj ruci je moja duša, ta sura vrijedi trećinu Kur'ana.*"[1042] Prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao noćne namaze tako da bi mu od dužine stajanja oticala stopala i potkoljenice, pa kada je upitan zbog čega to čini, a Allah mu je oprostio ranije i kasnije propuste, rekao je: "*Zar da ne budem Allahu zahvalan rob*?!"[1043] Jedne noći Ibn-Mesud je klanjao sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Vjerovjesnik,

---

[1036] Nesai, 1/538/1661 i Ebu-Davud, 1/246/1179. Imam Nevevi i šejh Albani su ga ocijenili ispravnim. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/393. Učenje u sebi je, ustvari, učenje da sam čuješ sebe tihim glasom, a ne kao što čine neki klanjači koji uče u sebi, tj. u mislima, ne otvarajući usta. To je, bez sumnje, pogrješno i ne smatra se učenjem. Vidjeti: *El-kavlul-mubin,* str. 96-99.

[1037] Muslim, Nesai. Ovaj hadis je spomenut u cjelosti sa izvorima u poglavlju: "Učenje Kur'ana nakon proučene El-Fatihe".

[1038] Hakim, 1/451-452/1175. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Sedam dugih sura su: El-Bekare, Alu Imran, En-Nisa, El-Maide, El-En'am, El-Ea'raf i Et-Tevbe (ili Junus umjesto Et-Tevbe, po drugom mišljenju). Vidjeti: *Avnul-mabud,* 4/233, *Sifetus-salah,* str. 118.

[1039] Hakim, 1/452/1161, Ibn-Huzejme, 2/180/1142, slično tome. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom.

[1040] Buhari, str. 240-241/1134.

[1041] Ebu-Davud, 1/255/1216. Šejh Albani ovaj hadis smatra vjerodostojnim.

[1042] Buhari, str. 1407/6643, Nesai, 1/326/994, Ahmed, 17/407/11306.

[1043] Buhari, str. 240/1130, Muslim, 17/136/2819.

sallallahu alejhi ve sellem, je toliko oduljio da je ovaj plemeniti ashab poželio napustiti namaz.[1044]

Aiša, r.a., majka vjernika, kaže da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nikada nije proučio cijeli Kur'an u jednoj noći niti je klanjao cijelu noć.[1045] Međutim, postoje predaje iz kojih se može zaključiti da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ipak proveo cijelu noć u namazu.[1046] Prenosi se od Osmana b. Affana,[1047] Temima ed-Darija,[1048] Abdullaha b. Zubejra,[1049] Seida b. Džubejra,[1050] Ebu-Hanife[1051] i drugih[1052] da su provodili cijelu noć na namazu proučivši Kur'an na jednom rekatu. Što se tiče hadisa koga prenosi Abdullah b. Amr da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ne razumije i ne shvata Kur'an onaj ko ga prouči za manje od tri dana,*"[1053] ovi učenjaci ili nisu znali za citirani hadis, ili ga nisu smatrali vjerodostojnim, a Allah najbolje zna.

[1044] Bilježe šesterica, osim Tirmizije koji ga bilježi u *Eš-šemailu*. Hadis i izvori su spomenuti u poglavlju: "Učenje Kur'ana nakon proučene El-Fatihe".

[1045] Muslim, 6/22-23/746.

[1046] Nesai, 1/532/1637, Tirmizi, 6/333-334/2175, Ibn-Madže, 1/401/1118. Imam Tirmizi i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Ako kažemo da Aiša, r.a., nije znala da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao u iznimnim situacijama cijelu noć, onda je to istovremeno i dokaz da to nije bila uobičajena praksa Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem Najbolja uputa je uputa Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao: "*Najdraži* (dobrovoljni) *namaz Allahu jeste namaz Davuda, a.s., - spavao je pola noći, ibadetio njenu trećinu, a potom spavao šestinu.*" Buhari, str. 240/1131, Muslim, 8/39/1159.

[1047] Ebu-Bekr Hallal u *Es-sunne,* 2/332/428, Ibn-Mubarek u *Ez-zuhd,* 2/773/1007, Ebu-Nuajm u *El-hilije,* 1/57 i Ibn-Sad u *Et-tabekat,* 3/74. Hafiz Ibn-Hadžer ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/482.

[1048] Bejheki u *Šuabul-iman,* 2/398/2184 i *Sijeru ealamin-nubela,* 9/77.

[1049] Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/348.

[1050] Vidjeti: *El-muhalla,* 3/54, *Aridatul-ahvezi,* 6/66 i *Sijeru ealamin-nubela,* 4/324.

[1051] Vidjeti: *Tarihu Bagdad,* 13/352 i *Sijeru ealamin-nubela,* 6/401.

[1052] Vidjeti: *El-mugni,* 1/572 od Ibn-Kudame.

[1053] Ebu-Davud, 1/261/1239, Tirmizi, 8/233/2949, Ibn-Madže, 1/400/1115, Darimi, 1/264/1493, Ahmed, 2/164/6535, Tajalisi, str. 300/2275, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/243/8573. Imam Tirmizi i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom.

Vitr-namaz

Vitr-namaz je pritvrđeni sunnet po mišljenju većine islamskih učenjaka.[1054] Kao argument uzimaju predanje u kome Ibn-Omer kaže: "Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je noćni namaz na putu na svojoj jahalici, bez obzira u kom pravcu se usmjerila, dižući i spuštajući svoju glavu i tijelo (tj. čineći ruku i sedždu). Nije klanjao propisane namaze jašući, a klanjao je vitr na sedlu svoje jahalice."[1055] Ovaj hadis jasno aludira da vitr nije propisani-obavezni namaz, jer ga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi klanjao jašući.[1056] Prenosi se da je Alija kazao: "Vitr-namaz nije propisan kao obavezni namazi, već je sunnet koga je uspostavio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem."[1057] Ubade b. Samit je osudio riječi jednog čovjeka koji je kazao da je vitr obavezni namaz.[1058] U jednom ništavnom hadisu stoji: "*Troje je meni obaveza, a vama dobrovoljno: vitr-namaz, duha-namaz i sabahski sunnet.*"[1059]

Također, nisu autentični hadisi koji jasno obavezuju na vitr-namaz.[1060] Pored toga, Uzvišeni Allah voli ovaj namaz. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je: "*O vjernici, klanjajte vitr-*

1054 Vidjeti: *Sahihu Ibni-Huzejme,* 2/147, *El-minhadž,* 5/172, *Nejlul-evtar,* 2/205-206, *Tuhfetul-ahvezi,* 2/463. Šejhul-islam Ibn-Tejmijje navodi konsenzus muslimana po ovom pitanju. Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 23/88.

1055 Buhari, str. 214/1000, Muslim, 5/173/700.

1056 Vidjeti: *El-minhadž,* 5/172, *El-mufhim,* 2/342, *Fethul-Bari,* 2/567, *Tuhfetul-ahvezi,* 2/463.

1057 Tirmizi, 2/463/454, Nesai, 1/542/1675, Hakim, 1/441/1118. Šejh Albani ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihut-tergib,* 1/383.

1058 Ebu-Davud, 2/63/1420, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Sahihus-sunen,* 1/125 i 1/391.

1059 Ahmed, 1/231/2050, Hakim, 1/441-442/1119, Darekutni, 2/15/1615, Ibn Šahin u *En-nasihu vel-mensuhu,* str. 205/200, Ebu-Nuajm u *El-hilije,* 9/232. Imam Bejheki i Nevevi su ga ocijenili slabim, hafiz Zehebi ništavnim, a šejh Albani apokrifnim. Vidjeti: *El-mustedrek,* 1/300, *El-medžmua,* 4/20-21 i 8/386, *Daiful-džamia,* str. 378/2561.

1060 Ebu-Davud, 2/63/1419, Ahmed, 5/357/23069, Darekutni, 2/17/1624, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/93/6862, Ebu-Nuajm, 10/26 i drugi.

namaz, uistinu je Allah Vitr (Nepar) *i voli vitr.*"[1061] U drugoj predaji Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Allah vas je počastio sa još jednim namazom, (bolji vam je od stada crvenih deva), to je vitr. Njegovo vrijeme je između jacije i nastupa zore.*"[1062]

S obzirom na način klanjanja i broj rekata, vitr-namaz se može klanjati na nekoliko načina.

Ebu-Ejjub el-Ensari prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko želi neka klanja vitr-namaz pet rekata, ko želi tri, a ko želi neka klanja jedan rekat.*"[1063] Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao vitr-namaz sa jednim rekatom, pričajući između dva rekata i vitra.[1064] Dakle, vidimo da postoje jasni dokazi da se vitr može klanjati jedan rekat. Oni koji kažu da su islamski učenjaci složni da je vitr-namaz tri rekata, tvrde nešto što se suprotstavlja vjerodostojnim hadisima Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.[1065]

1061 Nesai, 1/542/1676, Tirmizi, 2/462/453, Ebu-Davud, 2/62/1416, Ibn-Madže, 1/345/1180, Ahmed, 1/86/652. Imam Tirmizi je ovaj hadis ocijenio dobrim, a šejh Albani vjerodostojnim.

1062 Ebu-Davud, 2/63/1419, Tirmizi, 2/459/452, Ibn-Madže, 1/344-345/1179, Hakim, 1/448-449/1148, Tahavi, 1/250, Ibn-Ebi-Asim u *El-ahadu vel-mesani,* 2/112-113/816. Imam Hakim i Zehebi su ga ocijenili vjerodostojnim. Šejh Albani tvrdi da je ovaj hadis ispravan, ali bez dodatka "*...bolji vam je nego stado crvenih deva...*" Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/156.

1063 Nesai, 1/550/1711, Ebu-Davud, 1/267/126, Ibn-Madže 1/351/986, Darekutni, 2/17/1625, Bejheki, 3/39/4795, Hakim, 1/444/1128. Imam Ibn-Hibban, Hakim, Zehebi i Nevevi kažu da je ova predaja vjerodostojna. Vidjeti: *El-medžmua,* 4/17 i *El-Muvetta,* 1/389, sa komentarom od imama Zerkanija. Imam Darekutni, Bejheki, Ebu-Hatim i drugi smatraju da je ovaj hadis ispravan ali kao riječi Ebu-Ejjuba (mevkufen). Hafiz Ibn-Hadžer u *Et-telhisul-habiru,* 2/494, kaže: "Ovo je ispravan stav", (tj. da je hadis vjerodostojan ali kao riječi ashaba). Vidjeti, također: *Fethul-Bari,* 3/165. Međutim, kada bi pretpostavili da su ovo riječi ashaba, on ovako nešto ne govori po svome nahođenju.

1064 Ebu-Davud, str. 312/1336, Ibn-Hibban, 6/180/2422, Bezzar, 4/55/1220, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/89/6830. Ova predaja, s obzirom na svoju ispravnost, po mišljenju šejha Albanija, ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 6/1123/2962.

1065 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 3/165 i odgovor imama Askalanija.

Hafiz Ibn-Hadžer u "Fethul-bariju" kaže: "U ispravnim predajama je došlo da je skupina ashaba vitr-namaz klanjala jedan rekat. Muhammed b. Nasr prenosi, sa ispravnim lancem prenosilaca, da je Osman b. Affan klanjao u noći jedan rekat i na njemu učio cijeli Kur'an, i nije klanjao ništa mimo njega ... Sad i Muavija klanjali su po jedan rekat vitra, a Ibn-Abbas je to smatrao ispravnim postupkom."[1066] Vjerodostojnim putevima je preneseno od Ibn-Omera, Ibn-Ebi-Vekkasa, Abdullaha b. Zubejra i drugih da su klanjali vitr samo jedan rekat.[1067] Prema tome, ispravno je ponekad klanjati vitr jedan rekat i nije uslov da se prije njega nešto klanja.

Aiša, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao tokom noći trinaest rekata; pet rekata vitra, spajajući ih zajedno i ne sjedeći osim na zadnjem petom rekatu, a potom je predao selam.[1068] Aiša, r.a., majka vjernika, također, prenosi da bi ponekad klanjao jedanaest rekata, predajući selam na svaka dva rekata i klanjajući na kraju jedan rekat vitra.[1069] Jedan čovjek je pitao Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o noćnom namazu, pa mu je odgovorio: "*Klanjaj dva po dva rekata, a kada se pobojiš zore* (kada osjetiš da će nastupiti zora), *završi sa jednim rekatom vitra.*"[1070] Kada je jednom Aiša, r.a., upitana o vitr-namazu, odgovorila je: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je devet rekata, ne sjedeći osim na osmom, zahvaljujući Allahu, spominjući Ga, učeći dovu, a nije predavao selam. Potom se digao na deveti rekat, a potom sjeo, spominjući Allaha, učeći dovu, poslije koje je preselamio. Nakon što je ostario, klanjao je vitr-namaz

---

[1066] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 3/165. Muavijinu predaju bilježe: Abdur-Rezzak, 3/24/4652, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/89/6809, Tahavi, 1/289, Ibn-Munzir, 5/179/2642, Darekutni, 2/24/1658. Sadovu verziju u značenju bilježi Ibn-Ebi-Šejbe, 2/89/6808. Ove dvije predaje vjerodostojnim je ocijenio imam Zerkani u svom komentaru na *El-Muvettu,* 1/389. Muhammed b. Nasr u *Kadrus-salah,* str. 123-124 (manuskript) navodi skupinu predaja od prvih generacija koje govore o klanjanju vitra jednim rekatom.

[1067] Malik, 1/389/272, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/89/6807 i 6808, Ibn-Munzir, 5/179/2646, Darekutni, 2/24/1654.

[1068] Muslim, 6/15/737, Nesai, 1/551/1716, Ebu-Davud, str. 313/1338, Tirmizi, 2/170/458, Darimi, 1/284/1581, Ebu-Avvane, 2/325.

[1069] Muslim, 6/15/736, Ebu-Davud, 1/246/1177, Ahmed, 6/215/25847, Ebu-Avvane, 2/326, Malik, 1/371/261.

[1070] Buhari, str. 241/1137, Muslim, 6/28/749.

sedam rekata (sjedivši samo na šestom i predajući selam poslije sedmog)."[1071] Ovo je, dakle, očit dokaz da je dozvoljeno klanjati vitr-namaz sedam ili devet rekata, na način spomenut u ovom hadisu.

Što se tiče klanjanja vitr-namaza tri rekata, bez sjedenja osim na zadnjem, u sunnetu se navodi predaja, oko čije ispravnosti postoje razilaženja, u kojoj stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao vitr-namaz sa tri rekata i da nije sjedio niti predavao selam osim na zadnjem.[1072] U vjerodostojnom hadisu se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao vitr-namaz sa tri rekata,[1073] ali prenosilac hadisa (Aiša, r.a.) nije precizirala način klanjanja, već je samo spomenula broj rekata. U jednoj predaji se spominje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao tri rekata vitra i da nije predavao selam osim na zadnjem rekatu.[1074] Međutim, ni ovaj hadis ne može poslužiti kao dokaz, jer nije jasno spomenuo da se radi o jednom sjedenju. Ono što bi moglo potvrditi ovo mišljenje (o tri rekata sa jednim sjedenjem i jednim selamom) jeste prividno neslaganje citiranih hadisa. U predaji koju prenosi Ebu-Hurejre stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Nemojte klanjati vitr tri rekata, da time oponašate akšam-namaz, već klanjajte pet ili sedam rekata."*[1075] U drugom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dozvolio je da se vitr klanja pet, tri i jedan rekat.[1076]

Da bismo pomirili ova dva hadisa, koji se prividno suprotstavljaju jedan drugom, poslužit ćemo se riječima hafiza Ibn-Hadžera koji u "Fethul-Bariju", 3/165, kaže: "Zabrana se odnosi na to da se na vitr-namazu čine dva tešehhuda, pa tako biva oponašanje akšama." Ako se

---

1071 Muslim, 6/22-23/746, Nesai, 1/553/1720, Ebu-Avvane, 2/321-325, Bejheki, 3/43-44/4810, Ahmed, 6/53-54/24314, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/90/6817.

1072 Hakim, 1/446/1139, Ahmed, 6/155-156/25264, Bejheki, 2/666/4489, Nesai, str. 62/1697, slično tome, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/91/6841. Imami Hakim i Zehebi su ga ocijenili ispravnim, a imam Ahmed, Bejheki, šejh Albani i drugi ga smatraju slabim.

1073 Buhari, str. 243/1147, Muslim, 6/15-16/738.

1074 Nesai, 1/548/1700, sa ispravnim lancem prenosilaca.

1075 Ibn-Hibban, 6/185/2429, Bejheki, 3/46/4816, Hakim, 1/446/1138, Darekutni, 2/19/1634. Imam Darekutni kaže: "Prenosioci ovoga hadisa su povjerljivi." Ibn-Hibban, Hakim, Zehebi i Ibn-Hadžer ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 3/164.

1076 Vjerodostojan hadis. Vidjeti izvore na početku poglavlja: "Vitr-namaza."

vitr-namaz klanja tri rekata, sa samo jednim (zadnjim) tešehhudom i selamom, tada bi nestalo ove prividne oprečnosti između spomenutih hadisa. Ili da kažemo: Klanjaju se dva rekata, pa se preda selam, a potom se sve to završi jednim rekatom vitra kao što je došlo u vjerodostojnim hadisima.[1077] Ovo je najlogičniji način pomirenja ova dva hadisa, a Allah najbolje zna. Nije moguće da se dva ispravna hadisa istinski suprotstavljaju jedan drugom, jer u Allahovoj vjeri nema nesklada. Veliki hadiski ekspert Ebu-Bekr Ibn-Huzejme je rekao: "Ne poznajem dva (vjerodostojna) hadisa koji oponiraju jedan drugom. Ko bude našao dva kontradiktorna hadisa neka mi se obrati da uskladim njihova značenja."[1078] Vezano za vitr-namaz, bitno je naglasiti da u Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, Sunnetu, koliko znam, nema pouzdanih predaja koje ukazuju na dizanje ruku spram ramena ili ušiju i donošenje tekbira[1079] prije kunut-dove, niti potiranje lica nakon kunut-dove.[1080] Učenje dove dignutim rukama na kunutu, koliko smo upoznati, nije preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u autentičnim predajama, već se to prenosi od Ibn-Mesuda.[1081] Slično se navodi od Omera b. el-Hattaba.[1082] Izrazita većina islamskih pravnika smatra dizanje ruku na kunut-dovi legitimnim.[1083]

Učenje Kur'ana na vitr-namazu

Ubej b. Kab prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao vitr sa tri rekata, učeći na prvom rekatu: "**Sebihisme Rabbikel-Eala.**" (El-Eala), a na drugom rekatu "**Kul ja ejjuhel-kafirun.**" (El-

---

1077 Buhari i Muslim. Prethodno je spomenut izvor hadisa.

1078 Vidjeti: *Tedribur-ravi,* 2/115.

1079 Ovaj tekbir se prenosi jedino od Ibn-Mesuda. Ibn-Ebi-Šejbe, 2/101/6947, sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/169-170 i *Et-tekmil,* str. 17-18, od šejha Saliha Alu Šejha.

1080 Vidjeti: *Es-sunenul-kubra,* 2/300-301, od imama Bejhekija i *Ahkamul-vitr,* str. 79.

1081 Abdur-Rezzak 4/325/7952 i Ibn-Ebi-Šejbe 2/101/6953 i 6954, sa dobrim lancem prenosilaca.

1082 Bejheki, 2/300/3150. Imam Bejheki je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Međutim, nije jasno da se radi o kunut-dovi na vitr-namazu.

1083 Vidjeti: *El-mesailul-fikhijje,* 1/249-250, od Ibrahima Džalu Muhammeda.

Kafirun), a na trećem **"Kul Huvallahu ehad."** (El-Ihlas), da bi nakon kunut-dove i selama rekao:

سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ

"*Subhanel-Melikil-Kuddus*", tri puta, učeći duže treći put.[1084] Prenosi se, također, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao jedan rekat vitra i da je na njemu učio sto ajeta iz sure En-Nisa.[1085]

Kunut-dova na vitr-namazu

Ubejj b. Kab prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio kunut-dovu na vitr-namazu prije rukua.[1086] Prenosi se da su Ibn-Mesud i drugi Poslanikovi, sallallahu alejhi ve sellem, ashabi učili kunut-dovu na vitru prije rukua.[1087] Asim b. Sulejman el-Ahvel kaže: Pitao sam Enesa b. Malika o kunut-dovi pa je rekao: "Da, činili smo kunut-dovu." "Prije ili poslije rukua?", upitao sam. "Prije rukua", rekao je. Asim je kazao: "Meni je pričao jedan čovjek da si ti rekao da se kunut-dova uči poslije rukua?! Enes tada reče: "Nije tako. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je dovio nakon rukua protiv nekih mnogobožaca jedan mjesec, potom napustio tu praksu."[1088]

1084 Nesai, 1/547-548/1698, Ebu-Davud, 1/267-268/1262,1267, Darimi, 1/286/1589, Darekutni, 2/24-25/1659, Ahmed, 5/123/21179, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/94/6872 i Ibn-Madže, 1/346/97, s tim što se kod njega na trećem rekatu uz suru El-Ihlas dodaju sure: El-Felek i En-Nas. Imam Nevevi ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/511 i *Hulasatul-ahkam,* 1/556 i 1/563.

1085 Nesai, 1/555/1727, sa ispravnim lancem prenosilaca.

1086 Ibn-Madže, 1/349/1194. Ibn-Kajjim kaže da je ovo jedini vjerodostojni hadis koji precizira vrijeme kunut-dove na vitr-namazu. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/247. Imam Ukajli, Bedrud-din Ajni i šejh Albani su ga ocijenili ispravnim. Vidjeti: *Umdetul-kari,* 7/19, *Ialaus-sunen,* 6/72-73 i *Irvaul-galil,* 2/167.

1087 Ibn-Ebi-Šejbe, 2/97/6910. Hafiz Askalani je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: *Ed-diraje,* 1/194. Ova verzija ima potvrdu u jednoj drugoj predaji kod Taberanija, 9/327/9425, koju vjerodostojnom smatra šejh Albani. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/166.

1088 Buhari, str. 215/1002, Muslim, 5/147/677. U istom ovom i drugim hadisima kod Buharije, str. 214/1001 i Muslima, 5/147/677

U ovoj predaji Enes b. Malik je potvrdio da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio kunut-dovu prije rukua, a porekao je učenje kunut-dove nakon rukua, osim jedan mjesec na sabah-namazu, kako stoji u Buharijinoj i Muslimovoj hadiskoj zbirci.[1089] Prema tome, Enesovo negiranje kunut-dove nakon rukua odnosi se na vitr-namaz, usaglasivši ove argumente, jer bi u protivnom ovi hadisi bili kontradiktorni.[1090]

Ovo mišljenje zastupaju: Ibn-Omer, Seid b. Džubejr, Ibn-Sirin, Hasan el-Basri, Ibrahim en-Nehai,[1091] Sufjan es-Sevri, Ibn-Mubarek, Ishak b. Rahevej,[1092] učenjaci hanefijske pravne škole[1093] i imam Ahmed po slabijoj verziji.[1094]

Druga skupina učenjaka smatra da se kunut-dova na vitr-namazu uči nakon rukua. Pozivaju se na vjerodostojne predaje koje govore o kunut-dovi općenito,[1095] uzimajući ih za dokaz putem analogije,[1096] ili na neke jasne ali slabe predaje.[1097] Ovo je mišljenje Omera b. el-Hattaba,[1098] Osmana b. Affana,[1099] Alije b. Ebi-Taliba,[1100] Ubejja b. Kaba,[1101] učenjaka šafijske[1102] i hanbelijske[1103] pravne škole.

Hafiz Ibn-Hadžer kaže: "Ashabi su se uveliko razišli po ovom pitanju (tj. vremena kunut-dove na vitru), što se, po svemu sudeći, smatra dozvoljenim razilaženjem."[1104] Nema sumnje da su oba postupka

---

[1089] Buhari, str. 857/4090 i Muslim 5/147/677.

[1090] Zbog objašnjenja vidjeti: *El-dževherun-nekijj,* 2/295, *Fethul-Bari,* 2/491 i opaske na *Ialaus-sunen,* 6/73.

[1091] Ibn-Ebi-Šejbe, 2/97/6899, 6908 i 6909 i Abdur-Rezzak, 3/120/4993 i 4994.

[1092] Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha,* str. 110 i *Aridatul-ahvezi,* 1/456.

[1093] Vidjeti: *El-mebsut,* 1/164, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/429 i *Bedaius-sanaia,* 1/612.

[1094] Vidjeti: *El-insaf,* 2/171.

[1095] Buhari, str. 214/1001, Muslim 5/147/677.

[1096] Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 4/28-29.

[1097] Kao hadis koga bilježi imam Hakim, 3/188/4800, sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/405.

[1098] Vidjeti: *Es-sunenul-kubra,* 2/296, od imama Bejhekija,

[1099] Vidjeti: *El-mugni,* 1/821.

[1100] Ibn-Ebi-Šejbe, 2/97/6900-6901.

[1101] Abdur-Rezzak, 3/120/4990.

[1102] Vidjeti: *El-evsat,* 1/275, *El-medžmua,* 3/510 i *Revdatut-talibin,* 1/255.

[1103] Vidjeti: *El-mugni,* 1/821, *Zadul-mustaknia,* 4/28 (El-mumtia) i *El-insaf,* 2/171.

[1104] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/569.

utemeljena u vjerskim izvorima, ali je prvi preči zbog jasnoće argumenata,[1105] a Allah najbolje zna.

Hasan b. Ali b. Ebi-Talib prenosi da ga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poučio dovi koja se uči na vitr-namazu:

اَللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَ عَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَ تَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَ بَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَ قِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ فَإِنَّكَ تَقْضِي وَ لاَ يُقْضَى عَلَيْكَ، إِنَّهُ لاَ يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلاَ يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَ تَعَالَيْتَ

"Allahu moj, uputi me sa onima koje si već uputio! Oprosti mi s onima kojima si već oprostio! Uzmi me u Svoju zaštitu sa onima koje si uzeo! Blagoslovi ono što si mi podario! Sačuvaj me od zla odluka koje si već donio, jer Ti određuješ, a Tebi se ne određuje. Nema poniženja onome koga Ti zaštitiš. Nema ponosa onaj kome se Ti suprotstaviš. Blagoslovljen si, Gospodaru naš i Uzvišen."[1106]

"ALLAHUMMEHDINI FIMEN HEDEJTE! VA AFINI FIMEN AFEJTE! VE TEVELLENI FIMEN TEVELLEJTE, VE BARIK LI FIMA EATAJTE! VE KINI ŠERRE MA KADAJTE FE INNEKE TAKDI VE LA JUKDA ALEJKE. INNEHU LA JEZILLU MEN VALEJTE VE LA JEIZZU MEN ADEJTE TEBAREKTE RABBENA VE TEALEJTE."

Od sunneta je, također, na vitr-namazu poslije selama[1107] reći:

1105 Vidjeti: *Kijamu ramadan,* str. 31 i *Sahihu fikhis-sunne,* 1/391.

1106 Nesai, 1/559/1744, Ebu-Davud, 1/267/1263, Tirmizi, 2/482-483/464, Ibn-Madže, 1/348/975, Ahmed, 1/199-200/1718, Darimi, 1/286/1591, Ibn-Ebi-Šejbe, 6/90/29696, Hakim, 3/188/4800, Bejheki, 2/297/3140, Taberani, 3/76-77/2711, Ibn-Huzejme, 2/151-152/1095, Ibn-Hibban, 3/224/944, Tajalisi, str.163/1179, Bezzar, 4/176/1337. Imam Tirmizi ovaj hadis smatra dobrim. Imam Nevevi, Ibn-Mulekkin i hafiz Iraki citirani hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/495-496, *Hulasatul-bedril-munir,* 1/128, i *El-mugni,* 1/110. Vidjeti, također: *Nasbur-raje,* 2/125. Što se tiče kunut-dove koja je poznata u bosanskim ilmihalima, ona je prenesena vjerodostojnim lancem prenosilaca, ali kao riječi Omera b. el-Hattaba, a ne od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem Bilježi je imam Bejheki, 2/298-299/3143.

1107 Vidjeti: *Avnul-mabud,* 4/213 i *Bezlul-medžhud,* 7/245-246. Šejh Albani smatra da se ova dova može kazati prije ili poslije selama. Vidjeti: *Kijamu ramadan,* str. 32.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ ، لا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

"Allahu moj, utječem se Tvome zadovoljstvu od Tvoje srdžbe, i Tvome oprostu od Tvoje kazne, i utječem se Tebi od Tebe. Ne mogu Te istinski pohvaliti. Ti si onakav kakvim si Sebe opisao."[1108]

"ALLAHUMME, INNI EUZU BIRIDAKE MIN SEHATIKE, VE BI MUAFATIKE MIN UKUBETIKE, VE EUZU BIKE MINKE. LA UHSI SENAEN ALEJKE, ENTE KEMA ESNEJTE ALA NEFSIK."

Vrijeme u kome se klanja vitr-namaz

Islamski pravnici su složni da vrijeme vitr-namaza počinje nakon jacije-namaza i traje do nastupa prave zore.[1109] Ebu-Seid prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: "*Klanjajte vitr prije nastupa zore.*"[1110] U verziji koju prenosi Ibn-Omer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Preteknite zoru vitrom.*"[1111] Abdullah b. Omer prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Neka vaš zadnji namaz u noći bude vitr.*"[1112] U predaji koju prenosi Džabir stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: "*Ko se bude plašio da će prespavati, neka klanja vitr na početku noći* (tj. neposredno poslije jacije-namaza), *a ko može ustati na kraju noći da ga klanja, neka tada klanja. Zaista, u to vrijeme meleki prisustvuju namazu, a to je bolje.*"[1113] U komentaru ovoga hadisa imam Nevevi kaže: "U ovoj predaji je dokaz da je bolje odgoditi vitr-namaz do pred nastup zore onome ko je siguran da će ustati."[1114]

1108 Nesai, 1/559/1746, Ebu-Davud, 1/268/1265, Ibn-Madže, 1/348/976, Ahmed, 1/96/751, Dija Makdisi u *El-muhtare,* 2/251/627, Abdu b. Humejd u *El-muntehabu*, str. 56/81. Šejh Albani ovu predaju smatra ispravnom.

1109 Vidjeti: *El-evsat,* 5/190, *El-idžma,* str. 50 i *Meratibul-idžma,* str. 58

1110 Muslim, 6/29/754, Ibn-Munzir, 5/189/2670.

1111 Muslim, 6/27/750, Ibn-Huzejme, 2/147/1089, Ibn-Munzir, 5/189/2668.

1112 Buhari, str. 214/998, Muslim, 6/26/749.

1113 Muslim, 6/29/755, Ibn-Madže, 1/350/983, Ahmed, 22/118/14207.

1114 Vidjeti: *El-minhadž,* 6/29-30.

Ebu-Hurejre kaže: "Oporučio mi je moj najbolji prijatelj (tj. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,) tri stvari: Da postim tri bijela dana svakog lunarnog mjeseca, da klanjam dva rekata duha-namaza i da ne zaspem prije nego klanjam vitr-namaz."[1115] Od Aiše, r.a., majke vjernika, prenosi se da je rekla: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je vitr nekada na početku, nekada u sredini, a nekada na kraju noći."[1116] Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije ostavljao vitr-namaz ni kada je bio putnik.[1117]

Džuma-namaz

Džuma-namaz je propisani namaz koga je dužan klanjati svaki punoljetni i pametni musliman koji se nalazi u mjestu boravka. Sastoji se od dva rekata. Ebu-Mûsâ prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: "*Svakom muslimanu je stroga obaveza klanjati džumu-namaz u džematu, osim četverice: roba, žene, malodobnika i bolesnika.*"[1118]

U jednom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Džuma je obavezna svakom punoljetniku.*"[1119] Islamski učenjaci su suglasni da je džuma-namaz obligatna obaveza[1120] i da onaj ko porekne njenu obavezu

---

1115 Buhari, str. 413/1981, Muslim, 5/192/721.

1116 Buhari, str. 214/996, Muslim, 6/21/745. Ovo je Muslimova verzija hadisa.

1117 Buhari, str. 214/999, Muslim, 5/172/700. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/233.

1118 Ebu-Davud, 1/279/1067, Darekutni, 2/3/1561, Hakim, 1/425/1062. Imam Hakim, Zehebi i Nevevi ga smatraju vjerodostojnim. Vidjeti: *El-medžmua,* 4/483 i *Hulasatul-ahkam,* 2/757. Imam Bejheki je ukazao na pojačavanje ovoga hadisa. Vidjeti: *Es-sunenus-sugra,* 1/210. Međutim, neki hadiski eksperti nisu prihvatili ovu predaju.

1119 Nesai, 1/443/1370, Ebu-Davud, 1/92-93/342, Ibn-Huzejme, 3/110/1721. Imam Nevevi kaže da ova predaja ispunjava Muslimove kriterije. Vidjeti: *El-medžmua,* 4/483 i *Hulasatul-ahkam,* 2/758. Šejh Albani je smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Sahihus-Sunenin-Nesai,* (1/443).

1120 Vidjeti: *Et-temhid,* 10/277-278, *El-idžma,* str. 44, *El-evsat,* 4/291, *Aridatul-ahvezi,* 2/286, *Bedaius-sanaia,* 1/577, *El-medžmua,* 4/363, *El-mugni,* 3/158-159, *Medžmu'ul-fetava,* 11/615 i 21/339, *Zadul-mead,* 1/283 i 1/301, *Hašijetu Ibni-Abidin,* 2/145, *Fikhus-sunne,* 1/228, *Hajrul-ejjami,* str, 15.

izlazi iz okvira islama (smatra se apostatom).[1121] Ukoliko, ipak, ne porekne obavezu džume-namaza, ali je ne obavlja, takav je veliki grješnik, od koga se ne prihvata svjedočenje, po mišljenju svih islamskih učenjaka.[1122]

Učenje Kur'ana na džumi-namazu

Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na prvom rekatu džume-namaza učio suru El-Džumua, a na drugom El-Gašije. Ponekad bi umjesto El-Gašije na drugom rekatu učio suru El-Munafikun.[1123] Numan b. el-Bešir prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na džumi i bajram-namazu učio sure: El-E'ala i El-Gašije.[1124]

O propisima džume-namaza bilo je opširnijeg govora u posebnom djelu koje se zove: "Džuma-namaz pravni (fikhski) propisi."

Bajram-namaz

Ebu-Seid el-Hudri prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao bajram-namaz na musalli (otvorenom prostoru).[1125] Ibn-Abbas kaže: "Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije klanjao prije ramazanskog bajrama niti poslije.[1126] Ibn-Kajjim tvrdi: "Poslanik,

---

1121 Vidjeti: *Bedaius-sanaia,* 1/577 i *Es-salatu ve hukmu tarikiha,* str. 16-17, od Ibn-Kajjima.

1122 Vidjeti: *El-istizkar,* 2/322 i *Mevahibul-dželil,* 2/168.

1123 Muslim, 6/138/877, Nesai, 1/458/1422, Ebu-Davud, 1/208/993,994, Tirmizi, 3/55/519, Ibn-Madže, 1/331/924, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/471/5452,5453, Ibn-Hibban, 7/46-47/2806-2807, Ibn-Huzejme, 3/171/172/1846, Bezzar, 9/215/3759.

1124 Muslim, 6/138/878, Nesai, 1/458/1421, Ebu-Davud, 1/208/992, Tirmizi, 3/56 (muallekan), Ibn-Madže, 1/332/926, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/471/5451, Ibn-Hibban, 7/48/2808, Ahmed, 5/13-14/20026 i 20037, Ibn-Huzejme, 3/172/1847, Taberani, 7/221/6779.

1125 Buhari, str. 206/956, Muslim, 6/147/889.

1126 Buhari, str. 212/989, Muslim, 6/151/884.

sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi ashabi nisu klanjali prije niti poslije bajrama."[1127] Džabir prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao bajram-namaz bez ezana i ikameta.[1128]

Ibn-Abbas i Džabir b. Abdullah su rekli: "Ne uči se ezan na ramazanskom i kurbanskom bajram-namazu."[1129]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je da žene i djevojke izađu na musallu, čak i one koje imaju mjesečni ciklus, s tim da se izdvoje ustranu.[1130] Ebu-Bekr je kazao: "Obaveza je svake žene da izađe na musallu tokom klanjanja bajram-namaza."[1131]

Lijepo je okupati se prije bajram-namaza, kako je činio Ibn-Omer.[1132] Seid b. el-Musejjib je rekao: "Tri su stvari sunnet na ramazanskom bajramu: pješačiti do musalle, jesti prije izlaska i okupati se."[1133] Ibn-Kudame kaže: "Pohvalno je okupati se na bajram. Tako je činio Ibn-Omer, a isto se prenosi od Alije b. Ebi-Taliba. Ovo mišljenje zastupaju: Alkame, Urve, Ata, En-Nehai, Eš-Šabi, Katade, Ebu-Zinad, Malik, Šafija i Ibn-Munzir."[1134]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, išao je na bajram-namaz jednim, a vraćao se drugim putem.[1135] Ovo mišljenje preferira apsolutna većina islamskih učenjaka.[1136]

Sunnet je da imam održi prigodnu hutbu nakon bajram-namaza. Ibn-Abbas kaže: "Klanjao sam bajram-namaz sa Poslanikom, sallallahu alejhi

---

1127 Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/443.

1128 Muslim, 6/146/885, Nesai, 1/507/1561, Ebu-Davud, str. 265/1148, Tirmizi, 3/73/532, Ahmed, 3/314/14369, Darekutni, 2/35/1708.

1129 Buhari, str. 207/960 i Muslim, 6/147/886.

1130 Buhari, str. 211/981, Muslim, 6/149/890, Nesai, 1/505-506/1557, Tirmizi, 3/86/539, Ibn-Madže, 1/391/1088, Darimi, 1/291/1609.

1131 Ibn-Ebi-Šejbe, 2/3/5784. Šejh Albani kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan." Vidjeti: *Salatul-idejni,* str. 13. Isto ovo se prenosi i od Alije. Ibn-Ebi-Šejbe, 2/3/5785.

1132 Malik, 1/532/428 i Abdur-Rezzak, 3/309/5753, sa ispravnim lancem prenosilaca.

1133 Malik u *El-mudevvenetul-kubra,* 1/245. Šejh Albani tvrdi da ovu predaju prenosi i imam El-Furjabi sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 3/104.

1134 Vidjeti: *El-mugni,* 2/228.

1135 Buhari, str. 212/986, Šafija u *El-ummu,* 1/233, i u *El-musnedu,* str. 74, Ibn-Madže, 1/389/1081, Tirmizi, 3/89-90/541, Darimi, 1/292/1613, Ahmed, 2/338/8454.

1136 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/572, od Ibn-Bettala.

ve sellem, Ebu-Bekrom, Omerom i Osmanom. Svaki je klanjao namaz prije hutbe."[1137] Ibn-Omer kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, Ebu-Bekr i Omer su klanjali bajram-namaz prije hutbe."[1138]

Ako se desi da su za isti dan bajram i džuma, dozvoljeno je nakon klanjanog bajrama izostati sa džume[1139] i klanjati podne u svojoj kući.[1140]

Učenje Kur'ana na bajram-namazu

Numan b. Bešir prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na prvom rekatu bajram-namaza proučio El-E'ala, a na drugom suru El-Gašije.[1141] Ponekad je učio suru Kaf na prvom i El-Inšikak na drugom rekatu.[1142]

Melodično učenje Kur'ana

Prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ne pripada nama* (tj. ne slijedi našu praksu) *onaj ko ne uči melodično Kur'an.*"[1143] U hadisu El-Beraa b. Aziba stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Uljepšavajte svoje glasove pri učenju Kur'ana.*"[1144]

1137 Buhari, str. 207/962, Muslim, 6/143/884.

1138 Buhari, str. 207/963, Muslim, 6/147/888.

1139 Nesai, 1/516/1590, Ibn-Madže, 1/392/1089. Imam Ali b. Medini ovaj hadis smatra ispravnim. Imam Nevevi ga smatra dobrim. Vidjeti: *El-medžmua,* 4/492, *Et-telhisul-habir,* 2/621.

1140 Zbog objašnjenja vidjeti: *Džuma-namaz,* str. 29-34, od Safeta Kuduzovića.

1141 Muslim, sabirači *Sunena* i drugi. Izvor hadisa spomenut u cjelosti u poglavlju: "Učenje Kur'ana na džumi-namazu".

1142 Muslim, 6/151/891, Ebu-Davud, 1/214/1023, Šafija u *El-ummu,* 1/237 i u *El-musnedu*, str. 77.

1143 Buhari, str. 1581/7527, Hakim, 1/758-759/2092, Ahmed, 3/74-75/1476, Ebu-Davud, str. 346/1471, Ibn-Hibban, 1/326-327/120, Humejdi, 1/192/76.

1144 Buhari, str. 1585 (muallekan), Nesai, 1/332/1014, Ibn-Madže, 1/399/1111, Ahmed, 4/283, 285, 296, Hakim, 1/762/2100, Ebu-Davud, str. 346/1468. Šejh Albani ga je

Šta da učini onaj koga šejtan ometa u namazu

Osman b. Ebul-As se jedne prilike požalio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da ga šejtan ometa dok uči Kur'an u namazu. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, mu odgovori: "To je šejtan koji se zove Hinzeb, pa kada ga osjetiš, traži utočište kod Allaha od njega i pljucni (simbolično) na lijevu stranu tri puta." Osman kaže: "Učinio sam kako mi je rečeno, pa mu je Allah zabranio pristup meni."[1145]

Ruku (pregibanje u namazu)

Nakon što bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, završio sa učenjem Kur'ana, tj. proučivši El-Fatihu i odlomak iz Kur'ana, napravio bi malu pauzu,[1146] a potom bi, na prethodno spomenuti način, digao svoje ruke.[1147]

Dizanje ruku

Imam El-Kišmiri kaže: "Hadisi o dizanju ruku dostigli su stepen mutevatir hadisa teoretski i praktično. Od toga nije dokinuto ni jedno jedino slovo."[1148] Imam Zehebi, Ibn-Hadžer, Sujuti, Ševkani i šejh Albani, također, smatraju da su hadisi o dizanju ruku dostigli stepen

---

ocijenio vjerodostojnim po Muslimovim kriterijima. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 4/1583 i *Es-silsiletus-sahiha,* 2/334/771.

1145 Muslim, 14/156/2203, Ahmed, 4/216/18057, Tahavi, 1/344-345/370, Ibn-Sunni, str. 204/577, Abdur-Rezzak, 2/85/2582, Bejheki u *Ed-delail,* 5/307, Abdu b. Humejd, 1/343/380.

1146 Hakim sa ispravnim lancem prenosilaca. Hadis je spomenut u cjelosti sa izvorima u poglavlju "Da li se ostavlja muktedijima mogućnost da prouče El-Fatihu."

1147 Buhari, str. 164/736 i 739 i Muslim, 4/79/390, od Ibn-Omera.

1148 Vidjeti: *El-kavul-mubin*, str. 104.

mutevatira.[1149] Predaje koje govore o dizanju ruku prije rukua i nakon rukua (i nakon dizanja na treći rekat)[1150] prenose brojni ashabi. Od njih su: Malik b. el-Huvejris,[1151] Alija b. Ebi-Talib,[1152] Enes,[1153] Vail b. Hudžr,[1154] Ebu-Hurejre[1155] i Ebu-Humejd es-Saidi[1156] koji je opisivao namaz Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u prisustvu deseterice ashaba i ni jedan od njih nije porekao dizanje ruku prije i poslije rukua i nakon dizanja na treći rekat. Hafiz Ebu-Fadl (jedan od učitelja Ibn-Hadžera) kaže: "Hadise o dizanju ruku prenosi pedeset ashaba."[1157] Hafiz Zejnuddin el-Iraki kaže: "Sakupio sam imena ashaba koji prenose hadise o dizanju ruku. Ima ih oko pedeset."[1158] Imam Hakim i Ebu-Kasim b. Mende kažu da te hadise, između ostalih, prenose deseterica koji su obradovani Džennetom.[1159] Imam Hakim i Bejheki kažu: "Ne poznajemo hadise o nekom pitanju koje prenose četverica pravednih vladara i ostalih šesterica obradovanih Džennetom i drugi poznati ashabi, osim hadisa o dizanju ruku u namazu"[1160]

Imam Buhari u djelu "Refeul-jedejni" navodi sljedeće riječi Hasana el-Basrija i Humejda b. Hallala: "Ashabi Allahova Poslanika, sallallahu

---

1149 Vidjeti: *Sijeru ealamin-nubela,* 5/293, *Fethul-Bari,* 1/267-268 *El-fevaidul-medžmua,* str. 29, *Tuhfetul-ahvezi,* 2/93 i *Sifetus-salah,* 128-129.

1150 Vidjeti: *Refeul-jedejni,* str. 150/170 i *Tarhut-tesrib,* 2/229.

1151 Buhari, str. 164/737 i Muslim, 4/80/391.

1152 Buhari u *Refeul-jedejni,* str. 44/27, Ibn-Madže, 1/261/871, Darekutni, 1/290/1096. Imam Ahmed i Nevevi ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/373 i *Et-telhisul-habir,* 1/360.

1153 Buhari u *Refeul-jedejni,* str. 42/26, Ibn-Madže, 1/261/873, sa ispravnim lancem prenosilaca.

1154 Muslim, 4/96/401.

1155 Ebu-Davud, 1/194/738. Imam Nevevi je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/352.

1156 Buhari u *Refeul-jedejni,* str. 40/23, Tirmizi, 2/188-189/304 i Ebu-Davud, str, 174/733. Imam Tirmizi i šejh Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Sahihu Suneni Ebi-Davud,* 1/211-212.

1157 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/258.

1158 Vidjeti: *Tarhut-tesrib,* 2/230.

1159 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/258. Imam Ševkani u *Nejlul-evtaru,* 2/181, spomenuo je predaje od petnaest ashaba koji prenose hadise o dizanju ruku. Slično tome navodi šejh Mubarekfuri u *Tuhfetul-ahvezi,* 2/92.

1160 Vidjeti: *Nasbur-raje,* 1/417-418, *Tarhut-tesrib,* 2/230, *Nejlul-evtar,* 2/207 i *Tuhvetul-ahvezi,* 2/93.

alejhi ve sellem, dizali su ruke u namazu, bez izuzetka nekog od njih."[1161] U istom djelu imam Buhari kaže: "Ko bude smatrao da je dizanje ruku u namazu novotarija, taj vrijeđa ashabe Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer nema nijedne ispravne predaje da je neko od njih ostavio dizanje ruku u namazu. Nema ispravnijih hadisa od onih koji govore o dizanju ruku u namazu."[1162]

Dakle, najučeniji čovjek u hadisu svih vremena tvrdi da nema nijedne ispravne predaje koja govori da je neko od ashaba ostavljao dizanje ruku u namazu. Ali b. Medini (Buharijin učitelj) kaže: "Hadis koji prenosi Ibn-Omer (o dizanju ruku pri početnom tekbiru, pri odlasku na ruku i vraćanju sa rukua) dokaz je za sve muslimane i obavezuje ih da postupaju po njemu."[1163] Ibn-Medini je, inače, bio jedan od najučenijih u svoje vrijeme. Imam Šafija je rekao: "Nije dozvoljeno onome koji čuje hadis o dizanju ruku kod početnog tekbira, prije i poslije rukua, da ostavi rad po sunnetu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem."[1164]

Poznati tabi'in Seid b. Džubejr je pitan o dizanju ruku u namazu, pa je rekao: "To je stvar kojom se uljepšava namaz."[1165] Isto ovo navodi se od Abdullaha b. Omera.[1166] Nafia prenosi da je Ibn-Omer gađao kamenčićima klanjača koji ne bi dizo svoje ruke kada ide na ruku i kada se vraća sa rukua. Kod Abdullaha b. Ahmeda b. Hanbela ovom rivajetu ima dodatak: "...i naredio bi mu da diže ruke."[1167] Poznati tabi'in Tavus

---

[1161] *Refeul-jedejni*, str. 31. Vidjeti, također: *Et-telhisul-habir*, 1/362, *Nejlul-evtar*, 2/180, *Tuhfeul-ahvezi*, 2/94.

[1162] Vidjeti: *Refeul-jedejni*, str. 96/84, 127/132, 129/135. Vidjeti, također: *Fethul-Bari*, 2/459, *Et-telhisul-habir*, 1/362, *Tuhfeul-ahvezi*, 2/94, *Subulus-selam*, 1/391.

[1163] Vidjeti: *Refeul-jedejni*, str. 38, *Fethul-Bari*, 2/257, *Et-telhisul-habir*, 1/359 i *Tuhfetul-ahvezi*, 2/92.

[1164] Vidjeti: *El-kavlul-mubin*, str. 103 i *Menakibuš-Šafi'i*, 1/483-484, od imama Bejhekija.

[1165] Bejheki, 2/109/2525, Buhari u *Refeul-jedejni*, str. 95/82. Imam Nevevi je ovu predaju ocijenio ispravnom. Vidjeti: *El-Medžmua*, 3/405.

[1166] Vidjeti: *Et-temhid*, 7/83 i *Fethul-Bari*, 2/256.

[1167] Buhari u *Refeul-jedejni*, str. 53/36, Abdullah b. Ahmed u *El-Mesailu*, str. 70/253, Darekutni, 1/292/1105. Imam Nevevi i Ibn-Hadžer lanac prenosilaca ove predaje smatraju ispravnim. Vidjeti: *El-Medžmua*, 3/405 i *Fethul-Bari*, 2/459.

kaže da je vidio Ibn-Omera, Ibn-Abbasa i Ibn-Zubejra kako dižu svoje ruke u namazu.[1168]

Dokazi o dizanju ruku u namazu (mimo početnog tekbira) zaista su mnogobrojni i nemamo mogućnosti sve ih spomenuti. Međutim, navedeno je dovoljno kao argument, jer svaki sljedbenik Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada sazna za dobar ili vjerodostojan hadis, koji nije dokinut, treba ga prihvatiti i raditi po njemu, ukoliko je u mogućnosti. Šta je onda sa hadisima koji su dostigli stepen mutevatira, poput navedenih o dizanju ruku u namazu, o čijem dokidanju ne postoji validan argument?! Kako zagovarati dokidanje najvjerodostojnijih hadisa predajama koje nisu prihvatili vrhunski hadiski stručnjaci?! Kako da većina ashaba i tabi'ina nije poznavala ovaj dokinuti propis, koji se praktikuje toliko puta u svakom danu?! Kako razumjeti vjerodostojni hadis koga prenosi Ebu-Humejd es-Saidi koji je spomenuo dizanje ruku prije odlaska na ruku, poslije dizanja sa rukua i nakon dizanja na treći rekat, među desetericom ashaba i svi su potvrdili njegov opis Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, namaza?!

Hasan el-Basri kaže: "Ashabi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, su dizali svoje ruke kada su išli na ruku i kada su se vraćali sa njega, tako da su, od dizanja, izgledale kao pokretne lepeze."[1169]

Ovo je stav apsolutne većine islamskih klasika od ashaba i tabi'ina[1170] zatim učenjaka šafijske,[1171] hanbelijske,[1172] zahirijske[1173] i nekih učenjaka malikijske[1174] pravne škole. Imam Malik je, po zadnjoj

---

1168 Abdur-Rezzak, 2/69/2525, Ibn-Munzir, 3/138/1385, sa ispravnim lancem prenosilaca. Ibn-Munzir u *El-evsatu,* 3/139-146, navodi preko pedeset učenjaka prvih generacija koji su dizali svoje ruke u namazu.

1169 Buhari u *Refeul-jedejni,* str. 75/64, Bejheki, 2/109/2524 i u *Marifetus-sunen,* 2/417/3259, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/212/2432, Ibn-Munzir u *El-evsatu,* 3/138/1383, Ibn-Hazm, 4/89, Ibn-Abdul-Berr, 9/217, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Siradžul-muttekin,* str. 145.

1170 Vidjeti: *Mealimus-sunen,* 1/167, *El-istizkar,* 2/58-62, *Šerhus-sunne,* 3/22-23, *El-minhadž,* 4/80, *Tarhut-tesrib,* 2/222, *Fethul-Bari,* 6/332 od Ibn-Redžeba, *El-medžmua,* 3/368 i *Medžmu'ul-fetava,* 22/260.

1171 Vidjeti: *El-umm,* 1/298, *El-medžmua,* 3/367 i *Mugnil-muhtadž,* 1/367.

1172 Vidjeti: *El-mugni,* 1/574-582, *El-insaf,* 2/59-61 i *Šerhuz-Zerkeši,* 1/554-558.

1173 Vidjeti: *El-muhalla,* 4/87.

1174 Vidjeti: *Ez-zehire,* 1/58, *El-munteka,* 2/28 i *Et-tadžu vel-iklil,* 2/239.

verziji, također, dizao ruke u namazu.[1175] Ibn-Munzir navodi preko pedeset učenjaka iz prvih generacija koji su dizali ruke u namazu.[1176] El-Evzai i Ibn-Nasr el-Mervezi kažu: "Islamski pravnici se slažu oko ispravnosti dizanja ruku u namazu, osim učenjaka Kufe."[1177]

Jedan čovjek je rekao imamu Ahmedu: "Neki ljudi nam naređuju dizanje ruku u namazu, a neki nam zabranjuju?" Imam Ahmed odgovori: "To ne zabranjuje osim novotar. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dizao je ruke u namazu, a Ibn-Omer je gađao kamenčićima onoga ko bi ostavio dizanje ruku."[1178]

Prenosi se da je Ummu-Derda, r.a., dizala ruke u namazu.[1179] Imam Buhari, nakon što je naveo ovu predaju, kaže: "Žene ashaba su učenije od njih (onih koji poriču dizanje ruku) i dizale su svoje ruke u namazu."[1180]

Imam Nevevi kaže: "Pohvalno (mustehab) je dizati ruke kada se ide na ruku, kada se vraća sa rukua i pri početnom tekbiru. U tom pogledu nema razlike između onoga koji klanja stojeći, sjedeći, ležeći, između žene i djeteta, između obaveznih i dobrovoljnih namazâ."[1181] Hafiz Ibn-Hadžer kaže: "Nema razlike kod dizanja ruku u namazu između čovjeka i žene. Žene dižu ruke u namazu isto kao i ljudi."[1182] Ovo je, također, preferirajuće mišljenje u šafijskoj[1183] i hanbelijskoj pravnoj školi.[1184] Šejh Ibn-Usejmin tvrdi: "Žene dižu ruke u namazu isto kao i muškarci."[1185]

1175 Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha,* str. 130-131, *Mealimus-sunen,* 1/167, *Et-temhid,* 9/213 i 9/222, *Šerhus-sunne,* 3/23 i *Tarhut-tesrib,* 2/222.

1176 Vidjeti: *El-evsat,* 3/139-146.

1177 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 6/329, od Ibn-Redžeba i *Fethul-Bari,* 2/257, od Ibn-Hadžera.

1178 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 6/332, od Ibn-Redžeba.

1179 Buhari u *Refeul-jedejni,* str. 67/51 i u *Et-tarihu,* 3/3/78, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/216/2427. Imam Nevevi ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/375.

1180 Vidjeti: *Refeul-jedejni,* str. 68/52.

1181 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/367.

1182 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/461.

1183 Vidjeti: *Tarhut-tesrib,* 2/226.

1184 Vidjeti: *El-insaf,* 2/90

1185 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/33 i 3/304.

Dokazi učenjaka koji smatraju da dizanje ruku nije sunnet

1. Džabir b. Semure prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao ashabima: "*Šta vam je - vidim vas da dižete svoje ruke u namazu kao da su repovi uznemirenih konja*?! *Budite smireni u namazu*!"[1186]

Komentar: Pored svoje ispravnosti, citirani hadis nije validan argument na ovom mjestu. Imam Muslim je poslije ovoga hadisa naveo drugo predanje koje ga pojašnjava. U toj verziji stoji da je Džabir b. Semure rekao: "Klanjali smo za Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa kada smo predavali selam, pokazivali smo svojim rukama lijevo i desno. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nam reče: '*Šta vam je pa pokazujete svojim rukama kao da su repovi jogunastih konja*?! *Kada neko od vas predaje selam neka se okrene* (glavom) *prema svome bratu i neka ne pokazuje rukama.*'"[1187] Iz ovih hadisa vidimo koliko je neophodno sakupljanje svih predaja koje govore o nekom pitanju, jer se samo tako može razumjeti i shvatiti njihova poruka. Ako bismo to zanemarili, onda bi bili u pravu oni koji kažu da ne klanjaju zato što je Allah u Kur'anu rekao: "**Teško se klanjačima**," (prijevod značenja El-Ma'un, 4.), jer zanemaruju šta Uzvišeni Allah kaže poslije toga, tj. kojoj kategoriji klanjača se prijeti.

Islamski učenjaci zabranjuju uzimanje za dokaz jednog ajeta ili hadisa bez uzimanja u obzir svega što je rečeno o određenom šerijatskom pitanju. Imam ehlus-sunneta Ahmed b. Hanbel kaže: "Ako se ne uzmu u obzir svi putevi jednog hadisa, isti se ne može razumjeti." Jahja b. Mein tvrdi: "Ukoliko ne sakupimo jedan hadis sa stotinu puteva, nećemo doći do istine."[1188] Imam Buhari kaže: "Onaj ko se posluži ovim hadisom, uzimajući ga za dokaz o nedizanju ruku u namazu, nema nikakave veze sa šerijatskim znanjem. Poznato je da se to odnosi na tešehhud."[1189] Ibn-

---

[1186] Muslim, 4/127/430, Ebu-Avvane, 2/85, Ibn-Huzejme, 1/361/733, Ibn-Hibban, 5/197-198/1878, Ebu-Jala, 13/460/7472, Taberani, 2/223/1827.

[1187] Muslim, 4/128/431, Ahmed, 5/107/20925, Ibn-Hibban, 5/200/1881.

[1188] Vidjeti: *El-džamiu li ahlakir-ravi,* 2/315, od Hatiba Bagdadija i *El-iršad,* 2/295, od Kazvinija.

[1189] Vidjeti: *Refeul-jedejni*, str. 90/79.

Huzejme u svome "Sahihu," na osnovu ovog hadisa naslovio je poglavlje: "Ukor onome ko pokazuje lijevo i desno dok predaje selam u namazu."[1190]

2. El-Berra b. Azib veli: "Vidio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da, kada je stupio u namaz, digao je svoje ruke u visini ušiju, a potom ih nije dizao do kraja namaza."[1191]

Komentar: Imam Nevevi kaže: "Ovaj hadis je neispravan po mišljenju svih hadiskih stručnjaka."[1192] Od njih su: Sufjan es-Sevri, imam Šafija, Abdullah b. Zubejr, Humejdi, imam Buhari, imam Ahmed, Jahja b. Mein, Darimi, Bezzar, Hattabi, Bejheki, Šu'abe, Ibn-Dževzi, Ibn-Hadžer i drugi. Svi su složni da je Jezid b. Ebi-Zijad ovome hadisu dodao: "...a potom ih nije dizao do kraja namaza."[1193]

3. Alkame prenosi da je Ibn-Mesud upitao: "Hoćete li da vam klanjam kako je klanjao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem?" Zatim je klanjao i nije dizao ruke osim pri početnom tekbiru.[1194]

Komentar: Vrhunski hadiski eksperti kao što su: imam Šafija, Buhari, Ahmed, Abdullah b. Mubarek, Ebu-Hatim, Darimi, Ebu-Davud, Jahja b. Adem (učitelj imama Ahmeda), Bezzar, Ibn-Hibban, Darekutni, Bejheki, Ibn-Abdul-Berr, Nevevi, Ibn-Dževzi, Mubarekfuri[1195] i većina učenjaka prvih i potonjih generacija citirani hadis smatraju slabim.[1196] Ova predaja je ujedno i najjači dokaz učenjacima koji zastupaju ovo mišljenje. Ibn-Kajjim, nakon što je nepobitno argumentirao slabost

---

1190 Vidjeti: *Sahihu Ibn-Huzejme*, 1/361.

1191 Darekutni, 1/295/1116, Ebu-Davud, 1/143/684, Bejheki, 2/110-111/2528.

1192 Vidjeti: *El-medžmua*, 3/371.

1193 Vidjeti: *Ihtilaful-hadis*, 10/224 (Mevsuatuš-Šafi'i), *Mealimus-sunen*, 1/167, *El-medžmua*, 3/371, *El-mevduat*, 1/22, *Et-telhisul-habir*, 1/363, *Umdetul-kari*, 5/273, *Nejlul-evtar*, 2/180, *Tuhfetul-ahvezi*, 2/96.

1194 Bejheki, 2/112/2531, 2534, Tirmizi, 2/95/257, Ahmed, 1/388/3681, Ebu-Davud, 1/143/683, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/213/2441, Ebu-Jala, 8/453-454/5040. Imam Tirmizi ovaj hadis smatra dobrim, a Ibn-Hazm, Ahmed Šakir i Albani vjerodostojnim. Vidjeti: *El-muhalla*, 3/235, *Džamiut-Tirmizi*, 2/41 sa opaskama Ahmeda Šakira.

1195 Vidjeti: *Ilelul-hadis*, 1/247, od Ibn-Ebi-Hatima, *El-mugni*, 1/575, *El-medžmua*, 3/403, *Hulasatul-ahkam*, 1/354, *El-mevduat*, 1/21, *Et-telhisul-habir*, 1/364, *Fethul-Bari*, 2/257, *Tuhfetul-ahvezi*, 2/97, *Tenkihul-kelam*, str. 280-281, *El-muvazene*, str. 194-197, od dr. Hamze Milibarija i *Siradžul-muttekin*, str. 160.

1196 Vidjeti: *Fethul-Bari*, 6/331, od Ibn-Redžeba.

ovoga hadisa, kaže: "...Zato je pravi promašaj i greška oslanjati se na ovu predaju i njome oponirati, po konsenzusu učenjaka, vjerodostojnim hadisima, a koji potvrđuju dizanje ruku u namazu."[1197]

Kada bismo prihvatili autentičnost ovoga hadisa, opet ne bi mogao poslužiti kao argument, jer ako Ibn-Mesud nije prenio dizanje ruku, osim pri početnom tekbiru, prenijeli su drugi ashabi.

4. U drugoj verziji Ibn-Mesud kaže: "Klanjao sam za Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, Ebu Bekrom, Omerom i nisu dizali svoje ruke osim pri početnom tekbiru."[1198]

Imam Zehebi[1199] ovu verziju smatra slabom, a Ševkani apokrifnom.[1200] U lancu prenosilaca ove predaje ima Muhammed b. Džabir el-Jemami, koga nepouzdanim smatraju: Ebu-Zura, imam Buhari, Ahmed, Ibn-Mein, Nesai, Ebu-Davud, El-Idžli, Ibn-Hibban i drugi.[1201]

5. Prenosi se da je Alija b. Ebi-Talib klanjao i da nije dizao ruke osim pri početnom tekbiru.[1202]

Komentar: Ova predaja je slaba. Neispravnom su je ocijenili: imam Buhari, Sufjan es-Sevri, Osman ed-Darimi, Šafija i Nevevi.[1203] Pored toga, nije logično da Alija prenosi vjerodostojan hadis o dizanju ruku,[1204] potom ostavi sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

6. Apokrifni hadis: "*Ne vrijedi namaz onome koji diže ruke.*"[1205]

1197 Vidjeti: *Tehzibus-sunen,* 2/318-319, od Ibn-Kajjima.

1198 Darekutni, 1/295-296/1120, Ibn-Dževzi u *El-mevduat,* 3/81/767.

1199 Vidjeti: *Tertibul-mevduat,* str. 154, od imama Zehebija.

1200 Vidjeti: *El-fevaidul-medžmua,* str. 29.

1201 Vidjeti: *Et-tarihus-sagir,* 2/173, *El-džerhu vet-tadilu,* 7/219-220, *Mizanul-iatidal,* 3/496 i *Takribut-tehzib,* 2/159, sa opaskama od šejha Halila Memuna.

1202 Buhari u *Refeul-jedejni,* str. 46/30 i Bejheki, 2/114.

1203 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/373, od imama Nevevija.

1204 Buhari u *Refeul-jedejni,* str. 44/27, Ibn-Madže, 1/261/871, Darekutni, 1/290/1096. Imam Ahmed i Nevevi ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/373 i *Et-telhisul-habir,* 1/360.

1205 Ibn-Hibban u *El-medžruhin,* 2/383 (muallekan), Dževzekani u *El-ebatil,* 2/18/390, Ibn-Dževzi u *El-mevduatu,* 1/21. Imam Dževzekani, Ali-Kari, Ševkani i šejh Albani ovu predaju smatraju apokrifnom, a Ibn-Dževzi slabom. Vidjeti: *Mizanul-iatidal,* 3/429-430, *Kešful-hafa,* 2/328, *El-fevaidul-medžmua,* str. 29 i *Es-silsiletud-daife,* 2/40-41. Hafiz u *Et-telhisul-habiru,* 1/365, kaže: "Bilježi ga i

Komentar: Ovaj, lažni hadis, nije dozvoljeno ni spominjati, osim da se upozori na njega. Zabranjeno je posezati za lažima kada je riječ o materijalnim stvarima, kako da ne bude u vjeri koja se gradi na čvrstim i nepobitnim osnovama, postojećim do Sudnjeg dana?!

Mišljenje o nedizanju ruku prenosi se od nekih ashaba i tabi'ina,[1206] imama Malika,[1207] po slabijoj verziji, i učenjaka hanefijske pravne škole.[1208]

Nakon iznesenih argumenata i komentara na dokaze druge skupine, možemo uvidjeti njihovu slabost i neprihvatljivost.

Ibn-Dževzi kaže: "Šta ima neispravnije od dokazivanja ovim predajama (o nedizanju ruku u namazu) koje se jasno suprotstavljaju vjerodostojnim hadisima."[1209]

Imam Buhari tvrdi: "Hadiski stručnjaci iz Hidžaza i Iraka kao što su: Abdullah b. ez-Zubejr, Alij b. Abdullah b. Džafer, Jahja b. Mein, Ahmed b. Hanbel, Ishak b. Rahevej, a bili su najučeniji u svoje vrijeme, smatrali su slabim sve hadise i predaje od ashaba koje govore o nedizanju ruku."[1210] Imam Buhari je napisao posebno djelo vezano za dizanje ruku u namazu. U njemu je sakupio sve predaje i nepobitno dokazao da je dizanje ruku u namazu bila praksa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, njegovih ashaba i učenjaka nakon njih. Ovo svoje djelo započeo je riječima: "Odgovor onima koji poriču dizanje ruku prilikom odlaska na ruku i vraćanja sa njega..."[1211] Da imamo mogućnosti, naveli bismo sve predaje od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ashaba i tabi'ina o dizanju ruku u namazu. Međutim, bilo bi to opširnije nego

---

Hakim u *El-medhlu* i kaže da je apokrifan." Vidjeti, također: *Tenkihul-kelam,* str. 282-283.

1206 Vidjeti: *Šerhu meanil-asar,* 1/224-228, *Aridatul-ahvezi,* 1/309, *Umdetul-kari,* 5/272-273. Međutim, prethodno smo spomenuli riječi imama Buharije: "Nema nijedne ispravne predaje da je neko od njih (tj. ashaba) ostavio dizanje ruku u namazu."

1207 Vidjeti: *El-mudevvenetul-kubra,* 1/165, *Et-temhid,* 9/212, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 49, *El-munteka,* 2/28 i *Fethul-Bari,* 2/257.

1208 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/14, *Bedaius-sanaia,* 1/484-485, *Šerhu fethil-Kadir,* 1/311.

1209 Vidjeti: *El-mevduat,* 1/22, *Et-telhisul-habir,* 1/365 i *Nejlul-evtar,* 2/181.

1210 Vidjeti: *Refeul-jedejni,* str. 96/84.

1211 Vidjeti: *Refeul-jedejni,* str. 17/20.

cijela ova studija. Ko želi više, neka pogleda djela kojima smo se služili, u prvom redu djelo "Refeul-jedejni" od imama Buharije.

Na kraju možemo konstatovati da hadisi koji govore o dizanju ruku potvrđuju, a koji govore o nedizanju negiraju, pa se prednost treba dati potvrdi, jer za nju postoji dodatni argument i znanje, kako tvrde islamski učenjaci.[1212] Imam Buhari kaže: "Ako jedan prenosilac potvrđuje a drugi negira, prednost se daje onome koji potvrđuje a ne onome koji negira."[1213]

Napomena: Nepoznavanje ovog propisa izazvalo je izvjesne probleme u nekim podnebljima. Ovo nije samo slučaj u našem vremenu, već su se sa sličnim problemima suočavali naši prethodnici. Imam Ebu-Bekr Ibnul-Arebi el-Maliki spominje da je njegov učitelj Ebu-Bekr et-Turtuši (umro 530. god. po H.) ušao u jednu džamiju i klanjao dižući svoje ruke kada bi činio ruku' i vraćao se sa njega. Jedan od prisutnih reče svojoj družini: "Pogledajte ovoga istočnjaka kako je ušao u našu džamiju! Ustanite, ubijte ga i bacite u more da vas niko ne vidi!" Kada je te riječi čuo njegov učenik Ibnul-Arebi el-Maliki gotovo da mu se srce raspuklo od muke. Pokušavao je odvratiti ih od zle namjere, govoreći: "To je imam Et-Turtuši, najveći pravnik ovoga vremena!" Oni mu odgovoriše: "A zašto diže svoje ruke u namazu?!"[1214]

Nastavak opisa rukua Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potom bi donio tekbir i učinio ruku.[1215] Izostavljanje ovoga ili drugih tekbira, osim početnog, ne utječe na ispravnost namaza, po konsenzusu islamskih učenjka.[1216] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je potpuno smirenje na

---

[1212] Vidjeti: *Mealimus-sunen,* 1/167, *El-medžmua,* 3/372 i *El-fevaidul-medžmua,* str. 29.

[1213] Vidjeti: *Refeul-jedejni,* str. 46-47/30.

[1214] Vidjeti: *Ahkamul-Kur'an,* 4/340, od Ibnul-Arebija el-Malikija, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 19/269-270 i *El-iatisam,* 2/259-260, od imama Šatibija.

[1215] Buhari, str.164/738, Muslim, 4/82/392.

[1216] Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/353, 2/356 i 2/405, od Ibn-Bettala.

ruku'u. Ebu-Hurejre prenosi da je jedan čovjek ušao u džamiju i klanjao, potom prišao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i nazvao mu selam. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu odgovori na selam i reče: "Vrati se i klanjaj, jer nisi klanjao." Ashab se vratio i ponovo klanjao. Zatim priđe i ponovo poselami Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. On mu odgovori na selam i reče: "Vrati se i klanjaj, jer nisi klanjao." Nakon trećeg puta, čovjek reče: "Allahov Poslaniče, pouči me kako da klanjam." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: "Upotpuni svoj abdest prije namaza, potom se okreni prema kibli i donesi tekbir. Potom prouči šta znaš iz Kur'ana. Zatim donesi tekbir i učini ruku. Stavi ruke na koljena i ostani na ruku'u dok se potpuno ne smiriš. Potom se uspravi i reci 'semi Allahu limen hamideh,' i ostani u tom položaju dok se svaka kost ne vrati na svoje mjesto. Potom donesi tekbir i spusti se na sedždu i smiri svoje čelo na zemlji. Zatim donesi tekbir i digni glavu sa sedžde, te se potpuno smiri u tom položaju." Tako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, opisao namaz sve do kraja, a potom je rekao: "Nije potpun namaz onoga ko ne učini tako."[1217]

Kada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, stavio svoje ruke na koljena, raširio bi prste[1218] i obuhvatio njima svoja koljena[1219] i potpuno poravnao leđa na ruku'u.[1220] Kada bi se u tom položaju posula voda po njegovim leđima, ne bi potekla sa njih.[1221] Glavu ne bi spuštao niti bi je dizao iznad razine leđa, već bi je držao u istoj ravnini.[1222] U ovom hadisu je dokaz da će pogled klanjača na ruku'u biti usmjeren u ravnini očiju nadolje, a ne prema nožnim prstima, niti prema mjestu sedžde. Dakle,

---

1217 Buhari, str. 1335/6251, Muslim, 4/89-90/397, Hakim, 1/368/881. Ovo je Hakimova verzija.

1218 Ebu-Davud, 1/163/769, Ibn-Hibban, 5/247-248/1920 i Hakim, 1/346/814. Imam Hakim i Zehebi smatraju da ova predaja ispunjava Muslimove kriterije. Imam Hejsemi je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/135.

1219 Tirmizi, 2/108-109/260. Imam Tirmizi ga smatra vjerodostojnim.

1220 Buhari, str. 181/828, Ibn-Hibban, 5/185-186/1869, Bejheki, 2/121/2555.

1221 Ibn-Madže, 1/263/719, Taberani u *El-kebiru*, 12/167/12871 i u *El-evsatu*, 6/22/5676, Ebu-Davud u *El-merasilu*, str. 95/43, Ebu-Jala, 4/335/2447, Ahmed, 17/47-48/23490, Ebu-Jala, 4/335/2447. Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti *El-medžmea,* 2/305. Šejh Albani je ovu predaju ocijenio ispravnom. Vidjeti: *Sahihul-džamia,* 1/862/4732.

1222 Muslim, 4/178/498, Nesai, 1/340/1038, Ibn-Madže, 1/313-315/877, Ibn-Huzejme, 1/298/589, Bejheki, 2/121/2552.

pogled treba biti između toga. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, raširio bi laktove u stranu.[1223] Imam Tirmizi kaže: "Izbor islamskih učenjaka je da se ruke (laktovi) razmaknu na ruku'u i sedždi."[1224] Šejh Muhammed Usejmin kaže da se ruke na ruku'u razmiču u stranu, ali pod uslovom da se time ne ometaju drugi klanjači.[1225] Ovo se odnosi na namaz u džematu, a isto je i sa zadnjim sjedenjem (koje ćemo kasnije spomenuti) na trorekatnim i četverorekatnim namazima. Kada se klanjač osloni na lijevi kuk, postoji mogućnost uznemiravanja klanjača s lijeve strane (koji ne praktikuje ovaj sunnet).

Potpuna smirenost na ruku'u

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi odužio sa rukuom i u potpunosti se smirio na njemu.[1226] Naredio je da se tako čini.[1227] Enes b. Malik prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Upotpunjavajte ruku i sedžde, tako mi Onoga u čijoj ruci je moja duša, ja vas vidim iza svojih leđa dok činite ruku i sedždu.*"[1228] Jednom je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio čovjeka kako klanja ne upotpunjavajući ruku, a sedždu je činio kao pijetao kada kljuca zrnje na što je rekao: "*Kada bi umro na onome što čini, umro bi kao sljedbenik druge vjere, mimo Muhammedove. Primjer ovakvog klanjača je kao primjer izgladnjelog čovjeka koji jede datule. Uzme jednu ili dvije koje mu ništa ne okoriste, niti njima glad utoli.*"[1229]

[1223] Tirmizi, 2/108-109/260, Ebu-Davud, 1/141/673, Ibn-Huzejme, 1/298/589, Bejheki, 2/105-106/2517, Ibn Munzir u *El-evsatu,* 3/154/1402. Imam Tirmizi ovu predaju smatra ispravnom.

[1224] Vidjeti: *Aridatul-ahvezi,* 1/311.

[1225] Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/127.

[1226] Muslim, 6/51-52/772 i Nesai, 1/539/1663.

[1227] Buhari, str. 1335/6251, Muslim, 4/89-90/397, Hakim, 1/368/881. Ovo je Hakimova verzija.

[1228] Buhari, str. 1407/6644, Muslim, 4/124/425.

[1229] Bejheki, 2/126-127/2573, Taberani, 4/136/3840, Ibn-Huzejme, 1/332/665. Imam Munziri, Hejsemi i Albani lanac prenosilaca ovog hadisa smatraju dobrim. Vidjeti: *El-itihaf,* 2/379, od imama Busirija, 2/303 i *Sifetus-salah*, str. 131.

U vjerodostojnoj predaji se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Najgori kradljivci su oni koji kradu od svoga namaza.*" "O Allahov Poslaniče, a kako se to krade od namaza?" - upitali su ashabi. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori im: "*Ne upotpunjavajući rukue i sedžde.*"[1230] Huzejfe b. Jeman je vidio čovjeka koji klanja a ne upotpunajava rukue i sedžde, pa mu je rekao: "Nisi klanjao, a kada bi umro kao takav, umro bi na drugoj vjeri, mimo one s kojom je poslan Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem."[1231] Imam Bezzar u svome "Musnedu", 7/241-242/2819, dodaje da je ovaj čovjek kazao kako već četrdeset godina klanja tako, a Huzejfe b. Jeman mu je odgovorio: "Tako mi Allaha, ti nisi obavljao namaz četrdeset godina."[1232] U drugim predajama opet se spominje da će čovjek klanjati šezdeset godina, a njegovi namazi neće biti primljeni jer ne upotpunjava rukue i sedžde.[1233] Ibn-Mesud prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ne vrijedi namaz onome ko ne smiri svoja leđa na ruku'u i sedždi.*"[1234] Imam Ševkani tvrdi: "Ovaj hadis je dokaz da je obavezno smirivanje leđa dok se klanjač nalazi na ruku i sedždi. Većina islamskih pravnika smatra da ne vrijedi namaz onoga ko tako ne postupi."[1235] U drugoj predaji se kaže da Uzvišeni Allah ne gleda (tj. ne prima) namaz onoga ko se ne smiri na ruku'u i sedždama.[1236]

1230 Ahmed, 5/310/22695, Ibn-Huzejme, 1/331-332/663, Ibn-Hibban, 5/206/1888, Taberani, 3/273/3283, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/257/2960, Hakim, 1/353/835. Imam Hakim, Zehebi i Busiri ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti *El-itihaf,* 2/376. Imam Hejsemi kaže: "Prenosioci ove predaje su pouzdani." Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/310.

1231 Buhari, str. 174/791 i Ibn-Ebi-Dunja u *Et-tehedždžudu,* str. 133/286.

1232 Vezano za ovaj hadis vidjeti riječi hafiza Ibn-Hadžera u *Fethul-Bariju,* 2/529.

1233 Asbehani u *Et-tergibu,* 2/426/1922. Šejh Albani ovu predaju smatra dobrom. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 6/81.

1234 Nesai, 1/334/1025, Tirmizi, 2/114/265, Ibn-Madže, 1/262- 263/717, Darekutni, 1/340/1301, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/256/2957, Ibn-Hibban, 5/217/1981. Imam Tirmizi, Darekutni, Iraki, Sujuti i Ševkani ovu predaju ocijenjuju ispravnom. Vidjeti: *El-mugni,* 1/101, od hafiza Irakija, *Fikhus-salah,* str. 244 i *Nejlul-evtar,* 2/252.

1235 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 7/172, od Ibn-Redžeba, *Nejlul-evtar,* 2/252 i *El-kavlul-mubin fi ahtail-musallin,* str. 120-121.

1236 Dija Makdisi u *El-ehadisul-muhtare,* 8/167/183 i Taberani, 8/405-406/8261. Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *El-medžmea,* 4/22. Šejh Albani ovaj hadis smatra ispravnim. Vidjeti: *Salatut-teravih,* str. 103, od šejha Albanija.

Imam Kurtubi, navodeći i potvrđujući riječi Ibn-Abdul-Berra, kaže: "Ne vrijedi ruku, kijam poslije rukua, sedžda, niti sjedenje između dvije sedžde, sve dok se klanjač potpuno ne smiri u svom položaju. Ovo smatra većina učenjaka."[1237] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je da klanjač obavlja namaz kao ptica kada kljuca zrnje,[1238] ne upotpunjavajući elementarne dijelove (ruknove) namaza. Zato je neophodno paziti na način obavljanja namaza, jer se od njega prima samo ono što se ispravno obavi. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je: "*Klanjač završi namaz a od njega mu se ne upiše osim desetine, devetine, osmine, sedmine, šestine, petine, četvrtine, trećine ili polovine.*"[1239] U drugoj predaji nakon što je podsticao ashabe na upotpunjavanje namaza, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Uistinu, Allah ne prima djela, osim ona koja su upotpunjena.*"[1240]

Zikrovi i dove na ruku'u

Nakon što bi se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, smirio na ruku'u, izgovorio bi tri puta:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ

"*Slavljen neka je Uzvišeni Gospodar.*"[1241]

1237 Vidjeti: *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/347.

1238 Ebu-Davud, str. 203/862, Ibn-Huzejme, 1/331/662, Ahmed, 24/292/15532, Tahavi u *Šerhul-muškil,* 15/482/6179, Ibn-Hibban, 6/53/2277, Bejheki, 2/170/2727, Hakim, 1/352/833. Imam Hakim i Zehebi ovo predanje smatraju ispravnim.

1239 Ebu-Davud, str. 188/796, Ahmed, 14/292/18781, Ibn-Hibban, 5/210-211/1889, Ebu-Jala, 3/189-190/1615, Bejheki, 2/398-399/3521, Tajalisi, str. 90/650. Šejh Albani ovu predaju smatra dobrom.

1240 Taberani u *El-evsatu,* 6/317/6296. Imam Munziri i Hejsemi su ovu predaju ocijenili dobrom. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/121-122 i *Daifut-tergib,* 1/149. Međutim, šejh Albani je kategorički odbacio ovu verziju, smatrajući je apokrifnom. Vidjeti: *Es-silsiletud-daife,* 11/443-444.

1241 Nesai, 1/341/1040, Ebu-Davud, 1/165/774, Tirmizi, 2/112/262, Ebu-Avvane, 2/188-189, Darimi, 1/216/1306, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/224/2558, Darekutni, 1/335-336/1283, Ibn-Hibban, 5//223-224/1897, Bezzar, 9/133/3686. Imam Tirmizi ovaj hadis smatra ispravnim, a Ibn-Hadžer dobrim. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/396.

"SUBHANE RABBIJEL-AZIM"

Ponekad bi na ruku'u i sedždi rekao:

سُبّوحٌ قُدّوسٌ رَبُّ الْمَلاَئِكَةِ وَالرّوحِ

"*Slavljeni i Časni Gospodar meleka i Džibrila.*"[1242]

"SUBBUHUN, KUDDUSUN, RABBUL-MELAIKETI VER-RUH."

Često bi izgovarao:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

"*Slavljeni neka si Gospodaru naš, Tebi sva hvala pripada. Allahu moj, oprosti mi*!"[1243]

"SUBHANEKE ALLAHUMME, RABBENA VE BI HAMDIKE, ALLAHUMME, IGFIR LI!"

Ponekad bi na ruku'u rekao:

اَللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصَبِي

"*Allahu moj, samo Tebi ruku činim, samo u Tebe vjerujem i samo se Tebi potpuno predajem. Tebi su pokorni moj vid, moj sluh, mozak moj, kosti moje i nervi moji.*"[1244]

"ALLAHUMME LEKE REKATU VE BIKE AMENTU VE LEKE ESLEMTU, HAŠEA LEKE SEMAI VE BESARI VE MUHHI VE AZMI VE ASABI."

Kada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustao noću da klanja, dok bi bio na ruku'u, izgovarao bi:

سُبْحَانَ ذي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ

1242 Muslim, 4/171/487, Nesai, 1/342/1047, Ebu-Davud, 1/165/775, Darekutni, 1/336/1286, Ibn-Hibban, 5/226/1899.

1243 Buhari, str. 175/794, Muslim, 4/168/484.

1244 Muslim, 6/48-50/771, Nesai, 1/343/1050, Tirmizi, 9/306-307/3422, Darekutni, 1/335/1280.

"Slavljen neka je Gordi, posjednik Vlasti, Dostojanstva i Veličanstvenosti."[1245]

"SUBHANE ZIL-DŽEBERUTI VEL-MELEKUTI VEL-KIBRIJAI VEL-AZAMETI."

U drugoj predaji od Ibn-Seleme stoji da bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjajući dobrovoljne namaze, učio na ruku'u:

اَللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، أَنْتَ رَبِّي خَشَعَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَلَحْمِي وَدَمِي وَمُخِّي وَعَصَبِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Allahu moj, samo Tebi ruku činim, samo u Tebe vjerujem i samo se Tebi potpuno predajem i samo se na Tebe oslanjam. Ti si moj Gospodar. Tebi su ponizni moj sluh, moj vid, moje meso, moja krv, moj mozak i nervi moji. Strahuju od Gospodara svih svjetova."[1246]

"ALLAHUMME LEKE REKATU, VE BIKE AMENTU, VE LEKE ESLEMTU VE ALEJKE TEVEKKELTU, ENTE RABBI, HAŠEA SEMAI, VE BESARI, VE LAHMI, VE DEMI, VE MUHHI, VE ASABI LILLAHI RABBIL-ALEMIN."

U predaji od Aiše, r.a., stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjajući noćni namaz na ruku'u, izgovarao:

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ

"Svaka Slava i hvala Tebi pripada (Gospodaru moj), *nema istinskog božanstva mimo Tebe."*[1247]

"SUBHANEKE VE BIHAMDIKE LA ILAHE ILLA ENTE."

1245 Nesai, 1/342/1048, Ebu-Davud, 1/166/776, Tirmizi u *Eš-šemailu*, str. 165/267. Imam Nevevi je ovu predaju ocijenio ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua*, 4/67, *Hulasatul-ahkam*, 1/396 i *El-ezkar*, str. 56. Prenosilac hadisa Avf b. Malik navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izgovarajući ove riječi ostao na ruku'u u dužini učenja sure El-Bekare.

1246 Nesai, 1/343/1051, Šafija u *El-musnedu*, str. 38, Ibn-Ebi-Asim u *El-ahadu vel-mesani*, 4/46-47/1993, Taberani, 19/231/515. Šejh Albani je lanac prenosilaca ovog hadisa ocijenio ispravnim.

1247 Muslim, 4/170/485, Nesai, 1/366/1130.

U vjerodostojnim predajama se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dužio sa rukuom (u noćnim namazima) isto koliko i sa kijamom na kome je učio sure: El-Bekare, En-Nisa i Alu Imran.[1248]

Zabrana učenja Kur'ana na ruku'u

Ibn-Abbas prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Zabranjeno mi je da učim nešto iz Kur'ana na ruku'u i sedždi.*"[1249] Prenosi se da je Alija rekao: "Zabranio mi je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, da učim nešto iz Kur'ana dok sam na ruku'u ili na sedždi."[1250] Ova zabrana se odnosi na obavezne i dobrovoljne namaze. Predaja koju bilježi Ibn-Asakir u "Tarihu Dimešk", 17/299/1, da nema smetnje učiti Kur'an na ruku'u i sedždama dobrovoljnih namazâ, iznimna je i neispravna.[1251]

Iz ovih hadisa se vidi greška klanjača koji prije nego završe učenje Kur'ana čine ruku', te učenje sure ili ajeta dovršavaju na ruku'u. To je, bez sumnje, pogrešan postupak, a u isto vrijeme i napuštanje sunneta Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je činio kratki predah nakon završetka učenja Kur'ana a prije rukua, kao što smo to prethodno pojasnili.[1252]

Učenjaci su se složili da je pokuđeno učiti nešto iz Kur'ana na ruku'u ili sedždama,[1253] dok Ibn-Abdul-Berr spominje konsenzus islamskih učenjaka o zabrani toga postupka.[1254]

[1248] Vidjeti hadis koga prenosi Huzejfe b. Jeman u poglavlju: "Učenje Kur'ana nakon proučene El-Fatihe."

[1249] Muslim, 4/164-165, Nesai, 1/341/1044, Ahmed, 1/155/1329, Darimi, 1/221/1325, Ebu-Jala, 1/255/297.

[1250] Muslim, 4/166/480, Nesai, 1/362/1118, Ibn-Munzir u *El-evsatu,* 3/159/1413.

[1251] Uzeto iz djela: *Sifetus-salah*, str. 134. Ibn-Asakir ovu predaju smatra slabom.

[1252] Vidjeti: *Risaletus-salah*, str. 30, od imama Ahmeda.

[1253] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 23/37, od Ibn-Tejmijje, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/416, od Ibn-Bettala i *Fethul-Bari,* 2/530.

[1254] Vidjeti: *Et-temhid,* 16/117-118 i *El-istizkar,* 2/148.

Vraćanje sa rukua

Potom bi se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ispravio u stojeći položaj i rekao:

سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ

"*Čuje Allah onoga koji Ga hvali.*"[1255]

"SEMI ALLAHU LIMEN HAMIDEH."

U prethodno citiranom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Nije potpun namaz nikome od vas dok ne upotpuni svoj abdest... a potom se digne sa rukua i kaže semi Allahu limen hamideh, te ostane tako dok mu se svaka kost ne vrati na svoje mjesto.*"[1256] Nakon što bi izgovorio semi Allahu limen hamideh, rekao bi:

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ - رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ

"*Gospodaru naš samo Tebi svaka hvala pripada.*"[1257]

"RABBENA LEKEL-HAMD", a u drugoj verziji stoji: "RABBENA VE LEKEL-HAMD."

Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Imam se treba slijediti, pa ne odstupajte od toga. Kada učini ruku', učnite i vi, a kada kaže: 'Semi Allahu limen hamideh,' recite:*

اَللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ

Allahu, Gospodaru naš, svaka hvala Tebi pripada.

(ALLAHUMME, RABBENA, LEKEL-HAMD.)

Kada učini sedždu, učinite je i vi. Ako bude klanjao sjedeći, klanjajte i vi sjedeći. Dobro poravnajte i popravite safove. Zaista, poravnavanje safova upotpunjava namaz."[1258]

1255 Buhari, str. 175/799, Muslim, 4/82/392.

1256 Buhari, str. 1335/6251, Muslim, 4/89-90/397 i Hakim, 1/368/881. Ovo je Hakimova verzija hadisa.

1257 Buhari, str. 174/789, Muslim, 4/82/392.

Ponekad bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon spomenutog dodavao:

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءُ السَّمَاوَاتِ وَمِلْءُ الْأَرْضِ وَمِلْءُ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ

"Gospodaru naš, Tebi hvala - koja ispunjava nebesa i Zemlju i što Ti hoćeš osim njih."[1259]

"RABBENA LEKEL-HAMDU MILUS-SEMAVATI VE MILUL-ERDI VE MILU MA ŠITE MIN ŠEJIN BAD."

Ponekad bi na ovo još dodao:

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءُ السَّمَاوَاتِ وَمِلْءُ الْأَرْضِ وَمِلْءُ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ ، أَهْلُ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ وَكُلُّنَا لَكَ الْعَبْدُ، اَللَّهُمَّ لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَ لاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

"Gospodaru naš, Tebi hvala koja ispunjava nebesa i Zemlju i što ti hoćeš osim njih. Ti zaslužuješ svu hvalu i slavu. Najpreče što neki rob kaže, a svi smo mi Tvoji robovi, jeste: Allahu moj, ono što Ti daješ niko ne može uskratiti, niti iko može dati ono što Ti uskratiš, a niti ikome koristi njegova snaga pored Tvoje snage."[1260]

"RABBENA LEKEL-HAMDU MILUS-SEMAVATI VE MILUL-ERDI VE MILU MA ŠITE MIN ŠEJIN BADU EHLUS-SENAI VEL-MEDŽDI EHAKKU MA KALEL-ABDU VE KULLUNA LEKEL-ABD. ALLAHUMME LA MANIA LIMA EATAJTE VE LA MUTIJE LIMA MENATE VE LA JENFEU ZEL-DŽEDDI MINKEL-DŽEDD."

Jedne prilike dok su ashabi klanjali iza Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada se vratio sa rukua i rekao: "Semi Allahu limen hamideh," jedan od ashaba je rekao:

رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ

1258 Buhari, str. 161/722, Muslim, 4/112/414.

1259 Muslim, 4/161/476, Ebu-Davud, 1/222/847, Ibn-Huzejme, 1/310/612, Ibn-Hibban, 5/230-231/1904.

1260 Muslim, 4/163/477, Nesai, 1/349/1067, Ibn-Madže, 1/265/726, Ahmed, 3/87/11845, Darimi, 1/218/1313.

"Gospodaru naš, Tebi hvala, velika hvala, lijepa i blagoslovljena."

"RABBENA, VE LEKEL-HAMDU HAMDEN KESIREN TAJJIBEN MUBAREKEN FIH."

Kada je završio namaz, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao je: "*Ko je onaj što je rekao to i to*?" "Ja sam," kaza ashab. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: "*Vidio sam više od trideset meleka, natječu se ko će je prvi zapisati.*"[1261] Ponekad bi na noćnom namazu dodao:

لِرَبِّيَ الْحَمْدُ لِرَبِّيَ الْحَمْدُ

"*Hvala pripada Gospodaru mome. Hvala pripada Gospodaru mome,*"[1262] ponavljajući to u dužini učenja sure El-Bekare.

"LIRABBIJEL-HAMDU, LIRABBIJEL-HAMD."

Enes b. Malik opisuje namaz Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te kaže: "Vidio sam ga kako čini nešto što vi ne činite. Kada bi se vratio sa rukua, ostao bi tako stojeći da bismo pomislili da je zaboravio (od duljine stajanja), a između dvije sedžde je sjedio tako dugo da bismo pomislili da je zaboravio."[1263] U podužem hadisu koga prenosi Ebu-Hurejre stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, onome čovjeku koji je tražio da ga pouči namazu rekao: "*...potom se digni sa rukua i reci semiallahu limen hamideh i ostani u tom položaju dok ti se svaka kost ne vrati na svoje mjesto.*" Na kraju hadisa je rekao: "*Nije potpun namaz onoga ko ne čini tako.*"[1264]

[1261] Buhari, str. 175-176/799, Nesai, 346-347/1061.

[1262] Nesai, 1/349/1068, Ebu-Davud, 1/166/777, Ahmed, 5/398/23423, Tajalisi, str. 56/414. Šejh Albani ga je ocijenio ispravnim.

[1263] Buhari, str. 180/821, Muslim, 4/158/472.

[1264] Buhari, str. 1335/6251, Muslim, 4/89-90/397 i Hakim, 1/368/881. Ovo je Hakimova verzija hadisa.

Da li se ruke vežu nakon povratka sa rukua

Islamski pravnici po ovom pitanju imaju dva mišljenja: prvi smatraju vezanje ruku nakon rukua legitimnim i njihovi dokazi su sljedeći:

1. Vail b. Hudžr kaže: "Klanjao sam sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je stavio svoju desnu ruku preko lijeve na prsa."[1265]

2. Sehl b. Sad kaže: "Naređeno je ljudima da se u namazu desna ruka stavi na podlakticu lijeve ruke."[1266]

Ovo su dva opća hadisa. U njima se spominje vezanje ruku u namazu. Ono se odnosi na namaz, kako prije, tako i poslije rukua. Ko kaže da klanjač u ovom stanju spušta ruke niz tijelo, mora doći sa jasnim i ispravnim dokazom.[1267] Također, oni koji su stava da se ruke vežu poslije rukua, kažu da je to stanje u kome klanjač izgleda ponizan i skrušen pred svojim Gospodarom.

Drugi islamski pravnici smatraju da je spuštanje ruku ispravnije od vezanja, a njihovi dokazi su:

1. Hadisi u kojima se opisuje namaz Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, spominju vezanje desne ruke po lijevoj nakon početnog tekbira,[1268] ali ni u jednom od tih hadisa nije spomenuto vezanje ruku nakon dizanja sa rukua. Da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vezao ruke i tada, bilo bi spomenuto u nekom od tih hadisa, kao što je navedeno vezanje ruku prije rukua, tj. poslije početnog tekbira. Budući da nije preneseno, znači da to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije ni činio.

2. Hadis koga prenosi Ebu-Hurejre, kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poučavao onoga čovjeka namazu, gdje kaže: "*...a potom se digni sa rukua i reci semiallahu limen hamideh, i ostani u*

1265 Ibn-Huzejme, 1/243/479 i Bejheki, 2/46/2335. Imam Ibn-Huzejme, Mubarekfuri, Albani i Arnaut ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Vidjeti: *Nejlul-evtar,* 2/189 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/83.

1266 Buhari, str. 164/740, Ahmed, 3/172-173/500 (El-feth), Taberani, 6/140/5772.

1267 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/145-146.

1268 Vidjeti, npr., hadis koga prenosi Vail b. Hudžr u poglavlju: "Stavljanje desne ruke po lijevoj."

tom položaju, sve dok ti se svaka kost ne vrati na svoje mjesto."[1269] Vraćanje kostiju na svoje mjesto biva samo ako se ruke ispruže niz tijelo, jer ponovo vezanje na prsa i obuhvatanje lijeve ruke desnom odvaja zglobove lakata i šaka, te u tom položaju nije svaka kost na svome mjestu. Pored svega, nije nam preneseno da je neko od selefa tako činio. Također, četiri imama su mišljenja da se ruke spuštaju kada se vrati sa rukua.[1270]

Prioritetnije mišljenje

Očito je da su dokazi obje skupine zasnovani na različitim razumijevanjima hadisa, i da ni za jedno mišljenje ne postoje jasni argumenti. Ono što razumije svaka strana iz svojih dokaza ispravno je i zbog toga kažemo, ono što je rekao imam Ahmed, po drugoj verziji, kada je pitan o ovom pravnom pitanju, kazao je da je dozvoljeno i jedno i drugo.[1271] Dakle, onaj ko veže ruke nakon rukua, ispravno postupa, a ko ne veže, također, ispravno postupa, a Allah najbolje zna.

Napomena: Neophodno je upozoriti na grešku koju čine pojedini klanjači dižući pogled prema nebu nakon vraćanja sa rukua. Uzvišeni Allah dobro zna šta je u prsima ljudi i zna sve javno i skriveno. On zna ono što je skrivenije od svake tajne. Nije potrebno dizati svoju glavu i pogled prema nebu da bi Allah čuo dovu Svoga roba. Između ostalog, u hadisima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, došla je opća zabrana za takav postupak. Enes b. Malik prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Šta je ljudima pa dižu svoje poglede u namazu ka nebu*?!" ponavljajući to nekoliko puta, a potom je rekao: "*Ili će prekinuti to činiti, ili će im njihovi pogledi ostati ukočeni.*"[1272] U drugoj predaji koju prenosi Džabir b. Semure Poslanik, sallallahu alejhi

---

[1269] Buhari, str. 1335/6251, Muslim, 4/89-90/397 i Hakim, 1/368/881. Ovo je Hakimova verzija hadisa.

[1270] Vidjeti: *Subulus-selam,* 1/393, sa opaskama šejha Bessama.

[1271] Vidjeti: *El-mesail,* 2/205/776, od Abdullaha i *Eš-šerhul-mumtia*, 3/146. Prethodno smo spomenuli mišljenje imama Ahmeda o spuštanju ruku. Za njega je poznato da ima više mišljenja po određenom pitanju.

[1272] Buhari, str. 166/750, Muslim, 4/127/429.

ve sellem, kaže: "*Ili će svijet prestati dizati svoje poglede prema nebu u namazu, ili im se pogledi neće vratiti nazad.*"[1273] Imam Nevevi spominje konsenzus islamskih pravnika o zabrani dizanja pogleda ka nebu u namazu.[1274]

Spuštanje na sedždu

Nakon povratka sa rukua Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, donio bi tekbir spuštajući se na sedždu.[1275] Neki učenjaci smatraju da je lijepo malo otegnuti ovaj tekbir.[1276]

Islamski učenjaci su se razišli da li se prvo spuštaju ruke na zemlju ili koljena. Spomenut ćemo oba mišljenja sa dokazima i komentarima, a potom odabrati prioritetnije mišljenje.

Dokazi učenjaka koji zastupaju spuštanje ruku prije koljena

1. Ebu-Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko bude činio sedždu neka spusti ruke prije koljena i neka, spuštajući se, ne oponaša devu.*"[1277]

1273 Muslim, 4/126/428, Ebu-Davud, 1/172/806, Ibn-Madže, 1/309/864, Darimi, 1/215/1301, Ahmed, 5/101/21274, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/48/6315.

1274 Vidjeti: *El-minhadž,* 4/127, od imama Nevevija i *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/364, od Ibn-Bettala.

1275 Buhari, str. 176/803, Muslim, 4/82/392.

1276 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/394, *Revdatut-talibin,* 1/250 i *Fethul-Bari,* 7/213, od Ibn-Redžeba.

1277 Nesai, 1/355/1090, Ebu-Davud, 1/158/746, Darimi, 1/220/1321, Ahmed, 2/381/8955, Bejheki, 2/143/2633, Ibn Hazm, 4/128-129, Darekutni, 1/337/1289, Begavi, 2/249/644, Ebu-Jala, 11/414/6540, Buhari u *Et-tarihul-kebiru,* 1/1/139, Tahavi u *El-muškilu,* 1/168/182. Imam Begavi, Nevevi i Zerkani ovaj hadis smatraju dobrim. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/421 i *Irvaul-galil,* 2/78. Hafiz Ibn-Hadžer u *Bulugul-meramu,* str. 62, tvrdi: "Ovaj hadis (tj. hadis koga prenosi Ebu-Hurejre, a koji govori o spuštanju ruku prije koljena) jači je od hadisa koji prenosi Vail b.

2. Prenosi se da je Ibn-Omer spuštao svoje ruke prije koljena dok je činio sedždu, kazavši: "Tako je činio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem."[1278] Imam Hakim kaže: "Težim ka verziji Ibn-Omera (o spuštanju ruku prije koljena) zbog mnoštva predaja od ashaba i tabi'ina o tome."[1279] Ovo su dva hadisa o spuštanju ruku prije koljena. U prvom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naređuje da se spuštaju ruke prije koljena, a u drugom tako postupa u svome namazu.

Potvrda ovome mišljenju je verzija Ebu-Humejda es-Saidijja u dužem hadisu kada opisuje namaz Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u prisustvu deseterice Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, ashaba

---

Hudžr", (tj. od hadis koji govori o spuštanju koljena prije ruku). Slično ovome kazao je poznati hanefijski učenjak Ibn-Turkmani u *El-dževherun-nekijju,* 2/145. S njima se složio Ahmed Šakir u svojim opaskama na *Džamiut-Tirmizi,* 2/58-59. Citirani hadis vjerodostojnim smatraju: Ibn-Mulekkin, Abdul-Hakk Išbili, Ševkani, Mubarekfuri, Ahmed Šakir, Albani, Arnaut i dr. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/549, *Nejlul-evtar,* 2/254-255, *Tuhfetul-ahvezi,* 2/128, *Sifetus-salah,* str. 140, *Irvaul-galil,* 2/78, *Šerhus-sunne,* 3/135, sa opaskama šejha Šuajba, *Siradžul-muttekin,* str. 269 i *El-menahiš-šeraijje,* 1/517-520. Prigovor Ibn-Kajjima ovome hadisu u *Zadul-meadu,* 1/155, pod pretpostavkom da je neko od prenosilaca pogriješio, okrenuvši hadis, nije neprihvatljiv i ne može poslužiti kao dokaz za odbijanje ovog vjerodostojnog predanja. Također, mišljenje (koje zastupa Ibn-Kajjim) da su koljena deve na zadnjim nogama nije jako, već su na prednjim, kao što to potvrđuju najpriznatiji rječnici arapskog jezika: *Lisanul-areb,* 14/263, *Tehzibul-luga,* 10/216, *El-muhkem,* 4/130. Imam Tahavija tvrdi da su koljena deve na prednjim nogama, pa, shodno ovome hadisu, ruke treba spuštati prije koljena, kako se time ne bi oponašala kamila koja, kada se spušta na tle, čini to prvo svojim koljenima. Vidjeti: *Šerhul-muškil,* 2/168-169. Ovo potvrđuje i poduži hadis koji prenosi Suraka kada je slijedio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i Ebu-Bekra dok su činili Hidžru, želeći im zlo, pa kada im se približio, Suraka kaže: "Ruke (tj. prednje noge) moga konja su potonule u zemlju sve do koljena." Buhari, str. 817-818/3906, Ahmed, 4/176/17591, Taberani, 7/133/6601, Bejheki u *Ed-delailu,* 2/485-487 i drugi. Ko želi opširniji odgovor Ibn-Kajjimu neka pogleda *Merkatul-mefatih,* 1/552, *Nehjus-suhbe,* str. 11 i *Siradžul-muttekin,* str. 272.

1278 Ibn-Huzejme, 1/318-319/627, Darekutni, 1/337/1288, Bejheki, 2/144/2638, Hakim, 1/348-349/821, Tahavi, 1/254, Ibn-Munzir u *El-evsatu,* 3/165/1430, Hazimi u *El-itibaru,* str. 59. Imam Hakim i Zehebi tvrde: "Ova predaja ispunjava Muslimove kriterije." Ibn-Huzejme i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Bulugul-meram,* str. 62 i *Irvaul-galil,* 2/77. Ispravnost ovoga hadisa branio je poznati hanefijski hadiski ekspert Ibn-Turkmani u *El-dževherun-nekijju,* 2/145. Međutim, neki vrhunski hadiski stručnjaci su prigovorili ovome hadisu.

1279 Vidjeti: *El-mustedrek,* 1/349.

gdje, između ostalog, kaže: "*...nakon toga bi se spuštao na sedždu šireći svoje ruke u stranu, potom bi učinio sedždu...*"[1280]

Iz ovoga hadisa se zaključuje da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spuštao svoje ruke prije koljena, jer, u protivnom, kakva bi bila korist od širenja ruku u stranu, osim pripreme da se spusti na njih.

Nafia prenosi da je Ibn-Omer spuštao svoje ruke prije koljena.[1281]

Prenosi se da je imam El-Evzai, poznati pravnik i hadiski stručnjak, rekao: "Zatekao sam ljude da spuštaju svoje ruke prije koljena."[1282]

Ovo mišljenje zastupaju: Ibn-Omer, El-Evzai, imam Malik, učenjaci malikijske pravne škole, imam Ahmed, po jednoj verziji i većina hadiskih stručnjaka.[1283]

Dokazi učenjaka koji zastupaju spuštanje koljena prije ruku

1. Enes b. Malik, opisujući namaz Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "...potom se spustio na sedždu tako da su koljena pretekla njegove ruke."[1284]

1280 Ibn-Huzejme 1/317-318/625, Darimi 1/229/1356. Lanac prenosilaca ove predaje vjerodostojnim je ocijenio šejh Albani u *Temamul-minne,* str. 195. Na osnovu ovoga hadisa imam Ibn-Munzir u *El-evsatu,* 3/164, naslovio je cjelinu: "Širenje ruku u stranu kod spuštanja na sedždu."

1281 Buhari, str. 176 (muallekan). Vidjeti: *Taglikut-talik,* 2/325-327.

1282 Mervezi u *El-mesailu,* 1/147/1, sa ispravnim lancem prenosilaca. Preuzeto iz djela: *Sifetus-salah,* str. 140. Vidjeti, također: *El-evsat,* 3/166, *Fethul-Bari,* 7/220, od Ibn-Redžeba i *Nejlul-evtar,* 2/254.

1283 Vidjeti: *El-evsat,* 3/166, *Šerhu sahihil-Buhari,* 2/433, od Ibn-Bettala, *Fethul-Bari,* 7/220, od Ibn-Redžeba, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 53, *El-insaf,* 2/65, *Hilijetul-ulema,* 1/120-121, *El-fevakihud-devani,* 1/279, *Šerhuz-Zerkani ala muhtesari Halil,* 1/379, *Subulus-selam,* 1/437, *El-menahiš-šeraijje,* 1/517 i *Fikhus-sunne,* 1/120.

1284 Hakim, 1/349/822, Bejheki, 2/143/2632, Ibn-Hazm, 4/129, Darekutni, 1/338/1293, Hazimi u *El-itibaru,* str. 60. Imam Hakim i Zehebi smatraju da ovo predanje ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije.

Komentar: U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima Ala b. Ismail el-Attar, koji ima anonimnu biografiju, tako da hadis ne može ispunjavati Buharijine i Muslimove kriterije kako smatraju neki učenjaci. Imam Bejheki kaže: "Ovaj hadis prenosi samo Ala b. Ismail el-Attar, a on je nepoznat (medžhul).[1285] Ibn-Ebi-Hatim u "El-ilelu", 1/374, kategorički tvrdi: "Ovaj hadis je ništavan."

2. Musab b. Sad b. Ebi-Vekkas prenosi od svoga oca da je rekao: "Spuštali smo ruke prije koljena, pa nam je naređeno (od strane Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,) da spuštamo koljena prije ruku."[1286]

Komentar: Učenjaci koji zastupaju ovo mišljenje smatraju da je ovaj hadis dokinuo predaju koju prenosi Ibn-Omer (o spuštanju ruku prije koljena). Međutim, ovaj hadis zbog svoje neispravnosti ne može poslužiti kao argument. Imam Hazimi kaže: "U hadisu ima mekâlun (mahana zbog koje se odbija hadis), a da je ispravan, bio bi dokaz da je spuštanje na ruke dokinuto."[1287] Šejhul-islam Ibn-Kajjim kaže: "Ovaj hadis je slab, a kada bi bio vjerodostojan ukazivao bi na derogaciju."[1288] Hafiz Ibn-Hadžer tvrdi: "Kada bi ovaj hadis bio ispravan, nestalo bi razilaženja, ali u njegovom lancu prenosilaca imaju Ibrahim b. Ismail i Ismail b. Jahja Hadremi. Obojica (otac i sin) su nepouzdani,[1289] s tim što su hadisi koje prenosi Ismail b. Jahja ništavni."[1290] Šejh Mubarekfuri, također, ovaj hadis je ocijenio slabim.[1291] Šejh Albani ga smatra ništavnim.[1292]

3. Vail b. Hudžr prenosi: "Vidio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je činio sedždu, spustio je svoja koljena na zemlju prije ruku, a kada bi se dizao (na kijam), digao bi ruke prije koljena."[1293]

1285 Vidjeti: *Es-sunenul-kubra*, 2/143. Vidjeti, također: *Zadul-mead*, 1/159 i *Et-telhisul-habir*, 1/414.

1286 Ibn-Huzejme, 1/319/629, Munziri, 3/167/1433 i Hazimi u *El-itibaru*, str. 60.

1287 Vidjeti: *El-itibar*, str. 60, od imama Hazimija.

1288 Vidjeti: *Tehzibus-sunen*, 3/52, od Ibn-Kajjima.

1289 Vidjeti: *El-feth*, 2/550.

1290 Vidjeti: *Takribut-tehzib*, 1/47/171 i 1/86/562, od hafiza Ibn-Hadžera.

1291 Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi*, 2/127.

1292 Vidjeti: *Sahihu Ibni-Huzejme*, 1/319, sa opaskama šejha Albanija.

1293 Nesai, str. 35/1088, Tirmizi, 2/123/268, Ebu-Davud, str. 83/181, Ibn-Madže, str. 71/167, Ibn-Huzejme, 1/318/626, Darimi, 1/219/1320, Hakim, 1/349/822, Begavi, 2/248/643, Bejheki, 2/142/2628, Darekutni, 1/337-338/1292, Ibn-Hibban,

Komentar: Svi koji prenose ovaj hadis prenose ga putem Šurejka b. Abdullaha, kadije u Kufi, kome se poremetilo pamćenje nakon što je postavljen za kadiju.[1294] Imam Darekutni kaže: "Ovaj hadis prenosi samo Šurejk (tj. u svojoj generaciji), pa nije pouzdan u tom slučaju."[1295] Izdvajanje Šurejka sa ovim predanjem spominju i imam Buhari, Ebu-Davud, Bejheki i Tirmizi.[1296] Imam Zehebi je spomenuo Šurejka u djelu "Mizanul-iatidal", 3/372-376/3702, u kome navodi samo nepouzdane prenosioce i one oko čije pouzdanosti postoje razilaženja među hadiskim stručnjacima. Šejh Mubarekfuri i Albani ovu predaju smatraju slabom.[1297]

4. Ebu-Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Kada budete činili sedždu, spuštajte koljena prije ruku."*[1298]

Komentar: U lancu prenosilaca ovoga hadisa nalazi se Abdullah b. Seid el-Makberi, a njega su nepouzdanim ocijenili: Kattan, Ibn-Mein, Fellas, Darekutni, Ahmed, Buhari, Ebu-Hatim i drugi.[1299]

5. Nafia prenosi da je Ibn-Omer, kada bi činio sedždu, spuštao koljena prije ruku, a kada bi se dizao, prvo bi počeo sa rukama a potom koljenima.[1300]

Komentar: U lancu prenosilaca se nalazi Muhammed b. Abdur-Rahman b. Ebi-Lejla, koji je imao vrlo loše pamćenje, pa je zbog toga puno griješio. Njegovom stanju su prigovorili: Imam Ahmed, Ebu-Zura, Ebu-Hatim, Ibn-Hibban i drugi.[1301] Šejh Mubarekfuri je ovaj hadis

---

5/237/1912, Hazimi u *El-itibaru*, str. 61. Imam Tirmizi, Begavi i Hazimi ovaj hadis smatraju dobrim.

1294 Vidjeti: *Takribut-tehzib*, 1/337/3084. Neki hadiski stručnjaci smatraju da je Šurejk pogriješio u četiri stotine hadisa. Vidjeti: *Tenkihul-kelam*, str. 296.

1295 Vidjeti: *Sunenu Darekutni*, 1/338.

1296 Vidjeti: *El-medžmua*, 3/421, *Et-telhisul-habir*, 1/413, *Tuhfetul-ahvezi*, 2/123-124.

1297 Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi*, 2/123, *Irvaul-galil*, 2/75.

1298 Hafiz Askalani u *Fethul-Bariju*, 2/549, kaže: "Bilježi ga Ibn-Esrem sa dobrim lancem prenosilaca." Bilježi ga, također, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/236/2702. Međutim, neispravnost ove predaje potvrdio je imam Bejheki u *Es-sunenul-kubra*, 2/144.

1299 Vidjeti: *Mizanul-iatidal*, 4/108/4358, *Sunenu Darekutni*, 1/67, *Tuhfetul-ahvezi*, 2/127.

1300 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/236/2705.

1301 *Takribut-tehzib*, 2/193-194/6844.

ocijenio slabim.[1302] Pored toga, ova predaja oponira ispravnijoj, Buharijinoj predaji koju smo prethodno spomenuli, a u kojoj stoji da je Ibn-Omer spuštao ruke prije koljena.

6. Alkame i El-Esved kažu: "Vidjeli smo Omera kako se spušta na sedždu nakon rukua, kao što se spušta deva, prvo koljenima potom rukama." [1303]

Ovo mišljenje zastupaju Omer b. el-Hattab, učenjaci hanefijske,[1304] šafijske[1305] i hanbelijske[1306] pravne škole.

Meritornije mišljenje

Nakon iznesenih dokaza dviju strana vidi se da je prvo mišljenje građeno na jačim pravnim argumentima i da su hadisi o spuštanju ruku prije koljena jači od onih koje navodi druga strana. Hafiz Ibn-Sejjidin-nas kaže: "Hadisi o spuštanju ruku prije nogu (koljena) jači su i prioritetniji za postupanje po njima." Slično ovome kažu Kadija Ebu-Bekr el-Arebi, Mubarekfuri, Ahmed Šakir i drugi.[1307] Hanefijski hadiski stručnjak Ibn-Turkmani, također, odlučno daje prednost hadisima o spuštanju ruku prije koljena.[1308] Međutim, pored odabranog mišljenja, ne

---

1302 Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/129.

1303 Tahavi, 1/256, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/236/2704 i Ibn-Munzir, 3/165/1431. Ovu predaju vjerodostojnom je ocijenio šejhul-islam Ibn-Kajjim u *Zadul-meadu,* 1/159. Međutim, u ovoj predaji je isto tako potvrda hadisu koga prenosi Ebu-Hurejre. Ovdje se navodi da je Omer spuštao prvo svoja koljena, kao što to čini deva. Prema tome, koljena deve su na njenim prednjim nogama koje spušta na zemlju prije zadnjih, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je oponašanje deve i naredio klanjaču da spušta ruke prije svojih koljena.

1304 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/31, *El-ihtijar,* 1/69, *Bedaius-sanaia,* 1/491 i *Tebjinul-hakaik,* 1/302.

1305 Vidjeti: *El-umm,* 1/321, *El-medžmua,* 3/395 i *Hilijetul-ulema,* 1/120.

1306 Vidjeti: *El-mugni,* 1/590, *El-kafi,* 1/240, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/563 i *El-insaf,* 2/65.

1307 Vidjeti: *El-aridah,* 2/62, *Et-tuhfe,* 2/126-127 i *Džamiut-Tirmizi,* 2/58-59, sa opaskama šejha Šakira.

1308 Vidjeti: *El-dževherun-nekijj,* 2/145, od imama Ibn-Turkmanija.

možemo nazvati stav većine pravnika neosnovanim.[1309] Oni smatraju da mnoštvo navedenih hadisa ukazuje na utemeljenje ove prakse, te da je spuštanje koljena prije ruku bila praksa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Neki učenjaci odobravaju i jedno i drugo, a na njihovom čelu je šejhul-islam Ibn-Tejmijje.[1310] Imam Nevevi kaže da se ne može opredijeliti za jedno od ova dva mišljenja,[1311] a Allah najbolje zna.

Opis sedžde

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Ruke čine sedždu isto kao i lice, pa kada htjednete učiniti sedždu, spustite svoje ruke, a kada se budete vraćali, dignite svoje ruke."[1312] Skupio bi ručne prste, jedan do drugoga,[1313] okrenuvši ih u pravcu kible.[1314] Ovo usmjerenje ručnih prstiju prema kibli je sunnet, po konsenzusu islamskih učenjaka.[1315] Njegove ruke (dlanovi) bili bi paralelni sa ramenima.[1316] Ponekad bi činio sedždu između svojih ruku,[1317] tj. stavio bi ih u ravnini ušiju. Svoje čelo i nos pritisnuo bi dobro na zemlju.[1318] Vjerovjesnik, sallallahu alejhi

---

1309 Vidjeti: *El-evsat,* 1/166, *El-medžmua,* 3/395, *Fethul-Bari,* 7/219, od Ibn-Redžeba, *Fikhus-sunne,* 1/120 i *Es-salatul-mesruka*, str. 103, gdje se spominje mišljenje većine islamskih učenjaka.

1310 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/262, od Ibn-Tejmijje.

1311 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/395, od imama Nevevija.

1312 Nesai, 1/355/1091, Ebu-Davud, 1/169/791, Ibn-Huzejme, 1/320/630, Ahmed, 2/6/4501, Bejheki, 2/154-155/2673, Hakim, 1/349-350/823. Imam Hakim, Zehebi i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim.

1313 Hakim, 1/350/826, Ibn-Huzejme, 1/324/642, Bejeheki, 1/162/2696, Ibn-Hibban, 5/247-248/1920. Imam Hakim i Zehebi citirano predanje smatraju ispravnim.

1314 Bejheki, 2/162/2696, Ibn-Huzejme, 1/324/643, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/236/2712 (slično tome). Šejh Albani tvrdi da je lanac prenosilaca ovoga hadisa ispravan.

1315 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/429, od Ibn-Bettala.

1316 Ebu-Davud, 1/141/673, Tirmizi, 2/130/270, Bejheki, 2/161/2694, Ibn-Huzejme, 1/323/640. Imam Tirmizi, Nevevi, Ibn-Mulekkin i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/425 i *Sifetus-salah,* str. 141.

1317 Nesai, 1/358/1101, Tirmizi, 1/132/271, Ahmed, 4/317-318/18768, Bejheki, 2/160/2691, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/233/2666. Imam Tirmizi i šejh Albani ga smatraju ispravnim.

1318 Ebu-Davud, 1/141/673, Tirmizi, 1/130/270, Bejheki 2/161/2694, Ibn-Huzejme, 1/323/640. Imam Tirmizi i šejh Albani su ga svrstali među vjerodostojne hadise.

ve sellem, rekao je: "*Kada činiš sedždu, pritisni* (čelo) *na zemlju.*"[1319] U drugoj predaji Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Kada činiš sedždu, pritisni sve dok ne osjetiš opseg zemlje.*"[1320] Ibn-Abbas bi koljena razmaknuo jedno od drugog i ne bi naslanjao svoj stomak na natkoljenice.[1321]

Nožne prste bi povio i usmjerio ih prema kibli.[1322] Usmjerenje nožnih prstiju prema kibli je sunnet, po konsenzusu islamskih učenjaka.[1323] Hafiz Ibn-Hadžer kaže: "Sunnet je skupiti nožne prste, jer ako bi se raširili jedan od drugog, tada neki prsti ne bi bili usmjereni prema kibli."[1324] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sastavio bi stopala dok bi činio sedždu.[1325] Ovo potvrđuje i hadis koga prenosi Aiša, r.a., da je jedne noći Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao, a ona je stavila svoj dlan na njegova stopala dok je bio na sedždi sa povijenim nožnim prstima usmjerenim prema kibli.[1326] Hadis ukazuje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spojio svoja stopala na sedždi, jer, u protivnom, Aiša, r.a., ne bi mogla staviti svoj dlan na njegova stopala.[1327] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Naređeno mi je da činim sedždu sa sedam dijelova tijela: čelom,*" pa je pokazao svojom rukom na nos, "*dlanovima, koljenima i prstima stopala.*"[1328] U drugoj predaji stoji: "*Kada Allahov rob učini sedždu, čini je sa sedam dijelova tijela: licem, dlanovima, koljenima i stopalima.*"[1329]

Primjetno je da neki klanjači ne spuštaju nos na zemlju kada čine sedždu. To je velika greška. Ibn-Abbas prenosi da je Poslanik, sallallahu

---

1319 Ebu-Davud, 1/162/765, Ahmed, 1/287/2604, Ibn-Huzejme, 1/322/638. Šejh Albani i Šuajb Arnaut. Vidjeti: *Sifetus-salah*, str. 142 i *El-munsed,* 4/336, sa opaskama.

1320 Ahmed, 4/365-366/2604. Šejh Albani i Šuajb Arnaut i ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 3/335-336/1349.

1321 Ebu-Davud, 1/488/735 (sa opaskama od Muhammeda Avvane), Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/260, Bejheki, 2/166/2713. Imam Bejheki ovaj hadis smatra ispravnim.

1322 Buhari, str.181/828, Ibn-Huzejme, 1/327-328/652.

1323 Vidjeti: *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/429, od Ibn-Bettala.

1324 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/554.

1325 Ibn-Huzejme, 1/328/654, Bejheki, 2/167-168/2719, Hakim, 1/352/832. Imam Hakim i Zehebi smatraju da ovaj hadis ispunjava Buharijine i Muslimove uvjete.

1326 Muslim, 4/170/486.

1327 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/169-170.

1328 Buhari, str. 178/809, Muslim, 4/173/490.

1329 Muslim 4/174/491, Ebu-Avvane, 2/182-183, Ibn-Hibban, 5/248-249/1921.

alejhi ve sellem, rekao: "*Nema namaza onaj čiji nos ne dotakne zemlju.*"[1330] Ruke bi razmaknuo od tijela, tako da se jasno vidjela bjelina kože ispod pazuha.[1331] Do te mjere je to činio da je jagnje moglo proći ispod razmaknutih ruku.[1332] Ahmer b. Džezin, jedan od ashaba, kaže: "Sažaljavali smo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, gledajući ga koliko razmiče svoje ruke u stranu dok čini sedždu."[1333] Prakticiranje ovog sunneta u džematu, biće ponekad otežano, pa nema smetnje ostaviti ga.

Napomena: Neki klanjači dok čine sedždu spuštaju svoje podlaktice na tlo. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to je zabranio, rekavši: "*Budite umjereni dok činite sedždu i nemojte spuštati svoje podlaktice na tle oponašajući psa.*"[1334] U drugom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "*Kada činite sedždu, spustite dlanove, a dignite laktove.*"[1335]

Obaveza potpune smirenosti na sedždi

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je potpunu smirenost na sedždi i kazao da ne vrijedi namaz onome ko tako ne postupi.[1336] Naređujući svome ummetu, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Upotpunjavajte ruku' i sedžde...*"[1337] Vidjeti druge hadise koji govore o ovoj temi u poglavlju: "Potpuna smirenost na ruku'u."

1330 Hakim, 1/404/997-998. Imam Hakim i šejh Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Temamul-minne,* str. 170.

1331 Buhari, str. 99/390, Muslim, 4/176/495.

1332 Muslim, 4/177/496, Ebu-Davud, 1/169/795, Ebu-Avvane, 2/183, Hakim, 1/352/831.

1333 Ebu-Davud, 1/170/797, Ibn-Madže, 1/267/732. Imam Nevevi u *Hulasatul-ahkam*, 1/411, kaže: "Lanac prenosilaca ove predaje je vjerodostojan." Šejh Albani konstatira: "Ova predaja je ispravna."

1334 Buhari, str. 180/822, Muslim, 4/178-179/498.

1335 Muslim, 4/176/494.

1336 Buhari, str. 1335/6251, Muslim, 4/89-90/397, Hakim, 1/368/881.

1337 Buhari, str. 1407/6644, Muslim, 4/124/425.

Vrijednost sedžde i njeni zikrovi

Uzvišeni Allah je rekao: **"Približavaj se (svome Gospodaru) čineći sedždu."** (Prijevod značenja El-'Alek, 19.)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je: "*Rob je najbliži Gospodaru dok čini sedždu, pa mnogo se molite svome Gospodaru dok ste na sedždi.*"[1338] Također, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Čini što više sedždi, jer zbog svake sedžde Allah će ti povećati stepen ili oprosti neki grijeh.*"[1339] Zbog toga više islamskih učenjaka sedždu smatra najvrednijom radnjom u namazu.[1340] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio je na sedždi razne zikrove. Uz Allahovu pomoć, navešćemo neke od njih:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى. (ثَلاثَ مَرَّاتٍ)

"*Slavljen neka je Uzvišeni Gospodar*!"[1341] (Tri puta).

"SUBHANE RABBIJEL-EALA!"

Ponekad bi kazao:

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحِ

"*Slavljeni i časni Gospodar meleka i Džibrila*!"[1342]

"SUBBUHUN KUDDUSUN RABBUL-MELAIKETI VER-RUH!"

Također bi učio narednu dovu:

[1338] Muslim, 4/167/482, Nesai, 1/369/1136, Ebu-Davud, 1/166/778, Ebu-Avvane, 2/180, Bejheki, 2/158/2686, Ahmed, 2/421/9461, Ibn-Hibban, 5/254-255/1928.

[1339] Muslim, 4/172/488, Tirmizi, 2/346-347/388, Ibn-Madže, 1/426/1177, Ahmed, 7/452-453/22735, Ibn-Huzejme, 1/13/316, Abdur-Rezzak, 3/73/4846, Bezzar, 9/345/3903.

[1340] Vidjeti: *Ruhul-meani*, 15/410.

[1341] Nesai, 1/341/1040, Ebu-Davud, 1/165/774, Tirmizi, 2/112/262, Ebu-Avvane, 2/188-189, Darimi, 1/216/1306, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/224/2558, Darekutni, 1/335-336/1283, Ibn-Hibban, 5//223-224/1897, Bezzar, 9/133/3686. Imam Tirmizi ovaj hadis smatra ispravnim, a Ibn-Hadžer dobrim. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/396.

[1342] Muslim, 4/171/487, Nesai, 1/342/1047, Ebu-Davud, 1/165/775, Darekutni, 1/336/1286, Ibn-Hibban, 5/226/1899.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

"Slavljeni naš Gospodaru, Tebi hvala pripada! Allahu moj, oprosti mi!"[1343]

"SUBHANEKE, ALLAHUMME RABBENA, VE BI HAMDIKE, ALLAHUMME, IGFIR LI!"

U drugoj predaji stoji da bi na sedždi govorio:

اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ دِقَّهُ وَجِلَّهُ وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلاَنِيَتَهُ وَسِرَّهُ

"Allahu moj, oprosti mi grijehe moje, male i velike, ranije i kasnije, koje sam javno ili tajno počinio!"[1344]

"ALLAHUMME, IGFIR LI ZENBI KULLEHU, DIKKAHU VE DŽILLEHU VE EVVELEHU VE AHIREHU VE ALANIJETEHU VE SIRREHU!"

Nekad bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio sljedeću dovu:

اَللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

"Allahu moj, samo Tebi sedždu činim i u Tebe vjerujem. Samo se Tebi potpuno predajem. Moje lice sedždu čini Onome koji ga je u najljepšem obliku stvorio, te mu je vid i čulo načinio. Uzvišen neka je Allah, jedini i najljepši Stvoritelj!"[1345]

"ALLAHUMME LEKE SEDŽEDTU VE BIKE AMENTU VE LEKE ESLEMTU SEDŽEDE VEDŽHI LILLEZI HALEKAHU VE SAVVEREHU VE ŠEKKA SEMAHU VE BESAREHU. TEBAREKELLAHU AHSENUL-HALIKIN!"

Ponekad bi učio:

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ

1343 Buhari, str. 175/794, Muslim, 4/168/484.
1344 Muslim, 4/168/483, Ebu-Avvane, 2/186, Hakim, 1/395/969.
1345 Muslim, 6/48-50/771, Nesai, 1/364/1125, Darekutni, 1/335/1280, Ebu-Avvane, 2/187.

"Svaka slava i hvala Tebi pripada (Gospodaru moj). Nema istinskog božanstva osim Tebe."[1346]

"SUBHANEKE VE BIHAMDIKE, LA ILAHE ILLA ENTE."

U drugom hadisu se kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na sedždama noćnog namaza učio sljedeću dovu:

اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ

"Gospodaru moj, oprosti mi ono što sam skrio i ono što sam na javu iznio!"[1347]

"ALLAHUMME IGFIR LI MA ESRERTU VE MA EALENTU!"

Na noćnom namazu, također, učio je:

اَللَّهُمَّ إِنِي أَعوُذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقوُبَتِكَ وَأَعوُذُ بِكَ مِنْكَ، لاَ أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

"Allahu moj, utječem se Tvome zadovoljstvu od Tvoje srdžbe, i Tvojoj milosti od Tvoje kazne, i utječem se Tebi od Tebe. Ne mogu da Ti se zahvalim. Ti si onakav kakvim si Sebe opisao."[1348]

"ALLAHUMME, INNI EUZU BIRIDAKE MIN SEHATIKE, VE BI MUAFATIKE MIN UKUBETIKE, VE EUZU BIKE MINKE. LA UHSI SENAEN ALEJKE. ENTE KEMA ESNEJTE ALA NEFSIK."

Zabrana učenja Kur'ana na sedždi

U poglavlju: "Zabrana učenja Kur'ana na ruku'u" spomenuli smo dva vjerodostojna hadisa o zabrani učenja Kur'ana na ruku'u i sedždi. U tom pogledu nema razlike između obaveznih i dobrovoljnih namazâ.

[1346] Muslim, 4/170/485, Nesai, 1/366/1129 i drugi.
[1347] Nesai, 1/364/1123, Ibn-Ebi-Šejbe, 6/30/29228, Ahmed, 15/94-95/19877, Ibn-Hibban, 8/77-78/2431 (El-mevarid), Hakim, 1/691/1880. Imam Hakim i Zehebi ovaj hadis smatraju ispravnim.
[1348] Muslim, 4/170/486.

Islamski učenjaci su složni da je učenje Kur'ana na ruku'u i sedždi pokuđeno, a neki ga smatraju zabranjenim (haramom).[1349]

Vraćanje sa prve sedžde

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, digao bi svoju glavu sa sedžde, donoseći tekbir.[1350] Poučavajući jednog ashaba namazu, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je: "*...potom donesi tekbir i digni glavu sa sedžde...Nije potpun namaz onoga ko tako ne čini.*"[1351] Nakon toga bi sjeo na svoju lijevu nogu, a povio bi prste desne noge[1352] usmjerivši ih prema kibli.[1353] U Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, sunnetu navodi se i drugi način sjedenja između dvije sedžde, tako da prsti obje noge budu povijeni i usmjereni prema kibli (dok stopala ostaju uspravljena i spojena kao za vrijeme sedžde), a klanjač sjedne na poleđinu svojih peta. Kada je Ibn-Abbas upitan o sjedenju između dvije sedžde na ovakav način, rekao je: "Tako je činio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem."[1354] Isto ovo se prenosi i od Ibn-Omera.[1355] Poznati tabi'in Tavus kaže: "Vidio sam Abdullaha b. Abbasa, Abdullaha b. Amra i Abdullaha b. Zubejra da tako sjede u namazu."[1356]

1349 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 23/58, od Ibn-Tejmijje, *Fethul-Bari,* 2/530, *Et-temhid,* 16/118 i *El-istizkar,* 2/148.

1350 Buhari, str. 176/803, Muslim, 4/82/392.

1351 Buhari, str. 1335/6251, Muslim, 4/89-90/397, Hakim, 1/368/881.

1352 Buhari, str. 181/828, Muslim, 4/178-179/498.

1353 Buhari, str. 181/828, Nesai, 1/376/1157, Ibn-Huzejme, 1/328/654, Bejheki, 2/167-168/2719, Hakim, 1/352/823.

1354 Muslim, 5/16/536, Tirmizi, 2/145/283, Ebu-Davud, str.198/845 i drugi. Zbog objašnjenja vidjeti: *El-minhadž,* 5/16-17 od imama Nevevija i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/145-146.

1355 Bejheki, 2/172/2735. Ibn-Hadžer ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/420.

1356 Bejheki, 2/172/2735-2737. Hafiz Ibn-Hadžer i šejh Albani su ovu predaju ocijenili ispravnom. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/420 i *Irvaul-galil,* 2/22.

Dove između dvije sedžde

Nakon što bi se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, digao sa prve sedžde u sjedeći položaj, rekao bi:

اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَارْفَعْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي

"Allahu moj, oprosti mi, smiluj mi se, pomogni me, uzdigni me, uputi me i opskrbi me!"[1357]

"ALLAHUMME, IGFIR LI, VERHAMNI, VEDŽBURNI, VERFEANI, VEHDINI, VERZUKNI!"

Nekad bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, između dvije sedžde kazao:

رَبِّ اغْفِرْ لِي رَبِّ اغْفِرْ لِي

"Gospodaru, oprosti mi! Gospodaru, oprosti mi!"[1358]

"RABBI, IGFIR LI! RABBI, IGFIR LI!"

Obaveza potpune smirenosti između dvije sedžde

Opisujući namaz jednom ashabu i poučavajući ga, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "*...potom donesi tekbir i digni glavu sa sedžde, te se potpuno smiri u tom položaju...Nije potpun namaz onome ko tako ne čini.*"[1359] Ponekad bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tako dugo sjedio između dvije sedžde da bi ashabi pomislili da je

1357 Tirmizi, 2/147/284, Ibn-Madže, 1/270/740, Ahmed, 5/72-73/2895 Hakim, 1/405/1004 i 1/392-393/964, Bejheki, 2/175/2705. Imam Hakim, Zehebi i Albani ovu predaju smatraju vjerodostojnom. Imam Nevevi u *El-medžmua,* 3/436 i u *El-ezkaru,* str. 61, kaže: "Lanac prenosilaca je dobar."

1358 Nesai, 1/372-373/1144, Ibn-Madže, 1/270/739, Darimi, 1/220/1324, Hakim, 1/405/1003. Imam Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom.

1359 Buhari, str. 1335/6251, Muslim, 4/89-90/397, Hakim, 1/368/881.

zaboravio (šta dalje da čini).[1360] Potom bi, donoseći tekbir, učinio drugu sedždu na isti način kao što je učinio i prvu.[1361]

Napomena: Neki klanjači pomjeraju prst između dvije sedžde. Ovaj postupak spominje Ibn-Kajjim i drugi.[1362] Međutim, on nije prenesen od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pouzdanim putevima. Islamski učenjaci su prigovorili lancu prenosilaca hadisa koji govori o pomjeranju prsta između dvije sedžde[1363] i smatraju ga iznimnim i neprihvatljivim.

Kratko sjedenje prije dizanja na drugi rekat (dželsetul-istiraha)

U opisu namaza Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dalje se kaže: "...a kada bi digao svoju glavu sa druge sedžde, sjeo bi (nakratko), a potom bi se digao, oslanjajući se (rukama) o zemlju."[1364] Postoji razilaženje među islamskim pravnicima oko ovog pravnog pitanja, iako se ovo kratko sjedenje navodi u vjerodostojnim hadisima. Imam Nevevi, nakon što je citirao prethodni hadis o kratkoj pauzi, kaže: "Nema nijednog hadisa da se kosi sa ovom predajom."[1365] Ovo potvrđuje predanje Ebu-Humejda es-Saidijja, kada opisuje namaz Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, gdje, između ostalog, spominje i ovo kratko sjedenje. Uz Ebu-Humejda je bilo još deset ashaba. Svi su potvrdili da je

---

1360 Buhari, str. 180/821, Muslim, 4/158/472.

1361 Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, donosio bi tekbire čineći svaku novu radnju. Hadis bilježe Buhari i Muslim, a kompletne izvore spomenućemo u poglavlju: "Dizanje na treći i četvrti rekat." Vidjeti, također: *Sudžudut-tilave,* str. 26, od Ibn-Tejmijje.

1362 Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/167.

1363 Abdur-Rezzak, 2/68/2522, Ahmed, 4/317/18760, Taberani 22/34-35/81. U vezi sa slabošću ovoga hadisa vidjeti: *Temamul-minne*, str. 214-217, *Siradžul-muttekin*, str. 362-366 i *Tenkihul-kelam,* str. 309.

1364 Buhari, str.180-181/824, Nesai, 1/374-375/1150, Ebu-Davud, 1/159/750, Tirmizi, 2/150/287, Ibn-Huzejme, 1/341/686, Bejheki, 2/178/2757, Ibn-Hibban, 5/261/1934, Ahmed, 5/53-54/20558.

1365 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/442.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tako klanjao.[1366] Da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio ovu pauzu samo u poznim godinama svoga života, kao što tvrde neki učenjaci, neko od prisutnih bi, bez sumnje, pobio riječi Ebu-Humejda, ili bi, u najmanju ruku, objasnio da je to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio zbog starosti i tjelesne nemoći.

Ovo mišljenje zastupaju: Malik b. el-Huvejris, Ebu-Humejd, Ebu-Katade, Ebu-Kilabe, Hammad b. Zejd, imam Šafija, imam Ahmed (po zadnjem mišljenju), El-Hallal, Ishak, Davud, Ibn-Hazm, većina učenjaka šafijske pravne škole i drugi.[1367]

Neki šafijski i hanbelijski pravnici smatraju da će ovu kratku pauzu činiti klanjači koji se nalaze u poznijim godinama,[1368] dok većina islamskih učenjaka ne smatra ovaj kratki predah sunnetom.[1369]

Nije preneseno da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio nešto od zikra na ovome kratkom sjedenju.[1370]

Dizanje na drugi rekat

Potom bi se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, digao na drugi rekat, oslanjajući se o zemlju.[1371] U ovome kao i u drugim hadisima spomenuto je samo oslanjanje, bez preciznog pojašnjenja načina. Međutim, zaključuje se da se radi o oslanjanju na ruke, budući da se ne oslanja na

---

1366 Buhari, str. 181/828, Ebu-Davud, str.173/730, Tirmizi, 2/188-189/304, Ibn-Madže, 1/313-315/877, Ahmed, 5/424/23647, Darimi, 1/229/1356.

1367 Vidjeti: *El-umm,* 1/330, *El-evsat,* 3/197, *El-muhalla,* 4/124, *Aridatul-ahvezi,* 1/327, *El-medžmua,* 3/419 i *El-mensurat,* str. 91-92, *Tenkihut-tahkik,* 1/408, od Ibn-Abdul-Hadija, *Zadul-mead,* 1/241, *Fethul-Bari,* 7/287, od Ibn-Redžeba, *Fethul-Bari,* 2/352, od Ibn-Hadžera, *El-insaf,* 2/72.

1368 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/419, *Fethul-Bari,* 7/287, od Ibn-Redžeba, *Fethul-Bari,* 2/352, od Ibn-Hadžera, *El-insaf,* 2/72.

1369 Vidjeti: *El-evsat,* 3/197-198, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/437, od Ibn-Bettala, *Fethul-Bari,* 7/287, od Ibn-Redžeba, *Hilijetul-ulema,* 2/123-124, *El-fethur-rebbani,* 3/296.

1370 Vidjeti: *Kejfijjetus-salah,* str. 9.

1371 Buhari, str.180-181/824, Nesai, 1/375/1152, Bejheki, 2/178/2760, Šafija u *El-ummu,* 1/116-117.

koljena, niti se dizanje sa koljena naziva oslanjanjem.[1372] U drugoj slaboj predaji stoji: "Dižući se podupirao bi se svojim šakama."[1373] Kada bi se dizao u namazu, Ibn-Omer podupirao bi se svojim rukama i oslanjao se na njih.[1374] Ako se klanjač na bilo koji način podupre rukama dok se diže, ispravno je postupio, jer nema vjerodostojnog hadisa koji precizira način oslanjanja.

Ovo mišljenje zastupaju: Ibn-Omer, Mekhul, Ata, Mesruk, Hasan el-Basri, Omer b. Abdul-Aziz, Malik, imam Ahmed, po jednoj verziji, i učenjaci šafijske pravne škole.[1375]

Ako klanjač ustane, ne oslanjajući se rukama o zemlju, ispravno je postupio, jer je takav način dizanja prenesen od Alije, Ibn-Mesuda, Ibn-Omera, Ibn-Zubejra[1376] i drugih ashaba. U ovome smislu navodi se nekoliko hadisa, ali su preneseni slabim lancima prenosilaca.[1377] Ovo mišljenje zastupaju: Omer b. el-Hattab, Alija b. Ebi-Talib, Ibrahim en-

---

1372 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/392, *Šerhu sahihil-Buhari,* 2/440, od Ibn-Bettala, i *Es-silsiletud-daife,* 2/392.

1373 Taberani u *El-evsatu,* 4/391/4007 i Ebu-Ishak el-Harbi u *Garibul-hadisu,* 2/525. Šejh Albani ovu predaju smatra dobrom. Vidjeti: *Ed-daife,* 2/392. Međutim, prioritetnije je kazati da je ovaj hadis slab i da se ne može pojačati drugim predajama. Zato su najpoznatiji učenjaci hadisa odbacili ovaj hadis. Ko želi opširnije o ovom predanju neka pogleda: *Fethul-Bari,* 7/293, od Ibn-Redžeba, *Et-telhisul-habir,* 1/423-424, *El-edžzaul-hadisijje,* str. 148.

1374 Bejheki, 2/194/2806, Ibn-Munzir, 3/199/1508. Šejh Albani u *Es-silsiletud-daife,* 2/392, kaže: "Prenosioci ove predaje su pouzdani, a njen lanac je dobar." Ovu predaju zabilježio je i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/347/3996-3997 i Abdur-Rezzak, 2/174/2964, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/84 i *El-menhijjatuš-šeraijje,* str. 197.

1375 Vidjeti: *El-umm,* 1/330, *El-evsat,* 3/199, *Šerhu sahihil-Buhari,* 2/440 od Ibn-Bettala, *El-medžmua,* 3/423, *Hilijetul-ulema,* 2/124, *Fethul-Bari,* 7/292, od Ibn-Hadžera.

1376 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/346/3978,3979 i 3983, Bejheki, 2/180/2763-2764, Ibn-Munzir u *El-evsatu,* 3/195-197/1498,1502 i 1503. Šejh Albani ove predaje smatra vjerodostojnim. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/84. Imam Šafija, Bejheki, Ibn-Redžeb, Ibn-Kajjim i Ibn-Hadžer predaju Ibn-Mesuda ocijenili su vjerodostojnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/424, *Fethul-Bari,* 7/291, od Ibn-Redžeba, *Hukmu tarikis-salah,* str. 166, *Fethul-Bari,* 2/392, od Ibn-Hadžera i *Šerhu sahihil-Buhari,* 2/440, od Ibn-Bettala.

1377 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/424, *Fethul-Bari,* 7/293-294, od Ibn-Redžeba.

Nehai, Sufjan es-Sevri, te učenjaci hanefijske i hanbelijske pravne škole.[1378]

Nije pohvalno da klanjač ustaje prvo na jednu nogu potom na drugu, osim ako ima validno opravdanje,[1379] (npr. bolest, iscrpljenost i sl.).

Drugi rekat

Na drugom rekatu bi počinjao učenje Kur'ana sa "EL-HAMDULILLAHI RABBIL-ALEMIN..."[1380] Nakon toga bi činio sve što je činio na prvom rekatu, ali bi drugi skratio u odnosu na prvi rekat, kao što smo to prethodno pojasnili. Islamski pravnici su se razišli da li se na drugom rekatu uči "EUZU BILLAHI-MINEŠ-ŠEJTANIR-RADŽIM", ili samo "BISMILLAHIR-RAHMANIR-RAHIM". Obje skupine imaju dokaze koji su općeg karaktera, tako da se može prakticirati i jedno i drugo, tj. sa "EUZOM" ili bez nje.[1381]

Prvi tešehhud (sjedenje)

Kad bi učinio dvije sedžde drugog rekata, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi sjeo na unutrašnju stranu položenog lijevog stopala, a desno stopalo bi uspravio. Prste desne noge bi povio i usmjerio ih prema kibli.[1382] Stavio bi dlanove na koljena. U drugoj predaji stoji da ih je

---

[1378] Vidjeti: *El-evsat,* 3/200, *Šerhu sahihil-Buhari,* 2/440, od Ibn-Bettala, *El-mebsut,* 1/23, *El-mugni,* 1/603, *El-hidaje,* 1/52, *Bedaius-sanaia,* 1/495, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/572, *El-insaf,* 2/71.

[1379] Vidjeti: *El-evsat,* 3/200, *El-medžmua,* 3/425.

[1380] Muslim, 5/80/599 (muallekan) i drugi.

[1381] Zbog objašnjenja vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/195-196.

[1382] Buhari, str. 181/828, Ebu-Davud, 1/181/852 i drugi.

stavio na natkoljenice (bedra),[1383] a svoj desni lakat bi spustio na natkoljenicu do kuka.[1384]

Učenje na tešehhudu

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je poučio ashabe različitim načinima učenja na tešehhudu. Ovom prilikom ćemo navesti neke od njih:

Tešehhud koga prenosi Ibn-Mesud:

اَلتَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Veličanje samo Allahu pripada, kao i moji namazi, moje dove i dobra djela. Neka je Allahov mir na tebe, o Allahov Vjerovjesniče, i Njegova milost i Njegova blagoslov. Neka je mir na nas i na sve iskrene Allahove robove. Svjedočim da nema drugog istinskog božanstva mimo Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik."

"ET-TEHIJJATU LILLAHI VES-SALEVATU VET-TAJJIBATU ES-SELAMU ALEJKE EJJUHEN-NEBIJJU VE RAHMETULLAHI VE BEREKATUHU. ES-SELAMU ALEJNA VE ALA IBADILLAHIS-SALIHIN. EŠHEDU EN LA ILAHE ILLALLAHU, VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU."

Potom je Ibn-Mesud rekao: "Ovako smo učili dok je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio živ, pa kada je preselio svome Gospodaru, učili smo: اَلسَّلاَمُ عَلَى النَّبِي "Neka je mir na Allahovog Vjerovjesnika."[1385] "...ES-SELAMU ALEN-NEBIJJ..."

1383 Muslim, 5/65-67/579-580, Ebu-Avvane, 2/222, Ibn-Madže, 1/275/753.

1384 Nesai, 1/404-405/1264, Ebu-Davud, 1/180/844, Ibn-Hibban, 2/201-202/485 (El-mevarid), Ibn-Huzejme, 1/354/714, Ahmed, 4/318-319/18778. Ibn-Hibban i Albani ovu predaju smatraju ispravnom.

1385 Buhari, str. 1338/6265, Muslim, 4/97-98/402.

Hafiz Ibn-Hadžer kaže: "Iz ove predaje se uzima dokaz da su ashabi u vremenu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, govorili: 'ES-SELAMU ALEJKE EJJUHEN-NEBIJJ' (donoseći selam na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u drugom licu), a nakon što se vratio svome Gospodaru, donosili su ovaj selam kao na odsutnu osobu (u trećem licu), govoreći: 'ES-SELAMU ALEN-NEBIJJ.'"[1386] Ovo potvrđuje i predaja koju bilježi Abdur-Rezzak od Ataa da je rekao: "Dok je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio živ, ashabi su govorili: 'ES-SELAMU ALEJKE EJJUHEN-NEBIJJU,' a kada se vratio svome Gospodaru, govorili su 'ES-SELAMU ALEN-NEBIJJ.'"[1387] Ovo, također, potvrđuje verzija tešehhuda koju prenosi Aiša i postupak Ibn-Omera.

Tešehhud koga prenosi Ibn-Abbas:

اَلتَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّه، اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّه وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّه الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"*Veličanje samo Allahu pripada, kao i moji namazi, moje dove i dobro i lijepo. Neka je Allahov mir na tebe, o Allahov Vjerovjesniče, i Njegova milost i Njegov blagoslov. Neka je mir na nas i na sve iskrene Allahove robove. Svjedočim da nema drugog istinskog božanstva mimo Allaha, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik.*"[1388]

"ET-TEHIJJATU EL-MUBAREKATU ES-SALEVATU ET-TAJJIBATU LILLAHI. ES-SELAMU ALEJKE EJJUHEN-NEBIJJU VE RAHMETULLAHI VE BEREKATUHU. ES-SELAMU ALEJNA VE ALA IBADILLAHIS-SALIHIN. EŠHEDU EN LA ILAHE ILLALLAHU, VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUH."

1386 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 12/326 i 2/578-579.

1387 Abdur-Rezzak, 2/204/3075. Hafiz Ibn-Hadžer potvrđuje ispravnost ove predaje. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/579 i *El-vedžiz,* str. 83, od Abdul-Azima Bedevija.

1388 Muslim, 4/99-100/403, Nesai, 1/409/1279, Ebu-Davud, 1/183/860, Tirmizi, 2/158/290, Ibn-Madže, 1/271/743, Šafija *El-musnedu,* str. 42, Darekutni, 1/342-343/1310-1311, Ibn-Hibban, 5/284/1954, Bejheki, 2/200-201/2826.

Tešehhud koga prenosi Ibn-Omer:

اَلتَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ (وَبَرَكَاتُهُ)، اَلسَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ (وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ) وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"*Veličanje samo Allahu pripada, kao i moji namazi, dove i dobra djela. Neka je Allahov mir i rahmet na tebe, o Allahov Vjerovjesniče.* (Ibn Omer dodavao je i "blagoslov".) *Neka je mir na nas i na sve iskrene Allahove robove. Svjedočim da nema drugog istinskog božanstva mimo Allaha.* (Ibn-Omer je dodavao: "Samo je On Bog, Koji nema sudruga u vlasti".) Svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik."[1389]

"ET-TEHIJJATU LILLAHI VES-SALEVATU VET-TAJJIBATU ES-SELAMU ALEJKE EJJUHEN-NEBIJJU VE RAHMETULLAHI. Ibn-Omer kaže: Ja sam dodavao: 'VE BEREKATUHU', ES-SELAMU ALEJNA VE ALA IBADILLAHIS-SALIHIN, EŠHEDU EN LA ILAHE ILLELLAHU, Ibn-Omer je rekao da je dodavao: 'VAHDEHU LA ŠERIKE LEHU', VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUH."

Tešehhud koga prenosi Omer b. el-Hattab:

اَلتَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالزَّاكِيَاتُ لِلَّهِ وَالطَّيِّبَاتُ وَالصَّلَوَاتُ لِلَّهِ، اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"*Veličanje pripada samo Allahu, kao i sve lijepo, korisno i moji namazi i dove. Neka je mir na tebe, o Allahov Vjerovjesniče, i Njegova milost i Njegov bereket. Neka je mir na nas i na sve iskrene Allahove robove. Svjedočim da nema drugog istinskog božanstva mimo Allaha i da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik.*"[1390]

1389 Ebu-Davud, 1/182/857, Bejheki, 2/199/2821, Darekutni, 1/343-344/1314. Imam Darekutni i Mugletaj su ovu predaju ocijenili ispravnom. Vidjeti: *Šerhu Suneni Ibni-Madže*, 5/1548.

1390 Malik, 1/287-289/200, Hakim, 1/398/979 Bejheki, 2/205-206/2838, Tahavi u *Šerhul-meani*, 1/261, Abdur-Rezzak, 2/202/3067. Imam Nevevi u *El-medžmua*,

"ET-TEHIJJATU LILLAHI VEZ-ZAKIJATU LILLAHI VET-TAJJIBATU VES-SALEVATU LILLAHI. ES-SELAMU ALEJKE EJJUHEN-NEBIJJU VE RAHMETULLAHI VE BEREKATUHU. ES-SELAMU ALEJNA VE ALA IBADILLAHIS-SALIHIN. EŠHEDU EN LA ILAHE ILLALLAHU VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU."

U ovoj verziji se navodi da je Omer bio na minberu i poučavao narod ovom tešehhudu, što se desilo poslije smrti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ova predaja je dokaz da su neki ashabi nakon smrti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, govorili: "ES-SELAMU ALEJKE EJJUHEN-NEBIJJ", te da se riječi Ibn-Mesuda (kod prvog tešehhuda) ne mogu smatrati konsenzusom ashaba, tj. da se na prvom tešehhudu izgovara samo: "ES-SELAMU ALEN-NEBIJJ."

Tešehhud koga prenosi Aiša, r.a.:

اَلتَّحِيَّاتُ وَالطَّيِّبَاتُ وَالصَّلَوَاتُ الزَّاكِيَاتُ لِلَّه، اَلسَّلاَمُ عَلَى النَّبِيِّ وَرَحْمَةُ اللَّه وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّه الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Veličanje pripada samo Allahu, kao i sve korisno, sve lijepo, moji namazi i dove. Neka je Allahov mir na Vjerovjesnika, i Njegova milost i Njegov blagoslov. Neka je mir na nas i na sve iskrene Allahove robove. Svjedočim da nema drugog istinskog božanstva mimo Allaha, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik."[1391]

"ET-TEHIJJATU VET-TAJJIBATU VES-SALEVATU EZ-ZAKIJATU LILLAHI. ES-SELAMU ALEN-NEBIJJ VE RAHMETULLAHI VE BEREKATUHU. ES-SELAMU ALEJNA VE ALA IBADILLAHIS-SALIHIN. EŠHEDU EN LA ILAHE ILLALLAHU, VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU."

Tešehhud koga prenosi Ebu-Mûsâ el-Ešari:

3/456 i u *El-ezkar*, str. 66 i imam Zejlei u *Nasbur-raje*, 1/422, tvrde da je lanac penosilaca ove predaje ispravan.

1391 Malik, 1/292-293/202, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/261/2993, Bejheki, 2/206/2840. Imam Nevevi u *El-ezkar*, str. 66, kaže: "Lanci prenosilaca ovih hadisa su ispravni." Slično ovome rekao je u svom poznatom djelu: *Hulasatul-ahkam*, 1/434.

اَلتَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ لِلَّه، اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّه وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Veličanje pripada samo Allahu, kao i sve lijepo, moji namazi i moje dove. Neka je Allahov mir na tebe, o Allahov Vjerovjesniče, i Njegova milost i Njegov bereket. Neka je mir na nas i na sve iskrene Allahove robove. Svjedočim da nema drugog istinskog božanstva mimo Allaha, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik."[1392]

"ET-TEHIJJATU ET-TAJJIBATU ES-SALEVATU LILLAHI ES-SELAMU EJJUHEN-NEBIJJU VE RAHMETULLAHI VE BEREKATUHU. ES-SELAMU ALEJNA VE ALA IBADIL-LAHIS-SALIHIN. EŠHEDU EN LA ILAHE ILLALLAHU, VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU."

Tešehhud koji se prenosi od Ibn-Omera (riječi ashaba):

بِسْمِ اللَّهِ اَلتَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ لِلَّهِ وَالزَّاكِيَاتُ لِلَّهِ وَالطَّيِّبَاتُ، اَلسَّلاَمُ عَلَى النَّبِيِّ وَرَحْمَةُ اللَّه وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. شَهِدْتُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ شَهِدْتُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

"U ime Allaha, veličanje samo Allahu pripada, dobra djela, moji namazi i moje dove. Neka je mir, milost i bereket na Allahova Vjerovjesnika. Neka je Allahov mir na nas i na sve iskrene Allahove robove. Posvjedočio sam da nema drugog istinskog božanstva mimo Allaha, i posvjedočio sam da je Muhammed Njegov poslanik."[1393]

"BISMILLAHI ET-TEHIJJATU LILLAHI VES-SALEVATU LILLAHI VEZ-ZAKIJATU LILLAHI VET-TAJJIBATU ES-SELAMU ALEN-NEBIJJI VE RAHMETULLAHI VE BAREKATUHU ES-SELAMU ALEJNA VE ALA IBADILLAHIS-SALIHIN, ŠEHIDTU EN LA ILAHE ILLELLAHU, ŠEHIDTU ENNE MUHAMMEDEN RESULULLAH."

[1392] Muslim, 4/100-102/404, Nesai, 1/409/1279, Ebu-Davud, 1/182-183/858, Ibn-Madže, 1/271-272/744, Darekutni, 1/344/1317, Tahavi 1/263.

[1393] Malik, 1/290-291/201 i Bejheki, 2/203-204/2832, sa ispravnim lancem prenosilaca, kako tvrdi imam Nevevi u *El-ezkaru*, str. 67.

Međutim, spominjanje Allahovog imena prije tešehhuda nema osnove u vjerodostojnom sunnetu kako tvrde imam Buhari, Nesai, Ibn-Munzir, Bejheki, Nevevi i Sejfuddin el-Kaffal.[1394] Prenose se dva ništavna hadisa u kojima se spominje učenje bismile prije tešehhuda.[1395]

Imam Bejheki kaže: "Tri načina tešehhuda navode se u vjerodostojnom sunnetu: Tešehhud Ibn-Mesuda, koji je najispravniji, tešehhud Ibn-Abbasa i tešehhud Ebu-Mûsâ."[1396] Tešehhudi koji se prenose od Omera i Aiše, također, došli su pouzdanim putevima od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Imam Šafija, Ahmed, Ibn-Abdul-Berr, Nevevi, Ibn-Redžeb i drugi smatraju da je dozvoljeno učiti bilo koji od navedenih oblika tešehhuda.[1397]

Imam Šafija i Lejs b. Sad smatraju najboljim tešehhud koga prenosi Ibn-Abbas zbog dodatka "EL-MUBAREKAT."[1398]

Imam Malik je odabrao tešehhud koga prenosi Omer.[1399]

Imam Ebu-Hanife, Sufjan es-Sevri, Ahmed, Ishak, Ibn-Mubarek, učenjaci hanefijske pravne škole, većina hadiskih i drugih učenjaka, općenito, odabrali su tešehhud koji prenosi Ibn-Mesud.[1400]

Nema sumnje da je prakticiranje predaja koje se prenose do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, preče nego prakticirati postupke ashaba. Također, lijepo je ove verzije tešehhuda praktikovati

---

1394 Vidjeti: *El-evsat,* 3/211, *Es-sunenul-kubra,* 2/202-205, *El-medžmua,* 3/439, *El-ezkar,* str. 68 i *Hilijetul-ulema,* 2/128.

1395 Vidjeti: *Siradžul-muttekin,* str. 350-353 i *El-kavlul-mubin,* str. 156.

1396 *El-ezkar,* str. 67 i *Šerhuz-Zerkani,* 1/289.

1397 Vidjeti: *El-istizkar,* 2/161, *El-ezkar,* str. 67, *El-mugni,* 1/609, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/363, od imama Kurtubija, *Fethul-Bari,* 7/331-333, od Ibn-Redžeba, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/582.

1398 Vidjeti: *El-umm,* 1/331, *El-medžmua,* 3/439, *El-ezkar,* str. 67, *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/363, od imama Kurtubija, *Fethul-Bari,* 7/331, od Ibn-Redžeba i *Šerhuz-Zerkani,* 1/289.

1399 Vidjeti: *Et-temhid,* 16/186, *El-istizkar,* 2/159, *El-munteka,* 2/74, od imama Badžija i *Hilijetul-ulema,* 2/127.

1400 Vidjeti: *El-evsat,* 3/207, *Et-temhid,* 16/187, *Aridatul-ahvezi,* 1/328, *Bedaius-sanaia,* 1/497, *El-mugni,* 1/608, *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 5/1549, *Fethul-Bari,* 7/331, od Ibn-Redžeba, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/583.

kombinovano zbog očuvanja Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, sunneta.[1401]

Salavati na tešehhudu

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je poučio ashabe da na razne načine donose salavate na njega, a mi ćemo, inša Allah, spomenuti neke od njih:

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. اَللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

"Allahu moj, smiluj se Muhammedu i njegovom potomstvu kao što si se smilovao Ibrahimu i njegovom potomstvu. Zaista si Ti Uzvišen i Plemenit. Allahu moj, blagoslovi Muhammeda i potomstvo Muhammedovo kao što si blagoslovio Ibrahima i potomstvo Ibrahimovo. Zaista si Ti Uzvišen i Plemenit."[1402]

"ALLAHUMME, SALLI ALA MUHAMMEDIN VA ALA ALI MUHAMMED KEMA SALLEJTE ALA IBRAHIME VE ALA ALI IBRAHIME INNEKE HAMIDUN MEDŽID. ALLAHUMME BARIK ALA MUHAMMEDIN VE ALA ALI MUHAMMED KEMA BAREKTE ALA IBRAHIME VE ALA ALI IBRAHIM. INNEKE HAMIDUN MEDŽID."

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

[1401] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/268, *Hukmu tarikis-salah,* str. 167 i *Dželaul-efham,* str. 453, od Ibn-Kajjima.

[1402] Buhari, str. 711/3370, Muslim, 4/105/406.

"Allahu moj, smiluj se Muhammedu, robu Svome i poslaniku Svome, kao što si se smilovao Ibrahimu. Blagoslovi Muhammeda kao što si blagoslovio porodicu Ibrahimovu. Zaista si Ti Uzvišen i Plemenit."[1403]

"ALLAHUMME, SALLI ALA MUHAMMEDIN ABDIKE VE RESULIKE, KEMA SALLEJTE ALA IBRAHIME VE BARIK ALA MUHAMMEDIN KEMA BAREKTE ALA ALI IBRAHIM. INNEKE HAMIDUN MEDŽID."

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

"Allahu moj, smiluj se Muhammedu, njegovim suprugama i porodu kao što si se smilovao Ibrahimovoj porodici. Blagoslovi Muhammeda i njegove supruge i porod kao što si blagoslovio Ibrahimovu porodicu. Zaista si Ti Uzvišen i Plemenit."[1404]

"ALLAHUMME, SALLI ALA MUHAMMEDIN VE EZVADŽIHI VE ZURRIJJETIHI KEMA SALLEJTE ALA ALI IBRAHIM. VE BARIK ALA MUHAMMEDIN VE EZVADŽIHI VE ZURRIJJETIHI KEMA BAREKTE ALA ALI IBRAHIM. INNEKE HAMIDUN MEDŽID."

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

"Allahu moj, smiluj se Muhammedu i Muhammedovoj porodici kao što si se smilovao Ibrahimovoj porodici. Blagoslovi Muhammeda i Muhammedovu porodicu kao što si blagoslovio među svi svijetovima Ibrahimovu porodicu. Zaista si Ti Uzvišen i Plemenit."[1405]

"ALLAHUMME, SALLI ALA MUHAMMEDIN VE ALA ALI MUHAMMED KEMA SALLEJTE ALA ALI IBRAHIM. VE BARIK ALA MUHAMMEDIN VE ALA ALI MUHAMMED KEMA

1403 Buhari, str.1355/6358, Nesai, 1/414/1292, Ibn-Madže, 1/272/745, Ahmed, 18/24/11433, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/248/8633, Ebu-Jala, 2/515/1364.

1404 Buhari, str. 1356/6360, Muslim, 4/106-107/407.

1405 Muslim, 4/103-104/405, Nesai, 1/411/1284, Tirmizi, 9/69-70/3220, Malik, 1/495-496/397, Ibn-Sunni, str. 38/94.

BAREKTE ALA ALI IBRAHIME FIL-ALEMIN. INNEKE HAMIDUN MEDŽID."

Islamski učenjaci se razilaze oko učenja salavata na prvom tešehhudu. Jedni to smatraju legitimnim, drugi ne.

Imam Nevevi navodi konsenzus pravnika da ovi salavati (poslije prvog tešehhuda) nisu obavezni, već su pohvalni (mustehab), po mišljenju imama Eš-Šabija i većine šafijskih učenjaka.[1406] Međutim, izrazita većina pravnika smatra da učenje salavata na ovom mjestu nije ispravno.[1407]

Dokazi učenjaka koji ne zagovaraju učenje salavata na prvom tešehhudu

1. Ibn-Mesud prenosi da bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sjedeći na prvom tešehhudu, kao i na drugom, učio: "ETTEHIJJATU LILLAHI...VE EŠHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU." Na prvom sjedenju bi ustao neposredno nakon proučenog tešehhuda, a kada bi bio na drugom (zadnjem) sjedenju, dovio bi poslije proučenog tešehhuda, pa bi predao selam.[1408]

Ovaj hadis upućuje da se na prvom sjedenju ne uče salavati nakon tešehhuda, jer salavati predstavljaju dovu, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio je dovu na zadnjem sjedenju prije selama, kako ukazuje citirani hadis.

1406 Vidjeti: *El-ezkar*, str. 69 i *El-mugni,* 1/611.

1407 Vidjeti: *El-evsat,* 3/209, *Bedaius-sanaia,* 1/499, *El-mugni,* 1/611 i *Aridatul-ahvezi,* 1/388.

1408 Ahmed, 7/392/4382, Ibn-Huzejme, 1/350/708. Hafiz Hejsemi kaže: "Prenosioci ove predaje su pouzdani." Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/142. Šejh Ahmed Šakir ga smatra ispravnim, a Albani dobrim. Vidjeti: *El-musned,* 4/238, sa opaskama Ahmeda Šakira.

2. Navodi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sjedeći na prvom tešehhudu izgledao kao da sjedi na užarenim kamenčićima.[1409]

Da lanac prenosilaca citiranog hadisa nije prekinut, kako tvrde hadiski eksperti, poslužio bi kao jak argument o kratkoći prvog sjedenja.[1410]

3. Temim b. Seleme prenosi da je Ebu-Bekr na prvom sjedenju izgledao kao da sjedi na žeravici dok ne ustane.[1411] Slično ovome navodi se i od Ibn-Omera, Hasana el-Basrija, Ibrahima en-Nehaija i Eš-Šabija.[1412]

Ova skupina učenjaka, također, kaže da predaje u kojima je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poučavao ashabe tešehhudu ne spominju salavate na prvom tešehhudu već samo na zadnjem.

Dokazi učenjaka koji zagovaraju učenje salavata na prvom tešehhudu

1. Aiša, r.a., prenosi da bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao devet rekata vitra. Ne bi sjedio ni na jednom od njih sve do osmog rekata. Tada bi zahvalio Allahu, donio salavat na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, potom bi učio dovu, ali ne bi predao selam. Zatim bi se digao, klanjao deveti rekat, zahvalio Allahu, donio salavat na

---

[1409] Nesai, str. 37/1175, Tirmizi, 2/137/366, Ebu-Davud, str. 231/995, Ahmed, 6/168/3656, Ebu-Jala, 9/149/5232, Bejheki, 2/192/2799, Begavi, 2/269/671, Tajalisi, str. 44/331 Šafija u *El-ummu,* 1/121, Hakim, 1/402/993, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/263/3016. Imam Ibn-Arebi el-Maliki ovaj hadis smatra ispravnim, a imam Tirmizi dobrim. Vidjeti: *Aridatul-ahvezi,* 1/388.

[1410] Vidjeti: *El-medžmua,* 3/461, *Et-telhisul-habir,* 1/429-430 i *El-mustedrek,* 1/402.

[1411] Ibn-Ebi-Šejbe, 1/263/3017 i Ibn-Džad, str. 49/204. Hafiz Ibn-Hadžer je u *Et-telhisul-habiru,* 1/420, lanac ove predaje ocijenio ispravnim. Međutim, Temim b. Seleme el-Kufi nije doživio Ebu-Bekra, pa je lanac prenosilaca ove predaje prekinut. Vidjeti: *Siradžul-muttekin,* str. 369.

[1412] Ibn-Ebi-Šejbe, 1/263/3019-3022.

Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, učio dovu, a nakon toga bi predao selam.[1413]

Ova predaja spominje da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio salavate na prvom tešehhudu.

2. Ebu-Hurejre kaže: "Nismo znali šta da učimo na svakom sjedenju, osim što smo donosili tekbire, zahvaljivali Allahu i govorili da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, poučen svakom dobru." Potom je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, poučio ashabe tešehhudu, kazavši: "*Kada sjednete na svaka dva rekata recite*: 'ETTEHIJJATU LILLAHI...,'[1414] *potom dovite kako želite.*"[1415]

3. Prenosi se da bi Ibn-Omer, nakon proučenog prvog tešehhuda, učio razne dove. Na zadnjem sjedenju, također, činio bi isto tako.[1416]

Citiranim hadisom Ibn-Hazm dokazuje da je dozvoljeno učiti dovu na prvom tešehhudu, kao i na drugom, a jedan od oblika dove je i donošenje salavata na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Po ovome hadisu je postupao Ibn-Omer, što se jasno vidi iz njegove predaje. Međutim, većina islamskih učenjaka ne zastupa ovo mišljenje.[1417]

Ova skupina učenjaka, također, kaže da nigdje u hadisima, u kojima Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poučava svoje ashabe, nije spomenuta razlika između prvog i drugog tešehhuda. Zato salavati vrijede, kažu ovi učenjaci, kako za prvi tako i za drugi tešehhud. Ovome dodaju da je nakon spominjanja Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, lijepo donijeti salavate na njega, a pošto se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spominje na kraju tešehhuda, znači da se potom uče salavati.

1413 Nesai, 1/552-553/1719, Ebu-Avvane, 2/324. Šejh Albani ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti, također: *Kejfijjetus-salah*, str. 12.

1414 Tako do kraja kao tešehhud koga prenosi Ibn-Mesud.

1415 Nesai, 1/378/1162, Ahmed, 1/437, Tajalisi, str. 39/304, Taberani, 10/57/9912. Šejh Ahmed Šakir je ovu predaju ocijenio ispravnom. Vidjeti: *El-musned,* 4/163. Šejh Albani i Arnaut kažu da je ispravna po Muslimovim kriterijima. Vidjeti: *Es-sahiha,* 2/567 i *El-musned,* 7/227.

1416 Malik, 2/75/201 (El-munteka), sa ispravnim lancem prenosilaca.

1417 Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 2/567.

Preferirajuće mišljenje

Razmatrajući dokaze jedne i druge skupine učenjaka, uočavamo da su dokazi onih učenjaka koji zagovaraju učenje salavata na prvom tešehhudu jednako jasni i jaki poput dokaza učenjaka koji zagovaraju da se ne uče salavati na prvom sjedenju. Iz ovog proizilazi da izostavljanje salavata na prvom tešehhudu ne utječe na ispravnost namaza, a onaj ko ih prouči ima nagradu djela mustehaba, a Allah najbolje zna.

Pomjeranje kažiprsta na tešehhudu

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, svoj desni dlan stavio bi na koljeno desne noge ili na natkoljenicu, skupio bi prste u šaku osim kažiprsta kojim bi pokazivao u pravcu kible.[1418] U drugim autentičnim predajama navodi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spojio vrh palca sa vrhom srednjaka, načinivši kariku, te pokazivao svojim kažiprstom u pravcu kible, a pogled mu je bio usmjeren u njega.[1419] Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, pogled ne bi prelazio njegov kažiprst.[1420] Vail b. Hudžr prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pomjerao svoj kažiprst i činio dovu njime.[1421] U komentaru

---

1418 Muslim, 5/65/579, Nesai, 1/377/1159, Ebu-Davud, 1/185/871, Tirmizi, 2/163/293, Ibn-Madže, 1/275/753, Darimi, 1/224/1338, Šafija u *El-musnedu*, str. 41, Malik, 1/284-285/195, Ebu-Avvane, 2/226, Ahmed, 2/119/6000 i 4/318-319/18778, Bejheki, 2/186/2779, Abdur-Rezzak, 2/68/2522, Taberani, 22/34/81, Darekutni, 1/342/1309, Ibn-Huzejme, 1/355-356/719, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/232/8441.

1419 Nesai, 1/377/1159, Ebu-Davud, 1/186/874, Ibn-Huzejme, 1/355/218, Ahmed, 4/15/722 (El-Fethur-rebbani), Ebu-Avvane, 2/226, Begavi, 2/274/678, Bejheki, 2/190/2789, Ibn-Hibban, 5/271/1944. Imam Nevevi ovu predaju smatra ispravnom. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/455.

1420 Nesai, 1/407/1274, Ebu-Davud, 1/186/874, Ibn-Huzejme, 1/355/718, Ibn-Hibban, 5/271/1944, Ahmed, 4/15/722, Ebu-Avvane, 2/226, Bejheki, 2/190/2790, Begavi, 2/274/678. Imam Nevevi u *Hulasatul-ahkam,* 1/427, kaže: "Bilježi ga Ebu-Davud sa ispravnim lancem prenosilaca." Njegovo mišljenje dijeli Ibn-Mulekkin. Vidjeti: *Hulasatul-bedril-munir,* 1/139.

1421 Nesai, 1/406/1267, Ibn-Huzejme, 1/354/714, Ibn-Hibban, 5/271-272/1945, Bejheki, 2/189/2785, Taberani, 22/35/82, Ahmed, 4/318/18722. Ibn-Huzejme, Ibn-

ovoga hadisa Ebu-Tajjib Abadi kaže: "U njemu je dokaz o stalnom pomjeranju kažiprsta."[1422]

Ibn-Omer prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: *"Pomjeranje prsta je šejtanu teže od udaranja željezom."*[1423] Abdullah b. Zubejr prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pokazivao svojim prstom u namazu dok je učio dovu, ali ga nije pomjerao.[1424]

Prenosi se da su ashabi Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pokazivali svojim prstima, i dovili s njima u namazu.[1425] Jedne prilike Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio je jednog ashaba da dovi sa više prstiju, pa mu je rekao: *"Jednim, jednim,"* pokazujući svojim prstom.[1426] Ibn-Omer je vidio čovjeka kako pokazuje sa dva prsta, pa mu je povio jedan i rekao: "Zaista je Allah Jedan, Jedini, Istinsko Božanstvo."[1427]

Hibban, Nevevi, Ibn-Mulekkin, Ibn-Kajjim i Albani ovaj hadis smatraju ispravnim. Vidjeti: *Hulasatull-bedril-munir,* 1/139, *Eš-šerhul-mumtia*, 3/202, *Temamul-minne,* str. 214.

1422 Vidjeti: *Avnul-mabud,* 3/196.

1423 Ahmed, 5/338/6000, Bezzar, 1/272/563 (El-kešf). Šejh Ahmed Šakir je ovu predaju ocijenio ispravnom. Međutim, ocjena šejha Albanija ovoga hadisa dobrim je meritornija, jer je Kesira b. Zejda ocijenio pouzdanim samo Ibn-Hibban u *Es-sikatu,* 7/354. Vidjeti, također: *El-medžmua,* 2/334.

1424 Nesai, str. 42/1269, Ebu-Davud, str. 230/989. Imam Nevevi je lanac prenosilaca ovoga hadisa ocijenio vjerodostojnim. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/454. Ibn-Kajjim je prigovorio ovoj predaji. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/167-168. Vidjeti, također: *Tenkihul-kelam,* str. 315.

1425 Ibn-Ebi-Šejbe, 2/231/8429. Šejh Albani kaže: "Lanac prenosilaca je dobar." Vidjeti: *Sifetus-salah,* str. 159.

1426 Nesai, 1/407/1271 i 1272, Tirmizi, 3/179/2820, Ahmed, 15/258/9439, Ebu-Jala, 2/123/763, Hakim, 1/719/1966. Taberani u *El-evsatu,* 4/37/3550, Ibn-Hibban, 3/166/884, Bezzar, 4/69-70/1237 i Ibn-Ebi-Šejbe, 2/232/8440 i 6/88/29673 i navodi da je to bio Sad. Imam Tirmizi, Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom. Hafiz Hejsemi kaže: "Prenosioci ove predaje su pouzdani." Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 10/262. Imam Taberani u *El-evsatu,* 1/218/713, navodi predaju koja pojašnjava da se to pomjeranje prsta čini desnom rukom. Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ove predaje pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 10/262.

1427 Imam Hejsemi u *Medžmeuz-zevaid,* 10/263, kaže: "Ovu predaju bilježi Taberani u *El-kebiru*, a njeni prenosioci su pouzdani."

Dakle, u vjerodostojnom sunnetu se navode predaje o ispravnosti pokazivanja prstom u pravcu kible i njegovim pomjeranjem. Imam Kurtubi kaže: "Islamski pravnici su se razišli da li se pomjera prst ili se pokazuje njime. Oboje je preneseno ispravnim putevima od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te se tako može i prakticirati."[1428] Također, ovo je stav imama Rafi'ija, Sananija, Mubarekfurija[1429] i šejha Ibn-Baza.[1430]

Na osnovu ovih predaja vidimo grješku klanjača koji poviju svoj kažiprst više ili manje dok pokazuju u pravcu kible, a neki i kruže njime. Ovaj postupak nije utemeljen u vjerodostojnom sunnetu. Hadis koji govori o povijanju kažiprsta na tešehhudu ima mahanu u svom lancu prenosilaca.[1431]

Također, pomjeranje prsta ili pokazivanje njime izričito kod šehadeta nije građeno na validnom argumentu.[1432]

U vjerodostojnoj predaji stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poučavao ashabe tešehhudu kao što ih je poučavao kur'anskim surama.[1433] Ibn-Mesud kaže: "Sunnet je učiti tešehhud u sebi."[1434] Imam Nevevi navodi konsenzus muslimana o učenju tešehhuda tihim glasom.[1435]

1428 Vidjeti: *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/361.

1429 Vidjeti: *Subulus-selam,* 1/440-441 i *Tuhfetul-ahvezi,* 2/165. Šejh Ebu-Bekr el-Džezairi ima posebnu studiju posvećenu načinu pomjeranja prsta u namazu. Zove se: *El-kavlul-fasil,* u izdanju "Mektebetul-ulumi vel-hikem", 1416/1996.

1430 Vidjeti: *El-fetava,* 1/75, od Ibn-Baza. Preuzeto iz djela: *El-kavlul-mubin,* str. 164.

1431 Ibn-Huzejme, 1/354-355/716, Ibn-Ebi-Asim u *El-ahadu vel-mesani,* 4/305/2330. Vidjeti: *Daifu Sunenin-Nesai,* str. 42/1273 i *Siradžul-muttekin,* str. 360-361.

1432 Vidjeti: *El-kavlul-mubin,* str. 162.

1433 Buhari, str. 1338/6265, Muslim, 4/99/402.

1434 Ebu-Davud, 1/185/870, Tirmizi, 2/159/291 i Hakim, 1/354/838. Imam Tirmizi i hafiz Ibn-Hadžer ovu predaju smatraju dobrom, a Hakim i Zehebi vjerodostojnom. Vidjeti: *Netaidžul-efkar,* 1/181.

1435 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/444 i *El-ezkar,* str. 68.

Treći i četvrti rekat

Potom bi se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, digao na treći rekat, donoseći tekbir[1436] i dižući svoje ruke.[1437] Potom bi činio isto što je činio na prethodnom rekatu,[1438] donoseći tekbire kod svake nove radnje.[1439] U drugoj verziji koju prenosi Ebu-Hurejre stoji: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je tako (tj. donoseći tekbire kod svake nove radnje) sve dok se nije vratio svom Gospodaru."[1440]

Nakon što bi učinio dvije sedžde zadnjeg (trećeg ili četvrtog) rekata (ovisno o namazu), sjeo bi, stavljajući lijevu nogu ispod desne potkoljenice, oslonjen na lijevi kuk, sa povijenim prstima desne noge usmjerenim prema kibli.[1441]

Ponekad bi sjeo na sličan način, ali bi desnu nogu (stopalo) položio sa unutrašnje strane na tlo, dok bi lijevo stopalo stavio između potkoljenice i bedra desne noge.[1442]

Nekada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sjedio na zadnjem tešehhudu oslanjajući se na lijevi kuk, a obje noge bi isturio na (desnu) stranu.[1443]

Ovo su, dakle, tri načina sjedenja na zadnjem tešehhudu koja se prenose od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u vjerodostojnim predajama.

Također, Ibn-Omer je sjedio oslanjajući se na lijevi kuk.[1444] Ovo mišljenje zastupaju: Ishak b. Rahevej,[1445] učenjaci malikijske,[1446]

1436 Buhari, str. 176/803, Muslim, 4/82/392.
1437 Buhari, str. 164/739, Nesai, 1/384/1181, Ibn-Madže, 1/261/871.
1438 Buhari, str. 176/803, Muslim, 4/82/392.
1439 Buhari, str. 173/785, Muslim, 4/82/392.
1440 Šafija u *El-musnedu,* str. 38, Nesai, 1/375-376/1155, Darimi, 1/201/1248, Ibn-Huzejme, 1/291/579. Ali b. el-Medini i šejh Albani ovaj dodatak smatraju ispravnim. Vidjeti: *Nejlul-evtar,* 2/179 i *Irvaul-galil,* 2/37.
1441 Buhari, str. 181/828, Ebu-Davud, 1/180-181/750, Tirmizi, 2/188-189/203, Ibn-Huzejme, 1/350/708, Ahmed, 7/392/4382, Tahavi u *Šerhul-meani,* 1/258 i Darimi, 1/229/1356. Zbog objašnjenja vidjeti: *Zadul-mead,* 1/181.
1442 Muslim, 5/65/579.
1443 Ebu-Davud, str. 224/965. Šejh Albani ga je ocijenio ispravnim.

šafijske[1447] i hanbelijske[1448] pravne škole. Nema razlike u sjedenju u namazu između muškarca i žene.[1449]

Hanefijski pravnici[1450] i Sufijan es-Sevri[1451] smatraju da se na zadnjem tešehhudu sjedi kao na prvom.

Prethodno smo govorili o položaju ruku[1452] i pomjeranju kažiprsta.

Potom, isto kao i na prvom sjedenju, prouči se tešehhud i salavati na Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Imam Šafija učenje ovih salavata (prije selama) smatra obaveznim (vadžib) i ne priznaje validnost namaza bez njih.[1453]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, čuo je čovjeka kako uči dovu u namazu a nije zahvalio Allahu (nije učio tešehhud), niti je donio salavat na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je, nakon što se čovjek udaljio, rekao: "*Požurio je.*" Ashabi ga pozvaše, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "*Kada budete klanjali, zahvalite Allahu i donesite salavat na Allahova Poslanika, a potom učite dove kako želite.*"[1454]

1444 Malik, 1/287/199. Imam Nevevi ovo predanje smatra ispravnim. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/425.

1445 Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha,* str. 138 i *El-evsat,* 3/203.

1446 Vidjeti: *El-istizkar,* 2/154, *El-munteka,* 2/73, *El-kavaninul-fikhijje,* str. 53.

1447 Vidjeti: *El-vesit,* 1/235, *El-medžmua,* 3/430, *Mugnil-muhtadž,* 1/377, *Hilijetul-ulema,* 2/128.

1448 Vidjeti: *El-mugni,* 1/612, *Šerhuz-Zerkeši,* 1/584-585, *El-insaf,* 2/159.

1449 Vidjeti: *El-istizkar,* 2/154.

1450 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/24, *El-hidaje,* 1/53 i *Bedaius-sanaia,* 1/496.

1451 Vidjeti: *Ihtilaful-fukaha,* str. 138, *El-istizkar,* 2/154 i *Šerhus-sunne,* 3/172.

1452 Ebu-Avvane, 2/226, prenosi da bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uhvatio lijevom rukom lijevo koljeno i oslanjao se na njega. Međutim, ova predaja u lancu prenosilaca ima mahanu koja sprečava da se radi po njoj.

1453 Vidjeti: *El-umm,* 1/333-335, *El-ezkar,* str. 69 i *El-medžmua,* 3/447.

1454 Bezzar u *El-musnedu,* 9/203/3748, Hakim, 1/354/840. Imam Hakim, Zehebi i Nevevi ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/442.

Traženje utočišta od četiri stvari

Ebu-Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Kada budete na tešehhudu, utječite se Allahu od četiri stvari:*

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ

'*Allahu moj, Tebi se utječem od džehenemske patnje, kaburske patnje, iskušenja ovog i budućeg svijeta i od zla opakog Dedždžala.*'"[1455]

"ALLAHUMME, INNI EUZU BIKE MIN AZABI DŽEHENNEM, VE MIN AZABIL-KABR, VE MIN FITNETIL-MAHJA VEL-MEMATI VE MIN ŠERRI FITNETIL-MESIHID-DEDŽDŽAL."

Dove prije selama

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na tešehhudu bi molio svoga Gospodara raznim dovama. Uz Allahovu pomoć, spomenućemo neke od njih.

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَلِمْتُ وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْلَمْ

"*Allahu moj, Tebi se utječem od zla koje sam spoznao i od zla koje ne znam.*"[1456]

"ALLAHUMME INNI EUZUBIKE MIN ŠERRI MA ALIMTU VE MIN ŠERRI MA LEM EALEM."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ponekad bi učio sljedeću dovu:

[1455] Buhari, str. 182/832, Muslim, 5/72/588. Imam Nesai, 1/420-421/1309 i Bejheki, 2/220/2882, sa ispravnim lancem prenosilaca ovoj predaji dodaju: "...*a potom neka moli Allaha za šta želi.*"

[1456] Muslim, 17/33/2716, Nesai, 3/480-481/5538, Ibn-Madže, 3/257/3111, Ibn-Ebi-Šejbe, 6/17/29116, Ahmed, 6/100/24065, Ibn-Ebi-Asim u *Es-Sunne,* 1/263/379, Ibn-Hibban, 3/306/1032.

اَللَّهُمَّ حَاسِبْنِي حِسَابًا يَسِيرًا

"Allahu moj, učini mi lagahnim polaganje računa."[1457]

"ALLAHUMME HASIBNI HISABEN JESIRA."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je poučio Ebu-Bekra sljedećoj dovi:

اَللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ أَنْتَ فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"Allahu moj, zaista sam prema sebi nepravedan bio, a samo Ti grijehe praštaš, pa oprosti mi i smiluj mi se. Zaista si Ti onaj Koji je milostiv i Koji puno prašta."[1458]

"ALLAHUMME, INNI ZALEMTU NEFSI ZULMEN KESIRA, VE LA JAGFIRUZ-ZUNUBE ILLA ENTE, FAGFIR LI MAGFIRETEN MIN INDIKE VERHAMNI. INNEKE ENTEL-GAFURUR-RAHIM."

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je odobrio jednom ashabu da uči sljedeću dovu:

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاللَّهِ الْأَحَدِ الصَّمَدِ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"Gospodaru moj, ja te molim, jer si Ti Allah Jedini, Koji je utočište svakom, Koji nije rodio niti je rođen i Kome niko nije ravan, da mi oprostiš moje grijehe. Zaista si Ti onaj Koji je Milostiv i Koji mnogo prašta."[1459]

"ALLAHUMME, INNI ESELUKE BILLAHIL-EHADIS-SAMED, ELLEZI LEM JELID VE LEM JULED VE LEM JEKULLEHU KUFUVEN EHAD EN TAGFIRE LI ZUNUBI. INNEKE ENTEL-GAFURUR-RAHIM."

1457 Ahmed, 17/262/24097, Hakim, 1/385/936. Imam Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom.

1458 Buhari, str.183/834, Muslim, 17/25/2705.

1459 Nesai, 1/417/1300, Ahmed, 4/31-32/985 (El-feth), Ibn-Huzejme, 1/358/724, Hakim, 1/400/985. Imam Hakim i Zehebi su ovu predaju ocijenili ispravnom.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio je sljedeću dovu:

اَللَّهُمَّ بِعِلْمِكَ الْغَيْبِ وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ أَحْيِنِي مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْرًا لِي وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي، اَللَّهُمَّ وَأَسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ فِي الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَأَسْأَلُكَ كَلِمَةَ الْحَقِّ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا وَأَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي الْغِنَى وَالْفَقْرِ وَأَسْأَلُكَ نَعِيمًا لاَ يَبِيدُ وَأَسْأَلُكَ قُرَّةَ عَيْنٍ لاَ تَنْفَدُ وَلاَ تَنْقَطِعُ وَأَسْأَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ وَأَسْأَلُكَ بَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَأَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ وَأَسْأَلُكَ الشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ فِي غَيْرِ ضَرَّاءَ مُضِرَّةٍ وَلاَ فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ، اَللَّهُمَّ زَيِّنَّا بِزِينَةِ الْإِيمَانِ وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مُهْتَدِينَ

"Allahu moj, molim Te Tvojim znanjem o nevidljivom i Tvojom moći nad Tvojim robovima, ostavi me u životu ako je život bolji za mene, a usmrti me ako je u tome dobro za mene. Allahu moj, podari mi bogobojaznost, tajnu i javnu. Molim Te da istinu govorim u srdžbi i zadovoljstvu. Molim Te za umjerenost u raskoši i siromaštvu. Molim Te za blagodati koje ne prestaju, za veselje koje ne nestaje. Molim Te da budem zadovoljan onim što mi Ti odrediš. Molim te za ugodan život poslije smrti. Molim Te da me počastiš da gledam u Tvoje plemenito lice. Molim Te da mi podariš čežnju za susretom s Tobom, bez štete koja mi može nauditi i bez smutnje koja me može u zabludu odvesti. Allahu moj, ukrasi nas biserima imana i uputi nas i učini nas onima koji upućuju."[1460]

"ALLAHUMME, BI ILMIKEL-GAJB VE KUDRETIKE ALEL-HALKI AHJINI MA ALIMTEL-HAJATE HAJREN LI, VE TEVEFFENI IZA KANET EL-VEFATU HAJREN LI. ALLAHUMME, VE ESELUKE HAŠJETEKE, FIL-GAJBI VEŠ-ŠEHADETI VE ESELUKE KELIMETEL-HAKKI FIL-GADABI VER-RIDA VE ESELUKEL-KASDE FIL-GINA VEL-FAKR. VE ESELUKE NEIMEN LA JEBIDU VE ESELUKE KURRETE AJNIN LA TENFEZU VE LA TENKATIU. VE ESELUKER-RIDA BADEL-KADA VE ESELUKE BERDEL-AJŠI BADEL-MEVT. VE ESELUKE LEZZETEN-NEZARI ILA VEDŽHIK. VE ESELUKEŠ-ŠEVKA ILA LIKAIKE, FI GAJRI DARRAI MUDIRRETIN VE LA FITNETIN MUDILLEH. ALLAHUMME, ZEJJINA BI ZINETIL-IMANI VEDŽALNA HUDATEN MUHTEDIN."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio je dovu sljedećim riječima:

1460 Nesai, 1/418-419/1304-1305 i Hakim, 1/705-706/1923. Imam Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom.

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ نُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ

"Allahu moj, Tebi se utječem od škrtosti, kukavičluka i pozne starosti. Zaštiti me od dunjalučkih iskušenja i kaburske patnje."[1461]

ALLAHUMME, INNI EUZU BIKE MINEL-BUHLI VE EUZU BIKE MINEL-DŽUBNI, VE EUZU BIKE EN NUREDDE ILA ERZELIL-UMUR. VE EUZU BIKE MIN FITNETID-DUNJA, VE EUZU BIKE MIN FITNETIL-KABR.

Zadnje što bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao prije selama je:

اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَفْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ

"Allahu moj, oprosti mi moje ranije i kasnije grijehe, tajne i javne i moju neumjerenost, i ono što Ti znaš bolje od mene. Ti si Prvi i Posljednji. Nema istinskog božanstva mimo Tebe."[1462]

"ALLAHUMME, IGFIR LI MA KADDEMTU VE MA EHHARTU VE MA ESRERTU VE MA EALENTU VE MA ESREFTU, VE MA ENTE EALEMU BIHI MINNI. ENTEL-MUKKADIMU VE ENTEL-MUEHHIRU LA ILAHE ILLA ENTE."

Na osnovu prethodno spomenutog može se konstantirati da učenje u namazu (Kur'ana ili dova) mora biti pomjeranjem jezika i izgovaranjem, jer ne vrijedi i ne smatra se učenjem ono što čine pojedini klanjači, tj. da svoj namaz počnu i završe zatvorenim ustima, učeći u mislima.

Najispravnije je da klanjač čuje sam sebe kada uči, ne ometajući time druge.[1463] Imam Buhari bilježi da su ashabi znali da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uči na podne-namazu po pomjeranju njegove brade.[1464]

1461 Buhari, str. 596/2822 i str. 1361/6390.
1462 Muslim, 6/48-50/771, Ebu-Avvane, 2/235.
1463 Vidjeti: *Et-temhid,* 11/29, *El-insaf,* 2/44, *Hilijetul-evlija,* 2/108, *Fethul-Bari,* 2/491/760-761.
1464 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/491/761, *El-medžmua,* 3/295, *El-bejanu vet-tahsil,* 1/491.

Predavanje selama

Selam je elementarni dio (rukn) svakog namaza, po mišljenju izrazite većine islamskih pravnika.[1465] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, predao bi selam na desnu stranu, riječima: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ *"Neka je Allahov mir i blagoslov na vas"* "ES-SELAMU ALEJKUM VE RAHMETULLAH", i na lijevu stranu, riječima: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ *"Neka je Allahov mir i blagoslov na vas"* "ES-SELAMU ALEJKUM VE RAHMETULLAH", tako da bi se vidjela bjelina njegovih obraza dok bi predavao selam."[1466] Prenosilac hadisa Ibn-Omer kaže: "Vidio sam Ebu-Bekra i Omera da tako čine."[1467]

Ponekad bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dok bi predavao selam na desnu i lijevu stranu, dodavao وَبَرَكَاتُهُ *"I Njegov blagoslov"* [1468]"VE BEREKATUHU".

[1465] Vidjeti: *El-istizkar,* 2/170, *El-mugni,* 1/623, *El-minhadž,* 5/68, *Hilijetul-ulema,* 2/132, *Mevahibul-dželil,* 2/168, *El-insaf,* 2/198, *Avnul-mabud,* 2/229.

[1466] Muslim, 5/68/582, Ebu-Davud, 1/186/878, Tirmizi, 2/167/295, Ibn-Huzejme, 1/359-360/728, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/266/3046, Ibn-Madže, 1/176/757.

[1467] Nesai, 1/424/1318, Darekutni, 1/349/1331. Imam Darekutni ovu predaju smatra ispravnom.

[1468] Ebu-Davud, str. 232/997, Ibn-Huzejme, 1/359-360/728, Abdur-Rezzak, 2/219/3129, Ibn-Hazm u *El-muhalla,* 3/275. Imam Abdul-Hakk el-Išbili u *El-ahkamu,* 2/56, ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Sifetus-salah,* str. 187. Imam Nevevi, hafiz Ibn-Hadžer i Sanani, također, citirano predanje smatraju autentičnim. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/479, *Bulugul-meram,* str. 64 i *Subulus-selam,* 1/453. U pojedinim primjercima Ebu-Davudove, Ibn-Madžine i nekih drugih hadiskih zbirki ovaj dodatak: "VE BEREKATUHU" spominje se samo pri selamu na desnu stranu. Međutim, veliki hadiski eksperti kao: Nevevi, Ebu-Abbas Kurtubi, Askalani, Ibn-Abdul-Hadi i Ibn-Dekik el-Aid u svojim djelima su prenijeli da se ovaj dodatak nalazi u hadisu pri selamu na desnu i lijevu stranu. Vidjeti: *El-mufhim,* 2/205, *El-medžmua,* 3/479, *Bulugul-meram,* str. 64, *El-ilmam,* 1/110 i *Siradžul-muttekin,* str. 391-395. Prema tome, nije ispravno reći da se radi o previdu ovih imama, jer se to može desiti jednom od njih ali ne svima. Još jača potvrda ovome jeste ono što spominje imam Sanani u *Subulus-selam,* 1/453, da je lično provjeravao izvorni manuskript Ibn-Madžina *Sunena,* te je u njemu našao dodatak "VE BREKATUHU" na obje strane. Isto ovo učinio je i šejh Šuajb Arnaut, potvrđujući riječi imama Sananija. Vidjeti opaske šejha Arnauta na *Šerhus-sunne,* 3/250. Prema tome, ako se u nekom od primjeraka Ebu-Davudove

Ponekad bi Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, predavajući selam na desnu stranu rekao: السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّـهِ "ES-SELAMU ALEJKUM VE RAHMETULLAH", a na lijevu: السَّـلاَمُ عَلَـيْكُمْ "ES-SELAMU ALEJKUM."[1469]

U sunnetu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, postoji i četvrti način predavanja selama i to okrećući lice blago na desnu stranu riječima: السَّلاَمُ عَلَـيْكُمْ "ES-SELAMU ALEJKUM."[1470] Aiša, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjajući vitr-namaz devet rekata, predao bi selam na zadnjem rekatu samo na jednu stranu.[1471] Ibn-Omer navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,

---

ili Ibn-Madžine hadiske zbirke ne bude nalazio ovaj dodatak i na lijevu stranu, onda je to propust kopista koji nisu precizno prenijeli sa originala. Imam Taberani, 22/45-46/115, također, u jednoj od predaja navodi spomenuti dodatak samo na desnu stranu. Međutim, lanac prenosilaca ove predaje je prekinut, jer Alkame b. Vail nije čuo od svoga oca nijednog hadisa. Vidjeti: *Takribut-tehzib,* 2/37. Slično ovome zabilježio je i Ebu-Davud et-Tajalisi, str. 37/286, od Ibn-Mesuda, ali sa slabim lancem prenosilaca. Ibn-Hibban, 5/333/1993, spominje ovaj dodatak samo pri selamu na lijevu stranu, a Allah najbolje zna.

1469 Nesai, 1/425/1320. Šejh Albani kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan." Hafiz Ibn-Redžeb u *Fethul-Bariju,* 2/376, spominje da su neki učenjaci iz prvih generacija praktikovali ovaj sunnet.

1470 Tirmizi, 2/168-169/296, Ibn-Madže, 1/276/758, Ibn Munzir u *El-evsatu,* 3/220/1541, Hakim, 1/354/841 Ibn-Huzejme, 1/360/729, Bezzar, (El-kešf) 1/274/566, Bejheki, 2/254/2985, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/267/3072, Ibn-Hibban, 2/235/518 (El-mevarid), Tahavi, 1/270, Taberani u *El-evsatu,* 8/225-226/8473, Ibn-Earabi u *El-mudžemu,* 2/871-872/1817. Imam Hakim, Zehebi, Ibn-Mulekkin i Albani ovu predaju smatraju ispravnom. Hafiz Hejsemi i Ibn-Hadžer tvrde da su prenosioci ovoga hadisa pouzdani. Vidjeti: *Medžmeuz-zevaid,* 2/146, *Irvaul-galil,* str. 2/33-34 i *Es-silsiletus-sahiha,* 1/628-629. Vidjeti, također: *El-menhijjatuš-šeraijje,* str. 222. Međutim, neki hadiski stručnjaci su prigovorili ovoj predaji. Vidjeti: *Ilelul-hadis,* 1/320, od Ibn-Ebi-Hatima, *Et-temhid,* 11/207, *Hulasatul-ahkam,* 1/445, *Tenkihut-tahkik,* 1/423-424 , od Ibn-Abdul-Hadija, *Nasbur-raje,* 1/433.

1471 Ibn-Hibban, 6/195-196/2442 i Ibn-Huzejme, 1/141-142/1078. Hafiz Askalani u *Et-telhisul-habiru,* 1/441, tvrdi: "Ovaj lanac prenosilaca ispunjava Muslimove kriterije." Hafiz Askalani ovaj hadis, također, pripisuje Seradževom *Musnedu.* Ovo bi najvjerovatnije mogla biti njegova predaja, jer verzije Ibn-Hibbana i Ibn-Huzejme nisu potpuno jasne da se radi o predavanju selama samo na jednu stranu. Imam Ševkani u *Nejlul-evtaru,* 2/303, navodi istu verziju koju je naveo Askalani i kaže da ispunjava Buharijine i Muslimove kriterije.

klanjajući vitr-namaz, preselamio samo na jednu stranu.[1472] Predavanje selama na jednu stranu prenose od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: Enes b. Malik, Sehl b. Sad, Seleme b. el-Ekvea, El-Hasan b. Semure.[1473]

Ispravnim putem se prenosi da je Aiša, r.a., završavala namaz predajući selam samo na jednu stranu.[1474] Ibn-Ebi-Lejla, poznati tabi'in, predavao je selam na jednu stranu i govorio da je Alija b. Ebi-Talib tako činio.[1475] Jezid b. Ebi-Ubejd kaže: "Vidio sam Selemu (Ibn-Ekvea, ashaba) da predaje selam samo na jednu stranu."[1476]

Predavanje selama na jednu stranu prenosi se i od: Ibn-Omera, Enesa,[1477] Urveta, Omera Ibn-Abdul-Aziza, Seida b. Džubejra, Šekika b. Seleme, Hasana el-Basrija, Sulejmana b. Jesara, Ibn-Sirina, Ibn-Džubejra, Suvejda b. Gaflta, Ebu-Alije, Ibn-Ebi-Eufa, Kajsa b. Ebi-Hazima, Zuhrija i drugih.[1478]

Ibn-Munzir navodi konsenzus islamskih učenjaka o dozvoli predavanja selama na samo jednu stranu.[1479] Imam Ed-Davudi tvrdi:

1472 Ahmed, 2/76/5461. Hafiz Askalani ovu predaju ocijenio je dobrom, a Ahmed Šakir je smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Fethul-Bari,* 2/482 i *El-musned,* 5/74-75. Slično ovome zabilježio je i imam Tahavija, 1/278-279, sa slabim lancem prenosilaca.

1473 Vidjeti: *El-medžmua,* 3/460-461, *Hulasatul-ahkam,* 1/446, *Šerhu Suneni Ibni-Madže,* 5/1584, od imama Mugletaja, *Siradžul-muttekin,* str. 385-390 i *Amelu ehlil-Medine,* 1/273, od dr. Muhammeda el-Medinija.

1474 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/268/3073, Hakim, 1/354/841, Ibn-Huzejme, 1/360/730, Bejheki, 1/255/2986, Ibn-Munzir, 3/222/1549. Hafiz Ibn-Hadžer Askalani kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan." Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/441.

1475 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/267/3066, sa dobrim lancem prenosilaca. Vidjeti: *El-menhijjatuš-šeraijje,* str. 223 i *Asarus-sahabe,* 1/259.

1476 Ibn-Munzir, 3/223/1550, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *Asarus-sahabe,* 1/259.

1477 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/267-268/3065 i 3076 i Ibn-Munzir, 3/222/1546 i 1548. Ibn-Huzejme, 1/360/731, bilježi predaju od Urve. Albani tvrdi da su ove dvije predaje vjerodostojne. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/34. Također, predaju od Ibn-Omera zabilježio je Abdur-Rezzak, 2/222/3142, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

1478 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/267-268/3066-3079. Vidjeti: *El-evsat,* 3/222-223, *El-istizkar,* 2/168, *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/453, od Ibn-Bettala, *Fethul-Bari,* 2/273, *Umdetul-kari,* 6/123 i *Nejlul-evtar,* 2/303-304. Imam Ševkani je kategorički odbacio mišljenje da za predavanje selama na samo jednu stranu ne postoje pouzdani dokazi. Vidjeti: *Nejlul-evtar,* 2/303-304. Slično tome kaže Abdur-Rahman Elbena u *El-fethur-rebbanijj,* 4/45, odgovarajući imamu Ukajliju.

1479 Vidjeti *El-idžma,* str. 43/61 i *El-evsat,* 3/223, od hafiza Ibn-Munzira Nejsaburija.

"Onaj ko preselami na jednu (desnu) stranu upotpunio je svoj namaz po konsenzusu islamskih učenjaka."[1480] Imam Nevevi kaže: "Priznati islamski učenjaci se slažu da je dozvoljeno ograničiti se na jedan selam (na desnu stranu)."[1481]

Hafiz Ibn-Abdul-Berr i imam Kurtubi tvrde: "Nije nam preneseno ni od jednog islamskog učenjaka, bilo iz Hidžaza, Iraka, Šama ili Egipta, da je osuđivao predavanje selama samo na jednu stranu."[1482] U drugom djelu Ibn-Abdul-Berr kaže: "Dozvoljeno je preselamiti na obje ili samo na jednu stranu. Oba postupka su prenesena od prvih generacija, što ukazuje na utemeljenost različitih stavova."[1483] Imam Tirmizi kaže: "Najispravnije predaje govore o predavanju selama na obje strane. To mišljenje zastupa većina ashaba, tabi'ina i islamskih učenjaka nakon njih. Preostali ashabi i drugi učenjaci smatraju dozvoljenim predati selam samo na jednu (desnu) stranu."[1484]

Neki islamski učenjaci su prigovarali hadisima o predavanju selama na jednu stranu.[1485] Međutim, mnoštvo tih hadisa kao i postupci ashaba ukazuju na ispravnost ovoga postupka.[1486]

Imam Šafija tvrdi sljedeće: "Ko želi neka preda selam samo na jednu stranu, a ko želi neka preda selam na obje strane."[1487] Imam Bejheki kaže: "Preneseno je od skupine ashaba da su predavali selam na jednu stranu. Ovo ulazi u dozvoljena pravna razilaženja i nema smetnje ovako postupati."[1488] Slično ovome kazali su imam Taberi i Ibn-Abdul-Berr.[1489] Pored spomenutih, predavanje selama na samo jednu stranu dozvoljavaju: Imam Malik, El-Evzai, Lejs b. Sad, Šafija i Ishak.[1490]

1480 Vidjeti: *El-mufhim,* 2/204, od imama Kurtubija.

1481 Vidjeti: *El-minhadž,* 5/68.

1482 Vidjeti: *El-istizkar,* 2/168 i *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/363.

1483 Vidjeti: *Et-temhid,* 16/190.

1484 Vidjeti: *Džamiut-Tirmizi,* 2/170, sa komentarom Mubarekfurija. Vidjeti, također: *Es-salatul-mesruka*, str. 96.

1485 Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/446, *Fethul-Bari,* 7/367-371, od Ibn-Redžeba i *Nasbur-raje,* 1/432-433, *Amelu ehlil-Medine,* 1/274-277.

1486 Vidjeti: *Amelu ehlil-Medine,* 1/281 i *Siradžul-muttekin,* str. 390.

1487 Vidjeti: *Nasbur-raje,* 1/432-433 i *El-evsat,* 3/223. Vidjeti, također: *El-umm,* 1/342.

1488 Vidjeti: *Es-sunenul-kubra,* 2/255.

1489 Vidjeti: *El-istizkar,* 2/168 i *Šerhu Sahihil-Buhari,* 2/454, od Ibn-Bettala.

1490 Vidjeti: *El-evsat,* 3/223 i *Fethul-Bari,* 7/372-373, od Ibn-Redžeba.

Dakle, dozvoljeno je ponekad preselamiti samo na jednu (desnu) stranu, s tim što je neophodno naglasiti da za predavanje selama na obje strane postoje jači argumenti,[1491] te da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uglavnom, tako činio, a Allah najbolje zna.

❁ ❁ ❁

[1491] Vidjeti: *Umdetul-kari,* 6/123-124.

SVOJSTVA

POSLANIKOVOG, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM,

ZIKRA

NAKON NAMAZA

Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, zikr nakon namaza

Nakon što bi predao selam, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tri puta bi izgovorio: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ "Allahu, oprosti mi!" "ESTAGFIRULLAH!" a potom proučio:

اَللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ تَبَارَكْتَ يَا ذَاالْجَلاَلِ وَالْإِكْرَامِ

"*Allahu moj, Ti si Mir i od Tebe je Mir, Uzvišeni, Plemeniti i Veličanstveni naš Gospodaru.*"[1492]

"ALLAHUMME, ENTES-SELAMU VE MINKES-SELAM, TEBARAKTE, JA ZEL-DŽELALI VEL-IKRAM."

Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na kraju svakog propisanog (tj. farz) namaza rekao:

لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اَللَّهُمَّ لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

"*Nema istinskog božanstva mimo Allaha, Koji nema saučesnika! Njemu sva vlast i zahvala pripadaju i On je Svemoćni. Allahu moj, niko ne može uskratiti ono što Ti podariš, niti iko može podariti ono što Ti uskratiš. Bogatog od Tebe neće zaštititi njegovo bogatstvo*."[1493]

"LA ILAHE ILLALLAHU, VAHDEHU LA ŠERIKE LEH. LEHUL-MULKU VE LEHUL-HAMDU VE HUVE ALA KULLI ŠEJIN KADIR. ALLAHUMME, LA MANIA LIMA EATAJTE, VE LA MUTIJE LIMA MENATE. VE LA JENFEU ZEL-DŽEDDI MINKEL-DŽEDD."

Također, proučio bi na kraju svakog propisanog namaza:

[1492] Muslim, 5/74/591, Nesai, 1/429-430/1336, Ebu-Davud, 1/282/1339, Tirmizi, 2/172-173/298, Ibn-Madže, 1/277/761, Darimi, 1/227/1347, Ahmed, 4/62/786 (El-feth), Ibn-Sunni, str. 43/109, Abdur-Rezzak, 2/237/3197.

[1493] Buhari, str. 184-185/844, Muslim, 5/76/593.

لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللَّه، لاَ إِلَهَ إِلاَّاللَّهُ، وَلاَ نَعْبُدُ إِلاَّ إِيَّاهُ لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ لاَ إِلَهَ إِلاَّاللَّهُ، مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

"*Nema istinskog božanstva mimo Allaha, Koji nema sudruga u vlasti. Njemu sva vlast i zahvala pripadaju i On je Svemoćni. Nema moći ni snage bez Allaha. Nema istinskog božanstva mimo Allaha. Ne obožavamo nikoga osim Njega. Od Njega su sve blagodati i dobrote i Njemu pripada svaka hvala. Nema istinskog božanstva osim Allaha. Njemu iskreno vjeru ispovijedamo iako to nevjernici preziru.*"[1494]

"LA ILAHE ILLALLAHU, VAHDEHU LA ŠERIKE LEH, LEHUL-MULKU VE LEHUL-HAMDU VE HUVE ALA KULLI ŠEJIN KADIR. LA HAVLE VE LA KUVVETE ILLA BILLAH, LA ILAHE ILLALLAHU VE LA NABUDU ILLA IJJAHU LEHUN-NIMETU VE LEHUL-FADLU VE LEHUS-SENAUL-HASEN. LA ILAHE ILLALLAHU MUHLISINE LEHUD-DINE VE LEV KERIHEL-KAFIRUN."

Ponekad bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio:

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ

"*Allahu moj, Tebi se utječem od: nevjerstva, siromaštva i patnje u kaburu.*"[1495]

"ALLAHUMME, INNI EUZU BIKE MINEL-KUFRI VEL-FAKRI VE AZABIL-KABRI."

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je poučio ashabe da na kraju svakog propisanog namaza kažu po trideset tri puta:

سُبْحَانَ اللَّه ، الْحَمْدُ للَّه ، اللَّهُ أَكْبَرُ

[1494] Muslim, 5/76/594, Nesai, 1/430/1338, Ebu-Davud, 1/281/1334.

[1495] Buhari, u *El-edebul-mufredu*, str. 260/701, Nesai, 1/432/1346 i 3/464/5480, Ibn-Sunni, str. 44/111, Ahmed, 5/36/20260, Ibn-Huzejme, 1/367/747, Ibn-Hibban, 3/303/1028, Hakim, 1/90/99 i 1/383/927. Imam Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom. Ibn-Hadžer ju je ocijenio dobrom. Vidjeti: *Netaidžul-efkar,* 2/307-309 i *Udžaletur-ragibil-mutemenni,* 1/162.

"*Slava Allahu, hvala Allahu, Allah je najveći.*"[1496]
"SUBHANALLAH, ELHAMDU LILLAH, ALLAHU EKBER."

U jednoj verziji ovoga hadisa stoji: "*...i trideset četiri puta* ALLAHU EKBER".[1497] U drugom rivajetu od Muslima stoji da se ovaj zikr ponovi po trideset tri puta (to je devedeset i devet), a potom upotpuni sa stotinom koji glasi:

لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"*Nema istinskog božanstva mimo Allaha, Koji nema saučesnika. Njemu sva vlast i hvala pripadaju i On je Svemoćni.*"[1498]

"LA ILAHE ILLALLAHU VAHDEHU, LA ŠERIKE LEH. LEHUL-MULKU VE LEHUL-HAMDU VE HUVE ALA KULLI ŠEJIN KADIR."

Onaj ko ovo izgovori biće mu oprošteni (manji) grijesi, čak da su i poput morske pjene.

U drugoj predaji stoji da se kaže po dvadeset pet puta:

سُبْحَانَ اللَّهِ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ ، اللَّهُ أَكْبَرُ ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ

"Slava Allahu, hvala Allahu, Allah je najveći, nema istinskog božanstva osim Allaha."[1499]

"SUBHANALLAH, ELHAMDU LILLAH, ALLAHU EKBER i LA ILAHE ILLALLAH."

Abdullah b. Amr prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Zikrite poslije pet* (propisanih) *namazâ i svaki put recite*: SUBHANALLAH, ELHAMDU LILLAH i ALLAHU EKBER *po deset, pa to bude sto pedeset puta, a na vagi (na Sudnjem danu) hiljadu i*

[1496] Buhari, str. 184/843, Muslim, 5/77/595.
[1497] Muslim, 5/78/596, Nesai, 1/343/1349 i Darimi, 1/228/1354.
[1498] Muslim, 5/79/597.
[1499] Nesai, 1/434/1349, Tirmizi, 9/291/3413, Ahmed, 4/57-58/780 (El-feth), Hakim, 1/383/928. Imam Tirmizi, Hakim, Zehebi i Albani ovu predaju smatraju ispravnom.

petsto." Amr je rekao: "Vidio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako zikri svojom (desnom) rukom."[1500]

Jedan od prenosilaca ovoga hadisa koji se zove Suhejl, razumio je da se svaki od ova tri zikra (subhanallah, elhamdulillah i Allahu ekber) izgovara po jedanaest puta, pa ukupno bude trideset i tri puta. Međutim, Ibn-Kajjim i Askalani nisu prihvatili ovakvo shvatanje dotičnog hadisa.[1501] Hafiz Ibn-Hadžer smatra da nema nijednog predanja koje bi podržao Suhejlovo razumijevanje ovoga hadisa, osim verzije koju prenosi Ibn-Omer u kojoj se spominje zikr po jedanaest puta, ali joj je slab lanac prenosilaca.[1502]

Imam Sujuti, prenoseći riječi islamskih učenjaka, kaže da ne treba dodavati na preneseni broj pri zikru (niti oduzimati od njega), jer se ne zna mudrost koja se krije u njemu, pa bi njegovom izmjenom klanjač mogao ostati bez nagrade.[1503]

Jedne prilike Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je uzeo Muaza b. Džebela za ruku i rekao mu: "*O Muaze, tako mi Allaha, ja te volim,*" te ga je posavjetovao riječima: "*Nemoj propustiti da kažeš na kraju svakog namazâ:*

اَللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

'Allahu moj, pomozi mi da Te spominjem, da Ti se zahvaljujem i da Ti lijepo ibadet činim.'"[1504]

1500 Buhari, str. 1350-1351/6329, Nesai, 1/433/1347, Tirmizi, 9/288-289/3410 i ovo je njegova verzija. Međutim, bolje je uglavnom zikriti po trideset tri puta, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tako činio. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 2/396.

1501 Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/219-220 i *Fethul-Bari,* 2/596-597. Riječi Suhejla nalaze se u Muslimovom *Sahihu*, 5/78/595.

1502 Bezzar, 4/19-20/3094 (El-kešf) sa slabim lancem prenosilaca. U lancu prenosilaca ove predaje nalazi se Mûsâ b. Ubejde Rebezija, koji je nepouzdan kod hadiskih stručnjaka. Vidjeti: *Tehzibul-kemal,* 29/104-114, *Tehzibut-tehzib,* 10/318-321, *El-medžmea,* 10/101 i *Fethul-Bari,* 2/597.

1503 Vidjeti: *Et-tevših,* 2/803, od imama Sujutija.

1504 Ebu-Davud, str. 355/1522, Ibn-Huzejme, 1/369/751, Ibn Sunni, str.46/118, Hakim, 1/407/1010 i kaže da je sahih po uslovima Buharije i Muslima. S njim se složio i Zehebi. Nesai u *El-amelu*, str. 187/109, Taberani, 20/125/250, Ahmed, 4/54-55/774 (El-feth), Ibn-Hibban, 5/364-365/2020. Imam Hakim, Zehebi i Ibn-Mulekkin ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *El-ialam,* 4/13-14, od Ibn-

"ALLAHUMME EINNI ALA ZIKRIKE VE ŠUKRIKE VE HUSNI IBADETIKE."

Također, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je: "Ko na kraju svakog propisanog namazâ prouči Ajetul-Kursiju (255. ajet sure El-Bekare) ne dijeli ga od ulaska u Džennet ništa osim smrt."[1505]

اللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ، لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ، مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ، يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ، وَ لاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَاءَ، وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَلاَ يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا، وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

"*Allah je – nema boga osim Njega - Živi i Vječni! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji! Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?! On zna šta je bilo i prije njih i šta će biti poslije njih, a od onoga što On zna – drugi znaju samo onoliko koliko On želi. Prijesto Njegov obuhvata i nebesa i Zemlju i Njemu ne dosadi održavanje njihovo; On je Svevišnji, Veličanstveni!*"

U jednoj predaji oko čije vjerodostojnosti postoji spor, stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko prouči Ajetul-Kursiju na kraju svakog farz namazâ, bit će u Allahovoj zaštiti sve do narednog namaza.*"[1506]

"ALLAHU LA ILAHE ILLA HUVEL-HAJJUL-KAJJUM! LA TEHUZUHU SINETUN VE LA NEVM! LEHU MA FIS-SEMAVATI VE MA FIL-ERD. MEN ZELLEZI JEŠFEU INDEHU ILLA BI IZNIH?! JALEMU MA BEJNE EJDIHIM VE MA HALFEHUM, VE

Mulekkina. Dobrom su je ocijenili hafiz Ibn-Hadžer u *Bulugul-meramu*, str. 65 i Nevevi u *El-ezkaru*, str. 74 i u *Hualsatul-ahkam*, 1/468. Šejhul-islam Ibn-Tejmijje smatra da se ova dova uči na tešehhudu prije selama. Vidjeti: *Zadul-mead*, 1/224 i *Medžmu'ul-fetava*, 22/303, od Ibn-Tejmijje.

1505 Nesai u *Amelul-jevm*, str. 182-183/100, Taberani 8/134/7532, Ibn-Sunni, str. 48/124. Imam Munziri, Ibn-Abdul-Hadi, Ibn-Kesir, Ibn-Hadžer i Sujuti ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Zadul-mead*, 1/222-223, *Udžaletur-ragibil-mutemenni*, 1/178 i *Eš-šerhul-mumtia*, 3/309-310.

1506 Taberani, 3/83-84/2733. Imam Munziri i Hejsemi ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti: *El-medžmea*, 10/102. Šejh Albani je prigovorio ovom hadisu. Vidjeti: *Es-silsiletud-daife*, 11/229-230.

LA JUHITUNE BIŠEJIN MIN ILMIHI ILLA BI MA ŠAE. VESIA KURSIJJUHUS-SEMAVATI VEL-ERDA VE LA JEUDUHU HIFZUHUMA; VE HUVEL-ALIJJUL-AZIM!"

Ukbe b. Amir kaže: "Naredio mi je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, da na kraju svakog namazâ učim sure El-Felek i En-Nas."[1507] Imam Taberani dodaje: "...i suretul-Ihlas."[1508]

Dodatni zikrovi nakon sabah i akšam-namaza

Ummu-Seleme, r.a., prenosi da bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon sabah-namaza izgovorio:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَعَمَلاً مُتَقَبَّلاً وَرِزْقًا طَيِّبًا

"*Allahu moj, ja Te molim da me poučiš korisnom znanju, da primiš moja djela i da mi daš lijepu opskrbu.*"[1509]

"ALLAHUMME, INNI ESELUKE ILMEN NAFIAN, VE AMELEN MUTTEKABBELEN VE RIZKAN TAJJIBEN."

Također, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podsticao je ashabe da prije nego nešto progovore, neposredno poslije sabah i akšam-namaza, nakon riječi: "*ja zel-dželali vel-ikram*", po deset puta prouče:

1507 Nesai, 1/429/1335, Ebu-Davud, 1/284/1348, Tirmizi, 8/181/2903, Ibn-Huzejme, 1/372/755, Ibn-Hibban, 5/344-345/2004, Hakim, 1/383/929. Imam Tirmizi ovaj hadis smatra dobrim, a Hakim, Zehebi i Ibn-Hadžer ispravnim. Vidjeti: *Netaidžul-efkar,* 2/290 i *Udžaletur-ragibil-mutemenni,* 1/1175-176.

1508 Taberani, 8/134/7532. Imam Munziri, Ebu-Hasan, Ibn-Hibban, Hejsemi i Behuti citiranu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/309-310, *Subulus-selam,* 1/462 i *Ez-zikru ved-dua*, str. 78.

1509 Ibn-Madže, 1/277/762, Humejdi, 1/309-310/301, Ebu-Jala, 12/361/6930, Ibn-Ebi-Šejbe, 6/34/29256, Ahmed, 6/294/26401, Ibn-Sunni, str. 24/54, Nesai u *Amelul-jevm*, str. 184/102, Abdur-Rezzak, 2/234/3191. Hafiz Hejsemi 10/114 tvrdi: "Prenosioci ovoga hadisa su pouzdani." Hafiz Askalani ga je ocijenio dobrim. Ibn-Kajjim zagovara pojačavanje ovih verzija i kaže da je čuo Ibn-Tejmijju da kaže kako nikada nije ostavio učenje Ajetul-Kursije poslije namaza. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/223 i *Medžmu'ul-fetava,* 22/294-296.

لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"*Nema istinskog božanstva mimo Allaha, Koji nema saučesnika. Njemu sva vlast i zahvala pripadaju. U Njegovoj ruci je svako dobro. On je taj koji umrtvljuje i oživljava i On je Svemoćni.*"[1510] U nastavku citiranog hadisa stoji: "*Ko to izgovori bit će mu za svaki put upisano deset dobrih, oprošteno deset loših djela i bit će uzdignut deset stepeni.*"

"LA ILAHE ILLALLAHU, VAHDEHU LA ŠERIKE LEH. LEHUL-MULKU VE LEHUL-HAMDU BI JEDIHIL-HAJR. JUHJI VE JUMITU VE HUVE ALA KULLI ŠEJIN KADIR."

Također, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podsticao je ashabe da nakon akšam i sabah-namaza sedam puta izgovore:

اَللَّهُمَّ أَجِرْنِي مِنَ النَّار

"Allahu moj, spasi me vatre džehenemske!"[1511]

"ALLAHUMME, EDŽIRNI MINEN-NAR!"

Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko kaže stotinu puta* "SUBHANALLAH" i "LA ILAHE ILLELLAH," *poslije sabah-namaza, bit će mu oprošteni grijesi, pa makar bili poput morske pjene.*"[1512]

1510 Tirmizi, 3/173/2800 i 2765, Ahmed, 29/512/17990, Nesai u *Amelul-jevm*, str. 196/127, Bezzar, 9/438/4050, Taberani, 20/65/119 i u *Ed-dua,* 2/1122/706, Ibn-Sunni, str. 54/140. Imam Tirmizi ovaj hadis smatra ispravnim. Hafiz Munziri, Askalani i Dimjati su ga ocijenili dobrim. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 6/134, *Udžaletur-ragibil-mutemenni,* 1/195-199, *Sahihul-metdžerir-rabih,* str. 75, i *Ez-zikru ved-dua*, str. 76. Imam Hejsemi, 10/111, tvrdi: "Prenosioci kod Taberanija u *El-evsatu* su pouzdani."

1511 Ebu-Davud, str. 1150/5079, Ibn-Hibban, 7/362-364/2346 (El-mevarid), Ahmed, 4/234/18054, Nesai u *Amelul-jevm*, str. 188-189/111 i Ibn-Sunni, str. 53-54/139. Hafiz Askalani je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: *Netaidžul-efkar,* 2/326. Šejh Albani je prigovorio ovom hadisu. Vidjeti: *Es-silsiletus-sahiha,* 4/127-129, *Daiful-džamia,* str. 81-82/571 i *Udžaletur-ragibil-mutemenni,* 1/193-195.

1512 Nesai, 1/435/1353. Šejh Albani ga je svrstao među vjerodostojne hadise.

Vezano za dodatni zikr nakon akšam i sabah-namaza, treba napomenuti da se u pojedinim knjigama navodi učenje tri zadnje kur'anske sure i to po tri puta. Međutim, ne znamo pouzdanu i jasnu predaju koja bi ovo potkrijepila. Hadis u kome se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podsticao ashabe na ponavljanje ovih sura tri puta[1513] vezan je za jutarnji i večernji zikr, što je jasno spomenuto u hadisu, a ne za zikr nakon akšam i sabah-namaza, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

Ovo su neki od zikrova koji se prenose od Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji su dospjeli do nas ispravnim lancima prenosilaca, te ih treba kombinirano prakticirati da bi se očuvao Sunnet.[1514] Onaj ko želi opširnije neka pogleda prethodno spomenuta i druga djela kao što su: "Ed-dua", 2/1087-1137, od imama Taberanija, "Džamiul-usul", 4/213-225, "Kenzul-ummal", 2/639-648, "El-ezkar", str. 72-76, "Fikhus-sunne", 1/130-134, "Es-sahihul-musnedu minel-ezkar", str. 74-84, "Siradžul-muttekin", str. 401-444, "Ez-zikru bades-salah", 5-60 itd. Valja napomenuti da se ovaj zikr čini odmah po završetku farz-namaza i to pojedinačno, tako da svaki klanjač zikri za sebe tihim glasom. Na učenje zikra poslije farz-namaza upućuju brojni hadisi koje smo prethodno spomenuli, a u kojima se preporučuje zikr nakon propisanih (tj. farz) namazâ.

Izrazita manjina islamskih učenjaka dozvoljava zikr povišenim glasom.[1515] Svoj stav temelje na predaji u kojoj Ibn-Abbas kaže: "U vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nakon završetka namaza zikrilo se povišenim glasom."[1516] U drugoj verziji Ibn-Abbas kaže: "Znao sam za završetak Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, namaza čuvši tekbire."[1517]

1513 Nesai, 3/453/5443, Tirmizi, 3/467-468/3575, Ebu-Davud, 3/249/5082, Ahmed, 5/312/23040, Abdu b. Humejd, 1/442-443/493. Imami Tirmizi, Munziri i Nevevi ovu predaju smatraju ispravnom. Vidjeti *El-ezkar*, str. 77 i *Tuhfetul-ahvezi*, 10/23.

1514 Vidjeti: *Dželaul-efham*, str. 453, *Eš-šerhul-mumtia*, 3/37 i *Fetava Ibn-Usejmin*, 1/396.

1515 Kao što su: Ibn-Hazm, Ibn-Hadžer i drugih. Vidjeti: *El-minhadž*, 5/70 i *El-feth*, 2/420. Od savremenih učenjaka, između ostalih, šejh Ibn-Baz u svojim opaskama na *Fethul-Bari*, 2/420.

1516 Buhari, str.184/841 i Muslim, 5/69/583.

1517 Buhari, str. 184/185 i Muslim, 5/69/583.

Islamski učenjaci nisu jednostavno prihvatili spoljašnje značenje ovih predaja, već su ih protumačili na različite načine. Imam Šafija kaže da je to činjeno jedno vrijeme zbog podučavanja, te je potom ta praksa napuštena.[1518] Neki učenjaci smatraju da je prva verzija pojašnjena drugom, što znači da se spomenutim zikrom misli samo na tekbire.[1519] Drugi ne isključuju mogućnost da su ovi tekbiri činjeni pri izlasku ili van mesdžida,[1520] jer hadis nije u potpunosti jasan da li se radi o tekbirima neposredno nakon selama. Ispravni prethodnici ovoga ummeta nisu praktikovali ovaj "sunnet." Ibn-Bettal (umro 449. god. po H.) kaže da ne poznaje ni jednog islamskog pravnika da je postupao po citiranoj predaji.[1521]

Ibn-Bettal, također, tvrdi da su složni učenjaci priznatih pravnih škola i drugi pravnici da ovo učenje tekbira povišenim glasom nije pohvalno.[1522]

Brojni komentatori Buharijine i Muslimove, a i drugih hadiskih zbirki, prenijeli su riječi Ibn-Bettala, ne poričući ih. Imam Ebu-Hanife i Malik b. Enes, koji su doživjeli mnoge tabi'ine, a koji su nam prenijeli praksu ashaba, kažu da je ovo učenje tekbira povišenim glasom novotarija.[1523] Prije njih ovaj postupak su osudili mnogi tabi'ini, kao: Hasan el-Basri, Ubejde Selmani, Mudžahid, Seid b. El-Musejjib i drugi.[1524] Ahmed b. Hanbel, imam ehlus-sunneta, također, osudio je ovaj postupak.[1525]

Zna se da je Mudžahid bio najpoznatiji učenik Ibn-Abbasa. Da je, uistinu, čuo od njega ili drugih ashaba da zikre ili uče tekbire povišenim glasom, ne bi ovaj postupak nazvao novotarijom. Ovo nam nužno

---

1518 Vidjeti: *El-minhadž*, 5/70, *Fethul-Bari*, 2/421, *Bezlul-džuhud*, 5/344, *Nurul-hakkis-sabih*, 2/299, *Iršadus-sari*, 2/502.

1519 Vidjeti: *Fethul-Bari*, 2/421, *Iršadus-sari*, 2/502, *Umdetul-kari*, 6/127, *Avnul-mabud*, 2/303.

1520 Vidjeti: *Nurul-hakkis-sabih*, 2/299.

1521 Vidjeti: *Šerhus-sahihil-Buhari*, 2/458, od Ibn-Bettala.

1522 Vidjeti: *Šerhus-sahihil-Buhari*, 2/458 i *El-minhadž*, 5/70.

1523 Vidjeti: *Ikmalul-mulim*, 2/535, *Umdetul-kari*, 6/126, *Bezlul-džuhud*, 5/344, *Šerhus-sahihil-Buhari*, 2/458, od Ibn-Bettala.

1524 Vidjeti: *Fethul-Bari*, 7/402, od Ibn-Redžeba, *Šerhus-Sahihil-Buhari*, 2/458, od Ibn-Bettala i *Umdetul-kari*, 6/126.

1525 Vidjeti: *Ibid*.

ukazuje da su ashabi u vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, činili to jedan period, a potom napustili tu praksu.

S druge strane, neki učenjaci vide dokaz o napuštanju ove prakse u istoj predaji. To zaključuju iz riječi Ibn-Abbasa: "...u vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem..." Kažu da su ashabi, zaista, i nakon Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, postupali po spomenutoj predaji, onda riječi Ibn-Abbasa: "...u vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem," ne bi imale svoga smisla.[1526] Također, ovdje se postavlja pitanje: Zbog čega nam nije od ashaba prenesen rad po ovome "sunnetu" kao što je preneseno, npr., učenje tekbira pri izlasku na bajram-namaz,[1527] iako su argumenti o bajramskom učenju tekbira znatno slabiji od predaje Ibn-Abbasa, po kojoj treba postupati pet puta dnevno, a bajram je samo dva puta godišnje. Uprkos tome, jedno nam je preneseno, a drugo nije!

Zato izrazita većina islamskih učenjaka smatra da je bolje zikriti tihim glasom.[1528] Za dokaz uzimaju i predaju u kojoj Ebu-Mûsâ el-Ešari kaže da su ashabi jednom bili na putu sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, i tekbirali povišenim glasovima. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, im reče: "*Stišajte svoje glasove, jer vi ne dozivate gluhog niti odsutnog, već dozivate Onoga koji sve čuje i koji je sa vama, u vašoj blizini.*"[1529] Isto tako, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u više hadisa je zabranio ometanje klanjača.[1530] Nema sumnje da bi ovakvim zikrom

---

1526 Vidjeti: *Šerhus-Sahihil-Buhari,* 2/458, od Ibn-Bettala.

1527 Koje se navodi od Ibn-Omera kod Darekutnija, 2/33/1696, Hakima, 1/438/1106, Ibn-Ebi-Šejbe, 1/487/5618 i Bejhekija, 3/394/6129. Imam Bejheki ovu predaju smatra vjerodostojnom. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 3/122. Također, ovo je preneseno od Ibn-Mesuda, Ibn-Abassa i drugih ashaba kod imama Bejhekija, 3/441/6280 i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/488/5633, sa vjerodostojnim lancima prenosilaca. Vidjeti: *Ahkamul-idejni,* str. 13.

1528 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 7/398, od Ibn-Redžeba.

1529 Buhari, str. 630/2992, Muslim, 17/23/2704. Ovu predaju su imam Bejheki i drugi uzeli kao dokaz o zikrenju tihim glasom. Vidjeti: Subkijev komentar na *Sunenu-Ebi-Davud,* 6/122. Vidjeti, također: *Fethul-Bari,* 2/400, od Ibn-Redžeba. Riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "*sa vama u vašoj blizini*" znače: svojim znanjem, vidom i sluhom a ne bićem.

1530 Ebu-Davud, 1/162-163/1183, Malik, 1/262-263/174, Ahmed, 2/67/5349, Taberani, 12/428/13572, Ibn-Huzejme, 3/350-351/2237. Šejh Ahmed Šakir u *El-musnedu,* 7/63 i Albani u *Sahihus-sunenu,* 1/263, ovaj hadis su ocijenili vjerodostojnim. Vidjeti: *El-menahiš-šeraijje,* 1/509-510.

bili ometani oni koji zakasne dok upotpunjavaju propuštene rekate. Imam Ez-Zerkeši je rekao: "Sunnet je da se svi zikrovi, osim telbije, uče tihim glasom."[1531]

Po ovom pitanju najprihvatljivije je mišljenje imama Šafije koji smatra ovaj postupak legitimnim samo zbog poučavanja, ograničeno na kraći vremenski period a ne trajno,[1532] a Allah Uzvišeni najbolje zna.

Dizanje ruku pri dovi nakon namaza

Dizanje ruku pri dovi nakon namaza spominje se u nekoliko hadisa. Međutim, ovim hadisima i njihovoj autentičnosti prigovorili su vrhunski hadiski eksperti.

1. Enes b. Malik prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Ko god digne svoje ruke ne kraju namaza potom kaže...*"[1533] U lancu prenosilaca ove predaje imaju tri mahane, a samo prisustvo Abdul-Aziza b. Abdur-Rahmana el-Kurešijja dovoljan je razlog za odbijanje ove predaje. Za njega je imam Ahmed rekao da je lažov.[1534]

2. Muhammed b. Ebi-Jahja kaže: "Abdullah b. ez-Zubejr je vidio čovjeka koji je digao svoje ruke i učio dovu prije selama. Kada je predao selam rekao je: 'Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije dizao svoje ruke sve do završetka namaza.'"[1535] Lanac prenosilaca ovoga hadisa je prekinut između Muhammeda b. Ebi-Jahje i Abdullaha b. Zubejra. Druga mahana ove predaje je Fudajl b. Sulejman koji je nepouzdan, što osporava mišljenje imama Hejsemija.[1536]

[1531] Vidjeti: *Islahul-mesadžid,* str. 111.

[1532] Vidjeti: *Fethul-Bari,* 7/399, od Ibn-Redžeba i *Avnul-mabud,* 3/213.

[1533] Ibnul-Earabi u *El-muadžemu,* 2/609/1204 i Ibn-Sunni, str. 53/138.

[1534] Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil,* 5/388, *Ed-duafau vel-metrukine,* 2/5, *Mizanul-iatidal,* 4/367, *Lisanul-mizan,* 4/34, *El-medžruhin,* 2/138, *El-kamilu fid-duafa,* 5/289 i *Udžaletur-ragibil-mutemenni,* 1/193.

[1535] Taberani u *El-kebiru,* 10/169 (El-medžmea). Imam Hejsemi tvrdi da su prenosioci ove predaje pouzdani.

[1536] Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil,* 7/72, *El-mugni fid-duafa,* 2/198, *Takribut-tehzib,* 2/119 i *Tashihud-dua,* str. 440.

3. Ebu-Hurejre kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je digao svoje ruke nakon selama i učio dovu..."[1537] U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima Ali b. Zejd el-Džudan koji je nepouzdan kod hadiskih stručnjaka.[1538] Ovu predaju, posredstvom istog prenosioca, zabilježio je i imam Taberi u "Džamiul-bejan," 4/321/8127, ali ne spominje dizanje ruku, a Allah najbolje zna.

Šejh Ibn-Baz tvrdi: "Nije potvrđeno da su Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi ashabi dizali svoje ruke nakon namaza. Ovaj postupak se tretira novotarijom."[1539]

Stalni kolegij za islamsko misionarstvo smatra dizanje ruku pri dovi, nakon propisanih namazâ, novotarijom.[1540]

Međutim, postoje brojni hadisi o općenitom dizanju ruku pri učenju dove.[1541] Imam Nevevi je u Buharijinoj i Muslimovoj hadiskoj zbirci o ovoj temi sakupio oko trideset hadisa.[1542]

Potiranje lica nakon dove

Potiranje lica nakon dove preneseno je u nekoliko hadisa. Međutim, ove predaje nisu pošteđene prigovora od strana hadiskih stručnjka.

1. Jezid b. Seid kaže: "Kada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio dovu digao bi ruke, zatim bi njima potrao svoje lice."[1543] U lancu

---

1537 Ibn-Ebi-Hatim u svom *Tefsiru.* Vidjeti: *Tefsirul-Kur'anil-Azim,* 1/555, od Ibn-Kesira. Citirani hadis nije prisutan u štampanim primjercima Ibn-Ebi-Hatimovog tefsira, a Allah najbolje zna.

1538 Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil,* 6/186, *Tehzibul-kemal,* 20/439, *El-mugni fid-duafa,* 2/85, *Takribut-tehzib,* 2/43 i *Kasasul-enbija,* 475.

1539 Vidjeti: *Fetava islamijje,* 1/200.

1540 Vidjeti: *Fetaval-ledžnetid-dâime,* 7/103.

1541 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/304.

1542 Vidjeti: *El-minhadž,* 6/159 i *El-medžmua,* 3/487-490.

1543 Ebu-Davud, 2/80/1492, Ahmed, 14/13/17867, Taberani, 22/241-242/631. Poznati hadiski stručnjak Ez-Zejlei i šejh Albani su ovu predaju ocijenili slabom. Vidjeti: *Nasbur-raje,* 3/51, *Es-silsiletus-sahiha,* 2/144-145, *Irvaul-galil,* 2/178-179 i *Daiful-džamia,* str. 638/4399. Imam Munziri, također, ukazao je na njegovu slabost. Vidjeti: *Avnul-mabud,* 4/253.

prenosilaca ovoga hadisa ima Ibn-Lehia i Hafs b. Hašim ez-Zuhri. Prvi je nepouzdan, a drugi ima anonimnu biografiju.[1544]

2. Omer b. el-Hattab, kaže: "Kada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, digao svoje ruke pri učenju dove, ne bi ih spustio prije nego što potare svoje lice."[1545] U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima Hammad b. Isa el-Džuheni el-Vasiti koji je nepouzdan u hadiskoj nauci.[1546] Imam Hakim za njega kaže: "Zovu ga El-Garik (utopljenik). On je dedždžal (lažac). Prenosi lažne hadise od Ibn-Džurejdž i Džafera b. Muhammeda es-Sadika."[1547] Ibn-Hibban tvrdi: "Nije dozvoljeno koristiti njegove hadise."[1548]

3. Ibn-Abbas prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Kada budeš učio dovu dovi svojim dlanovima, a kada završiš potari njima svoje lice.*"[1549] U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima Salih b. Hassan el-Ensari el-Basri koji je nepouzdan po konsenzusu hadiskih stručnjaka. Imam Buhari, Ebu-Hatim, Nesai, Ibn-Hadžer i drugi njegove hadise smatraju potpuno ništavnim.[1550] Ibn-Hibban je za njega rekao: "Izmišlja hadise i pripisuje ih pouzdanim prenosiocima."[1551]

1544 Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil,* 5/145-148, *Ed-duafa,* str. 145/346, od imama Nesaije, *Mizanul-iatidal,* 1/569 i 2/475-483, *El-kašif,* 2/118, *Tehzibul-kemal,* 7/77 i *Takributt-tehzib,* 1/188 ,

1545 Tirmizi, 9/267/3386 i Hakim, 1/719/1967. U nekim primjercima *El-džamia,* stoji da je imam Tirmizi ovu predaju ocijenio ispravnom. Međutim, imam Nevevi kaže da u priznatim primjercima *El-džamia* ne stoji ova ocjena od imama Tirmizije. Vidjeti: *El-ezkar,* str. 358 i *Nasbur-raje,* 3/52. Imam Nevevi, Mubarekfuri i Albani su ovu predaju ocijenili slabom. Vidjeti: *El-ezkar,* str. 358, *Tuhfetul-ahvezi,* 9/268, *Irvaul-galil,* 2/178-179 i *Daiful-džamia,* str. 640/4412.

1546 Vidjeti: *Tehzibul-kemal,* 7/281-282, *El-mugni fid-duafa,* 1/288, *Medžmeuz-zevaid,* 10/403 i *Takribut-tehzib,* 1/196.

1547 Vidjeti: *El-medhal,* 1/130.

1548 Vidjeti: *El-medžruhin,* 1/254.

1549 Ebu-Davud, 2/78-79/1485 i Ibn-Madže, 1/373/1181. Imam Ebu-Davud, Ebu-Hatim, Nevevi, Busiri i šejh Albani ovu predaju smatraju slabom. Vidjeti: *Ilelul-hadis,* 4/12, *El-ezkar,* str. 358, *Misbahuz-zudžadže,* 1/141, *Irvaul-galil,* 2/179-182, *Daiful-džamia,* str. 70/492 i *Es-silsiletus-sahiha,* 2/144.

1550 Vidjeti: *Et-tarihul-kebir,* 4/275, *El-džerhu vet-tadil,* 4/397-398, *Mizanul-iatidal,* 2/291 i *Takribut-tehzib,* 1/343,

1551 Vidjeti: *El-medžruhin,* 1/368.

Neki islamski učenjaci smatraju da ova tri hadisa, pored njihove slabosti, ukazuju na utemeljenje ovog postupka u sunnetu.[1552] Međutim, pojačavanje hadisa jednog drugim ima svoje uvjete koje su postavili hadiski stručnjaci. Ako nepristrasno pogledamo u lance prenosilaca ovih hadisa i njihove mahane, uočićemo da je, zbog većeg stepena slabosti, isključena mogućnost pojačavanja ovih predaja.

El-'Aizz b. Abdus-Selam je rekao: "Ne potire svoje lice (nakon dove) osim prava neznalica."[1553]

Šejhul-islam Ibn-Tejmijje kaže: "...a potiranje lica nakon dove, o tome imamo jedan, ili dva hadisa kojima se nikako ne može dokazivati."[1554]

Dakle, potiranje lica nakon namaza nema validne osnove u sunnetu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Pored toga, potiranje lica nakon namaza je puno manja greška nego potiranje u samom namazu. Neki pravnici smatraju da potiranje lica u namazu kvari namaz.[1555]

Da li se zikri zajednički

Nije zabilježen nijedan pouzdan i jasan hadis da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio sa ashabima kolektivni zikr, niti bilo ko iz odabranih generacija ili islamskih učenjaka kroz dugi niz stoljeća.[1556] Naprotiv, kolektivni zikr uveden je u posljednjim godinama slabosti muslimanskog ummeta u pojedinim zemljama, kada se umanjio broj učenih i kada je oslabila islamska vlast. Šejhul-islam Ibn-Tejmijje, govoreći o zikru nakon namaza, kaže: "Niko nema pravo uvoditi nešto

---

[1552] Vidjeti: *Bulugul-meram,* str. 227, *Subulus-selam,* 4/2104 i *Ed-duau vez-zikr,* str. 119.

[1553] Vidjeti: *El-fetava,* str. 47, od Ibn-Abdus-Selama, *Fejdul-kadir,* 1/463 i *Es-silsiletus-sahiha,* 2/144.

[1554] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/304.

[1555] Vidjeti: *El-benaje,* 2/504, od imama Ajnija. Vidjeti, također: *El-mesail,* str. 102, od Ebu-Davuda, *Es-sunenul-kubra,* 2/300-301, od imama Bejhekija i *El-fethur-rebbani,* 3/315.

[1556] Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/303, od Ibn-Tejmijje. Ko želi detaljnije pojašnjenje ovog pitanja neka pogleda: *Tashihud-dua,* str. 134-135, od šejha Bekra b. Abdullaha i *Fikhus-salah,* str. 334, 339, 242-244.

od dova i zikrova nakon namaza, osim onoga što se navodi u sunnetu, jer se to smatra uvedenim stvarima u vjeru, a Allah to nije dozvolio."[1557]

Svaki postupak u obredoslovljima, koji nema osnove u vjerskim izvorima, ima svoje manjkavosti. Vezano za zajednički zikr spomenućemo neke od ovih manjkavosti:

Neki od ovih zikrova su djela i riječi ljudi, a nisu kao takvi došli u ispravnim pravnim izvorima, ili, u najmanju ruku, sadrže ono što nema jasne potpore u sunnetu.

Time se, s druge strane, napušta i zapostavlja sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je prenesen u najvjerodostojnijim hadiskim zbirkama, koga smo ukratko spomenuli.

Ako neko od klanjača stigne na zadnji rekat ikindije ili sabah-namaza, te mu ostaje da naklanja, biva ometan takvim vrstama zikra, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, strogo je zabranio ometanje klanjača u brojnim hadisima, kao što smo prethodno pojasnili.

Na taj način se ometaju i oni koji žele zikriti zasebno.

Time se (na podne, akšamu, jaciji i džumi) odstupa od pravog vremena zikra, koji je legitimno činiti poslije farz-namaza.

Džematlije aminaju za imamom,[1558] ali ne čuju njegovu dovu a amin (što znači: Allahu, uslišaj!) kaže se nakon završene cjeline u dovi ili onoga što se traži.

Potiranje lica nakon dove, poslije namaza, nije Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, sunnet.[1559] Učenje El-Fatihe nakon svega toga nije zabilježeno u hadiskim zbirkama.[1560]

Ovakav zikr vodi ka spajanju farza i sunneta (kod podne, akšama, jacije i džume-namaza), a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to je zabranio.[1561]

1557 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/229.

1558 Iako ovaj postupak nije utemeljen u sunnetu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem Vidjeti: *Tashihud-dua,* str. 209.

1559 Vidjeti: *El-mesail,* str. 71, od Ebu-Davuda, *Es-sunenul-kubra,* 2/301, od Bejhekija, *Šerhun-nihaje,* 2/602, *Medžmu'ul-fetava,* 22/519 i *Tashihud-dua,* str. 126.

1560 Vidjeti: *Tashihud-dua,* str. 445.

Imam Ibn-Hadždž kaže: "Treba zabraniti zajedničke zikrove prije ili poslije namaza, a i u drugim vremenima, jer se njima ometaju ljudi."[1562]

Poznati hanefijski učenjak Et-Tehanevi tvrdi da je zajednički zikr nakon namaza zabranjena (haram) novotarija, budući da nema validne osnove u Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, sunnetu.[1563]

Šejh Ali Mahfuz kaže: "Klasični zajednički zikr nakon namaza je pogrdna novotarija. Sunnet je učiti zikr tihim glasom i zasebno."[1564]

Šejh Bekr b. Abdullah Ebu-Zejd kaže: "Zajednički zikr povišenim ili prigušenim glasom, bilo da zikre svi kolektivno ili slušaju jednog od prisutnih, dignutih ili nedignutih ruku, smatra se novotarijom u vjeri. Dužnost je svakog muslimana koji slijedi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, napustiti ovu novotariju i slijediti sunnet."[1565]

Stalni kolegij za islamsko misionarstvo (El-ledžnetud-dâime) kaže: "Imam koji dovi nakon namaza a muktedije aminaju, dužni su za dotični postupak donijeti validan argument, u protivnom se takav postupak smatra ništavnim."[1566] Na drugom mjestu stalni kolegij tvrdi: "Dova nakon namaza sa podignutim rukama od strane imama ili muktedija, ili svih skupa, smatra se novotarijom. Tako nešto nije činio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, niti njegovi ashabi."[1567]

Šejh Amr b. Selim kaže: "Zajednički zikr nakon namaza je raširena novotarija. Takvo nešto nije potvrđeno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, niti ashaba."[1568]

1561 Na kraju ovog djela ima posebno poglavlje o ovom pitanju.
1562 Vidjeti: *Islahul-mesadžid,* str. 111 i *El-mesdžidu fil-islam,* str. 360, od Hajruddina Vanelija.
1563 Vidjeti: *Ialaus-sunen,* 3/207.
1564 Vidjeti: *El-ibda,* str. 284.
1565 Vidjeti: *Tashihud-dua,* str. 134.
1566 Vidjeti: *Fetaval-ledžnetid-dâime,* 7/100.
1567 Vidjeti: *Fetaval-ledžnetid-dâime,* 7/103.
1568 Vidjeti: *Es-sunenu vel-mubtedeat,* str. 104, od Amra Selima.

Propis zikra tespihom

Podstičući žene na spominjanje Uzvišenog Allaha, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, im je rekao da zikre na prste, jer će prsti biti pitani i govoriće na Sudnjem danu.[1569] Imam Tirmizi i drugi ovoj predaji dodaju: "*...i ne ostavljajte ga* (zikr), *ostavljajući time milost.*"[1570] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zikrio je na prste desne ruke.[1571]

U jednoj predaji stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio Safijju, r.a., (jedna od njegovih supruga) kako zikri sa četiri hiljade košpica. Poučio ju je onome što je bolje od toga, rekavši joj da kaže:

سُبْحَانَ اللّٰه عَدَدَ خَلْقِه

"*Slavljen neka je Allah onoliko puta koliki je broj Njegovih stvorenja.*"[1572]

"SUBHANALLAHI ADEDE HALKIHI"

1569 Ebu-Davud, 1/280/1329, Tirmizi, 9/366-367/3486, Abdu-Ibni-Humejd, 2/410/1568, Ibn-Ebi-Šejbe, 2/163/7655, Buhari u *Et-tarihul-kebir,* 8/232/2831, Hakim, 1/732/2007. Imam Zehebi i Sujuti ovu predaju smatraju ispravnom. Imam Nevevi i Ibn-Hadžer je smatraju dobrom. Vidjeti: *Hulasatul-ahkam,* 1/472, *Nejlul-evtar,* 2/316 i *El-kavlul-mubin*, str. 299. Vidjeti: *El-miškah,* 2/716, *Sahihut-Tirmizi,* 3/471 i *Sahihul-džamia,* 2/753.

1570 Ovaj dodatak ima potporu u drugoj predaji od Aiše (mevkufen). Vidjeti: *El-miškah,* 2/716, *Sahihut-Tirmizi,* 3/471 i *Sahihul-džamia,* 2/753.

1571 Ebu-Davud, 1/280/1330 i Bejheki, 2/359/3368. Imam Nevevi, Munziri i Askalani ovu predaju smatraju dobrom. Vidjeti *Hulasatul-ahkam,* 1/473, *Tuhfetul-ahvezi,* 9/367 i *Es-silsiletud-daife,* 3/48. Šejh Albani ga je svrstao među vjerodostojne hadise.

1572 Tirmizi, 9/430-431/3554, Hakim, 1/732/2008. Imam Hakim i Zehebi ovu predaju smatraju ispravnom. Međutim, u lancu prenosilaca ove predaje ima Hašim b. Seid el-Kufi, a on je nepouzdan. Vidjeti: *Tehzibul-kemal,* 19/213, *El-džerhu vet-tadil,* 9/104-105, *El-kašif,* 3/203, *Takribut-tehzib,* 2/319. Imam Tirmizi i Mubarekfuri su ukazali na slabost ovoga hadisa. Vidjeti: *Tuhfetul-ahvezi,* 9/431. Šejh Albani ga je svrstao među slabe hadise. Vidjeti: *Es-silsiletud-daife,* 1/115. Ova predaja ima i drugu slabost, a to je prenosilac koji se zove Kinane mevla Safijje. Vidjeti: *Tashihud-dua,* str. 141 i *Siradžul-muttekin,* str. 433.

U drugoj predaji stoji da je ušao kod jedne od žena dok je tespihala, brojeći na špice ili kamenčiće, pa joj je rekao: *"Poučiću te onome što je lakše i bolje od toga. Reci:*

سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي السَّمَاءِ، سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي الْأَرْضِ، وَ سُبْحَانَ اللهِ عَـــدَدَ مَا بَيْنَ ذَلِكَ، وَسُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا هُوَ خَالِقٌ. وَاللَّهُ أَكْبَرُ مِثْلَ ذَلِكَ، وَالْحَمْدُ للهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِثْلَ ذَلِكَ، وَلَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ مِثْلَ ذَلِكَ

"Slavljen neka je Allah toliko puta koliko je stvorio stvorenja na nebesima, Zemlji i između njih. Allah je najveći (isto toliki broj puta). Hvala Allahu isto toliko. Nema boga osim Allaha, isto toliko. Nema moći osim sa Allahom, isti broj puta."[1573]

"SUBHANALLAHI ADEDE MA HALEKA FIS-SEMAI, SUBHANELLAHI ADEDE MA HALEKA FIL-ERDI, VE SUBHANELLAHI ADEDE MA BEJNE ZALIKE. VE SUBHANELLAHI ADEDE MA HUVE HALIKUN. VALLAHU EKBERU, MISLE ZALIKE. VEL-HAMDU LILLAHI, MISLE ZALIKE. VE LA ILAHE ILLELLAHU, MISLE ZALIKE. VE LA HAVLE VE LA KUVVETE ILLA BILLAHIL-ALIJJIL-AZIM, MISLE ZALIKE."

Vezano za ovo pitanje često se spominje apokrifni hadis u kome se pripisuje Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: *"Lijep li je zikr tespihom!"*[1574]

[1573] Tirmizi, 10/13-14/3568, Taberani u *Ed-dua,* 3/1584/1738, Bejheki u *Šuabul-imanu,* 1/424/602, Hakim, 1/732-733/2009, Begavi, 4/61/1279. Imam Tirmizi i Begavi citirani hadis smatraju dobrim. Hakim i Zehebi su se složili na ispravnosti ovoga hadisa. Međutim, ova predaja se ne razlikuje od njoj prethodne. U lancu prenosilaca ovoga hadisa ima prenosilac Huzejme i prenosi od Aiše bint Sad b. Ebi-Vekkas, što je nepoznato kod učenjaka hadisa. Vidjeti: *Mizanul-itidal,* 2/440/2510, *Tahriru takribit-tehzib,* 1/359/1712. Druga mahana ovoga lanca prenosilaca je Seid b. Ebi-Helel kome se poremetilo pamćenje, kako to spominje imam Ahmed. Vidjeti: *Takribut-tehzib,* 1/298-299, *Tashihud-dua,* str. 143-144 i *Siradžul-muttekin,* str. 432.

[1574] Dejlemi u *Musnedul-firdevs,* 5/15/7029. U lanacu prenosilaca ove predaje nalazi se Abdus-Samed b. Mûsâ el-Hašimi i Muhammed b. Harun b. Mensur. Prvi je nepouzdan, a za drugog je rečeno da je lažov. Pored toga, u lancu prenosilaca ove predaje imaju još tri nepoznata prenosioca. Šejh Albani ovu predaju smatra apokrifnom. Vidjeti: *Es-silsiletud-daife,* 1/110 i *Tashihud-dua,* str. 166. U drugoj

Zikr na sličan način prenesen je i od skupine ashaba, ali nepouzdanim lancima prenosilaca.[1575]

Hadiski autoriteti bilježe da je Ibn-Mesud ušao u jednu džamiju i zatekao skupine ljudi u halkama koji zikre na kamenčiće, pa ih je upitao šta to čine? Rekli su da broje tekbire (Allahu Ekber) tahlile (la ilahe illallah) i tespihe (subhanellah). On im odgovori: "Brojte svoje grijehe, ja vam garantujem da se vaša dobra djela neće zaboraviti." Potom im reče: "Teško ti se, o ummete Muhammedov, sallallahu alejhi ve sellem, kako se lahko upropaštavaš! Evo vam Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, ashaba živih među vama! Njegova odjeća i posuđe su još uvijek tu.[1576] Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, vi ili ste bolji od ummeta (ashaba) Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ili otvarate vrata zablude?!" Rekli su: "Ne želimo osim dobro." Ibn-Mesud im reče: "Koliko je samo onih koji žele dobro ali griješe."[1577] Ibn-Veddah spominje da ih je Ibn-Mesud gađao kamenčićima sve dok ih nije istjerao iz džamije, potom im je rekao: "Uveli ste ružnu novotariju, kao da ste učeniji od ashaba Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem."[1578]

U drugoj predaji se kaže da je Ibn-Mesud mrzio prebrojavanje zikra i govorio je: "Zar se to Allahu prebacuju počinjena dobra djela."[1579] Ibrahim en-Nehai koji ujedno prenosi citiranu predaju od Ibn-Mesuda,

predaji, također apokrifnoj, navodi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zikrio na kamenčiće. Džurdžani u *Tarihu Džurdžan*, str. 68. U lancu prenosilaca ovoga hadisa nalazi se Abdullah b. Muhammed Kudami od koga hadis i hadiska nauka nisu vidjeli nikakvo dobro. Vidjeti: *El-medžruhin*, 2/39, *Mizanul-iatidal*, 3/180-181, *El-mugni fid-duafa*, 1/562 i *Es-silsiletud-daife*, 3/47-48.

1575 Ibn-Ebi-Šejbe, 2/163/7656-7665. O slabosti ovih predaja kazivano je u djelima: *Siradžul-muttekin*, str. 436-439 i *Tashihud-dua*, str. 167-169.

1576 Želi im Ibn-Mesud ukazati na blizinu poslanstva.

1577 Darimi u *Es-sunenu*, 1/48-49/204 i Taberani, 9/127/8636, sa ispravnim lancem prenosilaca. Vidjeti: *El-ibda*, str. 183, *Es-silsiletud-daife*, 1/112 i *Tashihud-dua*, str. 153. U ovome smislu prenose se predaje od Omera i Aiše koje je zabilježio Ibn-Ebi-Šejbe, 1/164/7669 i 7657. Međutim, u lancima prenosilaca ovih predaja imaju mahane. Preneseno je više vjerodostojnih verzija u kojima Ibn-Mesud osuđuje postupke koje nije praktikovao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem Vidjeti: *Ma džae fil-bida*, str. 60/52, od Muhammeda Sabbaha el-Kurtubija i *El-mudžemul-kebir*, 9/128/8639.

1578 Ibn-Veddah u *El-bida*, str. 38/21, sa prekinutim lancem prenosilaca.

1579 Ibn-Ebi-Šejbe, 2/164/7666, sa ispravnim lancem prenosilaca.

branio je svojoj kćeri da pomaže ženama koje su prele konce za tespihe na koje bi tespihali.[1580]

Neki učenjaci kažu da se iz ovih, dakako slabih predaja, vidi da Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije osudio postupak ovih žena, već ih je uputio i ukazao im na bolje od toga. Kažu da je analogno zikru sa špicama i kamenčićima dozvoljeno zikriti tespihom,[1581] naročito ako se klanjač plaši da će se prebrojati u zikru na prste. Međutim, islamski učenjaci su složni da je zikr na prste bolji i preči i da je tako postupao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.[1582]

Šejh Albani kaže: "Kada u korištenju tespiha ne bi bilo druge mahane osim napuštanje sunneta ono bi bilo dovoljno kao pogrda."[1583]

Propis klanjanja sunneta neposredno poslije farz-namaza

Prenosi se od Ibn-Ebi-Huvara da je klanjao džumu-namaz za Muavijom b. Ebi-Sufjanom. Kada je Muavija predao selam Ibn-Ebi-Huvara je ustao da klanja sunnete na istom mjestu gdje je klanjao džumu. Nakon toga, Muavija ga je pozvao i rekao mu: "Ne čini više ono što si učinio, tj. da spajaš džumu-namaz sa drugim namazom. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio nam je da ne spajamo namaz sa namazom dok nešto ne progovorimo ili ne iziđemo."[1584] Prenosi se da je jedan čovjek ustao da klanja neposredno nakon selama ikindije-namaza. Vidjevši ga šta čini, Omer mu reče: "Sjedi, uistinu sljedbenici Knjige (židovi i kršćani) uništeni su jer nisu pravili pauzu između namazâ."

1580 Ibn-Ebi-Šejbe, 2/164/7669, sa dobrim lancem prenosilaca.

1581 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/297, od Ibn-Tejmijje, *Avnul-mabud,* 4/258, *El-bahrur-raik,* 2/31, *Hašijetut-Tahtavi,* 1/213, *Nejlul-evtar,* 2/316-317 i *Tuhfetul-ahvezi,* 10/13.

1582 Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 22/297, *Sahihul-vabil* str. 247, *Hašijetut-Tahtavi,* 1/213, *Nejlul-evtar,* 2/316 i *El-mevsuatul-fikhijje,* 11/284.

1583 Vidjeti: *Es-silsiletud-daife,* 1/192.

1584 Muslim, 6/141-142/883, Ebu-Davud, 1/209/999, Ibn-Huzejme, 3/181/1867, Ahmed, 28/80/16866, Abdur-Rezzak, 3/249/5534, Taberani, 19/315/712, Ebu-Jala, 13/342-343/7356.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odobrio je ovaj Omerov postupak, rekavši: "*Dobro si postupio, sine Hattabov.*"[1585] Jednom je Ibn-Omer vidio čovjeka da klanja na mjestu gdje je klanjao džumu-namaz, pa ga je gurnuo i upitao: "Zar klanjaš džumu četiri rekata?!"[1586] Iz citirane predaje jasno se zaključuje da ovaj čovjek nije pravio pauzu poslije džume-namaza. Iz Ibn-Ebi-Huvarave verzije vidimo da nije obavezno razdvojiti obavezni namaz od dobrovoljnog samo zikrom, iako je to najbolji oblik razdvajanja, već je dovoljno nešto progovoriti ili pomjeriti se, tj. napustiti mjesto na kome se klanjao obavezni namaz. S druge strane, brojni su hadisi koji podstiču na klanjanje sunneta u kući. Ibn-Omer kaže: "Poslije džume-namaza Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi klanjao dok se ne vrati kući. Kod kuće bi klanjao dva rekata."[1587] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Klanjajte u svojim kućama, a ne činite ih kaburovima.*"[1588] Jedne prilike Ibn-Sad je pitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da li je bolji namaz u kući ili u džamiji, pa mu je odgovorio: "*Zar ne vidiš da je moja kuća najbliža džamiji*?! *Uprkos tome, volim klanjati u njoj više nego u džamiji, osim propisanih* (farz) *namazâ.*"[1589] Zejd b. Sabit prenosi sljedeći hadis Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "*Namaz čovjeka u njegovoj kući je bolji od namaza u mojoj džamiji, osim propisanog* (tj. farza)."[1590]

Šejhul-islam Ibn-Tejmijje kaže: "Sunnet je rastaviti propisane od dobrovoljnih namazâ, jer se prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u ispravnim predajama da je zabranio spajanje namaza sa

---

[1585] Ahmed, 16/530/23015, Ebu-Davud, 2/66/999 (Muhammed Avvame), Ebu-Jala, 13/107/7166, Hakim, 1/403/993, Bejheki, 2/871/3046, Abdur-Rezzak, 2/432/3973. Imam Hejsemi u *El-medžmea,* 2/489, kaže: "Prenosioci ove predaje su pouzdani." Šejh Sejjid Sabik u *Fikhus-sunne,* 1/142 i šejh Albani u *Es-silsiletus-sahiha,* 6/105, ovu predaju su ocijenili ispravnom.

[1586] Ebu-Davud, str. 261/1127, Bejheki, 3/341/5945. Šejh Albani ovo predanje smatra ispravnim.

[1587] Buhari, str. 202/937, Muslim, 6/141/882.

[1588] Buhari, str. 107/432, Muslim, 6/56/777.

[1589] Ibn-Madže, 1/140/1141. Imam Busiri u *Misabihuz-zudžadže,* 1/444, kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan." Šejh Albani je ovu predaju ocijenio vjerodostojnom. Vidjeti: *Irvaul-galil,* 2/190.

[1590] Ebu-Davud, str. 234/1044, sa ispravnim lancem prenosilaca. Slično ovome bilježe: Buhari, str. 163/731 i Muslim, 6/57-58/781.

namazom, osim ako između njih nešto progovori ili se pomjeri s mjesta. S obzirom na ovo, očita je greška klanjača koji spajaju sunnete sa selamom farz-namaza, ne osvrćući se na zabranu Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem."[1591] Iz navedenih dokaza vidimo da je sunnet rastaviti dobrovoljne namaze od propisanih (farz) namazâ nakon selama, dok sunnete prije farza od farz-namaza razdvaja ikamet. Slično je sa postom - ne posti se zadnji dan šabana niti prvi dan ševvala, a između ova dva dana je mjesec ramazan koji je obaveza postiti.

Mudrost ovih propisa Allah najbolje zna, ali ono što se zaključuje jeste da je zabrana došla da se ne pomiješa obavezno sa dobrovoljnim. Neki klanjači iz velike ljubavi prema namazu kažu da ako ne klanjaju sunnete, neće klanjati ni farz. Nema sumnje da je poželjno klanjati sve sunnete, ali je ipak neophodno razdvojiti obavezno od dobrovoljnog, a Uzvišeni Allah, najbolje zna.

Nema razlike između namaza muškarca i žene

Sve što smo spomenuli od abdesta do zikra vrijedi kako za muškarca tako i za ženu. Nema ispravnih dokaza u Kur'anu i Sunnetu koji upućuju da se namaz muškarca, po svojoj formi, razlikuje od namaza žene. Naprotiv, postoje dokazi koji ukazuju suprotno tome i koji pobijaju takvo mišljenje. Malik b. el-Huvejris prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Klanjajte onako kako vidite mene da klanjam.*"[1592] Citirani hadis je općeg karaktera i vrijedi za svakog muslimana i muslimanku. Suprotno bi bilo samo ako bi došao dokaz koji mijenja ovo pravilo.[1593] U drugom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Žene su suparnici ljudi.*"[1594] Dakle, za njih vrijede isti šerijatski

---

[1591] Vidjeti: *Sunnetul-džumua*, str. 77-79, od Ibn-Tejmijje.

[1592] Buhari, str. 1525/7246, i u *El-mufredu*, str. 97-98/213, Darimi, 1/202/1253, Darekutni, 1/338-339/1296.

[1593] Vidjeti: *Mealimus-sunen*, 1/68 i *Sifetus-salah*, str. 253-254, od Ibn-Usejmina.

[1594] Tirmizi, 1/141-142/113 (El-aridah), Ebu-Davud, 1/399-400/233 (El-avn), Ahmed 18/158/26073, Ebu-Jala, 8/149/4694. Imam Ibn-Kattan i šejh Albani su ovu predaju ocijenili ispravnom. Vidjeti: *Kešful-hafa*, 1/248, *Es-silsiletus-sahiha*, 6/860-863 i *El-miškah*, 1/138.

propisi kao za muškarce, osim u iznimnim situacijama za koje postoji validan dokaz.[1595]

Ibrahim en-Nehai kaže: "Žena sjedi u namazu isto kao i muškarac."[1596] Prenosi se od Ummu-Derde, r.a., da je sjedila u namazu kao što sjede ljudi, a bila je izraziti poznavalac fikhskih propisa.[1597] Ovo mišljenje zastupaju neki učenjaci iz odabranih generacija,[1598] zatim imam Malik b. Enes,[1599] Ibn-Hazm,[1600] Ibn-Usejmin[1601] i drugi.

Međutim, izrazita većina islamskih učenjaka smatra da postoji razlika između namaza muškarca i žene, naročito u pogledu: rukua, sedžde i sjedenja u namazu.[1602] Za dokaz uzimaju slabo predanje u kome stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prošao pored dvije žene koje su klanjale, pa im je rekao: *"Kada činite sedždu skupite svoje tijelo, jer žena nije kao čovjek."*[1603] Smisao ove predaje je prenesen i sa dva druga puta koji su još slabiji od nje.[1604] Ova skupina se služi predajom Ibn-Omera u kojoj se navodi da je naređivao svojim ženama da u namazu poviju noge (skupe ih jednu ka drugoj) i sjednu na zadnji dio tijela.[1605] Međutim, ova predaja ne može poslužiti kao dokaz (onima koji zagovaraju razliku između namaza muškarca i žene), jer u njenom lancu prenosilaca ima Abdullah b. Omer b. Hafs el-Medeni, a on je

---

1595 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/305.

1596 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/242/2788, sa ispravnim lancem prenosilaca.

1597 Buhari, str. 181 (muallekan) i u *Et-tarihus-sagir,* 1/223, Ibn-Ebi-Šejbe 1/242/2785, Ibn-Adi u *Tehzibul-kemalu,* 22/465, sa ispravnim lancem prenosilaca.

1598 Vidjeti: *El-musannefe,* od Abdur-Rezzaka 3/138-141 i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/242-243.

1599 Vidjeti: *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/361.

1600 Vidjeti: *El-muhalla,* 4/122.

1601 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/304.

1602 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/22-23, *El-medžmua,* 3/405-406 i 3/495, *Ihkamul-ahkam,* str. 258, od Ibn-Dekika, *Fethul-Bari,* 7/299-300, od Ibn-Redžeba i *El-insaf,* 2/90.

1603 Ebu-Davud u *El-merasilu,* str. 117-118/87 sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/409, *El-dževherun-nekijj,* 2/315 i *Es-silsiletud-daife,* 6/163-164. Kada bismo pretpostavili ispravnost ovoga hadisa, on bi se odnosio na žene koje klanjaju nedaleko od pogleda ljudi a ne općenito.

1604 Bejheki, 2/314-315/3198-3199 i ocjenio ih je slabim. Hafiz Ibn-Hadžer kaže da su ove dvije predaje ništavne. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/394, *El-medžmua,* 3/409 i *El-dževherun-nekijj,* 2/315. Zbog potpune slabosti ove dvije predaje i oprečnosti sa općim hadisima, isključena je mogućnost pojačanja ove verzije.

1605 Abdullah b. Ahmed u *El-mesailu,* str. 79/282 i Ibn-Ebi-Šejbe 42/2789.

propisi kao za muškarce, osim u iznimnim situacijama za koje postoji validan dokaz.[1595]

Ibrahim en-Nehai kaže: "Žena sjedi u namazu isto kao i muškarac."[1596] Prenosi se od Ummu-Derde, r.a., da je sjedila u namazu kao što sjede ljudi, a bila je izraziti poznavalac fikhskih propisa.[1597] Ovo mišljenje zastupaju neki učenjaci iz odabranih generacija,[1598] zatim imam Malik b. Enes,[1599] Ibn-Hazm,[1600] Ibn-Usejmin[1601] i drugi.

Međutim, izrazita većina islamskih učenjaka smatra da postoji razlika između namaza muškarca i žene, naročito u pogledu: rukua, sedžde i sjedenja u namazu.[1602] Za dokaz uzimaju slabo predanje u kome stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prošao pored dvije žene koje su klanjale, pa im je rekao: "*Kada činite sedždu skupite svoje tijelo, jer žena nije kao čovjek.*"[1603] Smisao ove predaje je prenesen i sa dva druga puta koji su još slabiji od nje.[1604] Ova skupina se služi predajom Ibn-Omera u kojoj se navodi da je naređivao svojim ženama da u namazu poviju noge (skupe ih jednu ka drugoj) i sjednu na zadnji dio tijela.[1605] Međutim, ova predaja ne može poslužiti kao dokaz (onima koji zagovaraju razliku između namaza muškarca i žene), jer u njenom lancu prenosilaca ima Abdullah b. Omer b. Hafs el-Medeni, a on je

---

1595 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 1/305.

1596 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/242/2788, sa ispravnim lancem prenosilaca.

1597 Buhari, str. 181 (muallekan) i u *Et-tarihus-sagir,* 1/223, Ibn-Ebi-Šejbe 1/242/2785, Ibn-Adi u *Tehzibul-kemalu,* 22/465, sa ispravnim lancem prenosilaca.

1598 Vidjeti: *El-musannefe,* od Abdur-Rezzaka 3/138-141 i Ibn-Ebi-Šejbe, 1/242-243.

1599 Vidjeti: *El-džamiu li ahkamil-Kur'an,* 1/361.

1600 Vidjeti: *El-muhalla,* 4/122.

1601 Vidjeti: *Eš-šerhul-mumtia,* 3/304.

1602 Vidjeti: *El-mebsut,* 1/22-23, *El-medžmua,* 3/405-406 i 3/495, *Ihkamul-ahkam,* str. 258, od Ibn-Dekika, *Fethul-Bari,* 7/299-300, od Ibn-Redžeba i *El-insaf,* 2/90.

1603 Ebu-Davud u *El-merasilu,* str. 117-118/87 sa slabim lancem prenosilaca. Vidjeti: *El-medžmua,* 3/409, *El-dževherun-nekijj,* 2/315 i *Es-silsiletud-daife,* 6/163-164. Kada bismo pretpostavili ispravnost ovoga hadisa, on bi se odnosio na žene koje klanjaju nedaleko od pogleda ljudi a ne općenito.

1604 Bejheki, 2/314-315/3198-3199 i ocjenio ih je slabim. Hafiz Ibn-Hadžer kaže da su ove dvije predaje ništavne. Vidjeti: *Et-telhisul-habir,* 1/394, *El-medžmua,* 3/409 i *El-dževherun-nekijj,* 2/315. Zbog potpune slabosti ove dvije predaje i oprečnosti sa općim hadisima, isključena je mogućnost pojačanja ove verzije.

1605 Abdullah b. Ahmed u *El-mesailu,* str. 79/282 i Ibn-Ebi-Šejbe 42/2789.

nepouzdan.[1606] Također, od Alije se navodi predaja koja ukazuje na razliku između namaza muškarca i žene, ali je sporna njena vjerodostojnost.[1607] Jedan od dokaza kojim se služe ovi učenjaci su riječi Ibn-Abbasa kada je, nakon što je upitan o namazu žene, odgovorio: "Skupiće se."[1608] Slično ovome navodi se i od nekih ispravnih prethodnika.[1609] Iz ove, slabe, Ibn-Abbasove predaje nazire se oprečnost sa hadisima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji nisu pravili razliku između namaza muškarca i žene.

Ovdje je neophodno izuzeti namaz žene u odjeći koja bi mogla otkriti nešto od njenog tijela (mimo lica i šaka), ili postoji mogućnost da je ljudi vide,[1610] onda će skupiti svoje tijelo u namazu da se ne izazove požuda kod onih koji je gledaju. S druge strane, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je ženama da dižu svoje glave sa sedžde prije ljudi, dok klanjaju iza njih,[1611] iz istog razloga, a Allah Uzvišeni, opet, najbolje zna.

Ovim bismo priveli kraju ovo skromno djelo, koje je tretiralo namaz Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ispravno u njemu je od Uzvišenog Allaha. **"Ja samo želim da učinim dobro koliko mogu, a uspjeh moj je od Allaha."** (Prijevod značenja Hud, 88.)

1606 Vidjeti: *Ed-duafa,* str. 325, od imama Nesaije, *El-medžruhin,* 2/6, *El-kamil,* 4/141, *Mizanul-itidal,* 4/151-152, *Tehzibut-tehzib,* 5/286.

1607 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/242/2777. U lancu prenosilaca ove predaje ima Haris b. Abdullah el-Eaver koji je nepouzdan, a neki ga smatraju lažovom. Vidjeti: *El-džerhu vet-tadil,* 3/78, *El-kamil,* 2/185, *El-medžruhin,* 1/222, *Et-takrib,* 1/144-145. Ova predaja ima drugu mahanu, a to je prenosioc koji se zove Ebu-Ishak. Vidjeti: *Tenkihul-kelam,* str. 302.

1608 Ibn-Ebi-Šejbe, 1/242/2778. Lanac prenosilaca ove predaje je prekinut, jer Bukejr b. Abdullah el-Ešedždž nije čuo od Ibn-Abbasa. Vidjeti: *Es-sikat,* 6/105, od Ibn-Hibbana i *Tehzibut-tehzib,* 1/169.

1609 Vidjeti: *El-musanef,* 3/138-141, od Abdur-Rezzaka, i *El-musanef,* 1/242-243, od Ibn-Ebi-Šejbe, *El-umm,* 1/100, *El-mesail,* str. 79/281, od Abdullaha i *El-mesail,* str. 51, od Ebu-Davuda.

1610 Međutim, bolje je da žene klanjaju u svojim kućama, daleko od pogleda ljudi, na što aludiraju brojni hadisi.

1611 Buhari, str. 93/362, Muslim, 4/134/441. Zbog komentara ove predaje vidjeti: *El-minhadž,* 4/134 i *Fethul-Bari,* 2/22.

Pogrešno je od mene i molim Milostivog Gospodara da mi oprosti. **"Ja ne pravdam sebe, zaista duša navodi na zlo, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje."** (Prijevod značenja Jusuf, 53.)

Naša posljednja dova je:

أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova!"

"ENIL-HAMDU LILLAHI, RABBIL-ALEMIN!"

(Prijevod značenja Junus, 10.)

تم الكتاب بحمد الله تعالى

Recenzija mr. Semira Imamovića

Svaka hvala i zahvala pripada Uzvišenom Allahu, dželle šenuhu, i neka je mir i spas na posljednjeg Poslanika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

Knjiga *"Svojstva poslanikovog namaza"* autora mr. Safeta Kuduzovića, kada je pisana riječ na našem jeziku u pitanju, jedinstvena je po mnogo čemu. Ona je prvo opsežnije djelo koje tretira sva pitanja u vezi sa formom Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, namaza, a možemo reći da je i svojevrstan komentar Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: *"Klanjajte onako kako ste mene vidjeli da klanjam."* U njoj po prvi put imamo priliku čitati detaljan pregled izvoda i ocjene svih hadisa, predaja i izjava ashaba, tabiina, i prvih i poznih genereacija, koji tretiraju ovu izrazito važnu temu, što treba da bude osnova svakome onome koji želi predstaviti islam u njegovom izvornom svjetlu i upoznati ljude sa Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, praksom. Autor se koristio velikim brojem klasičnih i novijih djela, što knjigu čini relevantnijom, autentičnijom i izvornijom. Ne mogu se oteti utisku da je autor, kroz navođenje i komentar mišljenja islamskih klasika, pripadnika različitih pravnih škola, pokazao visok stepen poštovanja prema svima njima, bez obzira na to da li je njihovo mišljenje u datom pitanju ocijenio jačim ili slabijim, što i odgovara renomeu onih koji oživljavaju, prenose, promovišu i afirmišu Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, Sunnet, jer je on paradigma dobra, lijepog i korektnog odnosa i tolerancije.

Molim Uzvišenog Allaha, dželle šenuhu, da primi njegov trud, upiše ga među one koji su riječju i djelom pomogli Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, Sunnet, a samim time i Njegovu vjeru, podari mu snage, znanja i mudrosti, i olakša put ka Džennetu. Amin!

mr. Semir Imamović
10. džumadel-ula 1428. H. g.
26. maj 2007. god.
Bugojno

Riječ-dvije recenzenta kurra hafiza Dževada Gološa, prof.

Zahvala pripada Uzvišenom Allahu, neka je mir i spas na posljednjeg Poslanika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

Ako se nikada u historiji nije dogodilo to da mlađi izvrši recenziju starijem, onda se to, evo, sada događa. Međutim, ta činjenica ne upućuje na znanje mlađeg, već na skromnost i poniznost starijeg. Allahovom, dželle šanuhu, voljom prostori naše zemlje već nekih desetak godina svjedoče kontinuiran i rastući islamski preporod koji se manifestuje kroz razne forme. Jedna od njih zasigurno je preporod na polju pisanja i prevođenja islamske literature. Naime, u proteklih desetak godina napisane su ili prevedene na stotine knjiga.

Jedan od pisaca koji su pisali svojim perom i doprinjeli ovom, kako rekoh preporodu, zasigurno je i naš brat, alim, šejh, magistar Safet Kuduzović. Imali smo priliku upoznati njegov duh i prepoznati u njemu kvalitetu kroz nekoliko djela koja je napisao, a od kojih je i studija „Svojstva Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, namaza“, koju imate pred sobom.

Ne možemo a da u njegovim djelima ne prepoznamo jednu veoma značajnu karakteristiku, posebno u ovome djelu, a to je naučni pristup. Činjenica da je za pisanje ove studije korišteno 424 izvora, najbolje nam govori o kakavom je naučnom pristupu riječ. Ako bismo ovaj pristup pisanju usporedili s pristupom poznatih savremenih učenjaka, uvjerili bismo se da za njim nimalo ne zaostaje, štaviše, kada su neki detalji u pitanju nadmašuje ga. Metod kog je autor koristio daleko je od bilo kakve pristrasnosti određenoj pravnoj školi ili učenjaku. Svjedoci smo da slijepa pristrasnost koja se, na veliku žalost, može prepoznati u određenim djelima, često bude razlogom tajenja dokaza neistomišljenika, a istini za volju, ponekad i razlogom njihovog simboličkog tumačenja.

Tema koju tretira ova studija jedna je od najvažnijih za svakoga muslimana koji želi ispravno praktikovati vjeru i slijediti sunnet, ne pretpostavljajući u tome pogledu nikoga nad Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem.

Autor, Allah ga sačuvao, u studiji iznosi mišljenja i argumente svih učenjaka, nakon čega nam ukazuje na koje od tih mišljenja upućuju vjerodostojni hadisi.

Studija ima posebnu važnost kada je u pitanje naše, bošnjačko naslijeđe na polju vjerske misli, posebno iz oblasti fikha i hadisa. Naši su učenjaci iza sebe ostavili veliki broj djela iz oblasti fikha i hadisa, ali nije mi poznato da je nekô od njih urađeno u duhu komparativnog fikha, što je slučaj s ovom studijom. I kada je u pitanju doprinos islamskoj idejnoj baštini odgovorno tvrdim da ovaj udžbenik zauzima relevantno mjesto i ulogu.

Na osnovu prethodnog, savjetujem svoju braću muslimanime i islamsku omladinu da knjigu mnogo čitaju i pomno studiraju, a posebno oni koji su krenuli putem islamskog daveta: učenici medresa i islamskih fakulteta. A ovom bih prilikom pozvao i braću daije, imame, nastavnike i profesore da se svesrdno založe u nastojanju da studija bude jedan od mogućih udžbenika prema kom će poučavati svoje učenike.

Na kraju, molim Svemogućeg Allaha da obilno nagradi našeg brata, mr. Safeta za nesebičan trud koga je uložio ostavljajući iza sebe vrijedan poklon muslimanima u Bosni i Hercegovini, pa i šire. Amin!

hfz. Dževad Gološ
24. maj 2007. god.
Mostar

Recenzija Abdul-Varisa Ribe, prof.

Prenosi se od Ebu Abdurahmana, Abdullaha ibn Omera ibn El-Hattaba, radijallahu anhuma, da je rekao: « *Čuo sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: "Islam je sagrađen na pet stvari: svjedočenju da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik, obavljanju namaza, davanju zekata, obavljanju hadždža i postu mjeseca ramazana."* (Buharija i Muslim)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u ovome hadisu islam poredi sa građevinom i njenim temeljima i to je jedan od načina na koji je poučavao svoje ashabe s ciljem da im se određeno znanje duboko ureže u njihovo pamćenje. Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, upoređivanje ovih temeljnih islamskih dužnosti sa građevinom ukazuje na njihovu važnost, jer poznato je da ni jedna građevina ne može opstati bez svojih stubova. Ono što je prethodno spomenuto u hadisu smatra se stubovima islama, i čovjekov islam ne može opstati bez ovih stubova.

Nakon šehadeta najbitniji stub islama je namaz. Namaz je jedna od najvažnijih obaveza vjere i, kao što je poznato, musliman je obavezan da dnevno klanja pet namaza. Učestalost i vrijeme namaza ima za cilj da nikad ne zaboravimo svrhu i zadatak svoga života u vrtlogu ovosvijetskih aktivnosti. Klanjajući svakodnevno pet namaza time učvršćujemo svoju vjeru, učimo se pokornosti i poslušnosti Uzvišenom Allahu, navikavamo se na iskrenost i odlučnost, čistimo svoju dušu od grijeha i moralno se uzdižemo. Od namaza nema boljeg moralnog i duhovnog treninga. Ovaj trening čini čovjeka besprijekornim muslimanom, podsjeća ga na njegov ugovor s Allahom, oživljava njegovu vjeru i čini ga da mu je uvjek na umi Sudnji dan i polaganje računa. S obzirom da naša vjera ponajviše zavisi od našeg namaza, Poslanik, sallallalahu alejhi we sellem, je u vezi s tim rekao: "*Prvo za što će čovjek na Sudnjem danu polagati račun je namaz, pa ako mu namaz bude dobar, bit će mu dobra i ostala djela, a ako mu namaz ne bude dobar, neće mu biti dobra ni druga djela.*" (sahih, Taberani, vidi: Sahihul-džami', 2570) Stoga je veoma bitno da ispravno obavimo svoje namaze, onako kako ih je obavljao naš najbolji uzor, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koji u jednom hadisu kaže: "*Klanjajte kako ste mene vidjeli da klanjam.*" (Buharija) U

vjerodostojnim hadisima koji su do nas preneseni, detaljno je opisan Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, namaz, pa tako smo u mogućnosti da u potpunosti saznamo kako je on klanjao, da bi ga i u tom segmentu vjere mogli slijediti.

Pred muslimanskom čitalačkom javnošću je jedno veoma vrijedno pisano djelo, koje nas opširno i detaljno upoznaje kako je klanjao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Radi se o knjizi mr. Safeta Kuduzovića «**Svojstva Poslanikovog namaza, od abdesta do zikra**», koja je evo doživjela i svoje drugo izdanje. Ovo djelo je jedinstveno po svojoj tematskoj širini, sveobuhvatnosti i šerijetskoj utemeljenosti, i zbog toga je neuporedivo sa drugim djelima na našem jeziku koja obrađuju ovu tematiku. Knjiga je, prije svega, naučna studija koja predstavlja jedan veliki doprinos islamskim naukama na našim prostorima, a naročito oblasti ibadata (obredoslovlja). Njena njaveća vrijednost je u tome što nam nudi jednu potpunu predstavu Poslanikova namaza, utemeljenu na najvjerodostojnijim hadisima. Čast mi je i zadovoljstvo da ovu vrijednu knjigu preporučim svim muslimanima, kako bi mogli obavljati svoje namaze baš onako kako ih je obavljao naš Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

Abdulvaris Ribo, prof.
06. juni 2007. god.
Zenica

Bibliografija

1. **El-Kur'anul-Kerim.**
2. Adabuš-Šafiai. Abdur-Rahman b. Ebi-Hatim Razi (327). Kairo (1413).
3. Ahkamuš-šita. Ali b. Hasan b. Abdul-Hamid Halebi Eseri. Zerka (1415).
4. Ahkamul-dženaiz. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1412).
5. Ahkamul-iadeti. Sena Muhammed b. Osman Šebir. Amman (1421).
6. Ahkamul-idejni. Hasan b. Abdul-Hamid Halebi Eseri. Amman (1405).
7. Ahkamul-Kur'an. Ahmed b. Ali Džessas Razi. (370). Bejrut (1417).
8. Ahkamul-Kur'an. Muhammed b. Abdullah Ibnul-Arebi (543). Bejrut (1421).
9. Ahkamun-nisa. Abdur-Rahman b. Ali b. Dževzi (597). Kairo (-----).
10. Amelu ehlil-medine. Muhammed Medeni Busak. Dubai (1421).
11. Amelul-jevmi vel-lejle. Ahmed b. Muhammed b. Sunni (364). Bejrut (1417).
12. Amelul-jevmi vel-lejle. Ahmed b. Šuajb Nesai (303). Bejrut (1406).
13. Aridatul-ahvezi. Muhammed b. Abdullah b. Arebi (543). Bejrut (1415).
14. Asarus-sahabe. Zekerija b. Gulam b. Kadir Pakistani. Bejrut (1421).
15. Aslu sifetis-salah. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1427).
16. Avnul-mabud. Muhammed Ebu-Tajjib Abadi (-----). Bejrut (1419).
17. Bedaeul-fevaid. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (-----).
18. Bedaeus-sanaia. Alauddin b. Mesud Kasani (587). Bejrut (1419).
19. Bejanu zegalil-ilmi vet-taleb. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Dimešk (1347).
20. Bezlul-medžhud. Halil b. Ahmed Seharenfuri (1346). Kairo (1408).
21. Bidajetul-mudžtehid. Muhammed b. Ahmed b. Rušd Kurtubi (595). Bejrut (1416).
22. Bulugul-emani (sa El-feth). Ahmed b. Abdur-Rahman El-Bena. Bejrut (-----).
23. Bulugul-meram. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1418).
24. Daiful-džamia. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Bejrut (1410).
25. Daifu Suneni Ebi-Davud. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1419).
26. Daifu Suneni Ibni-Madže. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1417).
27. Daifu Sunenin-Nesai. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1419).
28. Daifu Sunenit-Tirmizi. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1420).
29. Daifut-tergibit-terhib. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1421).
30. Delailun-nubuvve. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1405).
31. Duafaul-Ukajli. Muhammed b. Omer Ukajli (322). Bejrut (1404).
32. Džamiu bejanil-ilm. Jusuf b. Abdul-Berr Endelusi (463). Rijad (1422).
33. Džamiul-bejan. Muhammed b. Džerir Taberi (310). Bejrut (1421).
34. Džamiul-ulumi vel-hikem. Zejnuddin b. Redžeb Hanbeli (795). Kuvajt (1419).
35. Džamiut-Tirmizi (sa Et-tuhfe). Muhammed b. Sevrete Tirmizi (279). Bejrut (1415).
36. Džamiut-Tirmizi. Muhammed b. Sevrete Tirmizi (279). (Šakir) Kairo (-----).
37. Dželaul-efham. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Rijad (1423).
38. Džuma-namaz (pravni propisi). Safet Kuduzović. Amman (2002).

39. Ed-diraje fi tahridžil-hidaje. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (-----).
40. Ed-duafau vel-metrukin. Abdur-Rahman b. Ali b. Dževzi (597). Bejrut (1406).
41. Ed-duafau vel-metrukin. Ahmed b. Šuajb Nesai (303). Bejrut (1405).
42. El-ahadu vel-mesani. Ahmed b. Amr b. Ebi-Asim Šejbani (287). Rijad (1411).
43. El-ahkam. Ahmed b. Abdullah b. Muhammed Omeri. Kairo (1420).
44. El-akidetut-Tahavijje. Ahmed b. Muhammed Tahavi (321). Albani. Bejrut (1399).
45. El-bahrur-raik. Zejnuddin b. Ibrahim b. Nudžejm (970). Bejrut (-----).
46. El-baisul-hasis. Ismail b. Kesir Kureši Dimeški (774). Bejrut (1416).
47. El-bahrul-muhit. Muhammed b. Jusuf Endelusi (749). Bejrut (1403).
48. El-bejanu vet-tahsil. Ebu-Velid b. Rušd Kurtubi (520). Bejrut (1404).
49. El-bida. Muhammed b. Veddah Kurtubi (287). Kairo (1416).
50. El-benaje šerhul-hidaje. Bedruddin b. Mahmud Ajni (855). Bejrut (1420).
51. El-džamia. Abdul-Kerim b. Muhammed Nemle. Rijad (1423).
52. El-džamiu fi ehadisil-ibadat. Abdus-Selam b. Muhammed Alluš. Bejrut (1420).
53. El-džamiu li ahkamil-Kur'an. Muhammed b. Ahmed Kurtubi (671). Bejrut (1416).
54. El-džamiu li ahlakir-ravi. Ahmed b. Ali Hatib Bagdadi (462). Rijad (1403).
55. El-džerhu vet-tadilu. Abdur-Rahman b. Ebi-Hatim Razi (327). Bejrut (1271).
56. El-dževherun-nekijj (sa Es-sunenul-kubra). Ibn-Turkmani. Mekka (1414).
57. Ed-dua. Sulejman b. Ahmed Taberani (360). Bejrut (1407).
58. Ed-durerus-semine. Ahmed b. Muhammed Hamvi (1098). Bejrut (1408).
59. Ed-durrul-mensur. Dželaluddin Abdur-Rahman Sujuti (911). Bejrut (1421).
60. Ed-durrul-muhtar (sa Ibn-Abidin). Muhammed Haskefi (1088). Bejrut (1420).
61. El-ebatil vel-menakir. Husejin b. Ibrahim Dževzekani (543). Rijad (1422).
62. El-edebul-mufred. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Rijad (1418).
63. El-edžzaul-hadisijje. Ebu-Zejd Bekr b. Abdullah. Rijad (1419).
64. El-ehadisul-muhtareh. Muhammed b. Abdul-Vahid Makdisi (643). Mekka (1410).
65. El-emru bil-itiba. Dželaluddin Abdur-Rahman Sujuti (911). Kairo (1422).
66. El-esrarul-merfua. Muhammed b. Ali Kari (1014). Dimešk (1406).
67. El-evsat. Muhammed b. Ibrahim b. Munzir Nejsaburi (318). Rijad (1414).
68. El-ezkar. Ebu-Zekerija Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1417).
69. El-fekihu vel-mutefekkih. Ahmed b. Ali Hatib Bagdadi (462). Rijad (1421).
70. El-fevaidul-medžmua. Muhammed b. Ali Ševkani (1250). Bejrut (1416).
71. El-fevakihud-devani. Ahmed b. Salim Nefravi (1125). Bejrut (1415).
72. El-fikhu alel-mezahibil-erbea. Abdur-Rahman Džezeri. Bejrut (-----).
73. El-fikhul-islamijj. Vehbeh Zuhejli. Bejrut (1417).
74. El-furkan. Tekijjuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Bejrut (1413).
75. El-furua. Muhammed b. Muflih Makdisi (762). Bejrut (1418).
76. El-furukuš-šeraijje. Ebu-Abdir-Rahman Ali b. Ismail Kadi. Kairo (1423).
77. El-furusijje. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Hail (1417).
78. El-hadisul-malul. Hamza b. Abdullah Milibari. Bejrut (1416).

79. El-havil-kebir. Ali b. Muhammed Maverdi (450). Bejrut (1419).
80. El-hidaje šerhul-bidaje. Ali b. Ebi-Bekr Merginani (593). Bejrut (-----).
81. El-hilafijjat. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Rijad (1416).
82. El-ialam. Omer b. Ali b. Mulekkin Ensari. (804). Rijad (1417).
83. El-iatibar. Muhammed b. Mûsâ Hazimi Hemdani (584). Bejrut (1416).
84. El-iatisam. Ibrahim b. Mûsâ Garnati Šatibi (790). Behrejni (1420).
85. El-iatikadu vel-hidaje. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1420).
86. El-ibdau fi medarril-ibtida. Ali Mahfuz. Bejrut (1422).
87. El-bidau vel-muhdesat. Ibn-Baz sa skupinom učenjaka. Rijad (1419).
88. El-ibane. Abdullah b. Muḥammed b. Betta Akberi (387). Bejrut (1422).
89. El-idžma. Muhammed b. Ibrahim b. Munzir Nejsaburi (318). Amman (1420).
90. El-ihkam. Ali b. Ahmed b. Hazm Endelusi (456). Kairo (1404).
91. El-ihtijar li talilil-muhtar. Abdullah b. Mahmud Musili (683). Bejrut (-----).
92. El-ikna‘. Ali b. Muhammed Maverdi (-----). Bejrut (-----).
93. El-ikna‘ fi mesailil-idžma‘. Ali b. Kattan Farisi (628). Dimešk (1423).
94. El-ilelul-mutenahije. Abdur-Rahman b. Ali b. Dževzi (597). Bejrut (1403).
95. El-ilmam. Tekijjuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Kairo (1408).
96. El-iman. Muhammed b. Ishak b. Jahja b. Mende (395). Rijad (1421).
97. El-insaf. Ahmed b. Abdir-Rahim Dehlevi (1176). Bejrut (1404).
98. El-insaf. Alauddin b. Ali Merdavi (885). Bejrut (-----).
99. El-iršad. Halil b. Abdullah b. Ahmed Halili Kazvini (446). Rijad (1409).
100. El-isabe. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1412).
101. El-istizkar. Jusuf b. Abdul-Berr Endelusi (463). Dubai (1423).
102. El-kafi. Abdullah b. Muhammed b. Kudame Makdisi (620). Bejrut (1421).
103. El-kamilu fid-duafa. Abdullah b. Adi Džurdžani (365). Bejrut (1409).
104. El-kavaninul-fikhijje. Muhammed b. Ahmed Kelbi (741). Bejrut (1418).
105. El-kavlul-mubin. Mešhur b. Hasan Ali Selman. Bejrut (1416).
106. El-kavlul-mufid. Muḥammed b. Ali Ševkani (1250). Kuvajt (1396).
107. El-kavlul-mufid. Muhammed b. Salih Usejmin (1421). Rijad (1424).
108. El-kebair. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Zerka (1408).
109. El-kifaje fi ilmir-rivaje. Ahmed b. Ali Hatib Bagdadi (462). Medina(-----).
110. El-kiraeh. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1408).
111. El-kiraeh. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (1416).
112. El-kuna vel-esma. Muhammed b. Ahmed Dulabi (310). Bejrut (1403).
113. El-lealiul-mensure. Muhammed b. Abdullah Zerkeši (772). Bejrut (1417).
114. El-lihjetu fi davil-Kitabi ves-Sunne. Ali Tantavi. Bejrut (1412).
115. El-mebsut. Ebu-Bekr Muhammed b. Ahmed Serhasi (490). Bejrut (1414).
116. El-medhal. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1420).
117. El-medhal. Muhammed b. Abdullah Hakim Nejsaburi (405). Bejrut (1404).
118. El-medhal. Muhammed b. Muhammed b. Hadždž Abderi (737). Bejrut (1401).

119. El-medžmua šerhul-muhezzeb. Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1415).
120. El-medžruhin. Muhammed b. Hibban Busti Temimi (354). Haleb (-----).
121. El-mekasidul-hasene. Muhammed b. Abdur-Rahman Sehavi (902). Bejrut (1405).
122. El-menahiš-šeraijje fis-Sunnetin-Nebevijje. Selim b. Aid Helali. Kairo (1419).
123. El-menhijatuš-šeraijje. Ebu-Zejd Bekr b. Abdullah. Rijad (1417).
124. El-mensurat. Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1422).
125. El-merasil. Sulejmen b. Ešas Sidžistani (275). Bejrut (1418).
126. El-mesailu fil-fikh. Omer el-Eškar sa skupinom saradnika. Amman (1424).
127. El-mesailul-fikhijje. Ibrahim Džalu Muhammed. Rijad (1421).
128. El-mesdžidu fil-islam. Hajruddin Vaneli. Bejrut (1419).
129. El-meshu alel-dževrebejni. Muhammed Kasimi (-----). Bejrut (1406).
130. El-metalibul-alije. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Mekka (1418).
131. El-mevduat. Abdur-Rahman b. Ali b. Dževzi (597). Emirati (1423).
132. El-mevsuatul-fikhijje. Islamska zajednica Kuvajt. Kuvajt (1410).
133. El-minhadž. Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1415).
134. El-muadžem. Ahmed b. Muhammed b. Zijad Ibnul-Arebi (340). Rijad (1418).
135. El-muadžemul-evsat. Sulejman b. Ahmed Taberani (360). Kairo (1415).
136. El-muadžemul-kebir. Sulejman b. Ahmed Taberani (360). Bagdad (1404).
137. El-muadžemus-sagir. Sulejman b. Ahmed Taberani (360). Bejrut (-----).
138. El-mubdia. Ibrahim b. Muhammed b. Muflih (884). Bejrut (1400).
139. El-mudevvenetul-kubra. Malik b. Enes Medini (179). Bejrut (-----).
140. El-mudžalese. Ebu-Bekr Ahmed b. Mervan Dineveri (333). Bejrut (1421).
141. El-mufessalu fi ahkamil-mera ve bejtil-muslim. Abdul-Kerim Zejdan. Bejrut (1420).
142. El-mufhim. Ebu-Abbas Ahmed b. Omer Kurtubi (656). Dimešk-Bejrut (1420).
143. El-mugni. Abdullah b. Muhammed b. Kudame Makdisi (620). Bejrut (1404).
144. El-mugni (sa El-ihja). Ebu-Fadl b. Husejn Iraki (806). Bejrut (1420).
145. El-mugni fid-duafa. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Bejrut (1418).
146. El-muhezzeb (sa El-medžmua). Ibrahim b. Ali b. Jusuf Šejrazi (-----). Bejrut (1415).
147. El-muhezzeb fi usulil-fikh. Abdul-Kerim b. Muhammed Nemle. Rijad (1420).
148. El-muhalla. Ali b. Ahmed b. Hazm Endelusi (456). Bejrut (-----).
149. El-munteka. Abdullah b. Ali b. Džarud Nejsaburi (307). Bejrut (1408).
150. El-munteka šerhul-muvetta. Sulejman b. Halef Badži Endelusi (494). Bejrut (1420).
151. El-mustahredž. Ebu-Nuajm b. Ahmed Asbehani (430). Bejrut (1416).
152. El-mustedrek. Muhammed b. Abdullah Hakim Nejsaburi (405). Bejrut (1411).
153. El-muvafakat. Ibrahim b. Mûsâ Garnati Šatibi (790). Saudijska Arabija (1417).
154. El-muvazene. Hamza b. Abdullah Milibari. Bejrut (1422).
155. El-muvetta (sa komen. od Zerkanija). Malik b. Enes Medini (179). Bejrut (1417).
156. El-umm. Ebu-Abdullah Muhammed b. Idris b. Abbas Šafi'i (204). Bejrut (1422).
157. El-vedžizu fi fikhis-Sunneti vel-Kitab. Abdul-Azim Bedevi Halefi. Dimjat (1416).
158. El-vedžizu fi usulil-fikh. Abdul-Kerim Zejdan. Bejrut (1415).

159. El-vesit. Muhammed b. Muhammed Gazali (505). Kairo (1417).
160. En-nasihu vel-mensuh. Omer b. Ahmed b. Šahin (385). Mensura (1416).
161. En-nuket ala Ibni-Salah. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (-----).
162. Er-revdatun-nedijje. Siddik b. Hasan b. Han. Kairo (1420).
163. Er-revdul-bessam. Džasim b. Sulejman b. Fehd Devseri. Bejrut (1408).
164. Er-revdul-murbia. Mensur b. Junus Behuti (1051). Rijad (1395).
165. Er-risaletul-mustatrife. Muhammed b. Džafer Kittani (1345). Bejrut (1416).
166. Er-risaletul-vafije. Osman b. Seid Ebu-Amr Dani (444). Kuvajt (1421).
167. Er-ruh. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (1422).
168. Es-salatul-mesruka. Merzuk b. Ali Ibrahim. Kairo (1412).
169. Es-salatu ve hukmu tarikiha. Šemsuddin b. Kajjim Dževzijje (751). Kairo (-----).
170. Es-sejlul-džerrar. Muhammed b. Ali Ševkani (1250). Bejrut (-----).
171. Es-semerul-mustetab. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Kuvajt (1422).
172. Es-silsiletud-daife. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1392).
173. Es-silsiletus-sahiha. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1404).
174. Es-sikat. Muhammed b. Hibban Busti (354). Bejrut (1395).
175. Es-sunne. Abdullah b. Ammed b. Hanbel Šejbani (290). Demmam (1416).
176. Es-sunne. Ahmed b. Amr b. Ebi-Asim Šejbani (287). Rijad (1419).
177. Es-sunne. Ahmed b. Muhammed b. Harun b. Hallal (311). Rijad (1410).
178. Es-sunne. Muhammed b. Nasr Mervezi (294). Rijad (1422).
179. Es-sunenul-kubra. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Mekka (1414).
180. Es-sunenul-kubra. Ahmed b. Šuajb Nesai (303). Bejrut (1411).
181. Es-sunenus-sugra. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1420).
182. Es-sunenu vel-mubtedeat. Amr b. Abdul-Munaim Selim. Egipat (1425).
183. Es-sunenu vel-mubtedeat. Muhammed b. Ahmed Havandi Šukajri. Egipat (-----).
184. Eš-šemailul-muhammedijje. Ebu-Isa b. Sevreh Tirmizi (279). Albani. Rijad (1413).
185. Eš-šerhul-kebir (sa Dusuki). Ahmed b. Muhammed Adevi (1201). Bejrut (1423).
186. Eš-šerhul-kebir (sa El-mugni). Ebu-Feredž b. Ahmed Makdisi (682). Bejrut (1404).
187. Eš-šeriah. Ebu-Bekr Muhammed b. Husejn Adžurri (360). Kairo (1423).
188. Eš-šerhul-mumtia. Muhammed b. Salih Usejmin (1421). Rijad (1416).
189. Et-tabekatul-kubra. Muhammed b. Sad Basri (230). Bejrut (-----).
190. Et-tadžu vel-iklil. Muhammed b. Jusuf Abderi (897). Bejrut (1398).
191. Et-tarihul-kebir. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (-----).
192. Et-taruhus-sagir. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (1406).
193. Et-tehedždžud. Abdullah b. Muhammed b. Ebi-Dunja (281). Kairo (-----).
194. Et-tekmil. Salih b. Abdul-Aziz b. Muhammed Ali Šejh. Rijad (1417).
195. Et-telhisul-habir. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Mekka (1417).
196. Et-temhid. Jusuf b. Abdul-Berr Endelusi (463). Alžir (1387).
197. Et-temjiz. Muslim b. Haddždžadž Nejsaburi (261). Saudijska Arabija (1410).
198. Et-terdžih. Muhammed b. Omer b. Salim Bazemul. Rijad (1423).

199. Et-tergib. Omer b. Ahmed b. Osman b. Šahin (385). Demmam (1420).
200. Et-tergibu vet-terhib. Ismail b. Muhamed Asbehani (535). Kairo (1414).
201. Et-teshil li ulumuit-Tenzil. Muhammed b. Ahmed Garnati (741). Bejrut (-----).
202. Et-tevših. Dželaluddin b. Ebi-Bekr Sujuti (911). Bejrut (1416).
203. Et-tuhur. Kasim b. Sellam Ebu-Ubejd (224). Džedda (1414).
204. Ez-zehire. Ahmed b. Idris b. Abdur-Rahman Karafi (684). Bejrut (1422).
205. Ez-zevadžir. Ahmed b. Muhammed b. Hadžer Hejtemi (974). Bejrut (1419).
206. Ez-zikru ved-dua. Ahmed b. Seid b. Hamis Enbali. Bejrut (1418).
207. Ez-zuhd. Ahmed b. Hanbel Šejbani (241). Bejrut (1423).
208. Ez-zuhdu ver-rekaik. Abdullah b. Mubarek (181). Rijad (1415).
209. Fejdul-kadir. Abdur-Reuf Menavi (1031). Egipat (1356).
210. Fetava Ibni-Rušd. Ebu-Velid b. Rušd Kurtubi (520). Bejrut (1412).
211. Fetava Ibni-Usejmin. Muhammed b. Salih Usejmin (1421). Rijad (1414).
212. Fetava islamijje. Ibn-Baz, Ibn-Usejmin, Ibn-Džibrin. Bejrut (1408).
213. Fetaval-ledžnetid-dâime. Ahmed b. Abdur-Rezzak Duvejš. Rijad (1416).
214. Fetavas-Sadijje. Abdur-Rahman b. Nasir Sadi (1376). Bejrut (1415).
215. Fethul-Bari. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1397).
216. Fethul-Bari. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1407).
217. Fethul-Bari. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Ibn-Baz. Bejrut (1413).
218. Fethul-Bari. Zejnuddin b. Redžeb Hanbeli (795). Medina (1417).
219. Fethul-bejan. Muhammed b. Siddik b. Han Kinnevdži (1307). Katar (1410).
220. Fethul-kadir. Muhammed b. Ali Ševkani (1250). Bejrut (1421).
221. Fethul-gafur. Nuruddin b. Abdul-Hadi Sindi (1138). Bejrut (1402).
222. Fethul-Malik bi tebvibit-temhid. Mustafa Samire. Bejrut (1418).
223. Fevaidun hadisijje. Šemsuddin b. Kajjim Dimeški (751). Rijad (1416).
224. Fikhus-sunne. Sejjid Sabik (1422). Bejrut (1419).
225. Gajetul-meram. Džemaluddin b. Jusuf Hanbeli (909). Bejrut (1419).
226. Gajetul-meram. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Bejrut (1414).
227. Garigul-hadis. Ebu-Ishak b. Ibrahim Harbi (285). Rijad (1403).
228. Hadždžetun-Nebijj. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Bejrut (1405).
229. Halku efalil-ibad. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (1403).
230. Hašijetud-Dusuki. Muhammed b. Ahmed b. Arefe Dusuki (1230). Bejrut (1424).
231. Hašijetu Ibni-Abidin. Muhammed b. Emin b. Abidin (1252). Bejrut (1386).
232. Hašijetus-Sindi. Nuruddin b. Abdul-Hadi Sindi (1138). Kairo (1407).
233. Hašijetut-Tahtavi. Ahmed b. Muhammed Tahtavi (1231). Egipat (1318).
234. Hidžebul-mera fis-salah. Tekijjuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Bejrut (1405).
235. Hilijetul-evlija. Ahmed b. Abdullah Asbehani (430). Bejrut (-----).
236. Hilijetul-ulema. Sejfuddin b. Ahmed Kaffal (507). Amman (1408).
237. Hudždžetullahil-baliga. Ahmed b. Abdir-Rahman Dehlevi (1176). Bejrut (1413).
238. Hukmu tarikis-salah. Fevzi b. Abdullah Nuamani Eseri. Bejrut (1421).

239. Hukmu tarikis-salah. Šemsuddin b. Kajjim Dimeški (751). Kairo (-----).
240. Hulasatul-bedril-munir. Omer b. Ali b. Mulekkin (804). Rijad (1410).
241. Hulasatul-ahkam. Jahja b. Šeref Nevevi (676). Bejrut (1418).
242. Hurmetu ehlil-ilm. Muhammed b Ahmed b. Ismail Mukaddim. Egipat (1422).
243. Ialamul-enam. Akil b. Muhammed b. Zejd Maktari. Bejrut (1416).
244. Ialamul-muvekkin. Šemsuddin b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (1393).
245. Ialaus-sunen. Zafer b. Ahmed b. Osman Tehanevi (1394). Bejrut (1418).
246. Igasetul-lehefan. Šemsuddin b. Kajjim Dimeški (751). Kairo (-----).
247. Ihtilaful-fukaha. Muhammed b. Nasr Mervezi (294). Rijad (1420).
248. Ihtilaful-hadis. Muhammed b. Idris b. Abbas Šafi'i (204). Bejrut (1422).
249. Ilelud-Darekutni. Ali b. Omer b. Ahmed Darekutni (385). Rijad (1405).
250. Ilelul-hadis. Abdur-Rahman b. Ebi-Hatim Razi (327). Kairo (1423).
251. Ilelut-Tirmizi. Ebu-Talib Kadi (Samerai, Nuri, Saidi). Bejrut (1409).
252. Imamul-kelam. Muhammed b. Abul-Hakim Leknevi (1304). Džedda (1411).
253. Iršadul-fuhul. Muhammed b. Ali Ševkani (1250). Bejrut (1414).
254. Iršadun-nukkad. Muhammed b. Ismail Sanani (1182). Bejrut (1413).
255. Iršadus-sari. Ahmed b. Muhammed Kastalani (923). Bejrut (1416).
256. Irvaul-galil. Nasiruddin Muhammed b. Nuh Albani (1420). Amman (1405).
257. Islahul-mesadžid. Muhammed Džemaluddin Kasimi. Bejrut (1403).
258. Ithaful-hajeretil-mehere. Ahmed b. Ismail Busiri (840). Rijad (1419).
259. Ithaful-mehere. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Medina (1417).
260. Ihkamul-ahkam. Muhammed b. Ali b. Dekik Aid (702). Kairo (1418).
261. Kasasul-enbija. Ismail b. Kesir Kureši Dimeški (774). Mensure (-----).
262. Katfus-semer. Muhammed b. Siddik b. Han Kinnevdži (1307). Rijad (1422).
263. Kejfijjetus-salah. Abdul-Aziz b. Baz (1420). Rijad (1416).
264. Kenzul-ummal. Alauddin b. Hassanuddin Hindi (975). Bejrut (1409).
265. Keššaful-kina. Mensur b. Junus Behuti (1051). Bejrut (1420).
266. Kešful-estar. Nuruddin b. Ebu-Bekr Hejsemi (807). Bejrut (1397).
267. Kešful-esrar. Alauddin Abdul-Aziz b. Ahmed Buhari (730). Bejrut (1417).
268. Kešful-hafa. Ismail b. Muhammed Adžluni (1162). Bejrut (1405).
269. Kešfuz-zunun.Mustafa b. Abdullah Kustantini (1068). Bejrut (1413).
270. Kijamu ramadan. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Bejrut (1417).
271. Lisanul-areb. Džemaluddin b. Menzur (711). Bejrut (1417).
272. Lisanul-mizan. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1406).
273. Ma džae fil-bida. Muhammed Sabbah Kurtubi (-----). Bejrut (1416).
274. Marifetus-sivak. Muhammed b. Ali Kari (1014). Bejrut (1411).
275. Marifetus-sunen. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Bejrut (1422).
276. Mealimus-sunen. Hamed b. Muhammed Hattabi Busti (388). Bejrut (1416).
277. Mealimut-Tenzil. Husein b. Mesud Begavi (516). Bejrut (1420).
278. Mealimu usulil-fikh. Muhammed b. Husejin Džizani. Rijad (1419).

279. Medžmeuz-zevaid. Nuruddin b. Ebu-Bekr Hejsemi (807). Bejrut (1402).
280. Medžmu'ul-fetava. Tekijjuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Rijad (-----).
281. Medžmu'ul-fetava. Tekijjuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Rijad (1418).
282. Menahidžul-muhadisin. Jasir Šemali. Amman (1418).
283. Menakibuš-Šafiai. Ahmed b. Husejn Bejheki (458). Kairo (-----).
284. Menarus-sebil. Ibrahim b. Muhammed b. Duvejjan (1353). Dahijje (1421).
285. Menhedžun-nakd. Nuruddin Aitr. Dimešk (1418).
286. Merakil-felah (sa Tahtavi). Hasan b. Ammar Šerneblali (1068). Bejrut (1418).
287. Meratibul-idžma. Ali b. Ahmed b. Hazm Endelusi (456). Bejrut (1419).
288. Merkatul-mefatih. Muhammed b. Ali Kari (1014). Bejrut (1422).
289. Mesailul-imami Ahmed. Sulejman b. Ešas Sidžistani (275). Bejrut (1420).
290. Mesailul-imami Ahmed. Abdullah b. Ahmmed b. Hanbel (290). Bejrut. (1408).
291. Meseletut-tekfir. Abdul-Medžid b. Salim Mešabi. Rijad (1418).
292. Mevahibul-dželil. Muhammed b. Abdur-Rahman Magribi (954). Bejrut (1398).
293. Mevariduz-zamam. Nuruddin b. Ebu-Bekr Hejsemi (807). Dimešk (1411).
294. Mevsuatul-menahiš-šeraijje. Selim b. Aid Hilali. Kairo (1419).
295. Miftahul-dženne. Dželaluddin b. Ebi-Bekr Sujuti (911). Bejrut (1411).
296. Misbahuz-zudžadže. Ahmed b. Ismail Busiri (840). Bejrut (1403).
297. Miškatul-mesabih. Muhammed b. Abdullah Hatib (-----) (Albani). Bejrut (1405).
298. Mizanul-itidal. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Bejrut (1415).
299. Mugnil-muhtadž. Muhammed Hatib Šerbini (-----). Bejrut (1415).
300. Muharerul-vedžiz. Abdul-Hakk b. Atijje Endelusi (-----). Katar (-----).
301. Muhtesaru Ebi-Davud. Abdul-Azim b. Abdul-Kavijj Munziri (656). Bejrut (-----).
302. Mukaddimatu Ibni-Rušd. Ebu-Velid b. Rušd Kurtubi (520). Bejrut (-----).
303. Musannefu Abdir-Rezzak. Abdur-Rezzak b. Hammam Sanani (211). Bejrut (1403).
304. Musannefu Ibni-Ebi-Šejbe. Abdullah b. Muhammed Kufi (235). Bejrut (1416).
305. Musannefu Ibni-Ebi-Šejbe. Abdullah b. Muhammed Kufi (235). Bejrut (1409).
306. Musannefu Ibni-Ebi-Šejbe. Abdullah b. Muhammed Kufi (235). Bombaj (1399).
307. Musnedu Abdi-Ibni-Humejd. Abd b. Humejd b. Nasr (249). Rijad (1423).
308. Musnedud-Darimi. Abdullah b. Abdur-Rahman Darimi (255). Bejrut (1417).
309. Musnedu Ebi-Avvane. Jakub b. Ishak Esferaini (316). Bejrut (-----).
310. Musnedu Ebi-Jala. Ahmed b. Ali Temimi (307). Bejrut (1418).
311. Musnedu Ibni-Ebi-Šejbe. Abdullah b. Muhammed Kufi (235). Rijad (1415).
312. Musnedu Ibnil-Džad. Ali b. Džad Dževheri (230). Bejrut (1417).
313. Musnedul-Bezzar. Ahmed b. Amr b. Bezzar (292). Bejrut (1409).
314. Musnedul-firdevs. Ebu-Šedža b. Šejrevejh Dejlemi (509). Bejrut (1396).
315. Musnedul-Humejdi. Abdullah b. Zubejr Humejdi (219). Bejrut (1409).
316. Musnedul-imami Ahmed. Ahmed b. Hanbel Šejbani (241). Kairo (-----).
317. Musnedul-imami Ahmed. Ahmed b. Hanbel Šejbani (241). (Šakir). Kairo (1414).
318. Musnedul-imami Ahmed. Ahmed b. Hanbel Šejbani (241). (Arnaut). Bejrut (1416).

319. Musnedur-Ruvjani. Muhammed b. Harun Ruvjani (307). Kairo (1416).
320. Musnedu-Šafiai. Muhammed b. Idris Šafi'i (204). Bejrut (1400).
321. Musnedut-Tajalisi. Ebu-Davud b. Džarud Tajalisi (204). Egipat (1420).
322. Musnedut-Tajalisi. Ebu-Davud b. Džarud Tajalisi (204). Džize-Egipat (1419).
323. Muzekeretu usulil-fikh. Muhammed b. Emin b. Muhtar Šenkiti. Bejrut (-----).
324. Nasbur-raje. Džemaluddin Abdullah b. Jusuf Zejlei (762). Kairo (-----).
325. Nehjus-suhbe. Ebu-Ishak Huvejni Eseri. Kairo (1408).
326. Nejlul-evtar. Muhammed b. Ali Ševkani (1250). Kairo (1413).
327. Netaidžul-efkar. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Dimešk (1421).
328. Refeul-jedejni. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (1416).
329. Revdatut-talibin. Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1405).
330. Rijadus-salihin. Jahja b. Šeref Dimeški Nevevi (676). Bejrut (1412).
331. Risaletus-salah. Ahmed b. Hanbel Šejbani (241). Bejrut (1397).
332. Ruhul-meani. Šihabuddin b. Mahmud Alusi (1270). Bejrut (1415).
333. Sahihu fikhis-sunne. Kemal b. Sijjed Salim. Egipat (-----).
334. Sahihu Ibni-Hibban. Muhammed b. Hibban Temimi (354). Bejrut (1408).
335. Sahihu Ibni-Huzejme. Muhammed b. Ishak b. Huzejme (311). Amman (1412).
336. Sahihu mevaridiz-zaman. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1422).
337. Sahihu Muslim (El-minhadž). Muslim b. Hadždžadž Nejsaburi (261). Bejrut (1415).
338. Sahihul-Buhari. Muhammed b. Ismail Buhari (256). Bejrut (1416).
339. Sahihul-džamia. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Amman (1408).
340. Sahihul-edebil-mufred. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1418).
341. Sahihul-metdžerir-rabih. Muhammed b.Šeref Dimjati (705). Bejrut (1422).
342. Sahihul-vabilis-sajjib. Ebu-Usame Selim b. Aid Hilali. Rijad (1416).
343. Sahihus Suneni Ebi-Davud. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1419).
344. Sahihus Suneni Ibni-Madže. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1417).
345. Sahihus Sunenin-Nesai. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1419).
346. Sahihus Sunent-Tirmizi. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1420).
347. Sahihut-tergibit-terhib. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1421).
348. Salatut-teravih. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Bejrut (1416).
349. Sifetu guslin-Nebijj. Ebu-Seid Belid b. Ahmed. Adžman (1420).
350. Sifetu salatin-Nebijj. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Rijad (1417).
351. Siradžul-muttekin. Fevzi b. Abdullah Nuamani Eseri. Bahrejn (1417).
352. Sufetu savmin-Nebijj. Selim Helali i Ali Halebi. Bejrut (1417).
353. Sifetu vuduin-Nebijj. Amr b. Abdul-Munaim Selim. Mensure (-----).
354. Sifetu vuduin-Nebijj. Fehd b. Abdur-Rahman Šuvejb. Kuvajt (1414).
355. Sijeru ealamin-nubela. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Bejrut (1413).
356. Subulus-selam. Muhammed b. Ismail Sanani (1182). Bejrut (1415).
357. Sudžudut-tilave. Tekijjuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Bejrut (1416).
358. Sunenud-Darekutni. Ali b. Omer Darekutni (385). Bejrut (1417).

359. Sunenu Ebi-Davud. Sulejmen b. Ešas Sidžistani (275). Bejrut (1420).
360. Sunenu Ebi-Davud. Sulejmen b. Ešas Sidžistani (275). Avvane. Rijad (1418).
361. Sunenu Ebi-Davud. Sulejmen b. Ešas Sidžistani (275). Kairo (1408).
362. Sunenu Ibni-Madže. Muhammed b. Jezid Kazvini (275). Kairo (1414).
363. Sunnetul-džumua. Tekijjuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Bejrut (1415).
364. Šerefu ashabil-hadis. Ahmed b. Ali Hatib Bagdadi (462). Ankara (1392).
365. Šerhu fethil-kadir. Muhammed b. Abdul-Vahid Sejvasi (681). Bejrut (-----).
366. Šerhu ilelit-Tirmizi. Zejnuddin Ebu-Feredž b. Redžeb (795). Rijad (1421).
367. Šerhul-akidetit-Tahavijje. Ali b. Ali b. Ebil-Aiz Dimeški (793). Bejrut (1419).
368. Šerhul-inaje. Muhammed b. Mahmud Baberti (786). Bejrut (-----).
369. Šerhul-muškil. Ahmed b. Muhammed Tahavi (321). Bejrut (1412).
370. Šerhul-umde. Tekijjuddin b. Ahmed b. Tejmijje (728). Rijad (1413).
371. Šerhu meanil-asar. Ahmed b. Muhammed Tahavi (321). Bejrut (1399).
372. Šerhu Sahihil-Buhari. Ali b. Halef b. Bettal (449). Rijad (1420).
373. Šerhu Sahihil-Buhari. Šemsuddin Kirmani. Bejrut (1401).
374. Šerhu sulasijatil-imam Ahmed. Muhammed Sefarini (-----). Bejrut (1410).
375. Šerhus-sunne. Hasan b. Ali b. Halef Berbehari (329). Rijad (1421).
376. Šerhus-sunne. Husejin b. Mesud Begavi (516). Bejrut (1403).
377. Šerhu Suneni Ibni-Madže. Alauddin b. Abdullah Mugletaj (762). Rijad (1420).
378. Šerhu rijadis-salihin. Muhammed b. Salih Usejmin (1421). Iskenderija (1421).
379. Šerhu usulil-iatikad. Hibetullah b. Hasan Lalekai (418). Rijad (1416).
380. Šerhuz-Zerkeši. Muhammed b. Abdullah Zerkeši (772). Rijad (-----).
381. Šerhuz-Zerkani. Muhammed b. Abdul-Baki Zerkani (1122). Bejrut (1417).
382. Šerhuz-Zerkani ala Halil. Abdul-Baki b. Jusuf Zerkani (1099). Bejrut (1422).
383. Šuabul-iman. Ahmed b. Husejin Bejheki (458). Bejrut (1410).
384. Tabekatul-mudellisin. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Amman (-----).
385. Taglikut-talik. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1405).
386. Tahridžul-tarihil-kebir. Muhammed b. Abdul-Kerim b. Ubejd. Rijad (1420).
387. Takributetehzib. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut (1417).
388. Takrirul-kavaid. Zejnuddin b. Redžeb Hanbeli (795). Kairo (1419).
389. Tahrimu alatit-tareb. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Džubejl-Libanon (1418).
390. Tarhut-tesrib. Abdur-Rahman b. Husejn Iraki (806). Bejrut (1421).
391. Tarihu Bagdad. Ahmed b. Ali Hatib Bagdadi (462). Bejrut (-----).
392. Tarihu Dimešk. Ali b. Hasan b. Asakir (571). Bejrut (1415).
393. Tarihu Ibni-Mein. Ebu Zekerijja Jahja b. Mein (233). Dimešk (1400).
394. Tashihud-dua. Ebu-Zejd Bekr b. Abdullah. Rijad (1419).
395. Tashihul-furua (sa El-furua). Ali b. Sulejman Merdavi (885). Bejrut (1418).
396. Tazimu kadris-salah. Muhammed b. Nasr Mervezi (294). Kairo (1423).
397. Tebjinul-hakaik. Fahruddin Osman b. Ali Zejlei (743). Bejrut (1420).
398. Tedribur-ravi. Dželaluddin Abdur-Rahman Sujuti (911). Rijad (1417).

399. Tefsirul-Kur'anil-Azim. Ismail b. Kesir Kureši Dimeški (774). Rijad (1413).
400. Tefsirul-menar. Muhammed b. Rešid Rida (-----). Bejrut (1406).
401. Tehzibul-kemal. Džemaluddin Jusuf Ebu-Hadždžadž Mizzi (742). Bejrut (1400).
402. Tehzibus-sunen. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (1419).
403. Tehzibut-tehzib. Ahmed b. Ali b. Hadžer Askalani (852). Bejrut. (1404).
404. Tejsirul-Kerimir-Rahman. Abdur-Rahman b. Nasir Sadi (1376). Bejrut (1418).
405. Temmamul-minne. Muhammed b. Nuh Albani (1420). Aden (-----).
406. Tenkihul-kelam. Zekerija b. Gulam b. Kadir Pakistani. Bejrut (1420).
407. Tenkihut-tahkik. Muhammed b. Ahmed b. Abdul-Hadi (744). Bejrut (1419).
408. Tenkihut-tahkik. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Rijad (1421).
409. Tenvirul-havalik. Dželaluddin Abdur-Rahman Sujuti (911). Bejrut (-----).
410. Tertibul-mevduat. Muhammed b. Ahmed Zehebi (748). Bejrut (1415).
411. Tevdihul-ahkam. Abdullah b. Abdur-Rahman Bessam. Mekka (1414).
412. Tevilu muhtelifil-hadis. Abdullah b. Muslim Dineveri (276). Bejrut (-----).
413. Tezkiretul-huffaz. Muhammed b. Tahir Kajserani (507). Rijad (1415).
414. Tuhfetul-fukaha. Muhammed b. Ahmed Semrekandi (539). Bejrut (1405).
415. Tuhfetul-ahvezi. Muhammed b. Abdur-Rahman Mubarekfuri (1353). Bejrut (1415).
416. Udžaletur-ragibil-mutemenni. Ebu-Usame Selim b. Aid Hilali. Bejrut (1422).
417. Umdetul-kari. Bedruddin b. Mahmud Ajni (855). Bejrut (-----).
418. Usdul-gabe. 'Aizzuddin b. Esir (-----). Bejrut (1408).
419. Zadul-mead. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (1407).
420. Zadul-mead. Šemsuddin b. Muhammed b. Kajjim Dimeški (751). Bejrut (1415).
421. Zadul-mustaknia (El-mumtia). Musa b. Ahmed Makdisi (690). Rijad (1416).
422. Zemmul-kelam. Abdullah b. Muhammed Herevi (481). Medina (1418).
423. Zikru ahbari Asbehan. Ahmed b. Abdullah Asbehani (430). Lejdun (1314).
424. Zikru esmait-tabi'in. Ali b. Omer Darekutni (385). Bejrut (1406).

Sadržaj

Iz recenzije mr. Semira Imamovića

Knjiga "Svojstva Poslanikovog namaza" autora mr. Safeta Kuduzovića, kada je pisana riječ na našem jeziku u pitanju, jedinstvena je po mnogo čemu. Ona je prvo opsežnije djelo koje tretira sva pitanja u vezi sa formom Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, namaza, a možemo reći da je i svojevrstan komentar Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: "Klanjajte onako kako ste mene vidjeli da klanjam." Autor se koristio velikim brojem klasičnih i novijih djela, što knjigu čini relevantnijom, autentičnijom i izvornijom. Ne mogu se oteti utisku da je autor, kroz navođenje i komentar mišljenja islamskih klasika, pripadnika različitih pravnih škola, pokazao visok stepen poštovanja prema svima njima, bez obzira na to da li je njihovo mišljenje u datom pitanju ocijenio jačim ili slabijim, što i odgovara renomeu onih koji oživljavaju, prenose i promovišu Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, Sunnet, jer je on paradigma dobra, lijepog i korektnog odnosa i tolerancije.

Iz recenzije kurra hfz. Dževada Gološa, prof.

Ne možemo a da u njegovim djelima ne prepoznamo jednu veoma značajnu karakteristiku, posebno u ovome djelu, a to je naučni pristup. Činjenica da je za pisanje ove studije korišteno 424 izvora, najbolje nam govori o kakvom je naučnom pristupu riječ. Ako bismo ovaj pristup pisanju usporedili s pristupom poznatih savremenih učenjaka, uvjerili bismo se da za njim nimalo ne zaostaje, štaviše, kada su neki detalji u pitanju nadmašuje ga. Studija ima posebnu važnost kada je u pitanju naše, bošnjačko naslijeđe na polju vjerske misli, posebno iz oblasti fikha i hadisa. Naši su učenjaci iza sebe ostavili veliki broj djela iz oblasti fikha i hadisa, ali nije mi poznato da je nekô od njih urađeno u duhu komparativnog fikha, što je slučaj s ovom studijom. Kada je u pitanju doprinos islamskoj idejnoj baštini odgovorno tvrdim da ovaj udžbenik zauzima relevantno mjesto i ulogu.

Iz recenzije Abdul-Varisa Ribe, prof.

Pred muslimanskom čitalačkom javnošću je jedno veoma vrijedno pisano djelo, koje nas opširno i detaljno upoznaje kako je klanjao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Radi se o knjizi mr. Safeta Kuduzovića "Svojstva Poslanikovog namaza, od abdesta do zikra", koja je evo doživjela i svoje drugo izdanje. Ovo djelo je jedinstveno po svojoj tematskoj širini, sveobuhvatnosti i šerijatskoj utemeljenosti, i zbog toga je neuporedivo sa drugim djelima na našem jeziku koja obrađuju ovu tematiku. Knjiga je, prije svega, naučna studija koja predstavlja jedan veliki doprinos islamskim naukama na našim prostorima, a naročito oblasti ibadeta (obredoslovlja). Njena najveća vrijednost je u tome što nam nudi jednu potpunu predstavu Poslanikova namaza, utemeljenu na najvjerodostojnijim hadisima. Čast mi je i zadovoljstvo da ovu vrijednu knjigu preporučim svim muslimanima, kako bi mogli obavljati svoje namaze baš onako kako ih je obavljao naš Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

ISBN 9958-9930-7-4

9 789958 993077